Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki yksityishenkilön velkajärjestelystä. Uudistuksen tarkoituksena on saada aikaan säännöstö, joka tekisi mahdolliseksi korjata vaikeuksiin joutuneen yksityishenkilön (velallisen) taloudellinen tilanne. Tavoitteena on, että velkaongelmat ensisijaisesti pyritään ratkaisemaan neuvotteluteitse vapaaehtoisuuden pohjalta. Velkajärjestely tulisi kysymykseen vain, jos vapaaehtoista sovintoratkaisua ei ole saatu aikaan. Velkajärjestely olisi velallisen kaikkia velkojia koskeva maksukyvyttömyysmenettely, joka syrjäyttäisi velalliseen nykyisin kohdistettavissa olevan pakkotäytäntöönpanon, konkurssin ja ulosoton. Velkajärjestelystä päättäisi tuomioistuin.

Velkajärjestely voitaisiin myöntää maksukyvyttömälle velalliselle, jos maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyn olennainen heikentyminen olosuhteiden muutoksen, kuten työttömyyden tai sairauden vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä, tai jos velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen määrä suhteessa velallisen maksukykyyn. Elinkeinotoimintaa harjoittavalle yksityishenkilölle velkajärjestely voitaisiin myöntää laissa säädettävin edellytyksin vain, jos velallisen velkaongelmat liittyvät hänen yksityistalouteensa. Velkajärjestelyä ei voitaisi myöntää esimerkiksi, jos velkaantuminen on pääasiallisesti aiheutunut rikoksista, joilla on tavoiteltu merkittävää taloudellista hyötyä, jos pääasiallinen osa veloista on syntynyt elinkeinotoiminnasta, jossa on menetelty törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan, velkaantuminen on ollut kevytmielistä tai tapahtunut harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen taikka jos velallinen on perintämenettelyssä syyllistynyt väärinkäytöksiin.

Velkajärjestelyssä tuomioistuin vahvistaisi velalliselle maksuohjelman. Maksuohjelma korvaisi velallisen alkuperäiset maksuvelvoitteet. Siinä velallinen velvoitettaisiin käyttämään kaikki muut kuin välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin tarvitsemansa tulot velkojensa maksamiseen. Velallinen olisi velvollinen muuttamaan rahaksi kaiken muun kuin perusturvaansa kuuluvan omaisuuden. Lakiin sisältyisivät säännökset siitä, milloin velallisen omistusasunto voitaisiin määrätä muutettavaksi rahaksi.

Velalliselle vahvistettavan maksuohjelman kesto olisi yleensä viisi vuotta. Tätä pitempiaikainen maksuohjelma voitaisiin vahvistaa, jos velallisen varallisuuteen kuuluu asunto, jota ei muuteta rahaksi. Eräissä tapauksissa maksuohjelma voisi olla viittä vuotta lyhyempikin.

Velkajärjestelyssä tuomioistuin voisi tietyissä tapauksissa määrätä selvittäjän. Selvittäjän tehtävänä olisi laatia ehdotus maksuohjelmaksi ja tarvittaessa huolehtia ohjelmassa määrätystä varallisuuden rahaksimuutosta.

Velkajärjestelyn piiriin kuuluisivat kaikki velallisen velat. Myös vakuusvelat kuuluisivat velkajärjestelyn piiriin. Tuomioistuimen päätös velkajärjestelyn alkamisesta aikaansaisi — lapselle tulevaa elatusapua lukuun ottamatta — kaikkia tätä ennen syntyneitä velkoja koskevan maksu-, perintä- ja täytäntöönpanokiellon.

Maksuohjelmaan sisältyvinä velkajärjestelyinä voitaisiin muuttaa velan maksuaikataulua, määrätä, että velallisen maksusuoritukset on luettava ensin velan pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi, alentaa jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvaa luottokustannusten maksuvelvollisuutta, alentaa maksamatta olevan velan määrää tai poistaa velan maksuvelvollisuus kokonaan. Vakuusvelat olisivat erityisasemassa ennen muuta sillä tavoin, että velan määrää ei voitaisi alentaa siltä osin kuin vakuuden arvo sen kattaa. Velkajärjestelyssä olisi aina käytettävä sellaista keinoa, jolla puututaan mahdollisim-

man vähän velkasuhteen alkuperäisiin ehtoihin.

Maksuohjelma voitaisiin vahvistaa vastoin velkojien tahtoa, jos velkajärjestelyyn on edellytykset ja ohjelma vastaa lain säännöksiä ja velallisen maksukykyä.

Maksuohjelman mukaisen suoritusvelvollisuuden laiminlyönti voisi johtaa ohjelman raukeamiseen. Ohjelmaa voitaisiin muun muassa velallisen olennaisesti muuttuneiden olosuhteiden perusteella muuttaa.

Velkajärjestelyä koskevaan lakiehdotukseen sisältyvät lisäksi säännökset, jotka koskevat yksityishenkilön takaus- ja vakuusvastuun järjestelyä. Tällainen velkajärjestelystä erillinen järjestely tulisi kysymykseen, kun yksityishenkilö on antanut takauksen tai asettanut omistusasuntonsa vakuudeksi toisen velasta. Takauksen tai vakuuden asettajalle voitaisiin vahvistaa maksuohjelma, jonka avulla hän voisi maksaa pidemmän ajan kuluessa velan, josta takaus on annettu tai vakuus asetettu.

Ehdotettu lainsäädäntö on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Ehdotettu uudistus edellyttää tuomareiden ja kansliahenkilökunnan määrän lisäämistä osassa alioikeuksia. Vuoden 1993 valtion talousarvioesityksessä on varattu 7,2 miljoonan markan määräraha 32 henkilön palkkaamiseksi alioikeuksiin niiden lisätehtävien vuoksi, joita velkajärjestelyä ja yrityssaneerausta koskevista lakiehdotuksista aiheutuu. Lisäksi valtion vuoden 1993 talousarvioesitykseen on ehdotettu 10 miljoonan markan määräraha niitä kustannuksia varten, joita yleisestä oikeusavusta, selvittäjästä sekä maksuttomasta oikeudenkäynnistä velkajärjestelyasioissa aiheutuu.

Esitys liittyy vuoden 1993 valtion talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

YLEISPERUSTELUT 4

1. Yksityishenkilöiden velkaongelmat 4
1.1. Velkaantumisen kehitys ja velkaongelmien tausta 4
1.2. Tietoja velkaongelmista 6
1.3. Velkaongelmien vaikutuksia 8

2. Nykyinen lainsäädäntö 9
2.1. Velallisen alentuneen maksukyvyn vaikutus maksuvelvoitteisiin 9
2.2. Velallisen alentuneen maksukyvyn vaikutus viivästysseuraamuksiin 10
2.3. Irtaimen pantin rahaksimuutto 11
2.4. Velallisen asema saatavien pakkotäytäntöönpanossa 11
2.5. Konkurssi ja akordi 12
2.6. Asuntovelallisia koskeva määräaikainen erityislainsäädäntö 13

3. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa 14
3.1. Yleistä 14
3.2. Tanska 14
3.3. Ruotsi 15
3.4. Norja 16
3.5. Ranska 18
3.6. Saksan liittotasavalta 19
3.7. Yhdysvallat 19

4. Uudistuksen tarve 20

5. Uudistuksen tavoitteet 22

6. Uudistuksen pääsisältö ja keskeiset keinot 22
6.1. Yleistä velkaongelmien korjaamiskeinoista 22
6.2. Velkajärjestelyn pääkohdat 23
6.3. Velkajärjestelyn edellytykset ja henkilöpiiri 24
6.4. Velkajärjestelyn aloittaminen 26
6.5. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat velat ... 27

Sivu

6.6. Velkajärjestely ja asumisen turva 28
6.7. Maksuohjelman noudattaminen, muuttaminen ja raukeaminen 31
6.8. Velkajärjestelyasian käsittely tuomioistuimessa ja selvittäjän määrääminen 31

7. Takaus- ja vakuusvastuuta koskeva järjestely .. 33

8. Velkaneuvonnan järjestäminen 34

9. Asian valmistelu ja lausunnonantajat 35

10. Esityksen taloudelliset ja henkilöstövaikutukset 36
10.1. Valtiontaloudelliset ja henkilöstövaikutukset 36
10.2. Esityksen vaikutukset kuntien talouteen 37
10.3. Vaikutukset luotonantajien kannalta .. 37
10.4. Vaikutukset yksityishenkilöiden asemaan 37

11. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja 38
11.1. Suhde muihin lainsäädäntöhankkeisiin . 38
11.2. Seuranta 38

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT 38

1. Lakiehdotuksen perustelut 38

2. Tarkemmat säännökset 88

3. Voimaantulo 88

4. Säätämisjärjestys 88
4.1. Johdanto 88
4.2. Lain voimaantulon jälkeen syntyneet velkasuhteet 89
4.3. Ennen lain voimaantuloa syntyneet velkasuhteet 89
4.4. Takaus- ja vakuusvastuun järjestely 91

LAKIEHDOTUS 92

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 92

YLEISPERUSTELUT

1. Yksityishenkilöiden velkaongelmat

1.1. Velkaantumisen kehitys ja velkaongelmien tausta

Kotitalouksien velkaantuminen kasvoi Suomessa huomattavasti 1980-luvulla. Kasvu liittyi oleellisesti rahamarkkinoiden vapautumiseen ja luottosääntelyn purkamiseen. Kotitalouksien velkaantumisaste, jolla tarkoitetaan velkamäärän suhdetta käytettävissä oleviin nettotuloihin vuodessa, kohosi 1980-luvun kuluessa 50 prosentin tasolta lähes 85 prosenttiin vuoteen 1989 mennessä, jolloin se oli korkeimmillaan. Sen jälkeen on kotitalouksien velkaantumisasteen kasvu Suomessa pysähtynyt. Vuonna 1992 velkaantumisasteen on arvioitu ylittävän jonkin verran 80 prosenttia.

Kotitalouksien tarve ottaa velkaa vaihtelee ja riippuu muun muassa elämänvaiheesta, perheen koosta, asumismuodosta ja asuinpaikasta. Selvästi yli kolmanneksella kotitalouksista (39 prosenttia) ei ole velkaa lainkaan. Keskimääräistä suurempaa velkaantuminen on nuorilla ikäryhmillä, erityisesti 25—34-vuotiailla sekä lapsiperheillä. Keskimäärin vähiten velkaa on yli 44-vuotiailla lapsettomilla pariskunnilla sekä yli 65-vuotiailla yhden hengen talouksilla.

Asumista varten otetut lainat ovat oleellinen osa suomalaisten kotitalouksien velkaantumista. Vuonna 1989 oli Suomessa yhteensä 2,15 miljoonaa asuntoa, joista omistusasuntoja oli 1,43 miljoonaa eli 68 prosenttia. Asuntolainaa oli helmikuussa 1992 noin 715 000 kotitaloudella, joista enemmistöllä oli asuntovelan ohella muuta velkaa. Asuntolainojen osuus kotitalouksien kaikista veloista oli 1980-luvun lopussa noin 70 prosenttia.

Kotitalouksilla, joilla helmikuussa 1992 oli asuntolainaa, sen keskimäärä oli 159 000 markkaa. Asuntolainojen keskimäärä oli vähän yli 10 000 markkaa alhaisempi kuin vuonna 1990. Runsaalla viidenneksellä näistä talouksista asuntolainan määrä ylitti kuitenkin 250 000 markkkaa ja seitsemällä prosentilla asuntovelallisista kotitalouksista 400 000 markkaa.

Velanotto asumistarkoituksiin kasvoi 1980-luvun lopulla nopeasti. Esimerkiksi palkansaajatalouksien rahalaitoksista ottamat asuntolainat lähes kaksinkertaistuivat vuosina 1987—1990 ja nousivat 47,5 miljardista markasta yli 95 miljardiin markkaan. Vuonna 1990 palkansaajatalouksilla oli asuntoluottoja rahoituslaitoksilta luottokantatilaston ennakkotietojen mukaan hiukan alle 100 miljardia markkaa. Markkamääräisesti suurimmat asuntolainat on ollut pääkaupunkiseudulla asuvilla nuorilla: lapsiperheillä, muilla nuorilla perheillä ja yksinasuvilla. Keskimäärin 25—34-vuotiailla asuntovelallisilla oli helmikuussa 1992 asuntolainaa noin 230 000 markkaa. Asuntolainoista oli vuonna 1991 peruskorkoon sidottuja 73 prosenttia, viitekorkoon sidottuja 22 prosenttia ja muita lainoja viisi prosenttia.

Kotitalouksien velat muihin tarkoituksiin kuin asuntoon eivät keskimäärin ole läheskään yhtä suuria kuin asuntolainat. Luottokantatilaston ennakkotietojen mukaan oli kulutusluottojen markkamäärä esimerkiksi vuonna 1991 runsas kolmannes asuntoluottojen markkamäärästä. Kestokulutushyödykkeiden hankintaan otettuja luottoja oli kotitalouksilla rahoituslaitoksista vuonna 1991 14,8 miljardia markkaa, opintolainoja 11,8 miljardia markkaa ja muita kulutusluottoja 18,7 miljardia markkaa. Kulutusluottoa pankista oli helmikuussa 1992 alle viidenneksellä kotitalouksista, pankkitiliin liitetty luotonkäyttömahdollisuus noin 15 prosentilla sekä luottokortti- ja osamaksuluottoa viidellä-seitsemällä prosentilla kotitalouksista. Vuonna 1991 oli kotitalouksilla ja yrityksillä aktiivisessa käytössä noin kaksi miljoonaa korttitiliä. Vuoden 1991 lopussa oli tällaisten korttitilien velan kokonaismäärä Tilastokeskuksen tietojen mukaan yli neljä miljardia markkaa. Pankkikortit eivät sisälly näihin tietoihin.

Velkamäärän kasvaessa yksityiset taloudet ovat joutuneet käyttämään tuloistaan yhä suuremman osuuden velanhoitoon, vaikka myös käytettävissä oleva tulo on kasvanut kotitalouksissa tuntuvasti 1980-luvulla. Velkojen lyhentämiseen, korkoihin ja muihin luottokustannuksiin mennyt osuus kotitalouden käytettävissä olevista tuloista kasvoi 1980-luvun kuluessa yli kaksinkertaiseksi. Se nousi alle 15 prosentista keskimäärin yli 30 prosenttiin. Asuntovelan lyhennykset ovat olleet suurin erä velanhoitoon käytetystä rahasta. Seuraavaksi tulevat korkokustannukset sekä kulutusluottojen lyhennykset. Velanhoitomenojen osuuden kasvu kaventaa kotitalouksien liikkumavaraa ja lisää

niiden taloudellisia riskejä, jos tulot vähenevät tai menot lisääntyvät.

Velkamäärän tai velanhoitomenojen kasvu ei kaikissa tilanteissa välttämättä lisää velkaongelmia. Runsas ja vakaa varallisuus tai hyvä tulotaso mahdollistavat ison velanoton, ja sen ansiosta kotitalous saattaa myös parantaa taloudellista asemaansa. Vähävarainen talous taas voi keskimääräistä pienemmällä velkataakalla ajautua vakaviin vaikeuksiin. Tavallisesti velkamäärän kasvu kuitenkin lisää velkaongelmien syntymisen todennäköisyyttä.

Yksityishenkilöiden velkaongelmien yleisin syy on jokin epäsuotuisa, ennalta-arvaamaton muutos kotitalouden elinoloissa tai taloudenpidossa. Muutos voi johtua yleisestä taloudellisesta kehityksestä, kuten työttömyydestä tai korkotason noususta, tai kotitalouden omista yksilöllisistä olosuhteista. Esimerkiksi sairaus, työkyvyttömyys tai perheen hajoaminen saattavat olla tällaisia ennakoimattomia, epäedullisia muutoksia, jotka aiheuttavat kotitaloudelle velkaongelmia. Näissä tapauksissa kotitalous olisi mahdollisesti olosuhteiden pysyessä ennallaan kyennyt suoriutumaan velkasitoumuksistaan, mutta odottamaton muutos saattaa raunioittaa taloudenpidon ja johtaa velkaongelmiin.

Osalla kotitalouksia velkaongelmat ovat kuitenkin peräisin siitä, että velkaa on otettu ilman riittävää harkintaa ja enemmän kuin mihin taloudelliset voimavarat riittävät. Rahamarkkinoiden vapautumista seurannut luottojen laajamittainen markkinointi 1980-luvun lopulla on osaltaan edistänyt tällaista velkaantumista.

Viime vuosien taloudellisessa kehityksessä on ollut useita sellaisia tekijöitä, jotka ovat olleet omiaan synnyttämään ja vaikeuttamaan kotitalouksien velkaongelmia. Tältä kannalta merkittävintä on ollut työttömyyden kasvu. Vuosina 1989—1990 työttömien määrä oli keskimäärin alle 90 000 henkeä vuodessa. Helmikuussa 1991 oli työttömiä ja lomautettuja työministeriön laskelman mukaan yhteensä 177 300, joista lomautettuja oli 40 500. Heinäkuun lopussa 1992 työttömiä oli työministeriön keräämien tietojen mukaan 389 400, joista lomautettuja oli 50 200. Työttömien osuus työvoimasta oli 15,1 prosenttia. Työttömyyden merkitystä velkaongelmien kannalta on omiaan korostamaan se, että kotitalouden koko on keskimäärin 2,4 henkeä. Työttömyyden vaikutukset saattavat sen nykyisellä tasolla tuntua arviolta 800—900 000 henkilön arkielämässä.

Kotitalouksien käytössä olevat reaalitulot kasvoivat vielä vuonna 1991 keskimäärin 0,7 prosenttia. Vuonna 1992 kotitalouksien käytössä olevien reaalitulojen arvioidaan supistuvan arviolta viisi prosenttia. Tällä on kielteisiä vaikutuksia myös työssä olevien kotitalouksien velanhoitomahdollisuuksiin.

Myös luottokorkojen kehitys on vaikuttanut epäedullisesti kotitalouksien velkaongelmiin. Lainojen korkotaso on noussut tuntuvasti 1980-luvun loppuvuosista, jolloin kotitalouksien velkaantuminen kasvoi nopeimmin. Uusien luottojen nimelliskorko oli vuonna 1988 keskimäärin 11 prosenttia ja vuonna 1990 sekä 1992 jo 14 prosenttia. Lainojen reaalikorko on keskimäärin samana aikana noussut neljästä kahdeksaan prosenttiin. Kotitalouksien uusien luottojen reaalikorko oli vuoden 1991 lopussa 11 prosenttia. Vuoden 1991 alkupuolella tarkistettiin ensi kertaa niiden asuntolainojen korkoja, jotka on sidottu Suomen Pankin pitkäaikaiseen kolmen tai viiden vuoden markkinakorkoon. Tarkistukset olivat määrältään noin kolme prosenttiyksikköä. Keväällä 1992 on tehty päätös peruskoron nostamisesta yhdellä prosenttiyksiköllä. Luotonsääntelyn purkamisen myötä käyttöön tulleet markkinakorot ja niiden muutokset näyttävät muodostavan erityisesti kuluttajille uudenlaisen riskin, johon ei ole kyetty varautumaan riittävästi.

Asuntomarkkinoiden kehitys viime vuosina on eri tavoin synnyttänyt tai kärjistänyt velkaongelmia. Asuntomarkkinoiden nopea suhdannekäänne, asuntokaupan hiljeneminen sekä asuntojen myyntihintojen voimakas lasku 1980-luvun loppuvuosiin verrattuna ovat monessa tapauksessa laskeneet kotitalouksien reaalisen varallisuuden tasoa sekä asuntojen vakuusarvoja. Vanhojen kerrostaloasuntojen hinnat olivat korkeimmillaan vuoden 1989 alussa. Siihen verrattuna vastaavat hinnat olivat vuoden 1992 ensimmäisellä neljänneksellä reaalisesti 37 prosenttia alempana.

Asuntomarkkinoiden kehitys on luonut erityisesti kahdenlaisia uudentyyppisiä velkaongelmia. Rahoitusmarkkinoiden vapautumisen myötä osa asunnonostajista on ottanut maksukykyynsä nähden liian suuria asuntoluottoja. Asunnon koko hinta on saatettu rahoittaa lainalla. Lainanhoitomenot ovat olleet mahdollisesti alunperin liian korkeat maksykykyyn nähden tai tulot ovat alentuneet asunnonoston

jälkeen. Tilannetta on vaikeuttanut se, että asunnon myyntiarvo on samaan aikaan monesti laskenut. Jos asunto on velanhoitovaikeuksien takia jouduttu myymään, seurauksena on saattanut olla asunnon menettämisen ohessa se, että velalliselle on jäänyt vielä vastattavaksi jäännösvelkaa.

Toinen ongelmaryhmä on syntynyt asunnonvaihtoon liittyneistä vaikeuksista. Uuden asunnon ostaminen ennen vanhan asunnon myymistä on johtanut useita kotitalouksia ns. kahden asunnon loukkuun. Vaikeudet vanhan asunnon saamisessa kaupaksi, sen pidentyneeseen myyntiaikaan liittynyt markkina-arvon aleneminen sekä vaihdon rahoitukseen tarvitut erilaiset järjestelyluotot ovat johtaneet joissakin tapauksissa huomattavaan lisävelkaantumiseen. Jos vanhan asunnon myyminen on vienyt pitkän aikaa, asunnonvaihdosta aiheutunut velkarasitus on voinut kasvaa kotitalouden maksukykyä ajatellen erittäin raskaaksi. Vastaavanlainen ongelma on voinut syntyä myös niille omakotitalon rakentajille, joiden vanha asunto on jäänyt myymättä uuden asunnon valmistuttua.

1.2. Tietoja velkaongelmista

Yksityishenkilöiden velkaongelmien määrästä tai kehityksestä ei ole Suomessa järjestelmällistä tietoa pitkältä ajalta. Usean eri tietolähteen perusteella voi kuitenkin muodostaa melko luotettavan yleiskuvan kotitalouksien nykyisistä velkaongelmista. Eri lähteet antavat verraten yhdenmukaista tietoa. Kotitalouksien velkaongelmien määrä on viime vuosina lisääntynyt selvästi, eikä käännettä ole toistaiseksi näkyvissä. Mitä tuoreempia tiedot ovat, sitä huolestuttavammalta tilanne vaikuttaa. Lukuisissa kotitalouksissa on jo ajauduttu vakaviin ja pysyväluonteisiin velkaongelmiin.

Jos velkojien perintätoimet eivät saa velallista tekemään vapaaehtoisesti maksusuorituksia, velkojat hakevat saataviaan yleensä maksamismääräysmenettelyn, lainhakumenettelyn tai velkomiskanteen avulla.

Eniten käytetään maksamismääräysmenettelyä. Maksamismääräyshakemusten määrä kasvoi 1980-luvulla lähes kaksinkertaiseksi ja oli vuonna 1989 vajaat 138 000. Vuonna 1990 hakemusten määrä oli yli 183 000 ja vuonna 1991 jo 267 500. Maksamismääräysasioissa on noin 80 prosentissa velkojana elinkeinonharjoittaja ja velallisena yksityishenkilö. Velkojaryhmistä ovat suurimpia kaupan yritykset sekä luotto- ja rahoitusyhtiöt.

Lainhakuasioissa tehtiin ulosotonhaltijoille hakemuksia vuonna 1980 yhteensä 3 600 ja kymmenen vuotta myöhemmin vuonna 1990 jo yli 22 000. Vuonna 1991 tehtiin 27 600 lainhakuhakemusta. Lainhakua käyttävät erityisesti pankit ja rahoitusyhtiöt, joiden osuus hakijoista on noin 80 prosenttia.

Alioikeuksissa käsiteltyjen riita-asioiden määrä on kasvanut koko 1980-luvun ja kasvu on kiihtynyt 1990-luvulla. Alioikeuteen saapui vuonna 1989 runsaat 25 000, vuotta myöhemmin 33 100 ja vuonna 1991 peräti 50 000 riita-asiaa. Suurimman asiaryhmän muodostavat erilaiset velkomisjutut.

Velkaongelmien määrän kasvu on lisännyt myös ulosottolaitoksen työtä. Ulosottoasioiden kokonaismäärä on kasvussa. Vuonna 1989 oli ulosoton kohteena kaikkiaan 234 000 luonnollista henkilöä. Luku käsittää yksityishenkilöt sekä yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat. Vuotta myöhemmin, vuonna 1990, määrä oli noussut 285 000:een. Vuonna 1991 on ulosoton kohteina olleiden yksityishenkilöiden määrä ollut jo 337 300. Kahtena viime vuotena on kumpanakin tullut noin 50 000 henkilöä lisää ulosoton kohteeksi.

Velkaongelmien laatua kuvastavat tiedot ulosoton tuloksista. Vuonna 1991 saatiin yksityisoikeudellisista saatavista, joita oli ulosotossa elatusapuasiat poislukien 295 300 ja joihin tavalliset velka-asiat kuuluvat, perityksi hakemuksen mukaan alle neljännes eli 72 700 asiaa. Noin 44 prosenttia asioista eli 128 700 hakemusta palautettiin velkojalle sen johdosta, että velallinen oli varaton. Ulosoton tuloksellisuus on yksityisoikeudellisissa saatavissa alentunut aikaisempiin vuosiin verrattuna. Luottotietorekisteriin, jota Suomen Asiakastieto Oy pitää, on kahden viime vuoden aikana kertynyt tieto noin 83 000 henkilön todetusta varattomuudesta ulosotossa.

Velkaongelmien kasvua osoittavat myös tiedot luottotietorekisteriin kootuista maksuhäiriöistä. Suomen Asiakastieto Oy:n keräämien tietojen mukaan on kesällä 1992 kaikkiaan 250 000 yksityishenkilöllä ollut merkintä maksuhäiriöstä. Erityisesti nuorten, alle 24-vuotiaiden osuus maksuhäiriömerkinnän saaneiden joukossa on viime vuosina kasvanut. Niitä henkilöitä, joilla on rekisterissä vähintään kolme maksuhäiriömerkintää tai ainakin kaksi

rekisterimerkintää viranomaiskäsittelyssä olleesta velkomuksesta, oli vuonna 1987 noin 70 000, vuonna 1990 jo 90 000 ja vuonna 1991 yli 100 000. Noin 55 000 henkilöllä on kesällä 1992 ollut jo vähintään viisi maksuhäiriömerkintää.

Pankkitoiminnassa kotitalouksien velkaongelmat tulevat esiin osana pankkien luottotappioita, joiden määrä on viime vuosina kasvanut tuntuvasti. Vuonna 1991 aiheutui pankkien yleisöluotoista luottotappioita 6,7 miljardia markkaa. Kotitalouksien osuus siitä oli arviolta kymmenen prosenttia. Pankkien luottotappioiden arvioidaan ylittävän 10 miljardia markkaa vuonna 1992.

Pankeilla oli toukokuussa 1992 niin sanottuja järjestämättömiä luottoja yli 50 miljardia markkaa. Niillä tarkoitetaan muun muassa sellaisia pankin antolainaukseen perustuvia saatavia, joissa velallinen on laiminlyönyt velan korkoa tai lyhennystä koskevan maksusuorituksen pankille vähintään kolmen kuukauden ajan sen erääntymisestä eikä asiakkaan ja pankin kesken ole sovittu uudesta maksuaikataulusta. Järjestämättömäksi luotoksi lasketaan pankin koko saatava velalliselta, ei vain sitä osaa jota koskeva suoritus on laiminlyöty. Kotitalouksien osuus järjestämättömistä luotoista on arviolta viidennes.

Suomen Pankkiyhdistyksen tutkimuksen mukaan 11 prosenttia lainaa ottaneista talouksista eli noin 144 000 kotitaloutta on parin viime vuoden aikana sopinut pankin kanssa uusista lainanhoitojärjestelyistä. Muutokset lainojen hoitamisessa ovat keskittyneet sellaisiin kotitalouksiin, joilla on suuret asuntolainat ja ne on otettu muutama vuosi sitten markkinakorkoisina. Useimmissa tapauksissa on sovittu lainan lyhennyserien lykkäämisestä.

Myös luotto- ja maksukorttiyritysten kärsimät luottotappiot ovat kasvaneet kahtena viime vuotena selvästi, mikä kertoo osaltaan kuluttajien maksuvaikeuksista. Esimerkiksi Luottokunta, joka on myöntänyt yleisölle kaikkiaan 850 000 eri luottokorttia, on vuoden 1991 kuluessa purkanut luottokorttisopimuksen noin 25 000 asiakkaansa kanssa ja vuonna 1992 yli 10 000 asiakkaan kanssa. Tilastokeskuksen selvityksen mukaan vuonna 1991 aiheutui luottokorttikaupassa kaikkiaan 104 miljoonan markan luottotappiot, kun vastaava määrä oli vuotta aikaisemmin 51 miljoonaa markkaa.

Kuluttajatutkimuskeskuksen asuntovelallisten ongelmia koskeneessa esitutkimuksessa on arvioitu, että koko maassa oli vuoden 1991 lopulla 25 000 — 30 000 asuntovelkaista kotitaloutta maksuvaikeuksissa. Näistä 14 000 taloutta on sellaisia, joissa lainan lyhentämistä on jouduttu lykkäämään vähintään kolme kuukautta tai lainanhoitoa varten on otettu uutta luottoa. Tutkimuksessa arvioitiin 13 000 talouden olleen niin vaikeassa tilanteessa, etteivät ne ole kyenneet suoriutumaan lainan hoitomenoista eivätkä sopimaan pankin kanssa uusista maksujärjestelyistä. Velanhoitovaikeuksien on arvioitu johtaneen asunnon myymiseen 4 000 tapauksessa.

Maksuvaikeuksien yleisin syy on mainitun tutkimuksen mukaan ollut työttömyys, sairaus, avioero tai yritystoiminnasta jäänyt velkarasitus. Verraten monessa tapauksessa vaikeudet ovat johtuneet myös siitä, että on alunperin otettu asunnonhankintaa varten liian suuri velka. Asuntovelan määrä on tutkimuksen kohteina olleissa tapauksissa ollut keskimäärin 200 000—300 000 markkaa. Yli puolessa niistä asuntolaina oli viitekorkoon sidottua ja valtaosalta asuntokauppa oli tehty vuosina 1988—1989. Niissä tapauksissa, joissa velkaongelmat olivat johtaneet asunnon myyntiin, oli henkilölle sen jälkeen vielä useimmissa tapauksissa jäänyt velkaa 50 000—150 000 markkaa.

Konkurssiin ajautunut yritystoiminta johtaa monessa tapauksessa myös henkilökohtaiseen velkavastuuseen. Etenkin pienissä ja keskisuurissa yrityksissä jää keskeisessä asemassa oleva omistaja-yrittäjä tai pääosakas usein takausten tai muiden henkilökohtaisten vastuiden takia konkurssin jälkeen vastaamaan elinkeinotoimintaa varten otetuista veloista. Avoimen yhtiön yhtiömies ja kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies vastaavat yhtiön velvoitteista täyteen määrään niin kuin omasta velastaan. Lisäksi yrittäjän sukulaiset tai toiset osakkaat ovat saattaneet yritystoiminnan rahoittamista varten antaa omaisuuttaan vakuudeksi, mennä takaussitoumuksiin tai ottaa muutoin vastatakseen yritystä varten saadun lainan.

Konkurssien määrän kasvu on merkinnyt sitä, että myös entistä useammalle yksityishenkilölle on jäänyt vastattavaksi velkoja epäonnistuneesta yritystoiminnasta. Vuonna 1990 tehtiin noin 3 600 konkurssihakemusta, vuonna 1991 vastaava määrä oli 6 138. Vireille pannuista konkursseista kohdistui vuonna 1991 osakeyhtiöihin 61 prosenttia, kommandiittiyhtiöihin 21 prosenttia sekä yksityisiin elinkei-

nonharjoittajiin 10 prosenttia. Konkurssiin päättynyt elinkeinotoiminta on viime vuosina jättänyt monen yksityishenkilön henkilökohtaiselle vastuulle yritystoiminnasta peräisin olevia velkoja.

1.3. Velkaongelmien vaikutuksia

Velanhoito voi aiheuttaa ongelmia kotitaloudelle jo silloin, kun sitä varten joudutaan hankkimaan lisäansioita tai alentamaan elinkustannuksia. Kotitalous saattaa tällä tavalla ponnistella pitkän aikaa hoitaakseen velkasitoumuksensa ja selviytyä vaikeasta tilanteestaan ilman velkojen pakkoperintää tai maksuhäiriömerkintää luottotiedoissa.

Velkavaikeuksiin joutunut voi pyrkiä korjaamaan talouttaan ottamalla uutta luottoa. Jos uusi luotto on pitkäaikaista ja ehdoiltaan aiempia lainoja edullisempaa, se voi korjata tilannetta. Jos vanhaa velkaa taas hoidetaan uudella lyhytaikaisella ja kalliilla luotolla eivätkä talouden varat muutoinkaan lisäänny, joudutaan todelliseen velkakierteeseen. Vaikeuksia lykätään eteenpäin, mutta odotettavissa on taloudellinen umpikuja.

Kun vaikeuksissa olevan henkilön velkoja peritään viranomaiskoneiston avulla, kotitalouden liikkumavara on usein jo ahtaalla. Mahdollisuudet ansioiden lisäämiseen ja menojen supistamiseen on tavallisesti jo käytetty. Uutta edullista luottoa ei ole helposti saatavilla. Jos velkoja peritään ulosmittauksen avulla, velallisen pitäisi tulla toimeen niillä varoilla, joita ulosoton jälkeen jää käyttöön.

Vakavissa velkavaikeuksissa on sellainen yksityishenkilö, jonka käytössä olevat tulot ja varat eivät riitä velanhoitomenoihin eikä muutosta parempaan ole odotettavissa lähitulevaisuudessakaan. Näin voi olla esimerkiksi sellaisella velallisella, jonka palkasta ei ulosmittauksella saada riittävästi rahaa lyhennyksiin, korkoihin ja ulosottokuluihin ja velkamäärä sen vuoksi kasvaa koko ajan. Vakavissa velkavaikeuksissa on usein myös kotitalous, jossa välttämättömien elinkustannusten jälkeen ei jää tarpeeksi varoja asuntovelan lyhennysten ja korkojen maksamiseen. Velallinen, jonka asunto on velkojen vakuutena, voi maksukyvyttömyyden seurauksena menettää asuntonsa ja jäädä vielä sen jälkeenkin vastaamaan osasta asuntovelkaa, jos asunnon arvo ei riitä koko velan maksamiseen. Ylivoimainen velkataakka voi johtua myös esimerkiksi aiemmasta yritystoiminnasta, josta on jäänyt henkilökohtaiselle vastuulle suuri velkarasitus.

Maksukykyyn nähden ylivoimainen velkamäärä saattaa aiheuttaa velalliselle monenlaisia haittavaikutuksia. Ponnistelu äärimmilleen velkasitoumusten hoitamiseksi saattaa tuoda mukanaan ankaran henkisen paineen, ahdistusta sekä pahimmillaan vahingoittaa terveyttä, ihmissuhteita ja yksilön toimintakykyä. Ylivoimaiseksi koetut velkavaikeudet voivat lamauttaa yksilön omatoimisuuden, vaikeuttaa selviytymistä työelämässä tai johtaa työkyvyttömyyteen ja viime kädessä syrjäytymiseen työelämästä ja riippuvuuteen sosiaaliturvasta. Ahdistava tilanne voi johtaa harkitsemattomiin kulutuspäätöksiin sekä velkojien ja viranomaisten pakoiluun. Velallisen ohella haittavaikutukset ulottuvat usein häneen lähipiiriinsä ja sen ihmissuhteisiin. Velkaongelmien vaikeutta lisää se, että ne liittyvät usein muihin sosiaalisiin ongelmiin, kuten työttömyyteen tai sairauksiin.

Yksityishenkilöiden velkaongelmilla on vaikutuksia myös velkojatahoihin. Ammattimainen luotonanto ja markkinointi ovat liiketoimintaa, johon sisältyy pyrkimys taloudellisen hyödyn saamiseen ja toisaalta luottotappion riski. Luotonantaja voi omilla toimenpiteillään, kuten markkinoinnin määrällä ja sen kohdentamisella, määräämällä luotonannon ehdoista sekä velallisen luottokelpoisuuden tutkimisella vaikuttaa luotonantonsa taloudelliseen tulokseen. Luotonantajan kannalta ovat esimerkiksi velallisen luottokelpoisuuden tutkimisesta tai viivästyneiden maksuerien perimisestä aiheutuvat kustannukset samoin kuin toteutuneet luottotappiot taloudellista tulosta alentavia tekijöitä. Vaikka ammattimaisesti toimivat luotonantajat voivat omilla toimenpiteillään vaikuttaa toimintansa taloudelliseen tulokseen, myös velallisten talouden kehityksellä sekä näiden maksukäyttäytymisellä on keskeinen vaikutus luotonantajan toimintaan. Esimerkiksi yleisen taloudellisen tilanteen epäsuotuisa kehitys tai työttömyyden odottamattoman voimakas kasvu saattavat myös luotonantajien kannalta olla pitkäaikaisissa lainasopimuksissa vaikeasti ennakoitava riskitekijä. Vakavalla pohjalla toimivan luotonannon tulee perustua siihen, että toiminnan erilaisiin kustannustekijöihin on varauduttu riittävästi erityisesti pitkällä ajalla.

Julkisyhteisöjen kannalta yksityistalouksien velkaongelmien vaikutukset saattavat olla moninaisia, koska velkavaikeudet liittyvät usein

toimeentulon, työnsaannin, terveyden ja muihin sosiaalisiin ongelmiin. Välittömiä taloudellisia vaikutuksia velkaongelmilla on sen vuoksi, että vaikeuksiin joutuneet ihmiset joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen. Tämä tarve voi syntyä jo silloin, kun kotitalous pyrkii huolehtimaan velkasitoumuksistaan ilman viranomaisperintää ja tulot eivät velanhoidon jälkeen riitä välttämättömiin ruoka- ja asumismenoihin. Lisäksi toimeentulotukea saatetaan tarvita silloin, kun velat ovat ulosotossa eikä palkasta ulosmittauksen jälkeen käyttöön jäävä osa riitä todellisten elinkustannusten kattamiseen. Tämä tuen tarve voi olla pitkäaikainen, jos ulosotossa olevat velat ylittävät raskaasti kotitalouden maksukyvyn. Velkavaikeuksissa oleva talous saattaa myös tarvita asumiskustannustensa hoitamiseen asumistukea. Jos velallinen on velkaongelmiensa takia menettänyt asuntonsa, hän saattaa tarvita viranomaisapua asumisensa järjestämiseen.

2. Nykyinen lainsäädäntö

Lainsäädännöllä voidaan pyrkiä estämään ennalta velkaongelmien syntymistä tai sen avulla voidaan jälkikäteen ratkoa tai lievittää velkaongelmien seurauksia. Velkaongelmien ennaltaehkäisy on ollut esillä erityisesti valmisteltaessa kulutusluottoja koskevaa lainsäädäntöä. Kuluttajansuojalain 7 luvun kulutusluottoja koskevia säännöksiä laadittaessa kuluttajien ylivelkaantumista ei pidetty muihin maihin verrattuna laajana. Kuluttajien tiedonsaantimahdollisuuksien katsottiin jo osaltaan ehkäisevän ylivelkaantumista. Juoksevien sitoumusten ja tratan käyttökiellon otaksuttiin myös vaikuttavan siihen, ettei luottoa anneta liian kevyin perustein (HE no 88/85 vp. s. 11).

Lakia laadittaessa pidettiin kuitenkin tarpeellisena varautua ennalta siihen, että velkaongelmat kehittyisivät kielteiseen suuntaan joidenkin muiden maiden tavoin. Sen vuoksi kuluttajansuojalain 7 lukuun sisällytettiin säännökset, joiden nojalla valtioneuvosto voi kuluttajapoliittisin perustein määrätä kertaluottoihin pakollisen käteismaksuosuuden ja pisimmän sallitun luottoajan sekä tililuottoihin pakollisen vähimmäislyhennyksen. Tätä mahdollisuutta ei ole toistaiseksi käytetty.

2.1. Velallisen alentuneen maksukyvyn vaikutus maksuvelvoitteisiin

Valtaosa yksityishenkilöiden veloista perustuu sopimukseen luotonantajan ja velallisen kesken. Voimassa olevan oikeuden mukaan velvoitteet on täytettävä sovitun mukaisina. Nykyinen velvoiteoikeus ei sisällä mitään yleistä säännöstä, jonka nojalla voitaisiin jälkikäteen puuttua sovitun maksuvelvollisuuden sisältöön velallisen alentuneen maksukyvyn perusteella. Velallinen ei yleensä voi vaatia maksusuorituksen lykkäämistä tai maksuvelvollisuuden alentamista esimerkiksi taloudellisen tilanteensa heikentymisen perusteella.

Velallinen vastaa sitoumuksistaan varoillaan, myös niillä, mitä hän saa tulevaisuudessa. Velkavastuu voi tosiasiassa muodostua elinikäiseksi, koska velkoja voi esimerkiksi perimistoimella katkaista velvoiteoikeudellisen saatavan vanhentumisen.

Nykyiseen lainsäädäntöön sisältyy useitakin säännöksiä, joiden nojalla voidaan jälkikäteen kohtuullistaa tehtyjä sopimuksia. Esimerkiksi kuluttajansuojalain nojalla voidaan sovitella kuluttajan maksettavaksi tulevaa hintaa, jos se on kohtuuton hyödykkeen arvoon verrattuna. Sovittelun avulla voidaan jossain määrin lievittää hyödykkeen velaksi ostaneen kuluttajan asemaa yksittäisessä sopimussuhteessa.

Varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetun lain (oikeustoimilaki) 36 §:n 1 momentin mukaan voidaan oikeustoimen ehtoa sovitella tai se voidaan jättää huomiotta, jos ehto on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen. Oikeustoimen ehtona pidetään myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta. Mahdollisuutta sopimuksen sovitteluun ei kuitenkaan ole säädetty ylivelkaantumisongelmaa silmällä pitäen eli keinoksi puuttua velkasuhteen sisältöön velallisen alentuneen maksukyvyn perusteella. Oikeuskäytännössä ei tiettävästi ole soviteltu sopimuksia pelkästään sillä perusteella, että sopimukseen perustuva maksuvelvollisuus ylittää velallisen maksukyvyn. Oikeustoimilain kohtuullistamissäännöstä laadittaessa ei myöskään ole pidetty erityisesti silmällä sitä, että velallisen maksukyvyn alentuminen saattaa johtua useasta samanaikaisesta maksuvelvoitteesta sekä niistä johtuvasta velkamäärästä kokonaisuutena.

Eräitä julkisyhteisön saatavia koskeva maksuvelvollisuus voidaan poistaa tai sitä voidaan alentaa sillä perusteella, että maksuvelvollinen

ei kykene täyttämään velvollisuutta sairauden, työttömyyden tai työkyvyttömyyden vuoksi. Opintotukilain (28/72) mukaan valtiolle opintolainan maksamisen johdosta siirtyneen takautumissaaatavan ja sille kertyneiden korkojen suorittamisesta valtiolle voidaan myöntää vapautus, jos lainansaaja on pysyvästi työkyvytön tai hänen määräaikainen työkyvyttömyytensä on kestänyt vähintään viisi vuotta ja takaisin perintää olisi lainansaajan taloudellisten olojen vuoksi pidettävä kohtuuttomana. Vastaavanlainen säännös sisältyy 1 heinäkuuta 1992 voimaan tulleeseen, korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta annettuun lakiin (111/92).

Lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain (122/77) mukaan voidaan kunnan varoista suorittaa lapselle elatustukea muun muassa silloin, kun elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen. Elatusvelvolliselta voidaan jättää perimättä korvaus maksetusta tuesta siltä osin kuin elatusavun maksamatta jättäminen on johtunut elatusvelvollisen sairaudesta, vammaisuudesta, sellaisesta työttömyydestä, johon hän itse ei ole syypää taikka muusta niihin verrattavasta syystä.

Verolainsäädännössä on useita säännöksiä, joiden mukaan verosta voidaan sen vahvistamisen jälkeen myöntää täysi tai osittainen vapautus taikka antaa verovelvolliselle lykkäystä veron maksamista varten. Vapautus voi koskea sekä veroa että viivästysseuraamuksia. Säännökset veron maksusta vapauttamisesta kattavat periaatteessa kaikki henkilöverotuksen muodot. Keskeisin lainkohta on verotuslain (482/58) 125 §:n säännös, jota sovelletaan tuloja varallisuusverotuksessa sekä valtionveroon että kunnallisveroon. Vapautus voidaan myöntää muun muassa, jos verovelvollisen veronmaksukyky hänen ja hänen perheensä käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen on erityisestä syystä, kuten elatusvelvollisuuden, työttömyyden tai sairauden johdosta olennaisesti alentunut.

Maksuvapautuslain (529/80) mukaan maksutai korvausvelvollinen voidaan vapauttaa valtiolle tulevan maksun tai korvauksen suorittamisesta osaksi tai kokonaan, jos vapautus ei loukkaa valtion etuja tai jos maksun tai korvauksen periminen olisi ilmeisen kohtuutonta. Lakia voidaan soveltaa kaikkiin valtiolle tuleviin maksuihin, ei kuitenkaan veroihin. Oikeuskäytännössä on katsottu, että mainitun lain perusteella ei voida myöntää vapautusta valtion tulo- ja menoarviossa osoitetuista varoista myönnetyn lainan takaisin maksamisesta. Eräiden muiden lakien mukaan voidaan tiettyjen lähinnä julkisoikeudellisten saatavien perinnästä luopua kohtuussyistä.

Joissakin tapauksissa velallisen alentunut maksukyky voidaan ottaa huomioon jo maksuvelvollisuutta vahvistettaessa. Elatusapua vahvistettaessa otetaan vanhemman elatuskykyä arvioitaessa huomioon hänen ikänsä, työkykynsä ja mahdollisuutensa osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä lakiin perustuva elatusvelvollisuus (laki lapsen elatuksesta 704/75 2 § 1 momentti). Vahvistetun elatusavun määrää voidaan myöhemmin muuttaa, jos olosuhteissa on tapahtunut niin olennaisia muutoksia, että elatusavun muuttamista on pidettävä kohtuullisena.

Vahingonkorvauslakia sovellettaessa voidaan korvausvelvollisen maksukyvylle antaa merkitystä, kun vahvistetaan korvausvelvollisuuden määrää. Laissa olevan yleisen sovittelusäännöksen mukaan voidaan vahingonkorvausta sovitella, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingonaiheuttajan ja vahingonkärsijän varallisuusolot ja muut olosuhteet (2 luvun 1 § 2 momentti).

Verolainsäädännössä on yksityishenkilön veronmaksukyvyllä, taloudellisilla oloilla sekä maksukykyä alentavilla seikoilla ollut vanhastaan vaikutusta vahvistettavan veron määrään etenkin progressiivisessa tuloverotuksessa sekä erilaisissa vähennysoikeuksissa (erityisesti korkomenot, aiemmin sairauskuluvähennykset). Verovelvollisella on mahdollisuus saada veronmaksukyvyn alenemisen perusteella enintään 6 000 markan vähennys tulosta (tulo- ja varallisuusverolaki 1240/88, 100 §). Sen saanti edellyttää veronmaksukyvyn olennaista alenemista erityisestä syystä, kuten elatusvelvollisuuden, työttömyyden tai sairauden johdosta. Verohallituksen ohjeen (9.5.1990, 3561/31/90) mukaan ns. kahden asunnon loukkuun joutuneiden kohdalla voidaan korkovähennysten enimmäismäärän ylittäviä korkokuluja pitää sellaisena erityisenä syynä, joka alentaa veronmaksukykyä.

2.2. Velallisen alentuneen maksukyvyn vaikutus viivästysseuraamuksiin

Nykyisessä lainsäädännössä on useita säännöksiä, joilla voidaan lieventää sosiaalisilla

perusteilla maksuviivästyksen seuraamuksia.

Korkolain (633/82) 11 §:n mukaan voidaan rahavelan viivästyskorkoa sovitella kuluttajan, asuntovelallisen tai vuokralla asuvan henkilön hyväksi. Sovittelu edellyttää, että suorituksen viivästyminen on johtunut maksuvaikeuksista, joihin velallinen on sairauden, työttömyyden tai muun erityisen seikan vuoksi joutunut pääasiallisesti omatta syyttään. Korkolain perusteella voidaan alentaa vain viivästyskoron määrää. Velkapääoman määrään sen nojalla ei voida puuttua.

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen luottokaupan osalta on kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:ssä säännökset siitä, millä edellytyksillä luotonantaja voi kuluttajan maksuviivästyksen perusteella saattaa voimaan viivästyksen varalta sovittuja erityisiä seuraamuksia, kuten vedota erääntymisehtoon tai ottaa myydyn tavaran takaisin. Pykälän 2 momentin mukaan luotonantaja ei saa toteuttaa tällaista seuraamusta, jos maksun viivästyminen on johtunut kuluttajan sairaudesta, työttömyydestä tai siihen verrattavasta seikasta, paitsi jos tämä on luotonantajalle ilmeisen kohtuutonta huomioon ottaen viivästyksen kesto ja muut olosuhteet. Samankaltainen myyjän oikeutta rajoittava säännös ostajan maksuviivästyksen varalta sisältyy osamaksukaupasta annettuun lakiin (91/66, 2 § 2 momentti).

Maksuviivästyksen seuraamuksia voidaan sovitella sosiaalisin perustein myös eräiden julkisyhteisön saatavien osalta. Kun peritään valtion varoista luottolaitokselle maksettua opintolainaa takaisin lainansaajalta, voidaan opintotukilain mukaan lainansaajalta perittävä korko vahvistaa rahalaitosten opintolainoista perimän yleisen enimmäiskoron mukaiseksi. Edellytyksenä on, että lainan hoitamatta jättämisen syynä on ollut lainansaajan maksukyvyttömyys, joka on johtunut työttömyydestä, sairaudesta, raskaudesta ja synnytyksestä, asevelvollisuuden suorittamisesta tai muusta näihin verrattavasta syystä (6 § 5 momentti). Edellä on jo mainittu mahdollisuudesta saada alennetuksi veronmaksun viivästysseuraamuksia sosiaalisin perustein. Samantyyppisiä säännöksiä on eräistä muistakin julkisyhteisöjen saatavista.

2.3. Irtaimen pantin rahaksimuutto

Maksuvaikeuksiin joutuneen velallisen asemaan vaikuttavat myös säännökset, jotka koskevat velan maksamisen vakuudeksi annetun irtaimen omaisuuden muuttamista rahaksi. Pantinhaltijalla on oikeus myydä pantti ja ottaa saatavansa kauppahinnasta, jos saatava on erääntynyt ja pantin omistajalle on ilmoitettu erääntymisestä sekä esineen myymisestä, eikä saatavaa makseta tietyn, vähintään yhden kuukauden mittaisen ajan kuluessa ilmoituksesta lukien (kauppakaaren 10 luku 2 § 1 momentti, 687/88). Säännös on tahdonvaltainen, joten siitä voidaan poiketa sopimuksella.

Jos pantiksi on annettu osakkeita, jotka oikeuttavat hallitsemaan pantin omistajan asuntona käytettävää huoneistoa, pantin omistajalle on säädetty omaisuuden rahaksimuuton varalta vähimmäissuoja. Sen jälkeen kun pantin omistajalle on ilmoitettu velallisen saatavan erääntymisestä ja pantin rahaksimuuton uhasta, omistajalle on annettava vähintään kaksi kuukautta aikaa maksaa pantinhaltijan saatava. Jos saatavaa ei tänä aikana makseta, pantinhaltija saa muuttaa panttina olevat osakkeet rahaksi. Tätä kauppakaaren 10 luvun 2 §:n pantin omistajalle antamaa suojaa ei voi sopimuksella vähentää.

2.4. Velallisen asema saatavien pakkotäytäntöönpanossa

Velkoja voi hakea saatavansa pakkotäytäntöönpanoa ulosottoviranomaiselta yleensä vain, jos hänellä on lainsäädännössä määrätty ulosottoperuste (ulosottolaki 3 luku 1 §). Yksityisoikeudellisissa velkomuksissa on täytäntöönpanon perusteena tavallisesti tuomio, maksamismääräys taikka lainhakupäätös. Verot ja julkiset maksut saadaan periä ulosottoviranomaisen avulla ilman tuomiota tai päätöstä sen asiakirjan nojalla, joka osoittaa ne oikeaksi (laki verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin 367/61). Tämän ohella voidaan erinäiset muut velvoitteet, kuten useat vakuutusmaksut sekä sosiaalilautakunnan vahvistama elatusapusopimus, panna täytäntöön ulosoton avulla ilman eri tuomiota tai päätöstä.

Ulosotto on erillistäytäntöönpanoa. Kukin velkoja hakee erikseen saatavansa pakkotäytäntöönpanoa ulosottomieheltä. Tämä toteuttaa kunkin saatavan periaatteessa riippumatta velallisen muista velkojista. Usein samalla velallisella on tosin ulosotossa samaan aikaan monia velkoja. Kutakin saatavaa varten ulosmitataan niin paljon varoja kuin tarvitaan

saatavan ja täytäntöönpanokulujen maksamiseen. Saatavat maksetaan ulosmitatuista varoista laissa säädetyn etuoikeusjärjestyksen mukaisesti.

Saatavien ulosotto on viranomaisen toimittamaa maksuvelvollisuuden täytäntöönpanemista pakolla silloin, kun velallinen ei ole muutoin täyttänyt velvoitettaan. Ulosotto käynnistyy velkojan aloitteesta ja siinä tähdätään ensi sijassa velkojan vaatimuksen toteuttamiseen. Vaikka ulosoton päätavoite on toteuttaa velkojan saamisvaatimus viranomaisen avulla, myös velallisen asemaa ja toimintamahdollisuuksia suojataan tiettyyn määrään asti. Ulosottomenettelyssä ei kuitenkaan voida puuttua täytäntöönpanoperusteen, esimerkiksi velkomistuomion, osoittamaan saatavan määrään.

Ulosotto aloitetaan tavallisesti velalliselle lähetetyllä kehoituksella maksaa saatava vapaaehtoisesti. Sitä varten annetaan lyhyt määräaika. Tavallisimmin ulosmittaus kohdistuu palkkaan tai eläkkeeseen, jos eläke on sellainen, johon ulosoton saa kohdistaa. Lain mukaan irtain omaisuus ulosmitataan ennen kiinteää omaisuutta. Irtaimesta omaisuudesta ulosmitataan viimeksi se, mitä velallinen tarvitsee elinkeinoaan varten tai muuten kipeimmin. Velallisella on myös oikeus osoittaa eräin edellytyksin tietty omaisuus ulosmitattavaksi (ulosottolaki 4 luku 4 §).

Velallisen ja hänen perheensä toimeentulon turvaamiseksi on siitä velallisen palkasta, joka verojen ennakonpidätyksen jälkeen kuuluisi maksaa velalliselle, jätettävä ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa. Jos ulosmittauksen perusteena on elatusapu- tai vastaava velka, palkasta voidaan kuitenkin ulosmitata yhtä kolmannesta suurempikin osa (ulosottolaki 4 luku 6—7 b §).

Kaikissa tapauksissa velallisen on kuitenkin saatava palkasta käyttöönsä vähintään niin sanotun suojaosuuden mukainen rahamäärä. Sen suuruus riippuu velallisen elatusvelvollisuuden laajuudesta. Suojaosuus on sidottu elinkustannusindeksiin, jonka muutosten mukaan sitä tarkistetaan vuosittain. Suojaosuuden määrä on 1.1.1992 lukien ollut 85 markkaa päivässä velallisen osalta ja 24 markkaa hänen elatuksensa varassa olevan puolison tai lapsen osalta.

Velallisen ja hänen perheensä toimeentuloa pyritään turvaamaan myös erottamisetua koskevilla säännöksillä. Ulosmittauksesta on erotettava tietyt velalliselle, tämän perheelle ja toimeentulolle tärkeät varallisuusesineet (ulosottolaki 4 luku 5 § 1 momentti.). Näihin kuuluvat muun muassa velalliselle ja tämän perheelle tarpeelliset vaatteet, välttämättömät huonekalut ja taloustarvikkeet, tarpeelliset työvälineet, oppi- ja ammattikirjat sekä yhden kuukauden elatukseen tarvittava rahamäärä, jos se katsotaan velallisen toimeentulolle välttämättömäksi.

Ulosottokäytännössä syntyy toisinaan tiettyä joustoa velallisen eduksi sen johdosta, että velkojan ja velallisen myötävaikutuksella laaditaan sopimus maksuaikataulusta ja sen mukana täytäntööpanon lykkääntymisestä. Maksuaikataulusta saatetaan sopia sen jälkeen, kun velallisen omaisuutta on ulosmitattu eikä velkoja vaadi omaisuuden myymistä niin kauan kuin velallinen noudattaa maksusopimusta.

2.5. Konkurssi ja akordi

Konkurssi on oikeudellisesti säännelty menettely, jossa velallisen omaisuus luovutetaan velkojien hallintaan ja muutetaan rahaksi ja jossa näin saadut varat jaetaan konkurssimenettelyyn osallistuvien velkojien kesken. Konkurssia kutsutaan yleistäytäntöönpanoksi erotukseksi ulosotosta, jossa kukin velkoja toteuttaa saatavansa muista riippumatta. Konkurssimenettelyn piiriin kuuluu se omaisuus, joka velallisella on konkurssin alkaessa, jonka velallinen saa konkurssin kestäessä ja joka mahdollisesti saadaan konkurssipesään takaisinsaantia koskevien säännösten nojalla.

Konkurssia koskevat samat oikeussäännöt riippumatta siitä, onko konkurssivelallinen luonnollinen henkilö vai oikeushenkilö. Käytännössä konkurssimenettelyä käytetään yksityishenkilöiden osalta vähän. Tämä johtuu lähinnä siitä, että maksukyvyttömillä yksityishenkilöillä on harvoin niin paljon rahaksi muutettavaa varallisuutta, että siitä riittäisi velkojille jako-osuutta konkurssikustannusten maksamisen jälkeen. Asuntovarallisuus on yleensä asuntovelan vakuutena ja vakuusvelkoja voi velallisen maksunlaiminlyönnin perusteella muuttaa vakuuden rahaksi konkurssista riippumatta.

Velallinen saa konkurssissa hyväkseen tarpeellisen irtaimen omaisuutensa osalta saman erottamisedun kuin ulosotossa. Samoin kon-

kurssissa noudatetaan samoja palkan ja eläkkeen ulosmittausta koskevia rajoituksia kuin ulosotossa.

Konkurssimenettely ei poista velallisen vastuuta konkurssimenettelyn piiriin kuuluneista veloista, vaan velallinen vastaa niistä edelleen konkurssin jälkeen saamillaan varoilla sikäli kuin velat eivät ole tulleet konkurssissa maksetuiksi. Oikeushenkilön, erityisesti osakeyhtiön konkurssissa tilanne on erilainen, sillä konkurssi johtaa käytännössä oikeushenkilön olemassaolon lakkaamiseen, eikä velkavastuun säilymisellä sen vuoksi ole merkitystä. Eri asia on, että tällöinkin yhtiön osakkaat voivat kuitenkin olla sitoumuksen tai lain perusteella henkilökohtaisessa vastuussa ainakin osasta yhtiön velkoja.

Maksuvaikeuksissa oleva henkilö voi pyrkiä hakemaan ratkaisua velkaongelmiinsa akordimenettelyn avulla. Velvoiteoikeudessa akordilla tarkoitetaan järjestelyä, jolla velkoja luopuu osasta saatavaa. Järjestelyyn voi osallistua useampiakin velkojia, anteeksianto voi käsittää velallisen kaikki saatavat tai osan niistä ja sopimusvapauden mukaisesti velkojat saavat liittää velkojen anteeksiantoon haluamiaan ehtoja taikka määräyksiä. Sopimukseen perustuvasta akordista ei ole voimassa erityissäännöksiä.

Tämän ohella on akordimenettelystä erityislainsäädäntöä (akordilaki 148/32 ja laki konkurssisäännön väliaikaisesta muuttamisesta 55/32, jotka ovat voimassa vuoden 1992 loppuun). Lakisääteisen akordin perusajatuksena on, että tuomioistuin voi velallisen hakemuksesta laissa säädetyin edellytyksin akordisäännösten mukaisessa menettelyssä ja velkojien tietyn määräenemmistön hyväksymisen nojalla alentaa osaksi hakijan velkamäärää velkojien vähemmistön kannanotosta riippumatta.

Lakisääteinen akordimenettely edellyttää, että velallinen suorittaa velkojille vähintään neljäsosan menettelyn piiriin kuuluvista veloistaan. Akordi koskee vain niitä velkojia, joilla ei ole saamisestaan panttia tai etuoikeutta. Panttivelkoja tai etuoikeutettu velkoja voi osallistua akordimenettelyyn vain, jos hän nimenomaan luopuu pantistaan tai etuoikeudestaan. Akordilainsäädäntöä on lähemmin selostettu yrityksen saneerausta koskevassa hallituksen esityksessä.

Akordimenettelyä koskevat säännökset on laadittu lähinnä yritystoimintaa varten, eikä niissä ole pidetty silmällä maksukyvyttömän yksityishenkilön velkaongelmien ratkaisemista. Menettelysäännökset ovat verraten seikkaperäisiä ja monimutkaisia, akordin saaminen edellyttää velkojien melko laajan enemmistön hyväksyntää ja etuoikeutetut saatavat sekä panttivelat jäävät menettelyn ulkopuolelle. Muun muassa näistä syistä akordin käyttö on ollut hyvin harvinaista.

2.6. Asuntovelallisia koskeva määräaikainen erityislainsäädäntö

Ylivelkaantuneiden asuntovelallisten auttamiseksi on toukokuussa 1992 annettu laki taloudellisissa vaikeuksissa oleville asuntovelallisille myönnettävästä korkotuesta (408/92) ja laki asuntotuotantolain mukaisten hankintalainojen myöntämisestä eräissä tapauksissa (412/92). Lait tulivat voimaan 15 päivänä toukokuuta 1992 ja ovat määräaikaisina voimassa kesäkuun loppuun 1993 saakka.

Laki taloudellisissa vaikeuksissa oleville asuntovelallisille myönnettävästä korkotuesta on tarkoitettu tukemaan huomattavissa taloudellisissa vaikeuksissa olevia velallisia, jotka eivät selviydy asuntolainojensa hoitomenoista luottolaitosten kanssa sovittavilla järjestelyillä tai muilla käytettävissään olevilla keinoilla.

Vuoden 1992 ensimmäisessä lisätalousarviossa on varattu 400 miljoonan markan määräraha korkotukea varten. Sillä on arvioitu voitavan auttaa noin tuhatta kaikkein vaikeimmassa asemassa olevaa asuntovelallista.

Elokuun loppuun mennessä 1992 asuntohallitukseen oli saapunut noin 3150 korkotukihakemusta.

Lailla asuntotuotantolain mukaisten hankintalainojen myöntämisestä eräissä tapauksissa pyritään hallituksen esityksen mukaan siihen, että kunnat, kuntainliitot ja eräät muut yhteisöt ostaisivat kahden asunnon loukussa olevien perheiden asuntoja vuokra-asunnoiksi.

Hankintalainan myöntää asuntohallitus asunto-olojen kehittämisrahaston varoista. Valtion varoista myönnettävä hankintalaina kattaa asunnon hankinta-arvosta 95 prosenttia, joten lainan saajakunnan tai muun yhteisön on rahoitettava loput viisi prosenttia. Vuoden 1992 ensimmäisessä lisätalousarviossa on määräraha arviolta 300 asunnon hankkimiseksi kyseisen lainsäädännön nojalla. Elokuun lop-

puun mennessä 1992 asuntohallitukselle on tehty vasta noin kaksikymmentä lainahakemusta.

3. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

3.1. Yleistä

Yksityishenkilöiden velkaantumisen kasvu ja velkaongelmien lisääntyminen ovat johtaneet useissa maissa yksityishenkilöiden maksukyvyttömyystilanteita koskevaan lainsäädäntöön. Uudistuksia on toteutettu muun muassa Tanskassa, Norjassa, Ranskassa ja Yhdysvalloissa. Uudistushankkeita on vireillä Ruotsissa ja Saksassa. Kehityksen taustalla on ollut samansuuntaisia tekijöitä kuin Suomessa.

Eri maissa on päädytty erilaisiin järjestelmiin yksityishenkilöiden velkaongelmien ratkaisemiseksi. Järjestelmät eroavat toisistaan esimerkiksi siinä, toteutetaanko yksityishenkilön velkavastuuta koskevat järjestelyt konkurssin yhteydessä vai konkurssista täysin erillisessä menettelyssä sekä siinä, voidaanko velallinen vapauttaa ennen maksukyvyttömyysmenettelyn alkamista syntyneistä velkavastuistaan menettelyn päätyttyä suoraan lain perusteella tai vaaditaanko velkavastuusta vapautumiseen useamman vuoden kestävän maksuohjelman noudattamista. Samassa maassa voi olla käytössä useampiakin vaihtoehtoisia järjestelmiä.

Seuraavassa selostetaan pääpiirteitä eräiden maiden voimassa olevasta tai valmisteltavana olevasta lainsäädännöstä. Kansaivälistä kehitystä yksityishenkilöiden velkaongelmien ratkaisemiseksi on verraten laajasti esitetelty viime vuonna julkaistussa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen tutkimushankkeessa (Kuluttajien velkasaneeraus. Tarve ja mahdollisuudet. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 106/1991, ss. 71—152).

3.2. Tanska

Tanskan konkurssilakiin sisällytettiin vuonna 1984 säännökset luonnollisen henkilön velkasaneerauksesta (gaeldsanering). Säännökset mahdollistavat velallisen velkojen alentamisen sellaiselle tasolle, josta velallinen selviytyy. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena oli turvata velalliselle mahdollisuus elää ihmisarvoisesti ja suunnitella tulevaisuuttaan.

Säännökset koskevat vain luonnollisia henkilöitä. Säännöksiä on sovellettu myös sellaisissa tapauksissa, joissa velallinen on hakemuksen tehdessään ollut elinkeinonharjoittaja. Jos velallisen velat ovat aiheutuneet kokonaan tai pääosin elinkeinotoiminnasta, jota velallinen parhaillaan harjoittaa, saneeraus on yleensä evätty. Sitä vastoin säännösten soveltamiselle ei ole ollut esteenä se, että velallinen on aikaisemmin harjoittanut elinkeinotoimintaa ja hänelle on siitä sen päätyttyä jäänyt vastattavaksi huomattavia velkoja.

Velkasaneeraus koskee kaikkia ennen saneerauksen aloittamista syntyneitä velkoja lukuunottamatta velkaa, jonka vakuutena on panttioikeus tai muu vakuus, vakuuden arvon kattamalta osalta. Vakuuden arvon ylittävä osa velasta kuuluu saneerauksen piiriin.

Velkasaneerauksen edellytyksenä on, että velallinen selvittää olevansa saneerausta hakiessaan ja myös lähimpinä vuosina kykenemätön täyttämään velkasitoumuksiaan. Velkojen määrän on oltava epäsuhteessa velallisen nykyiseen ja tulevaan maksukykyyn. Lisäksi edellytetään, että velallisen asema ja olosuhteet muutoin puoltavat velkasaneerausta. Tätä arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon, voiko saneeraus johtaa velallisen taloudellisen tilanteen korjaantumiseen sekä lisäksi velkojen ikä ja syntyolosuhteet, velallisen toimet velkojensa hoitamiseksi ja velallisen olot saneerauksen aikana.

Velkasaneeraus ei ole varojen realisointiin tarkoitettu menettely. Velalliselta edellytetäänkin yleensä, että hän on ennen velkasaneerauspäätöstä realisoinut varansa, jotka hän voi käyttää velkojensa maksamiseen.

Vakuusvelat eivät Tanskassa kuulu velkasaneerauksen piiriin. Velallisen asumista turvataan lähinnä sitä kautta, että velallisen hyväksyttäviin elinkustannuksiin voidaan sisällyttää määrältään kohtuulliset asumismenot. Niiden rajoissa velallinen saattaa säilyttää omistusasuntonsa. Mikäli velallisen kohtuullinen asumistaso kuitenkin voidaan turvata pienemmin kustannuksin esimerkiksi siirtymällä vuokra-asuntoon, velkasaneerausta ei myönnetä, ellei velallinen menettele näin. Jos velallisen asuntovarallisuus ylittää kohtuullisena pidettävän tason, saneerauksen saaminen voi edellyttää asuntovarallisuuden myymistä ja yli jäävien varojen käyttämistä velkoihin.

Velkasaneerauksesta päättää tuomioistuin.

Menettely alkaa velallisen hakemuksella, jossa hänen on selvitettävä velkansa ja taloudellinen asemansa. Tavallista on, että sosiaaliviranomainen avustaa velallista hakemuksen laatimisessa. Tuomioistuin päättää saneerauksen aloittamisesta velallisen hakemuksen ja siihen liitettyjen asiakirjojen perusteella sekä kuultuaan velallista.

Jos saneeraus aloitetaan, tuomioistuin määrää avustajan selvittämään asiaa. Avustaja on yleensä tämäntyyppisiin asioihin erikoistunut asianajaja. Avustaja toimii tuomioistuimen valvonnassa. Saneerauksen aloittamisesta kuulutetaan. Kuulutus annetaan tiedoksi tunnetuille velkojille. Velkojien on määräajassa ilmoitettava saatavansa tuomioistuimelle. Saneerauksen aloittaminen estää pakkotäytäntöönpanon saneerauksen piiriin kuuluvasta velasta.

Avustaja laatii yhdessä velallisen kanssa ehdotuksen saneerausohjelmaksi.

Velkojat kutsutaan tuomioistuimessa tapahtuvaan velallisen saneerausehdotuksen käsittelyyn. Velallisen on osallistuttava käsittelyyn henkilökohtaisesti.

Velkasaneerauspäätöksessä vahvistetaan maksuohjelma, jossa määrätään maksuvelvollisuudesta ja maksuaikataulusta. Joissakin tapauksissa velat voidaan poistaa kokonaan. Kaikkia velkojia kohdellaan yleensä yhtäläisesti. Tavallisesti maksuohjelma kestää viisi vuotta.

Maksuohjelman sisältö määräytyy velallisen maksukyvyn mukaan. Velallisen on käytettävä velkojensa maksamiseen viiden vuoden ajan käytettävissä olevista tuloistaan kaikki se, mitä hän ei tarvitse välttämättömiin menoihinsa ja elinkustannuksiinsa. Harkittaessa velallisen käyttöön kuukausittain jäävän rahan määrää pidetään yleensä mittana sosiaaliavun saajalle tulevaa rahamäärää. Tosin on korostettu sitä, että velallisen käyttöön tulisi jäädä vähän tätä enemmän taloudellista liikkumavaraa, koska muuten häneltä puuttuu riittävä kannustin toteuttaa maksuohjelma.

Velkasaneeraus vapauttaa velallisen maksuohjelman mukaisesti velkavastuusta, jos velallinen toteuttaa maksuohjelman. Vapautus koskee myös ennen tuomioistuinmenettelyä syntyneitä, tuntemattomiksi jääneitä velkoja. Velallinen vapautuu velkavastuusta myös toiseen yhteisvelalliseen tai takaajaan nähden samassa määrin kuin suhteessa velkojaan. Yhteisvelallisen tai takaajan vastuuseen velkojaan nähden saneeraus ei vaikuta. Näiden vastuu velkojalle säilyy alunperin sovitun mukaisena.

Saneerauspäätöksen oikeusvaikutukset ovat samat kuin oikeuden vahvistaman sovinnon. Päätös on täytäntöönpanoperuste. Velkasaneerausohjelman sisältöä tuomioistuin voi tietyin edellytyksin muuttaa myöhemmin, esimerkiksi kun velallisen tulot osoittautuvat huomattavasti odotettua alhaisimmiksi. Velkojien hakemuksesta saneeraus voidaan kumota, jos velallinen on menetellyt petollisesti velkasaneerausmenettelyn aikana tai on vakavasti laiminlyönyt maksuohjelman noudattamisen.

Hakemuksia velkasaneerauksen saamiseksi tehtiin Tanskassa lain voimaantulon jälkeisinä vuosina noin 5000—6000 vuodessa. Tämän jälkeen hakemusten määrä laski ja on sittemmin noussut. Vain noin viidenneksessä hakemuksista on aloitettu velkasaneeraus.

Säännökset velkasaneerauksen edellytyksistä jättävät tuomioistuimelle laajalti harkintavaltaa esimerkiksi siinä, kuinka suuri on henkilön velkamäärän oltava, jotta saneeraus tulisi kysymykseen. Oikeuskäytäntö on vakiintunut sellaiseksi, että työssä käyvän henkilön velkamäärän on oltava yleensä ainakin 250 000 Tanskan kruunua ja muun henkilön 100 000 kruunua ennen kuin hakemukseen suostutaan. Jos velkamäärä on alle 50 000 kruunua, velkasaneerausta ei tiettävästi ole myönnetty.

Tanskan järjestelmälle on ollut tunnusomaista, että tuomioistuimen myöntämissä velkasaneerauksissa velkojen määrää on alennettu voimakkaasti. Kokemus on osoittanut, että velalliset ovat onnistuneet toteuttamaan saneerausohjelman valtaosassa tapauksia tuomioistuimen päättämällä tavalla.

Velallisryhmiä, joille velkasaneeraus on myönnetty, ovat Tanskassa olleet muun muassa entiset yrittäjät, joille on jo päättyneestä liiketoiminnasta jäänyt vastattavaksi paljon velkaa, sekä asuntovelalliset, jotka ovat menettäneet asuntonsa pakkohuutokaupassa mutta joille on silti jäänyt runsaasti velkaa.

Yhdestä velkasaneerausmenettelystä on laskettu aiheutuneen vuonna 1990 keskimäärin 10—15 000 Tanskan kruunun kustannukset. Ne ovat jääneet yleensä valtion kannettaviksi.

3.3. Ruotsi

Ruotsissa vuonna 1988 asetettu komitea sai syksyllä 1990 valmiiksi ehdotuksensa vel-

kasaneerauslaiksi (Skuldsaneringslag, SOU 1990:74). Komitean laatima säädösehdotus on sisällöltään oleellisesti samanlainen kuin Tanskan voimassa oleva laki. Lausuntokierroksen jälkeen jatkotoimista ei ole toistaiseksi päätetty.

Lakiehdotuksen mukaan velkasaneerausta voi hakea luonnollinen henkilö, joka ei harjoita elinkeinotoimintaa. Edellytys saneeraukselle on, että velallinen ei näköpiirissä olevana aikana (inom överskådlig tid) kykene maksamaan velkojansa. Toiseksi edellytetään, että velkasaneerauksen myöntämiselle on erityisiä syitä huomioon ottaen velallisen henkilökohtaiset ja taloudelliset olosuhteet. Tätä harkittaessa otetaan huomioon velallisen tarve saada taloutensa tervehdytetyksi, velkojen ikä ja syntyolosuhteet, tapa jolla velallinen on täyttänyt maksuvelvoitteitaan sekä myötävaikuttanut velkasaneerausasian käsittelyyn.

Velkasaneeraus voi koskea pääsääntöisesti kaikkia velallisen velkoja. Saneerauksen ulkopuolelle jäävät velat, joiden vakuutena on pantti- tai pidätysoikeus, siltä osin kuin vakuuden arvo riittää turvaamaan velkojan saatavan.

Asian käsittely alkaa ehdotuksen mukaan velallisen alioikeudelle tekemästä hakemuksesta. Tuomioistuin voi määrätä uskotun miehen avustamaan velallista tämän taloudellisten olosuhteiden selvittämisessä sekä myöhemmin saneerausehdotuksen laatimisessa. Uskotun miehen toiminnasta aiheutuvista kuluista vastaa pääsääntöisesti valtio.

Tuomioistuin tekee päätöksen siitä, aloitetaanko velkasaneeraus vai ei. Velkasaneerauksen aloittaminen estää velallisen omaisuuteen kohdistuvan ulosoton, paitsi jos ulosotto koskee vakuusvelkoja. Saneerauksen hakeminen ei estäisi hakemasta velallista konkurssiin.

Velkasaneerauksen aloittamispäätöksestä kuulutetaan. Velkojien on määräajassa ilmoitettava kirjallisesti saatavansa velalliselta.

Velallisen on tehtävä tuomioistuimelle ehdotus siitä, kuinka paljon ja missä aikataulussa hän suorittaisi saneerauksen piiriin kuuluvia velkojaan. Tuomioistuin kutsuu ehdotuksen mukaan velallisen ja tunnetut velkojat istuntoon, jossa velkasaneerausehdotusta käsitellään. Sen jälkeen tuomioistuin antaa päätöksensä asiassa. Päätöksellä velallinen vapautettaisin vastaamasta veloistaan siltä osin kuin ne eivät sisälly tuomioistuimen päättämään saneerausohjelmaan.

Velkojilla on oikeus vaatia jälkeenpäin saneerauspäätöksen kumoamista, jos velallinen on menetellyt epärehellisesti, salannut varojaan tai rikkonut törkeästi alioikeuden päätöstä. Velallisen pyynnöstä tuomioistuin voi muuttaa velkojen maksuaikataulua, jos siihen on ennakoimattomia taikka erityisiä syitä.

3.4. Norja

Norjassa on valtiopäivillä heinäkuussa 1992 hyväksytty laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (lov om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner, gjeldsordningsloven, nr. 99). Laki perustuu hallituksen toukokuussa 1992 antamaan esitykseen (Ot.prop.nr. 81, 1991—92). Lain päätavoitteena on antaa vakaviin velkaongelmiin joutuneille yksityishenkilöille mahdollisuus saada taloutensa hallintaan. Tähän voidaan päästä lain mukaan velallisen hakemuksesta joko sopimuksella velkojien kanssa (vapaaehtoinen velkajärjestely) tai tuomioistuimen (namsretten) vahvistaman velkajärjestelyn avulla.

Lakia sovelletaan fyysisiin henkilöihin. Lakia sovelletaan velalliseen, jolla on elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja, jos elinkeinotoiminta on jo lakannut eikä elinkeinotoimintaan liity epäselviä olosuhteita, jotka oleellisesti vaikeuttaisivat velkajärjestelyn toteuttamista tai jos elinkeinotoimintaan liittyvillä veloilla on henkilön koko velkamäärän kannalta vain suhteellisen vähäinen merkitys.

Velkajärjestelyn edellytyksenä on pysyvä maksukyvyttömyys. Velkajärjestelyn estää muun muassa se, että velkajärjestelyä olisi pidettävä toisten velallisten tai yhteiskunnan kannalta muutoin sopimattomana (støtende). Säännöksellä tarkoitetaan esimerkiksi erilaisia väärinkäytöstilanteita, tietyn tyyppisiä velkoja (jos pääosa veloista on esimerkiksi sakkoja) tai aivan äskettäin syntynyttä velkataakkaa (hallituksen esitys, s. 49). Velkajärjestely edellyttää aina sitä, että velallinen on omilla toimenpiteillään pyrkinyt pääsemään velkojiensa kanssa neuvotteluratkaisuun.

Velkajärjestely käynnistyy velallisen ulosottoviranomaiselle (namsmannen) tekemällä hakemuksella. Tämä viranomainen muun muassa neuvoo velallista velkajärjestelyneuvottelujen käynnistämisessä ja on velvollinen huolehtimaan siitä, että asia on riittävästi selvitetty. Ulosottoviranomainen voi tarvittaessa määrätä avustajan käsittelemään asiaa, jos velallinen ei

omatoimisesti kykene käymään neuvotteluja velkojiensa kanssa. Lisäksi ulosottoviranomaisella on omaisuuden rahaksimuuttoon ja arvioimiseen liittyviä tehtäviä. Ulosttoviranomainen voi hylätä velallisen hakemuksen muun muassa sillä perusteella, että edellytykset velkajärjestelylle eivät ilmeisesti täyty tai velallinen ei myötävaikuta asian selvittämiseen.

Ensi sijassa yksityishenkilön velkaongelmat on pyrittävä ratkaisemaan velkajärjestelyneuvotteluilla, joiden kestosta ja kulusta laissa on useita säännöksiä. Kun ulosottoviranomainen velallisen hakemuksen saatuaan katsoo asian riittävästi selvitetyksi niin, että siinä voidaan päästä kolmen kuukauden mittaisen neuvotteluajan kuluessa ratkaisuun, ulosottoviranomainen toimittaa asian tuomioistuimen käsittelyyn. Se päättää, aloitetaanko asiassa velkajärjestelyneuvottelut. Päätöksessä tuomioistuin voi määrätä esimerkiksi velallisen omaisuuden arvioimisesta ja realisoimisesta sekä asettaa menettelylle muitakin ehtoja.

Velkajärjestelyneuvottelujen aloittamisesta kuulutetaan julkisesti. Muun muassa tunnetuille velkojille sekä veroja ja maksuja käsitteleville viranomaisille ilmoitetaan velkajärjestelyn aloittamisesta sekä kehotetaan näitä esittämään vaatimuksensa. Velkajärjestelyneuvottelujen aloituspäätös saa aikaan tietynlaisen rauhoitusajan, jonka aikana velkojat eivät saa esimerkiksi vastaanottaa maksusuoritusta taikka toteuttaa ulosmittausta tai pantin rahaksimuuttoa.

Kolmen kuukauden mittaisen neuvotteluajan kuluessa velallisen tulee laatia ehdotus vapaaehtoiseksi velkajärjestelyksi ja pyrkiä velkojien kanssa neuvotteluratkaisuun. Ehdotus velkajärjestelyksi toimitetaan ulosottoviranomaiselle, joka tarkistaa sen, voi tarvittaessa järjestää suullisen neuvottelun velallisen ja velkojien kesken sekä lähettää ehdotuksen velkojien hyväksyttäväksi.

Jos velkajärjestelyä ei synny neuvottelumenettelyssä, velallinen voi pyytää tuomioistuinta vahvistamaan pakollisen velkajärjestelyn (tvungen gjeldsordning). Tällaisen velkajärjestelyn tulee vastata lain säännöksiä velkajärjestelyn sisällöstä.

Velkajärjestelyn kesto ratkaistaan kussakin tapauksessa ottaen huomioon muun muassa velkajärjestelyn sisältö, kuten velkojille tuleva kertymä, sekä velallisen ja tämän perheen elinolot velkajärjestelyn aikana. Tavallisesti velkajärjestely kestää viisi vuotta.

Velkajärjestelyssä velallisen varallisuus on pääosin käytettävä hänen velkojensa maksamiseen. Velallisen varallisuutta koskee velkajärjestelyssä vastaavanlainen suoja kuin ulosotossa. Velallinen on säännöksen mukaan velvollinen myymään omistusasuntonsa, jos myynti antaa velkojille edullisimman kertymän ja asunto ylittää velallisen ja hänen taloutensa kohtuullisen tarpeen.

Esityksen perustelujen mukaan omistusasunto on yleensä muutettava velkajärjestelyssä rahaksi ja käytettävä velkojen maksamiseen. Asuntoa ei kuitenkaan myydä, jos realisointi ei tuota velkojille suurempaa kertymää kuin nämä saisivat, jos asunto jäisi velallisen omistukseen. Tätä harkittaessa on huomattava, että velallinen on lain mukaan velvollinen suorittamaan asuntoon kohdistuvasta vakuusvelasta velkajärjestelyn kestoaikana yleensä vain korot muttei velan lyhennyksiä, jos hän saa velkajärjestelyssä pitää asuntonsa. Lisäksi velallisen on velkajärjestelyn aikana suoritettava muut asumisestaan aiheutuvat kustannukset. Jos nämä korko- ja muut asumiskustannukset jäävät alhaisemmiksi kuin ne menot, joita velallinen asunnon realisoinnin jälkeen joutuisi asumisensa järjestämisestä suorittamaan tavallisesti vuokramenoina, velallisen omistusasuntoa ei realisoitaisi. Perusteena on se, että velkojat saisivat paremman kertymän velallisen säilyttäessä omistusasuntonsa kuin jos se realisoitaisiin. Velallisen omistusasuntoa ei velkajärjestelyssä realisoitaisi myöskään, jos asunto ei selvästi ylitä velallisen vähimmäistarvetta (esimerkiksi kolmen hengen talous asuu kaksi huonetta käsittävässä omistusasunnossa).

Velkajärjestelyssä velallinen saa käyttää tuloistaan elinkustannuksiinsa määrän, joka on sidottu kansaneläkejärjestelmän mukaiseen vähimmäiseläkkeeseen. Vuokralla asuva velallinen maksaa lisäksi tuloistaan vuokramenot. Muu osa tuloista käytetään velkojen maksamiseen.

Velkajärjestely käsittää velallisen kaikki velat. Niitä kohdellaan velkajärjestelyssä pääosin yhtäläisesti. Poikkeuksia ovat muun muassa vakuusvelat siltä osin kuin velallinen saa pitää vakuuden kohteena olevan omaisuuden velkajärjestelyn kuluessa ja vakuusesineen arvo riittää velan kattamiseen. Myös vähäiset velat voidaan jättää velkajärjestelyn ulkopuolelle, jos se edistää velkajärjestelyn toteuttamista.

Velkajärjestelypäätöstä voidaan tietyin edellytyksin myöhemmin muuttaa tuomioistuimes-

sa sekä velallisen että velkojan hakemuksesta. Erityistapauksessa tuomioistuin voi velkojan hakemuksesta velkajärjestelyn päättymisen jälkeen viiden vuoden kuluessa määrätä poiketavaksi velkajärjestelystä kokonaan tai osin, jos velallinen on saanut esimerkiksi huomattavan suuren perinnön.

Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta samoin kuin velkajärjestelypäätös rekisteröidään (løsøreregistret).

3.5. Ranska

Ranskassa tuli voimaan 1.3.1990 laki luonnollisen henkilön maksukyvyttömyydestä (loi no 89—1010 relative à la prévention et au règlement des difficultès liées au suredettement des particuliers et des familles). Laki sisältää yhtäältä säännöksiä, joiden tarkoituksena on estää ylivelkaantumista, sekä toisaalta säännöksiä, jotka koskevat ylivelkaantuneen velallisen taloudellisen tilanteen saneerausta. Luotonantajien mahdollisuuksia saada tietoja velallisesta on parannettu muun muassa säännöksillä kansallisesta luottorekisteristä.

Lakiin sisältyy kaksi uutta järjestelmää, neuvottelumenettely ja velkasaneerausmenettely. Menettelyt koskevat ainoastaan ylivelkaantuneita yksityishenkilöitä ja vain sellaisia velkoja, jotka eivät ole peräisin liiketoiminnasta. Ylivelkaantuneella tarkoitetaan velallista, joka huolimatta vilpittömistä yrityksistään ei pysty maksamaan kaikkia erääntyneitä velkojaan.

Neuvottelumenettely perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää velallisen ja hänen merkittävimpien velkojiensa pääsevän sopimukseen. Velkojat, joiden saatavat ovat vähäisiä, eivät voi estää sopimusta. Menettelyä varten jokaiseen maakuntaan on perustettu komissio, johon kuuluvat maakunnan hallinnon, valtiontalouden, valtionpankin, luotonantajien ja kuluttajatahon edustaja. Komissio voi velallisen antamien tietojen lisäksi hankkia lisätietoja eri lähteistä ja kuulla tarpeelliseksi katsomiaan tahoja. Jos komissio aloittaa neuvottelumenettelyn, se ilmoittaa tästä tuomioistuimelle. Tuomioistuin voi päättää keskeyttää velalliseen kohdistuvan täytäntöönpanon.

Komission tehtävänä on kahdessa kuukaudessa saada osapuolet sopimaan järjestelystä velallisen velkojen maksamisesta. Järjestely voi käsittää erilaisia toimia, kuten maksuaikataulun lykkäämisen, koron tai velkojen alentamisen, vapauttamisen korosta tai vakuuden käyttöä koskevia ratkaisuja. Komissio ilmoittaa tuomioistuimelle neuvotteluratkaisusta, ja näin syntynyt sovinto on täytäntöönpanokelpoinen.

Velkasaneerausmenettelyyn tuomioistuimessa voidaan turvautua muun muassa, jos komissio ei ole onnistunut saamaan kahdessa kuukaudessa neuvotteluratkaisua tai siihen pääsemiseen ei arvioida olevan mahdollisuuksia. Velkasaneerausmenettelyyn voidaan muutenkin ryhtyä velallisen pyynnöstä tai myös tuomioistuimen aloitteesta silloin, kun tuomioistuin muun asian yhteydessä havaitsee, että velallinen on ylivelkainen. Tarkoitus on, että vapaaehtoisen järjestelyn aikaansaaminen olisi ensisijaista.

Jos tuomioistuin päättää ryhtyä velkasaneeraukseen, tuomioistuin voi päättää, että täytäntöönpano velallista vastaan on keskeytettävä enintään seuraavien kahden kuukauden ajaksi. Täytäntöönpanokielto ei koske elatusavun perintää. Aikaa voidaan pidentää yhden kerran. Päätös sisältää myös tiettyjä velvoitteita velalliselle. Ilman tuomioistuimen suostumusta velallinen ei saa ottaa uutta velkaa eikä maksaa elatusapua lukuunottamatta osaksikaan velkojaan, jotka ovat syntyneet ennen päätöstä. Velallinen ei myöskään saa antaa takaussitoumusta, hoitaa huonosti omaisuuttaan tai antaa sitä pantiksi.

Tuomioistuin voi soveltaa eri toimenpiteitä velkasaneerauksen aikaansaamiseksi. Koska menettely ei ole vapaaehtoinen, tuomioistuin ei ole sidottu osapuolten toivomuksiin. Tuomioistuin voi ensinnäkin myöntää velalliselle lykkäystä velkojen maksamiseen siinä tarkoituksessa, että velallinen lykkäysaikana saa taloutensa järjestykseen, esimerkiksi silloin, kun velallisen taloudelliset vaikeudet johtuvat työttömyyden aiheuttamasta äkillisestä tulojen vähentymisestä. Tuomioistuin voi myös muuttaa velkojen lyhennysaikatauluja. Maksun lykkäämisestä tai maksuaikataulun muuttamisesta tuomioistuin voi päättää vain tietyissä rajoissa. Tuomioistuin voi myös määrätä, että velallisen suorittamat maksut on laskettava ensin pääoman ja vasta sen jälkeen korkojen lyhennykseksi tai myös laskea korkoa. Nämä määräykset ovat voimassa vain tietyn ajan.

Tuomioistuin voi määrätä, että velallinen ryhtyy tiettyihin toimiin helpottaakseen tai taatakseen velkojen maksun, esimerkiksi myy omaisuuttaan. Samoin voidaan määrätä, että

velallinen pidättäytyy kaikista hänen taloudellista asemaansa huonontavista toimista.

Tuomioistuimella ei ole mahdollisuutta alentaa velallisen velkojen pääomaa. Poikkeuksena on kuitenkin sellainen laina, jonka velallinen on ottanut luottolaitokselta ostaakseen asunnon. Jos asunto on myyty pakkotäytäntöönpanossa tai velallinen on velkojan kanssa asiasta sovittuaan sen myynyt välttääkseen pakkotäytäntöönpanon eikä asunnosta näin saatu hinta ole riittänyt vakuusvelan maksamiseen, jäännösvelkaa voidaan tietyin edellytyksin alentaa.

Tuomioistuimen on velkasaneeraussäännöksiä soveltaessaan otettava huomioon, miten velkoja on menetellyt luottoa myöntäessään. Takaajan vastuuseen velallisen velasta ei velkasaneeraus vaikuta.

Velallinen menettää oikeutensa neuvottelutai velkasaneerausmenettelyyn, jos hän esimerkiksi antaa tahallaan vääriä tietoja, yrittää salata varojaan tai huonontaa taloudellista asemaansa hankkimalla uutta lainaa ilman velkojien tai tuomioistuimen lupaa.

3.6. Saksan liittotasavalta

Saksassa annettiin kuluvan vuoden huhtikuussa liittopäiville esitys uudeksi maksukyvyttömyyslainsäädännöksi (Insolvenzordnung, Gesetzentwurf der Bundesregierung Deutscher Bundestag). Uusi säännöstö koskisi oikeushenkilöitä ja luonnollisia henkilöitä sekä yritystoimintaa ja yksityistalouksia. Se sisältäisi muun muassa yritystoiminnan lopettamista ja yrityssaneerausta koskevia säännöksiä samoin kuin menettelyn maksukyvyttömän yksityishenkilön velkaongelmien ratkaisemiseksi.

Perusajatuksena yksityishenkilöä koskevissa säännösehdotuksissa on se, että rehelliselle velalliselle annettaisiin mahdollisuus tietyin edellytyksin vapautua jäljellä olevista veloistaan maksukyvyttömyysmenettelyn toteuttamisen jälkeen.

Velkavastuusta vapautuminen on sidottu tiukkoihin vaatimuksiin. Maksukyvyttömyysmenettelyn alettua velallisen edellytetään muun muassa käyttävän seitsemän vuoden ajan maksukyvyttömyysmenettelyn alettua ulosmittauskelpoiset tulonsa velkojiensa hyväksi ja ottavan vastaan palkkatyötä tai hankkivan muutoin vastaavat ansiot.

Velkavastuusta vapautumiseen vaadittaisiin vielä erillinen tuomioistuimen päätös. Koska menettely on tarkoitettu vain rehelliselle velalliselle, lakiehdotukseen sisältyy useita sellaisia säännöksiä, joiden rikkominen estäisi velkavastuusta vapautumisen. Nämä säännökset koskevat muun muassa velallisen toimia suhteessa velkojiin sekä myötävaikutusta maksukyvyttömyysmenettelyyn.

3.7. Yhdysvallat

Yhdysvaltojen nykyinen konkurssilaki (Bankruptcy Code) on peräisin vuodelta 1978. Nyt kysymyksessä olevilta osin lakia on muutettu vuosina 1984 ja 1986.

Konkurssijärjestelmän päätavoitteena on jo viime vuosisadalta lähtien ollut vapauttaa kunniallinen velallinen veloistaan ja antaa hänelle mahdollisuus uuteen aloitukseen. Tämä tavoite saavutetaan sillä, että velallinen konkurssin jälkeen vapautetaan vastaamasta niistä veloista, jotka eivät ole tulleet maksetuksi velallisen varallisuuden realisoinnilla konkurssissa (discharge).

Konkurssin sijasta luonnollinen henkilö voi hakea velkasaneerausta. Velkasaneerauksessa velallinen maksaa osan veloistaan tuomioistuimen määräämän maksuohjelman mukaan tietyn ajanjakson kuluessa ja vapautetaan sen jälkeen vastaamasta jäljelle jääneistä veloista.

Mainitut kaksi järjestelmää eroavat toisistaan siinä, että konkurssissa suojataan velallisen tulevia tuloja, joita hänen ei tarvitse käyttää vanhojen velkojensa maksamiseen. Vastapainoksi velallinen on konkurssissa luopunut silloisista varoistaan. Velkasaneerausmenettelyssä velallinen sitä vastoin saa pitää varansa, mutta hänen täytyy tulevilla tuloillaan maksaa velkojaan vähintään niin paljon kuin velkoja olisi konkurssissa maksettu hänen varallisuudellaan.

Menettely tuomioistuimessa alkaa kummassakin järjestelmässä velallisen hakemuksella. Velallisella on periaatteessa oikeus valita, kumpaa menettelyä hän haluaa hakea. Hakemus aiheuttaa kaikkien perintätoimenpiteiden lakkaamisen. Tuomioistuin määrää molemmissa menettelyissä asiaa hoitamaan asiamiehen (trustee), jonka tehtävä on valvoa paitsi velkojien myös julkista sekä tietyin tavoin velallisenkin etua.

Vapauttaminen veloista ei koske kaikkia velkoja. Velallinen voidaan määrätä maksa-

maan muun muassa useimmat verovelat, elatusapuvelat, vahingonkorvaus tietyin edellytyksin, vilpillisessä tai petollisessa tarkoituksessa tehdyt velat sekä sakot. Vakuusvelat jäävät konkurssin ulkopuolelle.

Velkasaneeraus on mahdollinen, jos velallisella on säännölliset tulot. Velallinen ei menetä menettelyn missään vaiheessa varojensa vallintaa. Velallisen on tehtävä tuomioistuimelle ehdotus siitä, minkä osan ja missä ajassa hän kykenee maksamaan veloistaan. Velkojien, asiamiehen ja velallisen neuvoteltua ehdotuksesta tuomioistuin vahvistaa maksuohjelman.

Velkojien tulee maksuohjelman myötä saada saatavistaan vähintään yhtä paljon kuin he saisivat konkurssissa. Tietyt velat velallisen on maksettava kokonaan. Maksuohjelman kestoksi tuomioistuin määrää tavallisesti kolme vuotta. Kesto voi olla enintään viisi vuotta. Jotta velallinen vapautuisi vastaamasta lopuista veloistaan, tuomioistuimen tulee vielä ohjelman toteuttamisen jälkeen tehdä siitä erillinen päätös. Tuomioistuin voi myöhemmin muuttaa maksuohjelmaa, esimerkiksi lisätä tai alentaa velkojen määrää. Maksuohjelman keston enimmäisaikaa ei kuitenkaan saa ylittää.

Tilastotietojen mukaan Yhdysvalloissa tehtiin 30.6.1991 päättyneen vuoden kuluessa tuomioistuimille kaikkiaan 811 000 konkurssihakemusta, joissa hakijana oli muu kuin elinkeinonharjoittaja (consumer cases). Kymmenen vuotta aikaisemmin vastaava luku oli 313 000.

4. Uudistuksen tarve

Velkaongelmien määrä ja vakavuus. Tutkimus- ja tilastotieto sekä viranomaisten ja järjestöjen kokemukset osoittavat yhtäpitävästi, että melkoisella määrällä yksityistalouksia on maksukykyynsä nähden liian suuret velat. Useissa tapauksissa tämä ei ole tilapäistä, vaan velkamäärä pysyy korkeana myös tulevaisuudessa. Pahimmissa tapauksissa velkojen hoitamisesta aiheutuvat menot ylittävät kuukaudessa merkittävästi sen, mitä kotitalous kykenee niihin käyttämään. Joillakin talouksilla velkamäärä kasvaa korko-, viivästys-, perintä- ja ulosottokulujen vuoksi maksusuorituksista huolimatta.

Osa liikaa velkaantuneista henkilöistä ei kykene nykyisillä tai tulevaisuudessa saamillaan varoilla millään selviytymään taloudellisista velvoitteistaan. Osa kotitalouksista on sellaisissa velkaongelmissa, joista ne kykenevät äärimmäisin ponnistuksin kenties juuri selviytymään, mutta se merkitsee jäämistä huomattavan alhaiselle elämisen tasolle, jos pidetään vertailukohtana toimeentulotuen mukaista kulutustasoa. Tämä tilanne saattaa kestää vuosia ja verraten pienikin epäedullinen taloudellinen muutos saattaa johtaa ylipääsemättömiin vaikeuksiin velkojen hoitamisessa.

Vakavuudeltaan eriasteisia velkaongelmia näyttää olevan jo useilla kymmenillä tuhansilla kotitalouksilla. Tätä arviota tukevat erityisesti tiedot, joiden mukaan ulosotossa on viime vuosina todettu varattomiksi 83 000 yksityishenkilöä, luottotietorekisterin mukaan on vakavissa maksuvaikeuksissa noin 100 000 henkilöä ja asuntovelkojen hoitamisessa on vaikeita ongelmia arvioitu olevan 25 000—30 000 taloudella. On todennäköistä, että näiden velkaongelmissa olevien talouksien joukossa on ainakin useita tuhansia sellaisia yksityishenkilöitä, jotka eivät tule selviytymään omin toimin velkaongelmistaan.

Velkaongelmissa olevien henkilöiden määrä saattaa pysyä pitkään 1990-luvulla epätavallisen korkeana. Tämän taustalla on useita tekijöitä. Velkamäärä ja velkaantumisen taso ovat kasvaneet 1980-luvun lopulla poikkeuksellisen ripeästi. Yleinen talouskehitys on 1990-luvun alkupuolella ollut epäsuotuisaa, muun muassa korkean työttömyyden, korkotason nousun, kotitalouksien epäedullisen tulokehityksen ja asuntomarkkinoiden heilahdusten takia. Runsaasti velkaantuneille kotitalouksille laajan työttömyyden aiheuttamat toimeentulovaikeudet, korkotason noususta johtuva velanhoitomenojen ennakoimaton kasvu sekä asuntojen hintojen ja niiden vakuusarvojen äkillinen lasku ovat luoneet uudentyyppisiä taloudellista turvallisuutta vaarantavia riskitekijöitä.

Osalla talouksia ylivoimainen velkamäärä voi olla peräisin myös huonosti harkitusta velanotosta, joka on ylittänyt kotitalouden voimavarat ja kyvyn vastata sitoumuksistaan. Voimaperäinen luottojen markkinointi ja lainansaajan luottokelpoisuuden riittämätön selvittäminen ovat saattaneet ruokkia tällaista velkaantumista. Taloudenpidossaan kriisinomaiseen tilanteeseen joutuneet kuluttajat vaikeuttavat toisinaan tilannettaan ottamalla vielä uutta luottoa kykenemättä riittävään harkintaan.

Suomessa ja muissa vastaavissa maissa, joissa runsas luotonkäyttö ja kotitalouksien verra-

ten korkea velkaantuminen ovat tunnusomaisia piirteitä, yksityishenkilöiden velkaongelmat ovat todennäköisesti pysyväluonteinen ilmiö. Niitä tullee esiintymään talouden yleisistä suhdanteista riippumatta. Yksityistaloudet, jotka ovat ottaneet velkaa ja tulotason pysyessä vakaana kykenisivät sen hoitamaan, saattavat joutua vaikeuksiin, jos työttömyys, muu toimeentulon väheneminen, sairaus tai perhesuhdemuutoksen aiheuttama menojen lisäys ennalta-arvaamatta muuttaa elämäntilannetta.

Talouden ja yhteiskunnan nähtävissä olevat muutokset tulevat todennäköisesti lisäämään niitä tilanteita, joissa mainitunlaiset epäedulliset olosuhteiden muutokset voivat aiheuttaa velkaongelmia. Talouden ja työelämän rakenteisiin ennakoidaan kohdistuvan voimakkaita ja pitkäaikaisia muutospaineita. Monet yksityistaloudet joutunevat vastaisuudessakin kokemaan eriasteisesta työttömyydestä aiheutuvia toimeentulovaikeuksia ja velkaongelmia. Samoin avioerot ja muut muutokset perhesuhteissa tulevat säilymään yhtenä keskeisenä velkaongelmien taustatekijänä. Lisäksi laajamittainen velkaantuminen asumisen järjestämiseksi korostaa Suomessa vastaisuudessakin kotitalouksien haavoittuvuutta epäedullisten sosiaalisten muutosten yhteydessä.

Taloudelliseen kantokykyyn verrattuna ylivoimainen velkamäärä voi syntyä muutoinkin kuin asunnon hankinnan tai kulutuksen rahoituksen vuoksi. Jo päättyneestä yritystoiminnasta voi yksityishenkilön vastuulle jäädä velkataakka, joka ylittää tuntuvasti kotitalouksien tyypilliset velkamäärät ja josta henkilö esimerkiksi työ- tai eläketuloillaan ei kykene elinaikanaan millään selviytymään. Epäsuotuisan taloudellisen kehityksen vuoksi konkurssihakemusten määrä on noussut viime vuosina poikkeuksellisen korkeaksi. Opintojen rahoitus lainarahalla voi johtaa vaikeaan tilanteeseen, jos opintonsa päättänyt tai keskeyttänyt ei onnistu saamaan työtä. Muun henkilön velasta annettu takaus tai muu vakuus voivat aiheuttaa vakavia taloudellisia ongelmia ilman että sitoumus on tuonut asianomaiselle itselleen ehkä mitään taloudellista hyötyä.

Nykyisen lainsäädännön epäkohdat. Suomen lainsäädännöstä puuttuvat sellaiset erityissäänteltyt, joiden avulla voitaisiin selvitellä tai ratkaista kuhunkin tilanteeseen sopivalla tavalla yksityishenkilön liiallisesta velkaantumisesta johtuvia ongelmia.

Nykyinen lainsäädäntö ei juuri tarjoa mahdollisuuksia puuttua velkasuhteen sisältöön, kun velallisen kyky suoriutua sopimusvelvoitteistaan on alentunut. Lainsäädännön nojalla ei voida esimerkiksi yleensä pidentää velan maksuaikataulua eikä eräitä julkisyhteisön saatavia koskevin poikkeuksin alentaa liian suurta velkapääoman määrää, mikä on usein velallisen ongelmien perussyy. Sopimussuhteita koskee yleinen kohtuullistamismahdollisuus, mutta sitä ei ole tarkoitettu velallisen maksukykyyn nähden ylivoimaisten sitoumusten lieventämistä varten. Sovittelulla voidaan lähinnä korjata suorituksen ja siitä maksettavan vastikkeen epäsuhteesta johtuvia ongelmia.

Myös niillä säännöksillä, joilla voidaan lievittää maksun viivästymisen aiheuttamia haittoja velalliselle, on verraten vähäinen merkitys vaikeissa velkaongelmissa olevalle henkilölle. Kulutusluottosäännöstö antaa velallisen maksuviivästyksen varalta tiettyä suojaa lähinnä sen varalta, että myyjä ottaisi tavaran takaisin tai vaatisi kerralla koko maksamatta olevan hinnan suorittamista. Nämä säännökset antavat velalliselle lyhyehkön rauhoitusajan tilanteensa korjaamiseen. Korkolaki tarjoaa maksussaan viivästyneelle velalliselle jonkin verran pidemmälle ulottuvaa suojaa, jos viivästys on johtunut sairaudesta, työttömyydestä tai vastaavasta, velallisesta riippumattomasta syystä. Viivästyskoron määrää voidaan tällöin alentaa kuluttajan tai asuntovelallisen hyväksi. Korkolain käytännön merkitys yksityishenkilöiden velkaongelmien kannalta on kuitenkin jäänyt vähäiseksi.

Nykyisen lainsäädännön soveltamisessa ei voida ottaa huomioon sitä, että velkaongelman ylivoimaisuus johtuu tavallisesti yksityishenkilön useista sitoumuksista. Velkaongelmien ratkaiseminen edellyttää välttämättä, että samalla kertaa otetaan huomioon velallisen kaikki velvoitteet.

Saatavien nykyinen täytäntöönpano ulosoton avulla tähtää ensi sijassa velkojan maksuvaatimuksen tehokkaaseen toteuttamiseen. Ulosotto on erillistäytäntöönpanoa, jossa kunkin velkojan saatava toteutetaan periaatteessa erikseen, eikä sen yhteydessä voida hakea ratkaisua velallisen velkaongelmiin kokonaisuutena tai muutoinkaan mainittavasti lieventää kohteena olevan yksityishenkilön asemaa.

Konkurssimenettely, johon osallistuvat periaatteessa velallisen kaikki velkojat ja joka koskee velallisen koko varallisuutta, ei useasta syystä ole käyttökelpoinen keino selvittää ja

ratkaista yksityishenkilön liiallisesta velkaantumisesta johtuvia ongelmia. Vaikka konkurssi on yleistäytäntöönpanoa, velallisen kannalta on oleellista, että konkurssi ei vapauta häntä vastaamasta niistä veloista, joita hänen varoillaan ei saada maksetuiksi konkurssimenettelyssä, vaan velkavastuu säilyy konkurssin jälkeenkin. Konkurssissa tähdätään yksinomaan velallisen omaisuuden rahaksi muuttamiseen ja jakamiseen velkojien kesken. Siinä ei ole tarkoituksena löytää sellaisia keinoja, joiden avulla velallinen kykenisi tulevaisuudessa selviytymään taloudellisista sitoumuksistaan.

Akordin merkitys yksityishenkilöiden velkaongelmien ratkaisukeinona on jäänyt vähäiseksi. Tämä johtuu muun muassa siitä, että akordi rajoittuu etuoikeudettomiin saataviin ja että velallisen on kyettävä maksamaan vähintään neljännes etuoikeudettomista saatavista. Akordin ehtona on myös velkojapuolen laaja hyväksyntä. Myöskään menettelyltään akordi ei ole tarkoituksenmukainen keino yksityishenkilöiden velkaongelmien ratkaisemista silmällä pitäen.

5. Uudistuksen tavoitteet

Yksityishenkilöiden maksukyvyttömystilanteita varten tarvitaan uudentyyppistä lainsäädäntöä, jonka avulla voidaan nykyistä paremmin selvittää ja ratkaista velkaongelmia. Uuden säännöstön tulee tasapainoisesti turvata velkaongelmien eri osapuolten edut niin, että velalliset saavat mahdollisuuden korjata taloudellinen tilanteensa, velkojille varmistetaan oikeudenmukainen osuus velallisen nykyisistä ja tulevista tuloista sekä yhteiskunnalle aiheutuvat epäkohdat ja sosiaaliset kustannukset saadaan mahdollisimman vähäisiksi.

Uudistuksen päätavoitteena on se, että velkaongelmiin joutunut yksityishenkilö kykenisi selvittämään ja korjaamaan taloudellisen tilanteensa. Tarvittaessa korjaus toteutettaisiin usean vuoden mittaisen maksuohjelman avulla, jossa otetaan huomioon velallisen todellinen maksukyky. Tällä tavoin velallisen saisi mahdollisuuden selvitä toivottomalta tuntuvasta velkatilanteesta ja hän kykenisi suunnittelemaan ja rakentamaan järkevästi ja realistisesti tulevaisuuttaan.

Velallisen talouden tervehdyttäminen turvaa myös velkojan kannalta sen, että velkojat voivat saada saatavistaan mahdollisimman täyden suorituksen, joskin alkuperäistä maksuaikataulua pidemmän ajan kuluessa. Taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen tärkein voimavara velkojen maksamiseen ovat tavallisesti hänen tulevat ansionsa. Sen vuoksi myös velkojien etuja vastaa sellainen sääntely, joka turvaa velallisen nykyisiä ja tulevia ansio- ja toimeentulomahdollisuuksia. Velkojan ja velallisen edut eivät tässä kohden ole erisuuntaisia. Jos velallinen jättäytyy ylivoimaisiksi kokemissaan taloudellisissa vaikeuksissa passiiviseksi, velkojille ei kerry yleensä lainkaan suorituksia. Kun velallisen maksuvelvollisuus mitoitetaan hänen todellisen maksukykynsä mukaan, velkoja voi laskea saavansa ainakin osan saatavistaan. Lisäksi velallisen maksukyvyn selvittäminen säästää myös velkojilta hyödyttömiä, kustannuksia aiheuttavia perintätoimia.

Yhteiskunnan yleisten tavoitteiden mukaista on edistää ylivoimaiseen velkatilanteeseen joutuneen henkilön talouden korjaantumista ja hänen toimintakykynsä palaamista tai säilymistä. Yhteiskunnan kannalta velkaongelmat ovat maksuvaikeuksiin joutuneen yksilön tai perheen sosiaalista turvallisuutta vaarantava riski, jonka syntymistä ja haittavaikutuksia olisi voitava ehkäistä. Laaja yksimielisyys on siitä, että ylivoimaisista velkaongelmista aiheutuvia vakavia yksilöllisiä ja sosiaalisia haittoja ei voida pitää hyväksyttävinä.

Yhteiskunnan kannalta velkaongelmien ratkaisumahdollisuuksien parantuminen on hyödyllistä myös siksi, että sosiaalisen tuen tarve eri muodoissaan vähenee. Velallisen ansiotoiminnasta kertyy julkisyhteisöille verotuloa. Sitä mukaa kuin uuden lainsäädännön myötä onnistutaan ehkäisemään tai ratkomaan yksityishenkilöiden velkaongelmia, oikeuslaitoksen ja perintäviranomaisten tulokseton käyttö vähentyy.

6. Uudistuksen pääsisältö ja keskeiset keinot

6.1. Yleistä velkaongelmien korjaamiskeinoista

Yksityishenkilöiden velkaongelmien korjaamiseen tarvitaan erityyppisiä keinoja. On tärkeää, että velkaongelmiin voitaisiin hakea ratkaisua oikea-aikaisesti ja käyttämällä sellaisia keinoja, joilla päästään tuloksiin joustavasti, vähäisin kustannuksin ja puuttumalla mahdol-

lisimman vähän sovittujen tai velalliselle määrättyjen velvoitteiden sisältöön.

Usein pelkästään neuvonta, ohjaus ja velkatilanteen selvittely riittävät siihen, että velallinen kykenee sen jälkeen korjaamaan tilanteensa. Velallista voi auttaa selviytymään ongelmistaan jo se, että hän pystyy muodostamaan selkeän kokonaiskuvan taloudellisesta tilanteestaan ja velvoitteistaan. Monesti velallinen tarvitsee kuitenkin enemmän tukea. Jos velkatilanne on vaikea tai velallisen omat kyvyt ja mahdollisuudet järjestää asioitaan ovat huonot, velallinen saattaa tarvita asiantuntijan apua, kun hän neuvottelee velkojiensa kanssa saadakseen esimerkiksi muutetuksi maksuaikoja tai muita velkasuhteen ehtoja.

Joissakin tapauksissa velallisen voi olla vaikeaa tai mahdotonta saada aikaan velkojiensa kanssa sovintoratkaisua, jos hänen maksukykynsä on esimerkiksi velkamäärään nähden huomattavan alhainen tai olematon taikka joku velkojista torjuu muusta syystä neuvotteluratkaisun. Silloin tilanne on ratkaistavissa vain lainsäädännön sisältämien menettelytapojen avulla.

Kaikkien velkaongelmissa apua tarvitsevien yksityishenkilöiden saatavilla tulisi maan eri osissa olla riittävästi velkaneuvontapalveluja. Tavoitteena on, että enin osa velkaongelmista saataisiin ratkaistuksi velkaneuvonnan sekä neuvotteluratkaisujen avulla. Velkaneuvonnan järjestämistä käsitellään jäljempänä jaksossa 8.

Velkaneuvonnan ja vapaaehtoisuudelle rakentuvien neuvotteluratkaisujen rinnalle tarvitaan velkaongelmien ratkaisemista varten myös sellaisia keinoja, joilla voidaan muuttaa tai tarkistaa laissa säädettyä menettelyä noudattaen velkasuhteiden ehtoja ja sisältöä.

Mahdollisuus puuttua jälkikäteen velvoitteiden sisältöön on oikeusjärjestyksessämme epätavallista. Lainsäädäntöön on tämän vuoksi otettava menettelyn edellytyksistä, keinojen sisällöstä ja laajuudesta sekä oikeusvaikutuksista samoin kuin velkojien oikeusturvasta täsmälliset säännökset.

Tarkoituksena on, että ensi sijassa käytettäisiin aina vapaaehtoisuuteen ja osapuolten yhdessä sopimiin järjestelyihin perustuvia keinoja maksukyvyttömän henkilön velkaongelmien ratkaisemiseksi. Vasta jos se ei onnistu, haettaisiin ratkaisua tuomioistuimen päättämän velkajärjestelyn avulla. Siinä olisi etusija sellaisilla oikeudellisilla keinoilla, joilla muutettaisiin velvoitteiden sisältöä mahdollisimman lievästi alkuperäisiin ehtoihin verrattuna.

6.2. Velkajärjestelyn pääkohdat

Maksukyvyttömän yksityishenkilön velkaongelmien ratkaiseminen edellyttää järjestelyä, jossa voidaan ottaa huomioon yksityishenkilön kaikki velkasuhteet. Maksukyvyttömän velallisen ongelmat aiheutuvat tavallisesti hänen kokonaisvelkamäärästään, joka koostuu monessa tapauksessa useista velvoitteista. Tämän vuoksi velkajärjestelyn piiriin on saatava sekä kaikki yksityisoikeudelliset velvoitteet että julkisoikeudelliset maksut ja velvoitteet. Jos jokin osa velvoitteista jätettäisiin velkajärjestelyn ulkopuolelle, olisi vaarana, että siinä ei kyetä ratkaisemaan velkaongelmia kestävällä tavalla.

Velkajärjestelyn piiriin kuluisivat kaikki sellaiset velat, joiden peruste on syntynyt ennen velkajärjestelyn alkamista. Saatavan ei tarvitse olla erääntynyt, jotta se kuuluisi velkajärjestelyn piiriin.

Velkajärjestelyssä velalliselle laaditaan sellainen maksuohjelma, joka vastaa velallisen todellista maksukykyä ja joka korvaa hänen alkuperäiset maksuvelvoitteensa. Kun velallinen on tullut maksukyvyttömäksi, tällainen maksuohjelma, jolla pyritään hyödyntämään velallisen varoja ja ansaintamahdollisuuksia usean vuoden ajan, antaa käytännössä velkojillekin pitkällä tähtäimellä parhaan kertymän sekä tarjoaa velalliselle keinon saada taloutensa korjatuksi.

Velkajärjestelyssä voitaisiin käyttää voimakkuudeltaan eriasteisia keinoja velkasuhteiden uudelleen järjestämiseksi. Maksuohjelmassa voitaisiin muuttaa velan maksuaikataulua, määrätä, että velallisen maksusuoritukset on luettava ensin velan pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi sekä alentaa erääntynyttä viivästyskorkoa ja jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten maksuvelvollisuutta. Muiden kuin vakuusvelkojen osalta voitaisiin lisäksi alentaa maksamatta olevan velan määrää tai poistaa velan maksuvelvollisuus kokonaan.

Velkajärjestelyssä velallisen tulee käyttää pääsääntöisesti kaikki varallisuutensa velkojensa maksamiseen. Tästä on poikkeuksena sellainen omaisuus, jonka voidaan katsoa kuuluvan velallisen perusturvaan. Siihen lukeutuvat kohtuullinen asuntoirtaimisto, toimeentulon tur-

vaamiseksi tarpeelliset työvälineet sekä velallisen asunto. Asunto olisi muutettava rahaksi vain laissa säädetyissä tapauksissa, joita käsitellään jäljempänä kohdassa 6.6.

Velallisen keskeinen voimavara velvoitteidensa hoitamiseen ovat ennen muuta hänen tulevat ansionsa. Maksuohjelman tarkoitus velkajärjestelyssä on se, että velallinen maksuohjelman kestoajan käyttää ansioistaan velkojensa maksamiseen kaiken sen, mikä ei ole tarpeen velallisen ja hänen perheensä välttämättömiin elinkustannuksiin sekä hänen elatusvelvollisuudestaan aiheutuviin menoihin.

Maksuohjelman tulisi määräytyä velallisen tosiasiallisten taloudellisten mahdollisuuksien mukaan. Siinä tulisi ottaa huomioon velallisen ansiokyvyn kannalta keskeiset ominaisuudet, kuten ikä, koulutus ja ammatti, sekä velallisen elinolosuhteet, kuten omat ja perheen välttämättömät menot sekä velallisen elatusvelvollisuus.

Sekä velallisen että velkojien kannalta on merkittävää, kuinka pitkän ajan velallisen talouden korjaamiseen tähtäävä maksuohjelma voi kestää. Ohjelman toteuttaminen vaikuttaa velallisen elinolosuhteisiin olennaisesti. Maksuohjelman kesto määrää osaltaan velkojien velkajärjestelystä saaman kertymän.

Velkajärjestelyä koskevassa säännöstössä on sovitettava tasapainoisesti yhteen tarve ratkaista maksukyvyttömän yksityishenkilön velkaongelmia ja toisaalta velkojien taloudelliset edut. Velkojien edun vuoksi on mahdollisimman täysimääräisesti pidettävä kiinni siitä, että velallinen vastaa taloudellisista velvoitteistaan. Toiselta puolen yksityishenkilölle ei saisi aiheutua kohtuuttomia ja pitkäaikaisia vaikeuksia siitä, että hän on tullut maksukyvyttömäksi eikä pysty suoriutumaan velvoitteistaan niiden alkuperäisten ehtojen mukaisesti.

Jotta velkajärjestely toisi velkojien kannalta hyväksyttävänä pidettävän taloudellisen tuloksen, maksuohjelman keston olisi oltava riittävän pitkä. Myös yleisen edun vuoksi on tärkeää, että velkajärjestely mielletään kohtuullisen pitkän ajan kestäväksi menettelyksi, jonka avulla velkaongelmiinsa vakavasti ratkaisua hakeva yksityishenkilö voi selviytyä vaikeuksistaan.

Näiden näkökohtien perusteella ehdotuksessa on päädytty siihen, että maksuohjelman pitäisi yleensä kestää viisi vuotta. Jos velallinen voi maksuohjelman mukaan säilyttää asuntonsa, maksuohjelman kesto voitaisiin määrätä pidemmäksi. Yksityisen kotitalouden kannalta viisi vuotta on verraten pitkä aika toteuttaa taloudenpidossa maksuohjelman edellyttämiä järjestelyjä. Myös muiden pohjoismaiden säännöksissä tai ehdotuksissa viittä vuotta on pidetty soveliaana maksuohjelman pituutena. Vakuusvelkojen osalta maksuohjelman kesto määräytyisi siten, että sen kesto ei ilman erityisiä syitä saa ylittää velan alkuperäistä, jäljellä olevaa luottoaikaa.

Maksuohjelman sisältö määräytyy velallisen maksukyvyn ja maksuohjelman keston perusteella. Maksuohjelma korvaisi velallisen ja tämän velkojien välisissä suhteissa velvoitteiden alkuperäiset ehdot. Tämä merkitsee velkojien kannalta sitä, että he saavat saatavistaan suoritukset maksuohjelman mukaan, sen osoittamassa laajuudessa ja aikataulussa. Velkajärjestelyn viimesijaisena keinona voitaisiin käyttää myös velkapääoman alentamista, jollei velallinen muuten voisi selviytyä veloistaan maksukykynsä ja maksuohjelman kesto huomioon ottaen. Velkapääoman alentaminen vapauttaisi velallisen vastaamasta veloista siltä osin kuin niitä on alennettu, jos hän toteuttaa asianmukaisesti maksuohjelman. Mahdollisuus velan alentamiseen ei voisi koskea vakuusvelkoja siltä osin kuin vakuuden arvo ne kattaa.

Toteutettuaan maksuohjelman asianmukaisesti velallinen vapautuu velkajärjestelyn piiriin kuuluvista velvoitteistaan. Velkajärjestely voi tätä kautta avata maksukyvyttömälle yksityishenkilölle ulospääsyn velkaongelmistaan.

6.3. Velkajärjestelyn edellytykset ja henkilöpiiri

Velkajärjestely on tarkoitettu yksityishenkilöiden maksukyvyttömyystilanteista johtuvien ongelmien sääntelyyn. Velkajärjestelyn piiriin voisivat tulla vain maksukyvyttömät henkilöt eli ne, jotka ovat muutoin kuin tilapäisesti kykenemättömiä maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Maksukyvyttömyyskään ei sinänsä yksin olisi riittävä edellytys velkajärjestelylle. Lisäksi olisi merkitystä yhtäältä maksukyvyttömyyden syillä sekä toisaalta maksukyvyttömyyden asteella, velkaantumisen syillä ja muilla velallista koskevilla seikoilla.

Velkajärjestelyn tarvetta silmällä pitäen yhden merkittävän tapausryhmän muodostaa sellainen maksukyvyttömyys, joka aiheutuu sairaudesta, työttömyydestä tai vastaavasta olosuhteiden epäedullisesta muutoksesta. Velkaon-

gelmat johtuvat silloin pääasiallisesti velallisesta itsestään riippumattomista syistä. On erityisen perusteltua pyrkiä ratkaisemaan tämän tyyppisiä, luonteeltaan sosiaalisista syistä johtuvia velkaongelmia. Muun muassa kuluttajansuojaa koskevissa säännöksissä on annettu kasvavassa määrin merkitystä mainitunlaisille sosiaalisille suoritusesteille. Riskiä olosuhteiden epäedullisesta muutoksesta ei tällöin jätetä pelkästään oikeussuhteen yhden osapuolen, velallisena olevan yksityishenkilön, kannettavaksi.

Huomattava velkaantuminen voi johtua muistakin kuin edellä mainituista sosiaalisista suoritusesteistä. Epäonnistuneesta yritystoiminnasta henkilökohtaiselle vastuulle jäänyt velkamäärä voi olla maksukykyyn nähden ylivoimainen. Takaussitoumuksen perusteella voi takaaja joutua maksuvelvolliseksi huomattavistakin veloista. Myös oma velanhoitokyky on saatettu arvioida alunperin väärin. Jos lainarahoituksella ostetun asunnon tai muun omaisuuden arvo on maksuvaikeuksien ilmetessä alentunut merkittävästi, voi velalliselle omaisuuden myynnin jälkeenkin jäädä ylivoimainen velkataakka.

Tämän tyyppisissä tapauksissa yksityishenkilön velkatilanne voi olla sekä velkojien että velallisen kannalta siinä mielessä toivoton, että velallisella ei ole tosiasiassa mitään mahdollisuuksia selviytyä velkamäärästään, myöskään tulevaisuudessa. Kenenkään edun mukaista ei ole ylläpitää sellaista tilannetta, jossa velalliselta puuttuvat pysyvästi mahdollisuudet selviytyä veloistaan. Myös kohtuussyyt puoltavat sitä, että oikeusjärjestys antaa taloudellisissa asioissaan ylivoimaisiin vaikeuksiin joutuneelle henkilölle mahdollisuuden korjata tilanteensa. Tämän vuoksi tulee velkajärjestely esityksen mukaan kysymykseen myös, jos painavat perusteet muutoin sitä puoltavat.

On tärkeätä, että uuden järjestelmän piiriin ei voi päästä sellaisia henkilöitä, joiden velkaantumiseen liittyy yleisen yhteiskunta- ja maksumoraalin kannalta arveluttavia piirteitä. Yleisistäkään syistä velkajärjestelyä ei voida sallia, kun velkataakka tai ainakin pääosa siitä on syntynyt taloudellisen rikollisuuden tai sellaisen elinkeinotoiminnan yhteydessä, joka on johtanut tai voisi johtaa liiketoimintakiellon määräämiseen. Uuden lainsäädännön ei myöskään tule tarjota mahdollisuutta sellaisten velkojen järjestelyyn, jotka johtuvat tietoisesta voitontavoittelusta ja riskinotosta keinoteluonteisen ja sittemmin epäonnistuneen elinkeinotoiminnan yhteydessä. Velkajärjestely ei ole myöskään niitä henkilöitä varten, jotka ovat lainarahoituksella ylläpitäneet kohtuutonta kulutustasoa ja joiden voidaan katsoa velkaantuneen kevytmielisesti. Velkajärjestelyyn ei ole aihetta myöskään silloin, kun velallinen on myötävaikuttanut maksukyvyttömyyteensä esimerkiksi lahjoittamalla omaisuuttaan.

Velkajärjestelyn asianmukainen toteuttaminen edellyttää myös, että velallisen haluun ja kykyyn korjata taloudellinen tilanteensa voidaan luottaa. Tällainen luottamus puuttuu esimerkiksi, jos velallinen on menetellyt vilpillisesti ulosoton yhteydessä tai jos on perusteltua syytä olettaa, että hän ei tulisi maksuohjelmaa noudattamaan.

Ehdotetussa laissa onkin lueteltu edellä esitettyjen näkökohtien pohjalta sellaisia perusteita, jotka voivat muodostaa velkajärjestelyn esteen. Velkajärjestelystä päätettäessä ei siten tutkita pelkästään niitä edellytyksiä, jotka koskevat velallisen taloudellista asemaa, vaan myös edellä mainittujen esteperusteiden olemassaolo. Vaikka tällainen peruste olisi olemassa, ei tämä kuitenkaan voi olla velkajärjestelyn ehdoton este. Ihmisten elämäntilanne ja tapa hoitaa asioitaan voivat ajan oloon muuttua. Esimerkiksi nuoret henkilöt saattavat tietyssä elämänvaiheessa tavallista herkemmin velkaantua harkitsemattomasti. Näin ollen pitää olla mahdollista painavien syiden vaatiessa myöntää velkajärjestely esteperusteen olemassaolosta huolimatta.

Lakiehdotusta on valmisteltu samanaikaisesti yrityksen saneerausta koskevan ehdotuksen kanssa. Tavoitteena on ollut aikaansaada kaksi erillistä konkurssia korvaavaa järjestelmää, joista toinen koskisi yritystoimintaa ja toinen yksityistalouksia.

Elinkeinoa harjoittavat luonnolliset henkilöt tulisivat yrityksen saneerausta koskevan säännöstön piiriin, kun kysymys on nimenomaan jatkamiskelpoisen yrityksen toiminnan turvaamisesta. Velkajärjestely ei ole tarkoituksenmukainen menettely silloin, kun joudutaan harkitsemaan elinkeinotoiminnan jatkamisen edellytyksiä.

Velkajärjestelyä koskevan lakiehdotuksen tavoitteena on velallisen yksityistalouden ongelmien korjaaminen. Elinkeinotoiminnan harjoittaminen ei olisi sinänsä este velkajärjestelylle, jos velallisen taloudelliset vaikeudet liittyvät hänen yksityistalouteensa.

Monien pienimuotoisen elinkeinotoiminnan harjoittajien olot ja toiminta eivät käytännössä

juuri eroa palkansaajista. Elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja ja toiminnassa käytettävää varallisuutta on tällaisilla yrittäjillä yleensä vähän. Lisäksi varallisuus on yleensä ulosmittauksessa erottamisedulla suojattuja välttämättömiä työvälineitä. Jos elinkeinotoimintaa harjoittavan velkaantuminen tällaisissa tapauksissa pääosin liittyy hänen yksityistalouteensa, ei ole perusteltua asettaa häntä velkajärjestelyssä eri asemaan kuin esimerkiksi palkansaajan asemassa olevaa yksityistä henkilöä.

On mahdollista, että elinkeinotoimintaa harjoittavalla velallisella ei ole sellaisia elinkeinotoimintaan liittyviä taloudellisia ongelmia, joiden vuoksi yrityksen saneeraus olisi tarpeen. Toiminta voi olla kannattavaa ja se saattaa olla muita vaihtoehtoja parempi tai ainoa mahdollinen tulolähde velalliselle. Esityksen mukaan velkajärjestely olisikin mahdollista myöntää tällaiselle elinkeinotoiminnan harjoittajalle, jonka velkaongelmat liittyvät pelkästään yksityistalouteen. Velkojien kannalta voi olla kannattavampaa se, että elinkeinonharjoittaja voi jatkaa ansiotoimintaa ja käyttää siitä saatuja tuloja yksityisvelkojensa maksamiseen kuin että toiminta lopetetaan, jolloin elinkeino-omaisuuden myynnistä saadut varat voivat mennä ensisijaisesti yritysvelkojien tyydyttämiseen ja velallinen jää työttömäksi. Velkajärjestely koskisi näissäkin tapauksissa vain velallisen yksityistalouteen liittyviä velkoja. Sen vuoksi esityksessä on nimenomaisesti suljettu velkajärjestelyn ulkopuolelle elinkeinotoimintaan liittyvät velat.

6.4. Velkajärjestelyn aloittaminen

Velkajärjestelyä koskeva asia voisi tulla tuomioistuimessa vireille vain velallisen omasta hakemuksesta. Maksuohjelma, jolla velkaongelmat pyritään ratkaisemaan, vaatii velalliselta pitkäjänteistä ja huolellista taloudenpitoa tavallisesti usean vuoden ajan. Lisäksi menettely, jolla päätetään tuomioistuimessa velkajärjestelystä, edellyttää velallisen antavan tietoja taloudellisesta asemastaan ja myötävaikuttavan muutoinkin velkajärjestelyssä tarvittavien selvitysten hankkimiseksi. Jos velallisella ei ole omaehtoista valmiutta velkajärjestelyn aikaan saamiseen ja maksuohjelman toteuttamiseen, velkajärjestelyn toteutumiselle ei ole edellytyksiä. Siksi velkajärjestelyasiaa ei ehdotuksen mukaan voi saada tuomioistuimessa vireille muu kuin velallinen itse, ei esimerkiksi velkoja.

Tuomioistuin päättäisi velkajärjestelyn aloittamisesta, jos on ilmeistä, että velkajärjestelyyn on laissa säädetyt edellytykset.

Velkajärjestely merkitsee toteutuessaan velallisen velkasuhteiden ja muiden maksuvelvoitteiden sisällön uudelleenjärjestelyä. Sitä olisi vaikeaa, jollei mahdotonta, saada aikaan, jos velallinen olisi velkajärjestelyä valmisteltaessa saatavien tavanomaisen pakkoperinnän kohteena. Sen vuoksi on tarpeen järjestää velalliselle tietty rauhoitusaika, jonka kuluessa velkojat eivät saa kohdistaa häneen toimenpiteitä velan perimiseksi tai saatavien turvaamiseksi. Vastaavasti velallinen ei tänä rauhoitusaikana saisi maksaa velkajärjestelyyn kuuluvaa velkaansa tai asettaa siitä vakuutta.

Tällainen perintä- ja maksukielto alkaisi ehdotuksen mukaan siitä ajankohdasta, jolloin tuomioistuin on velallisen hakemuksesta päättänyt velkajärjestelyn alkamisesta. Velallisen hakemuksesta tuomioistuin voisi määrätä perintä-, maksu- ja ulosmittauskiellon alkamaan jo aikaisemmin, jos asian kiireellisyys sitä vaatisi.

Velkajärjestelyn piiriin kuuluvan saatavan velkoja ei saisi velkajärjestelyn alkamisen jälkeen kohdistaa velalliseen perintätoimia, viivästysseuraamuksia eikä toimenpiteitä velan maksun turvaamiseksi. Velkoja ei saisi esimerkiksi irtisanoa velkaa, saattaa voimaan erääntymisehtoa tai purkaa velan perustana olevaa sopimusta. Vakuusvelkoja ei yleensä saisi ryhtyä toimiin vakuuden realisoimiseksi. Jos tällaiset toimet on aloitettu, ne olisi keskeytettävä.

Halutessaan velkoja voisi kuitenkin panna vireille oikeudenkäynnin tai muun menettelyn täytäntöönpanoperusteen saamiseksi tai jatkaa sellaista menettelyä. Täytäntöönpanoa ei kuitenkaan voitaisi ulosmittauskiellon vuoksi toteuttaa.

Velallisen omaisuutta ei saisi ulosmitata velkajärjestelyn alkamisen jälkeen. Ulosmittaushakemuksen käsittely olisi keskeytettävä, samoin täytäntöönpano jo toimitetun ulosmittauksen perusteella. Kielto ei kuitenkaan yleensä koskisi velallisen palkan, eläkkeen tai elinkeinotulon ulosmittausta, mutta ulosmitatut varat jäisivät lapselle suoritettavaa elatusapua lukuun ottamatta ulosottomiehen haltuun. Varoista määrättäisiin maksuohjelmassa.

Velkajärjestelyn aloittamisesta johtuva perintä- ja maksukielto ei koskisi lapselle suoritet-

tavaa etuoikeutettua elatusapua. Tuomioistuin voisi lisäksi päättää tietyistä muista poikkeuksista maksukieltoon.

Velkajärjestelyn piiriin kuuluisivat velallisen kaikki velat, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn aloittamista. Velkajärjestelyssä määrättäisiin sekä velallisen varojen että hänen tulojensa käyttämisestä velkojen maksamiseen. Velkajärjestelyn yhteydessä on myös mahdollista vaatia oikeustoimen peräytymistä takaisinsaantia koskevien säännösten nojalla. Näin ollen velkajärjestelyllä on samanlaisia yleistäytäntöönpanon piirteitä kuin konkurssimenettelyllä. Konkurssista poiketen velkajärjestely tähtää siihen, että velallinen voi toteutettuaan hänen maksukykyään vastaavan maksuohjelman vapautua velkajärjestelyn piiriin kuuluvasta velasta.

Velkajärjestelyn toteutuminen estyisi, jos velallinen voitaisiin velkojan hakemuksesta asettaa konkurssiin velkajärjestelyn kestäessä. Sen vuoksi velkojan hakemus velallisen asettamisesta konkurssiin olisi lykättävä, jos velallinen ennen konkurssiin asettamista hakee velkajärjestelyä tai konkurssihakemus on tehty velkajärjestelyä koskevan hakemuksen ollessa vireillä. Konkurssihakemus raukeaa, jos velkajärjestely aloitetaan.

Jos velkajärjestelyä koskeva hakemus hylätään, velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutukset lakkaavat. Erityisistä syistä tuomioistuin voi siirtää oikeusvaikutusten lakkaamisen ajankohtaa.

6.5. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat velat

Velkajärjestelyn piiriin kuuluisivat kaikki velat, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn aloittamista koskevan päätöksen tekemistä.

Velkajärjestelyn piiriin kuuluisivat sekä vakuusvelat että muut velat (tavalliset velat). Vakuusvelkana pidettäisiin velkajärjestelyssä vain sitä osaa velasta, jonka vakuuden arvo kattaa menettelyn alkaessa. Vakuuden arvon ylittävä osa velasta olisi tavallista velkaa. Tämä jako perustuu siihen, että jos velkoja olisi velkajärjestelyn ulkopuolella vastaavana ajankohtana käyttänyt maksun laiminlyönnin johdosta vakuuteen perustuvia oikeuksiaan, hän ei olisi saanut maksusuorituksena enempää kuin mihin vakuuden arvo riittää.

Suurin osa yksityishenkilöiden veloista on asuntolainaa, ja asunto on yleensä tällaisen velan vakuutena. Vakuusoikeuden oikeudellinen sisältö vaihtelee lähinnä sen mukaan, käsittääkö asunto kiinteistön, vuokramaalla olevan kiinnityskelpoisen rakennuksen tai huoneiston, jonka hallintaan oikeuttavat osakkeet velallinen omistaa. Kiinteistökiinnitys ja irtaimen omaisuuden panttaus ovat tavallisimpia yksityishenkilön käytettävissä olevia vakuuksia.

Vakuuksilla on nykyisessä luotto- ja rahoitusjärjestelmässä olennainen merkitys. Jos velallinen laiminlyö velan tai sen lyhennyksen maksamisen ajallaan, velkoja voi muuttaa vakuuden rahaksi ja ottaa saatavansa vakuusomaisuuden myyntihinnasta, asunto-osakkeen osalta kauppakaaren 10 luvun 2 §:n mukaisin edellytyksin. Velkoja voi luottoa antaessaan perustellusti ennakoida ja laskea, että luoton takaisin maksu on turvattu vakuuden arvoon asti. Ottaen huomioon vakuuksien keskeinen merkitys rahoitusjärjestelmässä tähän vakuusvelkojan oikeuteen ei velkajärjestelyssä ole aihetta puuttua.

Perusperiaate velkajärjestelyssäkin olisi, että velka, josta velkojalla on esinevakuus, on velkajärjestelyssä maksettava vakuuden kattamalta osalta kokonaan. Jos vakuusvelan nykyarvo ei maksuohjelmalla voi tulla kokonaan suoritetuksi, velkoja voi muuttaa vakuuden rahaksi. Tämä rajoittaa jossakin määrin velkajärjestelysäännöstön merkitystä asuntovelallisten kannalta.

Vakuusvelkojenkin osalta olisi velkajärjestelyssä mahdollista muuttaa velan maksuaikataulua ja lukea velallisen maksusuoritukset ensin pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi. Viimeksi mainitussa tapauksessa olisi lykkäytyville luottokustannuksille määrättävä sellainen korko, joka turvaa niiden nykyarvon säilymisen rahanarvon alenemista vastaan. Velkajärjestelyssä voitaisiin myös alentaa jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten maksuvelvollisuutta. Tämä keino olisi käytettävissä kuitenkin vasta lain voimaan tultua syntyneen vakuusvelan osalta. Luottokustannusten maksuvelvollisuutta alennettaessa olisi otettava huomioon jäljelle jäävän luottoajan pituus niin, että luottokustannusten alennus on suhteellisesti sitä pienempi mitä pidempi mainittu aika on.

Korkolain 11 §:n mukaan mahdollisuus sovitella viivästyskorkoa sosiaalisilla perusteilla koskee myös vakuusvelkaa. Tähän nähden ehdotetaan, että velkajärjestelyssä voidaan va-

kuusvelankin erääntynyttä viivästyskorkoa alentaa. Alentamismahdollisuus perustuu samanlaisiin näkökohtiin kuin korkolain mukainen sovittelumahdollisuus. Näillä keinoilla voitaneen monessa tapauksessa tehdä mahdolliseksi se, että velallinen voi suorittaa vakuusvelkansa täysimääräisesti.

Perintä- ja maksukielto koskisi myös vakuusvelkoja. Vakuuden realisointi voisi tulla kysymykseen vain, jos velallinen ei maksuohjelmallakaan kykene suoriutumaan vakuusvelan maksamisesta.

Velkajärjestely olisi vakuusvelan osalta toteutettava niin, että vakuusvelan ja ennen velkajärjestelyn aloittamista erääntyneiden luottokustannusten nykyarvo tulee maksetuksi kohtuullisessa ajassa. Tämä aika ei ilman erityistä syytä saisi olennaisesti ylittää velan alkuperäistä, jäljellä olevaa luottoaikaa.

Muissa kuin vakuusveloissa on velkojan asemalle tunnusomaista, että siihen liittyy riski velallisen maksukyvystä. Velkajärjestelyssä tällaisten tavallisten velkojen suoja olisi vakuusvelkoja heikompi. Velkoihin, joista velkojalla ei ole vakuutta, voitaisiin soveltaa kaikkia velkajärjestelyn keinoja. Sama koskee velkaa, josta on vakuus siltä osin kuin velan määrä ylittää vakuuden arvon. Tällaisen velan tai sen luottokustannusten maksuaikataulua voitaisiin muuttaa, velallisen maksusuoritukset voitaisiin lukea ensiksi pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi ja jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvia luottokustannuksia voitaisiin alentaa. Lisäksi tavallisen velan ja sen erääntyneiden mutta maksamatta olevien luottokustannusten tai viivästyskoron määrää voitaisiin alentaa tai poistaa niiden maksuvelvollisuus kokonaan.

Samassa asemassa olevia velkojia olisi kohdeltava yhdenvertaisesti. Tämä merkitsee ennen muuta sitä, että maksuohjelmassa samassa etuoikeusasemassa oleville velkojille osoitetaan velallisen varoista yhtäläinen osuus. Ehdotettu etuoikeusjärjestelmän uudistaminen johtaisi toteutuessaan siihen, että etuoikeutettuja saatavia olisivat vain eräät elatusapuvelat. Tästä periaatteesta voitaisiin poiketa velkajärjestelyssä velkojan hyväksi sellaisten velkojen osalta, jotka liittyvät velallisen välttämättömään toimeentuloon.

6.6. Velkajärjestely ja asumisen turva

Lainanotto omistusasunnon hankintaa varten vaikuttaa Suomessa olennaisesti kotitalouksien velkaantumisen määrään ja tasoon. Asuntolainojen hoito vaikuttaa merkittävästi kotitalouksien taloudelliseen kantokykyyn. Jos yksityishenkilön maksukyky alenee, se johtaa monesti vaikeuksiin myös asuntovelkojen lyhennysten ja korkojen suorittamisessa.

Nykyisessä lainsäädännössä ei ole kovin monia säännöksiä, joiden tarkoituksena olisi turvata nimenomaan maksuvaikeuksissa olevan yksityishenkilön asumista. Ulosottolainsäädäntöön ei sisälly yleisiä velallisen asuntoa koskevia suojasäännöksiä, joita sovellettaisiin saatavien pakkotäytäntöönpanossa. Erityissäännöksissä tästä on poikettu, sillä perittäessä velalliselta ulosottotoimin sakkoa tai toimeentulotukea takaisin ei ulosmittausta saa kohdistaa velallisen asuntoon.

Asuntovelkojen oleellisen merkityksen takia on pidetty välttämättömänä sisällyttää asuntolainat ehdotettavan säännöstön piiriin. Tämä on ollut pääperuste sille, että velkajärjestelysäännöstö käsittää ehdotuksen mukaan myös vakuusvelat. Jos vakuusvelat jätettäisiin velkajärjestelyn ulkopuolelle, ehdotettava säännöstö ei useinkaan voisi tuoda tyydyttävää ratkaisua yksityishenkilön velkaongelmiin, koska tärkeä osa velkamäärästä jäisi vaille huomiota.

Keskeinen kysymys on se, millä tavalla velkajärjestelyssä tulisi järjestää niiden velallisten asema, joilla on omistusasunto.

Velkajärjestelyssä joudutaan sovittamaan yhteen velallisen asumisturva, vakuusvelkojien oikeus maksunsaantiin sekä muiden velkojien kohtuulliset taloudelliset edut.

Velkajärjestelysäännöstön yleisten päämäärien mukaista on antaa tiettyyn määrään asti suojaa maksukyvyttömän yksityishenkilön asumiselle. Kohtuullinen turva velallisen asumiselle on tarpeen, jotta velallinen kykenee hankkimaan ansiotuloja ja korjaamaan taloutensa. Asunto on oleellinen osa perusturvaa. Velallisen olisi huomattavan vaikeaa, jollei ylivoimaista, hankkia säännöllisesti varoja toimentuloansa ja velkojensa hoitoa varten, jos hän velkajärjestelyn yhteydessä ilman muuta menettäisi asuntonsa. Asumisen turvan varmistamista maksukyvyttömälle velalliselle puoltaa myös se, että se lisäisi velallisen motivaatiota toteuttaa hänelle verraten vaativaa ja pitkäjänteistä ohjelmaa taloutensa korjaamiseksi.

Lisäksi olisi yhteiskunnan kannalta nurinkurista järjestää yksityishenkilöiden velkaongelmien ratkaisemista varten menettely, jossa ve-

lallinen ilman muuta menettäisi asumisen antaman perusturvan. Maksukyvyttömyyden vuoksi velkavaikeuksiin joutuneen velallisen täytyisi silloin todennäköisesti monessa tapauksessa hakea viranomaisilta apua sekä taloudellista tukea asumisensa järjestämiseksi. Se vaikeuttaisi velallisen mahdollisuuksia taloutensa tervehdyttämiseen ja aiheuttaisi hallinnollista työtä sekä kustannuksia. Tukea velkaongelmissa olevien ihmisten auttamiseksi ei pitäisi järjestää niin, että se samalla synnyttää muuta sosiaalisen avun tai tuen tarvetta.

Näiden velallisen asumisen suojaamista puoltavien seikkojen rinnalle on velkajärjestelysäännöstössä asetettava ensiksi vakuusvelkojien edut. Niin kuin edellä on todettu, vakuuden tarkoituksena on suojata luoton antajaa niin, että hänen saatavansa on kaikissa olosuhteissa turvattu vakuuden arvon kattamalta osalta. Vakuusvelkojan aseman ja luotonannon perusteiden säilyttäminen olennaisesti ennallaan on asetettava myös velkajärjestelysäännöstön lähtökohdaksi. Velallisen asumiselle on velkajärjestelyssä annettava suojaa siten, että mainittu vakuusvelkojan intressi toteutuu. Vakuusvelkojan oleelliset taloudelliset edut turvataan siten, että vakuusvelan pääoman määrään ei voida puuttua siltä osin kuin vakuuden arvo sen kattaa. Jos velallisen maksukyky on niin alhainen, ettei hän kykene suoriutumaan vakuusvelastaan aiemmin selostetuilla vakuusvelkaan sovellettavilla velkajärjestelyn keinoilla, vakuusvelkojan aseman turvaaminen edellyttää, että velallisen asunto muutetaan rahaksi.

Laadittaessa säännöksiä velkajärjestelystä on toiseksi otettava kantaa siihen, millä tavalla tasapainotetaan pyrkimys velallisen asumisen turvaamiseen sekä muiden kuin vakuusvelkojien taloudelliset edut. Nämä näkökohdat voivat joutua ristiriitaan erityisesti silloin, jos velallinen voisi velkajärjestelyssä pitää omistuksessaan asuntonsa mutta hänen vähentyneen maksukykynsä vuoksi jouduttaisiin maksuohjelmassa alentamaan olennaisesti muiden kuin vakuusvelkojien saatavien määrää.

Sillä, realisoidaanko velallisen asunto vai ei, on tavallisten velkojien kannalta merkitystä kahdella tavalla. Ensinnäkin tavallisille velkojille tulevaan kertymään vaikuttaa se, saavatko he ja missä määrin hyväkseen sen varallisuusarvon, jota velallisen asunto edustaa eli joka jää jäljelle, kun asunnon arvosta vähennetään realisointikulut ja vakuusvelka. Toiseksi jos asuntoa ei realisoida, vakuusvelan vaatimien suoritusten vuoksi tavallisille veloille maksuohjelman avulla tuleva kertymä voi olla pienempi kuin se kertymä, joka olisi saatavissa, mikäli vakuusvelka maksettaisiin realisoimalla asunto ja velallisen asuminen järjestettäisiin muulla tavalla. Asuntoon sisältyvän varallisuusarvon merkitys on sitä suurempi, mitä vähemmän velallisella on asuntoa rasittavaa vakuusvelkaa. Asunnon säilyttämisen vaikutus maksuohjelmakertymään on puolestaan sitä suurempi, mitä enemmän velallisella on asuntoa rasittavaa vakuusvelkaa, koska asumismenot velanhoitomenoineen luonnollisesti ylittävät vaihtoehtoiset asumismenot sitä enemmän mitä suuremmasta vakuusvelasta on kysymys. Myös vakuusvelan korkotaso vaikuttaa asiaan.

Oikeusministeriön työryhmän ehdotukseen sisältyi kaksi vaihtoehtoa sen suhteen, millä tavoin asunnon realisointikysymykseen liittyvä eturistiriita velallisen ja tavallisten velkojien kesken voitaisiin ratkaista.

Tähän esitykseen sisällytetyn vaihtoehdon (työryhmän vaihtoehto A) peruspiirteet ovat seuraavat:

1) Ratkaistaessa, onko asunto realisoitava vai ei, otetaan huomioon sekä asuntoon sisältyvä varallisuusarvo että realisoinnin vaikutus maksuohjelmalla saatavaan kertymään. Tämä tapahtuu niin, että tavallisille veloille määritellään tietty markkamääräinen vähimmäiskertymä, joka lasketaan lähtien siitä, että velallisen asunto realisoitaisiin.

2) Velallisen asumisen suojalle annetaan merkitystä mainittua vähimmäiskertymää määriteltäessä. Tämä tapahtuu niin, että velalliselle määritellään tietty asumissuojaosuus ja asunnon varallisuusarvosta luetaan tavallisten velkojien hyväksi vain se osa, joka mahdollisesti ylittää vakuusvelat ja asumissuojaosuuden. Asumissuojaosuus vastaisi sellaista pääomamäärää, jolla tai jonka tuotolla velallisen kohtuullinen asuminen tulisi turvatuksi.

3) Asunto olisi realisoitava, jos velallinen ei maksuohjelmalla kykene suorittamaan tavallisille velkojille edellä tarkoitettua vähimmäiskertymää. Jos asunto realisoidaan, velallisen hyväksi jäisi asumissuojaosuus, sikäli kuin sitä jää vakuusvelkojen jälkeen, ja tavalliset velkojat saisivat hyväkseen vaaditun kertymän joko realisointituloksesta tai maksuohjelmalla tulevalla kertymällä taikka kummastakin. Asunnon varallisuusarvo (eli vakuusvelan ja realisointikustannukset ylittävä arvo) kuuluisi velalliselle siltä osin kuin se tarvitaan ja riittää

velallisen asumisen turvaamiseen. Mahdollinen ylimenevä osa tulisi aina tavallisten velkojien hyväksi. Tavalliset velat tulisivat suoritetuksi täysimääräisesti, paitsi jos niiden yhteismäärä ylittää vaaditun kertymän. Tavallisten velkojen pääoman alentaminen tulisi siten kysymykseen vain, jos tavallisia velkoja on huomattavan paljon.

Tavallisten velkojen vaadittu kertymä määräytyisi seuraavasti. Ensinnäkin otettaisiin huomioon velallisen asunnon mahdollinen ylijäämäarvo, joka saadaan, kun asunnon arvosta vähennetään vakuusvelat ja realisointikustannukset sekä sellainen pääomamäärä, joka tarvittaisiin velallisen asumisen turvaamiseksi. Jos siis tämän laskelman mukaan asunnossa on ylijäämäarvoa, se lisäisi tavallisten velkojen vaadittua kertymää. Toiseksi vaadittuun kertymään luettaisiin se määrä, joka tavallisille veloille kertyisi viiden vuoden maksuohjelmalla siinä tapauksessa, että asunto realisoidaan ja mahdollinen vakuusvelka tulee suoritetuksi tätä kautta.

Työryhmän ehdotukseen sisältyneen toisen vaihtoehdon (B) mukaan velallisen asunto olisi ollut realisoitava, jos velkajärjestely muuten johtaisi siihen, että tavallisia velkoja on merkittävästi alennettava. Merkitystä olisi siten ainoastaan sillä, miten asunnon (ja vakuusvelkojen) säilyttäminen vaikuttaisi maksuohjelmalla saatavaan kertymään. Asunnon varallisuusarvolla sitä vastoin ei olisi itsenäistä merkitystä ratkaistaessa sitä, onko asunto realisoitava. Jos asunto joudutaan realisoimaan, sen arvo vakuusvelkojen ja realisointikustannusten jälkeen menisi kokonaisuudessaan tavallisille velkojille.

Tämän vaihtoehdon mukaan tavallisia velkoja olisi voitu siis asunnon varallisuusarvosta riippumatta alentaa tiettyyn määrään saakka ilman, että asuntoa olisi realisoitava (kunhan kysymyksessä ei ole sellainen kohtuullisen tason ylittävä asunto, jonka omistajalle velkajärjestelyä ei ylipäänsä voida myöntää). Toisaalta jos asunto realisoidaan, sen varallisuusarvo tulisi kokonaisuudessaan velkojien hyväksi.

On huomattava, että vaihtoehtojen välillä ei ole eroa siinä, millä tavoin vakuusvelkaa on velkajärjestelyssä käsiteltävä. Vakuusvelan vuoksi asunto voitaisiin realisoida ainoastaan siinä tapauksessa, että velallisen maksuvara ei riitä vakuusvelan vaatimiin suorituksiin senkään jälkeen, kun vakuusvelkaan on sovellettu lakiehdotuksen mukaisia velkajärjestelyn keinoja.

Työryhmän ehdottamiin asuntoa koskeviin vaihtoehtoihin kantaa ottaneista lausunnonantajista enemmistö kannatti tähän esitykseen sisällytettyä vaihtoehtoa A. Lausunnonantajat perustelivat valintaansa pääasiassa sillä, että se turvaa velallisen asumista paremmin kuin vaihtoehto B. Vaihtoehtoa B kannattaneet lausunnonantajat perustelivat kantaansa pääosin säännöksen selkeydellä ja ennakoitavuudella.

Esityksen mukaan velallisen asumista suojattaisiin kaikissa tapauksissa joko niin, että velallinen saa säilyttää asuntonsa, tai niin, että hän saa itselleen tietyn taloudellisen suojaosuuden asuntonsa varallisuusarvosta. Ratkaisevaa huomiota ei kiinnitetä esitykseen sisältyvässä vaihtoehdossa A siihen, mikä suhteellinen osa tavallisista veloista tulisi maksuohjelmalla suoritetuksi, vaan siihen, minkä velkamäärän velallinen kykenisi suorittamaan, jos hänen asuntonsa realisoitaisiin ja velalliselle turvattaisiin tietty suojaosuus sen arvosta. Jos velallinen kykenee suorittamaan vähintään saman määrän pidennetyllä maksuohjelmalla ilman asunnon realisointia, tämän sisältöinen velkajärjestely olisi mahdollinen. Tavallisten velkojien on siis saatava vähintään yhtä suuri markkamääräinen kertymä kuin jos velallisen asunto realisoitaisiin, ja velallinen saa tietyn taloudellisen asumissuojan siinäkin tapauksessa, että asunto realisoidaan.

Monissa tapauksissa velallinen kykenee maksuohjelman enimmäiskeston (10 vuotta) aikana suoriutumaan sekä vakuusvelasta että huomattavastakin määrästä tavallisia velkoja täysimääräisesti. Tilanne, jossa muut velkajärjestelyn keinot eivät riitä vaan jossa velallisen ja tavallisten velkojien eturistiriita kärjistyy niin, että asunnon realisoimatta jättäminen edellyttäisi tavallisten velkojen alentamista, on siten verraten harvinainen. Tällainen tilanne tulee useimmiten ajankohtaiseksi vain silloin, kun tavallisten velkojen määrä on hyvin suuri.

Kohtuussyistä tuomioistuimella olisi ehdotuksen mukaan lisäksi mahdollisuus lykätä velkajärjestelyn edellyttämää asunnon rahaksimuuttoa enintään yhdellä vuodella. Tällä tavoin voidaan varata velalliselle aikaa asumisensa järjestämiseen sekä ehkäistä nopeasta rahaksimuutosta aiheutuvia taloudellisia tappioita.

6.7. Maksuohjelman noudattaminen, muuttaminen ja raukeaminen

Maksuohjelmassa velalliselle määrättäisiin kunkin velan osalta maksuaikataulu, jonka mukaisesti velallisen on suoritettava velkojaan. Velallisen olisi yleensä itse huolehdittava aikataulun mukaisista suorituksista velkojilleen. Mahdollista olisi myös, että velallinen tekisi suoritukset ulosottomiehelle, joka tilittäisi ne edelleen velkojille.

Jos velallinen laiminlyö maksuohjelman noudattamisen, velkoja ei kuitenkaan voisi suoraan vaatia täytäntöönpanoa maksuohjelmassa määrätyn suoritusvelvollisuuden täyttämiseksi. Maksuohjelman keskeisen merkityksen vuoksi on pidetty tarkoituksenmukaisena, että tuomioistuin tutkii velkojan tekemän hakemuksen perusteella, onko laiminlyönti sen laatuinen, että se aikaan saa maksuohjelman raukeamisen. Laiminlyönti on saattanut aiheutua sellaisestakin seikasta, joka voisi olla peruste maksuohjelman muuttamiselle.

Ehdotuksen mukaan velallisen vähäisenä pidettävä laiminlyönti ei voisi johtaa maksuohjelman raukeamiseen, jos laiminlyönti on sittemmin oikaistu. Vaikka laiminlyönti olisi ollut vähäistä suurempikin, ohjelmaa ei voitaisi määrätä raukeamaan, jos velallinen on oikaissut laiminlyöntinsä ja saattanut todennäköiseksi, ettei laiminlyönti toistu. Maksuohjelman raukeaminen ei yleensä voisi olla laiminlyönnin seurauksena silloin, kun laiminlyönti on johtunut velallisen maksukyvyn heikentymisestä. Erityinen syy, jonka vuoksi maksuohjelmaa ei määrättäisi raukeamaan, voisi olla myös se, että velallinen on jo suorittanut pääosan veloista maksuohjelman mukaisesti.

Jos maksun laiminlyönti on kohdistunut velkojaan, jolla on esinevakuusoikeus velallisen omaisuuteen, laiminlyönti voisi johtaa siihen, että vakuusvelkoja oikeutettaisiin käyttämään vakuuteen perustuvaa oikeuttaan muuttaa omaisuus rahaksi.

Maksuohjelman raukeamisen johdosta velkojalla olisi samanlainen oikeus suoritukseen saatavastaan kuin jos maksuohjelmaa ei olisi vahvistettu. Velkajärjestelyn oikeusvaikutukset lakkaisivat ja velkojien oikeudet palaisivat ennalleen.

Maksuohjelma laadittaisiin yleensä usean vuoden mittaiseksi. Velallisen maksukyky ja muut olosuhteet voivat sinä aikana muuttua. Maksuohjelma tulee laatia sen sisältöiseksi, ettei ohjelmaa jouduta velallisen olosuhteiden vähäisten muutosten vuoksi tarkistamaan. Tämä ei olisi kustannussyistäkään tarkoituksenmukaista.

Jos olosuhteet muuttuvat ennakoimattomasti ja olennaisesti, tulisi maksuohjelmaa kuitenkin voida muuttaa. Velallisen maksukyvyttömyys on esimerkiksi voinut johtua työttömyydestä, jonka kestoa ei ole voitu ennakoida. Jos velallinen myöhemmin saa työtä ja hänen maksukykynsä sen johdosta paranee olennaisesti, tulee maksuohjelmaa voida tarkistaa velkojien vaatimuksesta. Samoin on tarpeellista voida muuttaa maksuohjelmaa silloin, kun velallisen maksukyky heikkenee entisestään esimerkiksi sairauden tai perhesuhteiden muutoksen johdosta.

Jos velka on määrältään tai perusteeltaan epäselvä, tuomioistuimen on määrättävä, minkä suuruisena velka otetaan maksuohjelmassa huomioon. Jos erillisessä menettelyssä vahvistettu velan määrä tai velkojan oikeus muuten poikkeaa siitä, millaisena se on sisällytetty maksuohjelmaan, ohjelmaa on voitava muuttaa. Näin on myös silloin, kun maksuohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka, joka ei ollut ohjelmaa vahvistettaessa tiedossa.

6.8. Velkajärjestelyasian käsittely tuomioistuimessa ja selvittäjän määräminen

Velkajärjestelyn aloittaminen ja sisältö vaikuttavat merkittävällä tavalla velallisen ja tämän velkojien asemaan. Velkajärjestelyssä ratkaistavien asioiden laadun sekä velallisen ja velkojien oikeusturvaan liittyvien vaatimusten vuoksi päätöksenteko velkajärjestelystä soveltuu parhaiten tuomioistuimen tehtäväksi.

Tarkoitus on, että tuomioistuimen ratkaistaviksi tulisivat nimenomaan oikeudellista harkintaa edellyttävät sekä riitaiset asiat. Velallisen maksukyvyn arvioimiseen ja maksuohjelmaan laatimiseen liittyvien selvitysten ja laskelmien tekeminen kuuluisivat velallisen tai erikseen määrätyn selvittäjän tehtäväksi. Ehdotuksessa on pyritty eri tavoin huolehtimaan siitä, että tuomioistuimen käsiteltäväksi tuleva velkajärjestelyasia olisi etukäteen valmisteltu riittävän perinpohjaisesti ja huolellisesti.

Velkajärjestelyä koskevan hakemuksen tuomioistuinkäsittelyssä noudatettaisiin pääasiallisesti hakemusasioiden käsittelystä yleisessä ali-

oikeudessa annettua lakia (307/86). Eräiltä osin lakiehdotukseen sisältyy siitä poikkeavia tai sitä täydentäviä säännöksiä.

Hakemuksen tultua vireille tuomioistuin päättäisi ensimmäisessä vaiheessa velkajärjestelyn aloittamisesta. Velkajärjestelyn aloittamisesta voidaan päättää, jos tuomioistuin esitetyn selvityksen perusteella katsoo, että velallisen taloudellista asemaa koskevat edellytykset täyttyvät, eikä velkajärjestelylle ole laissa tarkoitettua estettä. Velallisen taloudellista asemaa koskevat edellytykset tutkittaisiin lähinnä velallisen hakemuksen ja sen liitteinä olevien asiakirjojen perusteella. Tuomioistuin voisi myös kuulla yhtä tai useampaa velkojaa taikka ulosottomiestä. Edellytysten ja esteiden tutkimiseksi tuomioistuin voisi myös pyytää ulosottomiestä tekemään velallisesta ulosottolain 3 luvun 33 §:n tarkoitetun ulosottoselvityksen. Ulosottoselvityksessä velallisen on muun muassa annettava ulosottomiehelle tiedot varoistaan, veloistaan ja tuloistaan. Tuomioistuin voi samalla määrätä, että ulosottomiehellä on salassapitosäännösten estämättä sama oikeus kuin velallisella saada tietoja muun muassa velallisen pankkitileistä, maksuliikenteestä, sopimuksista ja sitoumuksista sekä velallisen varallisuudesta ja verotuksesta. Näin pitkälle menevää tietojensaantioikeutta velallisen asemasta voidaan pitää perusteltuna erityisesti mahdollisten väärinkäytösten ehkäisemiseksi.

Jos tuomioistuin päättää, että velkajärjestely aloitetaan, päätöksessä määrättäisiin aika, jonka kuluessa ehdotus maksuohjelmaksi on toimitettava tuomioistuimelle. Tuomioistuin lähettäisi velallisen laatiman maksuohjelmaehdotuksen tiedoksi velkojille ja kutsuisi velkojat istuntoon kuultaviksi hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta. Velkojat voisivat myös toimittaa kirjalliset lausumansa asiasta tuomioistuimelle etukäteen.

Velkajärjestelyn aloittamisesta ei julkaistaisi kuulutusta. Tähän on päädytty siksi, että yksityishenkilön velkojen lukumäärä on yleensä verraten vähäinen ja velat ovat velallisen tiedossa. Jos velallinen tahallaan jättää ilmoittamatta jonkun velkansa, se voi johtaa velkajärjestelyn eväämiseen. Velan ilmoittamatta jättäminen voisi tulla rangaistavaksi myös velallisen petoksena (rikoslaki 39 luku 2 §). Joissakin tapauksissa saattaa myöhemmin tulla ilmi velka, joka ei ole ollut velallisenkaan tiedossa maksuohjelmasta päätettäessä. Tällöin maksuohjelmaa voidaan myöhemmin edellä mainitun edellytyksin muuttaa.

Velkojat voisivat esittää selvitystä ja oman käsityksensä velkajärjestelyn edellytyksistä ja maksuohjelmaehdotuksesta kirjallisesti tai istunnossa. Velkojat voisivat myös riitauttaa ehdotukseen sisältyviä velkoja. Riitautetut saatavat voitaisiin osoittaa eri oikeudenkäyntiin ratkaistaviksi, jollei niitä voida käsitellä velkajärjestelyn yhteydessä. Niin kuin edellä on todettu, tuomioistuimen olisi määrättävä, minkä suuruisena riitainen saatava otetaan huomioon.

Istunnon päätyttyä tai määräajassa sen jälkeen tuomioistuin vahvistaisi velalliselle maksuohjelman tai päättäisi hakemuksen hylkäämisestä. Maksuohjelma voitaisiin vahvistaa, jos velkajärjestelyyn on edellytykset ja maksuohjelma vastaa lain säännöksiä ja velallisen maksukykyä. Maksuohjelma voitaisiin vahvistaa tästä poikkeavastikin, jos kaikki velkojat ovat siihen suostuneet. Asiaan osalliset saisivat hakea päätökseen muutosta valittamalla.

Menettelyä koskevat säännökset on laadittu siten, että vastuu hakemuksen tekemisestä, tarvittavien selvitysten hankkimisesta ja maksuohjelmaehdotuksen laatimisesta on ensi sijassa velallisella itsellään. Tällainen pelkästään velallisen omatoimisuudelle perustuva menettely on tarkoitettu lähinnä sellaisia selväpiirteisiä tapauksia varten, joissa velkojen määrän ja perusteen selvittäminen sekä velallisen maksukyvyn arvioiminen ei ole suuritöistä eikä vaadi erityistä asiantuntemusta.

Jos taas maksukyvyn arvioiminen tai maksuohjelmaehdotuksen laatiminen vaatii velkajärjestelyssä laajempia selvityksiä ja erisuuntaisten näkökohtien harkintaa, velkajärjestelyasian valmistelua ei voida jättää yksin velallisen omatoimisuuden varaan. Tämän vuoksi ehdotetaan, että tuomioistuin voisi määrätä velkajärjestelyasiassa erityisen selvittäjän, joka olisi asemaltaan riippumaton suhteessa velkojiin ja velalliseen. Tämä selvittäjän itsenäinen asema olisi omiaan lisäämään myös velkojien luottamusta siihen, että maksuohjelmaehdotus on laadittu asiantuntevasti ja tasapuolisesti. Selvittäjän määrääminen vähentäisi myös tuomioistuimelle velkajärjestelystä aiheutuvaa työtä, koska selvittäjälle ehdotetaan annettavaksi eräitä sellaisia tehtäviä, jotka muutoin kuuluisivat tuomioistuimelle.

Selvittäjän päätehtävä olisi laatia velallisen puolesta ehdotus maksuohjelmaksi. Lisäksi sel-

vittäjälle voitaisiin antaa tehtäväksi huolehtia maksuohjelmassa vahvistetusta rahaksimuutosta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä ja järjestelyistä sekä rahaksimuutosta kertyvien varojen tilityksestä. Selvittäjällä olisi tehtäväänsä suorittaessaan ilman tuomioistuimen määräystä sama oikeus saada tietoja velallisen taloudellisista oloista kuin ulosottomiehellä tämän tehdessä velkajärjestelyä varten ulosottoselvitystä.

7. Takaus- ja vakuusvastuuta koskeva järjestely

Takauksessa takaaja sitoutuu vastaamaan velkojalle toisen (velallisen) velan maksamisesta. Takaussitoumus annetaan käytännössä yleensä omavelkaisena, jolloin velkoja voi kääntyä takaajan puoleen, kun velallinen laiminlyö maksuvelvollisuutensa. Laillisessa takauksessa velkojan on haettava saatavaa ensin velalliselta. Takaaja vastaa takaussitoumuksensa perusteella velasta kaikella ulosmittauskelpoisella varallisuudellaan.

Takaus on hyvin yleinen sitoumus. Käytännössä yksityisetkin henkilöt antavat runsaasti takauksia yrityksen veloista silloin, kun yrityksellä ei ole turvaavaksi vakuudeksi kelpaavaa omaisuutta. Takaajana voi olla yrityksen omistaja, joka ei ole suoraan lain perusteella henkilökohtaisessa vastuussa yrityksen sitoumuksista, tai hänen puolisonsa tai lähisukulaisensa taikka joku täysin ulkopuolinen henkilö.

Joissakin tapauksissa yrityksen työntekijätkin ovat antaneet takaussitoumuksen yrityksen veloista. Takaussitoumuksia annetaan runsaasti myös yksityisten veloista, esimerkiksi asunnon hankinnan yhteydessä.

Takaussitoumuksen seuraamukset voivat olla ankarat. Esimerkiksi yrityksen joutuessa konkurssiin voi yrityksen sitoumuksen johdosta annetun takauksen perusteella syntyä takaajalle huomattavan suuruinen maksuvelvollisuus. Kun yksityishenkilön varallisuus muodostuu usein pääasiassa asunto-omaisuudesta, tämä omaisuus joudutaan monesti ulosmittaamaan takausvelan suorittamiseksi. Asunnon myymisen jälkeenkin takaajalle voi jäädä vuosikausiksi takausvelkaa, jota saatetaan ulosmitata hänen palkastaan. Sillä seikalla, että takaaja saa takausvelan maksamisella regressisaatavan velallista kohtaan, ei ole hänelle taloudellista merkitystä, jos velallinen on maksukyvytön. Takausvastuu voi siten raunioittaa takaajan ja hänen perheensä talouden. Oikeuskäytännössä on torjuttu mahdollisuus sovitella takaussitoumusta sillä perusteella, että takausvelan määrä on huomattava takaajan varallisuusasemaan nähden. Oikeustoimilain yleisen kohtuullistamissäännöksen avulla ei siten voida poistaa edellä mainittuja ongelmia.

Samanlaiseen tilanteeseen kuin takaaja voi joutua sellainen yksityishenkilö, joka on asettanut omaisuutensa vakuudeksi toisen henkilön tai yrityksen velasta. Tällaisina vakuuden asettajina ovat usein samat tahot kuin takaajina. Vakuudeksi asetetaan monessa tapauksessa asunto-omaisuus, koska yksityishenkilöllä on harvoin muuta vakuudeksi kelpaavaa omaisuutta. Tällainen omaisuus voi olla vakuutena jostakin yksittäisestä velasta tai yleispanttina kaikista jo olevista ja ehkä myöhemmin syntyvistä velkavastuista velkojaa kohtaan.

Vakuuden asettajan asema eroaa takaajasta siinä, että vastuu velasta rajoittuu vakuutena olevaan omaisuuteen, kun takaaja vastaa velasta kaikella omaisuudellaan. Kun asunnon merkitys yksityishenkilön taloudessa on keskeinen, vakuutena olevan asunnon myynti ja myyntihinnan käyttäminen toisen velan maksuun vaikuttaa ratkaisevasti vakuuden asettajan ja hänen perheensä elinoloihin. Vakuusvelkoja voi muuttaa vakuutena olevan irtaimen pantin (asunto-osakeyhtiön osakkeet) rahaksi ilman tuomiota tai muuta täytäntöönpanoperustetta, jos saatava on erääntynyt ja vakuuden asettajalle asetettu kahden kuukauden määräaika on kulunut ilman että saatavaa on maksettu.

Jos takaaja hakee velkajärjestelyä, takausvelka otetaan huomioon velkajärjestelyn piiriin kuuluvana velkana, jos takaussitoumus on annettu ennen velkajärjestelyn alkamista. Jos takaajan maksuvelvollisuus ei ole vielä tullut ajankohtaiseksi, takausvelkaa pidetään velkajärjestelyssä ehdollisena velkana. Vastaavasti jos velallinen on asettanut omaisuuttaan vakuudeksi kolmannen velasta, tätä velkaa pidetään velkajärjestelyssä enintään vakuuden arvon määrään asti vakuuden asettajan velkana. Näin ollen kolmannen henkilön velasta annettu takaus tai vakuussitoumus tulee otetuksi huomioon myös velkajärjestelyssä.

Mahdollista tietenkin on, että takaajalla tai vakuuden asettajalla on riittävästi muuta varallisuutta velan maksamiseksi. Hän voi joissakin tapauksissa välttää asuntonsa myymisen sopimalla velkojan kanssa maksuajasta tai ot-

tamalla pankkilainaa. Takaaja tai vakuuden asettaja saattaa asunnon menettämisestä huolimatta kyetä suoriutumaan lisääntyneistä asumismenoista ja muista sitoumuksistaan. Käytännössä useat perheet joutuvat monesti, jopa täysin odottamatta, taloudelliseen ahdinkoon takaus- tai vakuusvastuun vuoksi. Tähän liittyy usein samanaikaisesti jonkun perheenjäsenen joutuminen työttömäksi velallisyrityksen konkurssin vuoksi. Yleinen taloudellinen kehitys sekä siihen liittyvä konkurssien määrän kasvu ovat lisänneet näitä tilanteita. Milloin takaus- tai vakuusssitoumus on annettu täysin ulkopuolisen velasta, koetaan asunnon menetys erityisen vaikeana, kun sitoumuksesta ei ole saatu mitään vastiketta.

Takaajan ja vakuuden asettajan asema määräytyy nykyisin yleisten täytäntöönpano- ja panttioikeudellisten säännösten mukaisesti. Lainsäädännössä ei ole otettu irtaimen pantin realisointia koskevaa kauppakaaren 10 luvun 2 §:n 2 momentin säännöstä lukuun ottamatta erityisesti huomioon sitä tilannetta, että takaus tai vakuusvastuu voi johtaa asunnon menettämiseen. Maksukyvyttömiä velallisia koskevan velkajärjestelysäännöstön yhteydessä tulisikin tehdä mahdolliseksi ehkäistä takaus- tai vakuusvastuusta yksityishenkilölle aiheutuvia kohtuuttomia seuraamuksia. Ehdotuksen mukaan takaajalle ja vakuuden asettajalle voitaisiin erityisessä menettelyssä vahvistaa maksuohjelma. Maksuohjelman vahvistamisen edellytyksiä ja sisältöä koskevat säännökset tulisivat ehdotettuun lakiin erilliseksi osaksi (10 luku). Erotukseksi velkajärjestelystä menettelyä kutsutaan lakiehdotuksessa *takaus- ja vakuusvastuun järjestelyksi.*

Takaus- ja vakuusvastuun järjestelyn myöntämisen edellytyksenä on, että takaaja tai vakuuden asettaja ei kykene vaadittaessa maksamaan takaus- tai vakuusvelkaa ilman, että hän joutuu muuttamaan kohtuullisen asunto-omaisuutensa rahaksi kyseisen velan suorittamiseksi. Järjestelyn sisältönä olisi, että takausvelka tai vakuusvelka voitaisiin maksaa maksuohjelman mukaisina suorituksina. Olennaista olisi siten maksuajan myöntäminen velan maksamiselle. Näin voitaisiin välttyä asunnon rahaksimuutolta, jos takaaja tai vakuuden asettaja kykenee maksamaan velan maksuohjelman keston mukaisena aikana. Tämä kesto olisi yleensä enintään viisi vuotta. Jos velan alkuperäisen luottoajan jäljellä oleva aika olisi tätä pidempi, maksuohjelman kestokin voisi vastaavasti olla pidempi.

Ehdotetulla järjestelyllä ei voitaisi puuttua takaus- tai vakuusvelan pääoman määrään. Maksamattomalle pääomalle olisi suoritettava Suomen Pankin peruskorkoa vastaava korko (korkolaki 3 § 2 momentti). Maksuohjelman vahvistaminen ei saa myöskään vaarantaa takaajan tai vakuuden asettajan muiden sitoumusten täyttämistä. Jos näin on asian laita, ei tässä ehdotuksessa tarkoitettua maksuohjelmaa voida vahvistaa. Sen sijasta asianomainen henkilö voisi hakea velkajärjestelyä, jolloin maksuohjelmassa otetaan huomioon kaikki velkasuhteet. Mahdollisuus takaus- ja vakuusvastuun järjestelyyn on otettu huomioon myös yrityksen saneerausta koskevassa lakiehdotuksessa. Jos kolmas henkilö on muussa kuin liiketoiminnassa tai siihen rinnastettavassa toiminnassa antanut takauksen tai asettanut vakuuden saneerausmenettelyn kohteena olevan yrityksen velasta, saneerausmenettelyn alettua siihen liittyvät perintärajoitukset ulottuisivat myös takaajaan ja vakuuden asettajan (25 §). Yksityistakaajalle ja vakuuden asettajalle voidaan mainitun lakiehdotuksen mukaan vahvistaa maksuohjelma yrityksen velasta samassa yhteydessä kuin saneerausohjelma vahvistetaan (48 §).

8. Velkaneuvonnan järjestäminen

Oikeusministeriössä laadittuun esitysehdotukseen, joka valmistui huhtikuussa 1992, sisältyi lakiehdotus velkaneuvonnan järjestämisestä kunnassa. Ehdotuksen mukaan kunnan lakisääteisenä tehtävänä olisi ollut järjestää velkaneuvontaa. Velkaneuvonnassa olisi annettu kunnassa asuvalle henkilölle tietoja ja neuvoja talouden ja velkojen hoidosta, avustettu taloudenpidon suunnittelussa, selvitetty velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustettu velallista neuvotteluissa velkojien kanssa. Lisäksi velallista olisi avustettu velkajärjestelyhakemuksen tekemisessä tuomioistuinta varten samoin kuin maksuohjelmaehdotuksen laadinnassa. Velkaneuvonta olisi ehdotuksen mukaan voitu järjestää kunnan oman viranhaltijan tehtävänä, usean kunnan yhteistyönä tai ostamalla neuvontapalvelut asiaan perehtyneeltä yhteisöltä. Valtio olisi osallistunut toiminnan kustannuksiin valtionosuus-

järjestelmän kautta. Ehdotuksella tavoiteltiin kattavan ja kansalaisia lähellä olevan velkaneuvonnan aikaan saamista.

Miltei kaikissa oikeusministeriön ehdotuksesta annetuissa lausunnoissa pidettiin velkaneuvonnan järjestämistä tarpeellisena. Samoin valtaosa lausunnonantajista puolsi velkaneuvonnalle ehdotettua tehtäväpiiriä. Useimmat lausunnonantajat painottivat sitä, että velkaneuvontaa tarvitaan neuvottelu- ja sovintoratkaisujen aikaan saamiseksi sekä turvaamaan oikeudenkäyntiin etenevien asioiden riittävä esivalmistelu.

Enemmistö lausunnonantajista piti myös tärkeänä, että velkaneuvonta järjestetään kunnan tehtävänä. Osa, muun muassa kuntien keskusjärjestöt, katsoi kuitenkin, että taloudellisista syistä velkaneuvontaa ei tulisi antaa kunnan lakisääteiseksi tehtäväksi.

Esitystä valmisteltaessa on päädytty siihen, että kunnalle ei ehdoteta lakisääteistä velvollisuutta järjestää velkaneuvontaa. Näin ollen velkaongelmissa olevien tulisi kääntyä kunnan eri viranomaisten tai erilaisten järjestöjen taikka muiden yhteisöjen puoleen saadakseen neuvontaa ja opastusta.

Kunnan on lain mukaan järjestettävä kuluttajaneuvontaa. Siinä avustetaan kuluttajaa yksittäisessä elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan ristiriitatilanteessa selvittämällä asiaa ja pyrkimällä sovintoratkaisuun sekä ohjataan kuluttajaa tarvittaessa asianmukaiseen oikeussuojaelimeen (laki kuluttajaneuvonnan järjestämisestä kunnassa, 72/92). Yksityishenkilö voi usein hakea velkaongelmissaan tukea kunnan kuluttajaneuvonnasta. Kunnan sosiaalitoimen viranhaltija voi joutua perehtymään velkaongelmiin käsiteltäessä toimeentulotukiasioita. Tuen myöntäminen edellyttää muun muassa hakijan tulojen, menojen ja varojen selvittämistä. Maksuvaikeuksiin joutunut henkilö saattaa myös hakea yleistä oikeusapua.

Velkaneuvontaa antavat jossakin määrin erilaiset järjestöt ja muut yhteisöt. Tällaisessa toiminnassa ovat mukana pysyvästi tai kokeiluluonteisesti muun muassa kirkon diakoniatyö, Takuu-säätiö, Maa- ja kotitalousnaisten keskus, Marttaliitto ja Finlands svenska Marthaförbund sekä velkaantuneiden omat järjestöt. Lisäksi voidaan mainita Espoon diakoniasäätön alainen kokeiluhanke sekä Helsingin kaupungin sosiaaliviraston hanke toimeentulotukiasiakkaiden neuvomiseksi velka-asioissa

Kuntien kuluttajaneuvonnan ja sosiaalitoimen samoin kuin järjestöjen ja yhteisöjen harjoittaman velkaneuvonnan yhtenä on ongelmana se, että palveluksia ei ole velkaantuneiden saatavilla yhtäläisesti maan eri osissa eikä toiminnan nykyisiä voimaroja pidetä riittävinä. Velkaneuvontatyössä mukana olevat tahot pitävät tarpeellisena koulutuksen kehittämistä sekä eri alojen asiantuntemuksen saamista tukemaan käytännön neuvontatyötä.

Yksityishenkilöiden velkaongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan riittävän kattavaa ja palvelukykyistä velkaneuvontaa. Sen avulla voidaan tärkeä osa ongelmista saada ratkaistuksi pelkällä neuvonnalla taikka vapaaehtoisuuden pohjalta neuvottelutietä ilman tuomioistuinkäsittelyä. Jos velkaneuvontaa ei ole riittävästi saatavilla, on vaarana, että apua tarvitsevat velkaantuneet jäävät vaille tarvitsemaansa tukea. Lisäksi siitä voi seurata, että tuomioistuinten käsiteltäväksi tulee tarpeettoman paljon tai puutteellisesti valmisteltuja asioita.

Riittävän ja asiantuntevan velkaneuvonnan aikaan saaminen edellyttää muun muassa koulutuksen järjestämistä, tarpeellisen informaatioja valistusaineiston tuottamista sekä muiden neuvontaa tukevien apuvälineiden, kuten soveliaiden ATK-ohjelmien ja lomakkeiden valmistamista. Oikeusministeriö on keväällä 1992 asettanut työryhmän valmistelmaan osaltaan mainitunlaisia velkaneuvontaa edistäviä toimenpiteitä. Kuluttajavirasto valmistaa informaatioaineistoa, käynnistää velkaneuvontakokeiluja sekä järjestää velkaneuvontaa palvelevaa koulutusta, kuten myös sosiaali-ja terveyshallitus, muutamat korkeakoulut ja järjestöt. Velkaneuvonnan kehittämisessä tulisi viranomaisten, velkojatahojen sekä alan järjestöjen olla yhteistyössä.

Oikeusministeriössä selvitetään myös mahdollisuuksia luoda ainakin suurimmat asutuskeskukset kattava järjestelmä, jonka avulla yksityishenkilön velkaongelmiin voitaisiin saada sovintoratkaisu ilman tuomioistuinkäsittelyä.

9. Asian valmistelu ja lausunnonantajat

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä. Esitys pohjautuu huhtikuussa 1992 valmistuneeseen esitysehdotukseen, johon sisäl-

tyivät ehdotus laiksi velkaneuvonnan järjestämisestä kunnassa sekä ehdotus laiksi luonnollisen henkilön velkajärjestelystä.

Esitysehdotuksesta on saatu lausunnot kaikkiaan 70 lausunnonantajalta. Lausunnon ovat antaneet useat ministeriöt, keskusvirastot sekä keskushallinnon viranomaiset, muutamat alioikeudet ja ulosottoviranomaiset, kaksi kuntien keskusjärjestöä, keskeiset työmarkkinajärjestöt sekä teollisuuden, kaupan, rahoitus-, luotto- ja perintäalan järjestöt sekä useat, muun muassa kuluttajia ja velkaantuneita edustavat järjestöt.

Lähes kaikki lausunnonantajat olivat yhtä mieltä luonnollisen henkilön velkajärjestelyä koskevan lainsäädännön tarpeellisuudesta, yleisistä tavoitteista ja kiireellisyydestä. Valtaosa lausunnonantajista piti myös yleisesti hyväksyttävinä säännöstön sisältämiä oikeudellisia keinoja, joiden avulla maksukyvyttömän henkilön velkaongelmia voitaisiin korjata. Ehdotuksen yksityiskohdista esitettiin runsaasti huomautuksia. Lausunnonantajat hyväksyivät yleensä pyrkimyksen velallisen asumisen turvaamiseen velkajärjestelyssä.

Useat lausunnonantajat korostivat sitä, että ehdotetunlainen säännöstö ei saisi johtaa maksumoraalin heikkenemiseen ja että uuden lainsäädännön väärinkäyttö tulisi voida estää. Lisäksi monet rahoitus-, luotto- ja perintäalaa edustavat lausunnonantajat pitivät tarpeellisena muun muassa velkaongelmien ehkäisemiseksi sitä, että luotonantajat saisivat käyttöönsä velallisista nykyistä laajemmin luottotietoja. Muutamat, lähinnä ulosottoalaa edustavat lausunnonantajat esittivät harkittavaksi sitä, että velkajärjestelyasioiden käsittely annettaisiin ulosottoviranomaisten tehtäväksi. Useassa lausunnossa oltiin huolestuneita tuomioistuinten mahdollisuudesta selviytyä uusista tehtävistä nykyisellä työvoimalla.

Esityksen jatkovalmistelussa on esitysehdotukseen tehty lausuntojen perusteella useita tarkistuksia.

10. Esityksen taloudelliset ja henkilöstövaikutukset

10.1. Valtiontaloudelliset ja henkilöstövaikutukset

Tuomioistuimet. Tuomioistuin päättää esityksen mukaan velkajärjestelyn aloittamisesta joko yhden tuomarin käsittelyssä kansliassa tai istunnossa, jos jotakuta on kuultava henkilökohtaisesti. Velkajärjestelystä päätetään yleensä täysilukuisen alioikeuden istunnossa. Lisäksi tuomioistuin käsittelee maksuohjelman muuttamista ja velkajärjestelyn raukeamista koskevat asiat.

Ehdotettavan lainsäädännön vaikutus tuomioistuimen työmäärään riippuu käsiteltäväksi tulevien asioiden lukumäärästä sekä kunkin velkajärjestelyasian vaatimasta työmäärästä.

Tuomioistuimiin tulevien velkajärjestelyasioiden määrän täsmällinen arviointi on vaikeaa. Se riippuu muun muassa vaikeissa velkaongelmissa olevien yksityishenkilöiden määrästä, jota ei tunneta tarkoin, samoin kuin siitä, missä laajuudessa uuden lainsäädännön myötä voidaan päästä tuomioistuimen ulkopuolella sovintoratkaisuihin velallisten ja heidän velkojiensa kesken. Asiaa valmisteltaessa on arvioitu, että tuomioistuinten käsittelyyn tulisi lain voimaan tultua vuodessa 6000—8000 hakemusta. Lain ensimmäisenä voimassaolovuonna hakemuksia saatetaan tehdä tavallista enemmän. Myöhemmin tuomioistuimeen tuleva asiamäärä taas voi alentua.

Tuomioistuimen työmäärään vaikuttaa myös se, kuinka hyvin asiat on valmisteltu niiden tullessa tuomioistuimen käsittelyyn. Esityksellä on eri tavoin pyritty varmistamaan se, että velkajärjestelyasiat tulevat tuomioistuinkäsittelyyn asianmukaisesti selvitettyinä. Lisäksi tuomioistuinkäsittelyyn tulevien asioiden valmistelua ovat omiaan edistämään velallisen saatavilla olevat velkaneuvontapalvelut ja mahdollisuus määrätä selvittäjä.

Velkajärjestelyä koskevan lainsäädännön tultua voimaan maksamismääräys- ja velkomusasioiden määrä tulee vähenemään jossakin määrin. Tämä vähennys ei kuitenkaan vastaa velkajärjestelyasioista aiheutuvaa lisätyötä.

Velkajärjestelyasioiden käsittely tuomioistuimissa vaatii etenkin eräissä isoissa asuteskeskuksissa lisähenkilökuntaa. Osassa tuomioistuimia asiamäärän lisäyksestä on huolehdittava nykyisellä henkilökunnalla.

Valtion vuoden 1993 talousarvioesityksessä on varattu tuomareiden ja kansliahenkilökunnan palkkaamiseen alioikeuksiin 7,2 miljoonan markan määräraha niiden lisätehtävien vuoksi, mitä yrityssaneeraus ja velkajärjestelymenettelyn toteuttaminen aiheuttavat. Tämä määräraha merkitsee henkilöstömäärän lisäämistä kaikkiaan 32 henkilöllä.

Yleinen oikeusapu, selvittäjä ja maksuton oikeudenkäynti velkajärjestelyasioissa. Maksuvaikeuksiin joutunut velkaantunut henkilö tarvitsee monessa tapauksessa asiantuntija-apua ongelmansa selvittämiseksi. Usealla paikkakunnalla velallisen saatavilla on viranomaisten, järjestöjen tai yhteisöjen velkaneuvontaa sisältäviä palveluja. Velkaneuvonnalla voidaan velallista auttaa asian selvittämisessä, sovintopyrkimyksessä velkojien kanssa sekä velkajärjestelyä varten tarvittavien asiakirjojen laadinnassa. Selväpiirteisissä tapauksissa velkaneuvonnan antama tuki voi auttaa velallista hoitamaan itse asiansa, jos neuvontaa annetaan riittävällä asiantuntemuksella ja työpanoksella.

Oikeudellista asiantuntemusta vaativiin tapauksiin haetaan usein yleistä oikeusapua.Valtio suorittaa lakiehdotuksen mukaan kunnalle korvaukset niistä kustannuksista, mitä aiheutuu velkajärjestelyasiassa annetusta yleisestä oikeusavusta. Oikeusministeriö vahvistaa korvauksen yleiset perusteet.

Lakiehdotuksen mukaan tuomioistuin voi määrätä velkajärjestelyä varten selvittäjän, lähinnä laatimaan velallisen puolesta ehdotuksen maksuohjelmaksi sekä huolehtimaan velallisen omaisuuden rahaksimuutosta. Selvittäjällä on oikeus saada valtion varoista kohtuullinen palkkio sekä korvaus kuluistaan. Jos selvittäjä on määrätty huolehtimaan maksuohjelman mukaan velallisen omaisuuden muuttamisesta rahaksi, palkkio ja korvaus siitä aiheutuvista kuluista otetaan kuitenkin omaisuuden myyntihinnasta.

Valtiolle aiheutuviin kustannuksiin vaikuttaa myös se, että velkajärjestelyn hakijalle voidaan laissa säädetyin edellytyksin myöntää maksuton oikeudenkäynti. Jos tuomioistuin on määrännyt asiassa selvittäjän, velalliselle voidaan määrätä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain nojalla avustaja vain, jos siihen on erityisen painavia syitä.

Valtion vuoden 1993 talousarvioesityksessä on varattu yhteensä 10 miljoonan markan määräraha maksuttoman oikeudenkäynnin ja eräiden muiden oikeudenhoitomenojen momentille edellä mainittujen menojen maksamiseen.

Muut kustannusvaikutukset. Velkajärjestelysäännöstöllä on lisäksi julkiseen talouteen muita, osaksi erisuuntaisia vaikutuksia, joiden täsmällinen arviointi on mahdotonta. Velkajärjestely johtaa joissakin tapauksissa siihen, että veronsaajat joutuvat luopumaan osasta saatavaansa. Koska kysymys on maksukyvyttömästä henkilöstä, jolta saatavan periminen olisi muutoinkin epävarmaa, näin syntyvä todellinen taloudellinen menetys on julkistalouden kannalta vähäinen. Niissä tapauksissa, joissa velkajärjestelyllä onnistutaan korjaamaan velallisen taloudellinen tilanne ja estetään velallisen jääminen syrjään työelämästä sekä tämän sosiaalisten ongelmien vaikeutuminen, voi syntyä erilaisia myönteisiä vaikutuksia myös julkisen talouden näkökulmasta. Ne voivat näkyä esimerkiksi verotulojen kasvuna sekä sosiaalimenojen ja ulosoton työmäärän vähentymisenä.

10.2. Esityksen vaikutukset kuntien talouteen

Lakiesityksellä ei ole välittömiä vaikutuksia kuntien talouteen.

10.3. Vaikutukset luotonantajien kannalta

Luotonantajille velkajärjestelyn toteuttaminen voi merkitä rajoituksia saatavien perintämahdollisuuksiin sekä muutoksia velkasuhteen alkuperäisiin ehtoihin.

Koska velkajärjestely koskee vain maksukyvyttömiä henkilöitä, näiden perintää koskevien rajoitusten ja velkasuhteen ehtojen muutosten vaikutus luotonantajien talouteen jää verraten vähäiseksi. Velkajärjestely voi joissakin tapauksissa parantaa luotonantajien mahdollisuuksia saada suoritus saatavastaan.

Vakuusvelkojen arvo on velkajärjestelyssä turvattu vakuuden arvon kattamalta osalta. Tältä osin velkojille ei voi syntyä taloudellista menetystä. Lain voimaantulon jälkeen syntyvän vakuusvelan osalta voidaan myös jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvaa korkoa alentaa. Tätä keinoa voidaan käyttää kuitenkin vain niin, ettei luotonantajalle voi syntyä merkittävää korkotappiota.

Ehdotettu lainsäädäntö saattaa jossakin määrin vaikuttaa kotitalouksille suunnattuun luotonantoon ja sen ehtoihin.

10.4. Vaikutukset yksityishenkilöiden asemaan

Ehdotettavan lainsäädännön tavoitteena on vaikuttaa velkaongelmiin joutuneen yksityishenkilön asemaan niin, että tämä kykenisi

selvittämään ja korjaamaan taloudellisen tilanteensa. Tuloksellinen velkajärjestely voi paitsi parantaa velallisen taloudellista asemaa myös ehkäistä niitä erilaisia yksilöllisiä ja sosiaalisia haittavaikutuksia, mitä vaikeasta velkatilanteesta saattaa aiheutua.

Taloudellisen tilanteen korjaaminen velkajärjestelyn avulla kestää tavallisesti useita vuosia ja vaikuttaa merkittävästi kotitalouden keskeisiin taloudellisiin olosuhteisiin. Velkajärjestely on vaikutuksiltaan huomattavan laaja-alainen ja kauaskantoinen ratkaisu yksittäisen kotitalouden kannalta.

11. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

11.1. Suhde muihin lainsäädäntöhankkeisiin

Lakiehdotuksella on yhtymäkohtia samanaikaisesti annettavaan esitykseen yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi. Yrityksen saneerausta koskevan lakiehdotuksen 48 §:ssä (kolmannen asema eräissä tapauksissa) viitataan ehdotettuihin takaus- ja vakuusjärjestelyä koskeviin säännöksiin. Esityksessä ehdotetaan lisäksi rikoslain 29 luvun 4 §:ään ja 39 luvun 2 §:ään samoin kuin takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 2 §:ään uuden yrityssaneeraus- ja velkajärjestelymenettelyn edellyttämiä muutoksia.

Lakiehdotus on laadittu sitä silmällä pitäen, että etuoikeusjärjestelmää uudistetaan etuoikeusjärjestelmän uudistamista koskevan hallituksen esityksen mukaisesti.

Oikeusministeriön asettama kulutusluottolainsäädännön tarkistamistoimikunta on ehdottanut, että kuluttajansuojalain 7 luvun soveltamisala laajenisi koskemaan lähtökohtaisesti kaikkia elinkeinonharjoittajien kuluttajille tarjoamia luottoja mukaan lukien asuntolainat, opintolainat ja muut pankkilainat (Kulutusluottolainsäädännön tarkistamistoimikunnan I osamietintö 5.11.1991). Toimikunta on myös laatinut ehdotuksen luotonantajan kuittausoikeuden rajoittamisesta (toimikunnan II osamietintö 3.9.1992). ETA-sopimukseen liittyvät sekä kuittausoikeutta koskevat muutokset on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 1992.

11.2. Seuranta

Ehdotetun yksityishenkilön velkajärjestelyä koskevan lain toimivuutta tullaan tarkoin seuraamaan. Havaittujen epäkohtien korjaamiseksi ja järjestelmän kehittämiseksi ryhdytään tarvittaessa pikaisesti asianmukaisiin toimenpiteisiin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus ja suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälästä ilmenee yleisluontoisesti lain sisältö.

Pykälän *1 momentissa* on velkajärjestelyn sisältöä koskeva yleinen säännös. Velkajärjestelyn tarkoituksena on yksityishenkilön (*velallisen*) taloudellisen tilanteen korjaaminen. Sitä varten tuomioistuin voisi määrätä velallisen velkoja koskevista järjestelyistä (*velkajärjestely*). Lakia voitaisiin soveltaa, kun velallisena on yksityishenkilö, joka on maksukyvytön. Säännös lain soveltamisalasta on lakiehdotuksen 2 §:ssä ja velkajärjestelyn edellytyksistä 9 §:ssä. Velkajärjestelyn esteistä on säännökset 10 ja 11 §:ssä. Toimivaltaisesta tuomioistuimesta on säännös lain 49 §:ssä.

Velkajärjestely toteutettaisiin siten, että tuomioistuin vahvistaisi velalliselle hänen maksukykyään vastaavan maksuohjelman. Maksukyvyn arvioimisperusteista säädettäisiin 4 §:ssä. Järjestelyistä, joita velkoihin voitaisiin maksuohjelmassa soveltaa, on säännökset 25 ja 26 §:ssä.

Pykälän *2 momentista* ilmenee, että laki koskisi myös yksityishenkilön takaus- ja vakuusvastuun järjestelyä. Säännökset tästä sisältyvät lakiehdotuksen 10 lukuun. Tällaista järjestelyä voitaisiin soveltaa yksityishenkilöön, joka on antanut takaussitoumuksen tai asettanut vakuudeksi asuntonsa toisen velasta. Ta-

kaajalle tai vakuuden asettajalle voitaisiin vahvistaa maksuohjelma siitä velasta, josta takaus on annettu tai vakuus asetettu. Järjestelyn tarkoituksena on näin ehkäistä takaus- tai vakuusvastuusta aiheutuvia kohtuuttomia seuraamuksia.

Pykälän *3 momenttiin* on selvyyden vuoksi otettu säännös siitä, että lain säännökset syrjäyttäisivät sen, mitä muualla laissa säädetään velkojan oikeudesta maksuun, velan perimistoimiin tai toimiin velan maksun turvaamiseksi. Velkajärjestelyssä kaikkien velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojien asema määräytyisi esillä olevan lain mukaisesti. Velkasuhteeseen tavallisesti sovellettavat säännöt, perustuivatpa ne sopimukseen tai lainsäädäntöön, väistyisivät siltä osin kuin esillä olevassa laissa on poikkeavia säännöksiä. Velkoja ei siten voisi välttyä esimerkiksi perintä- ja täytäntöönpanokiellon vaikutuksilta taikka velkajärjestelyn sisältöä tai maksuohjelman oikeusvaikutuksia koskevien säännösten soveltamiselta nojautumalla kyseistä saatavatyyppiä mahdollisesti koskevaan erityislainsäädäntöön.

2 §. *Soveltamisala.* Velkajärjestely tai takausja vakuusvastuun järjestely voitaisiin *1 momentin* mukaan myöntää vain yksityishenkilölle eli luonnolliselle henkilölle, jolla on kotipaikka Suomessa. Kotipaikalla tarkoitetaan sitä, että henkilö asuu Suomessa ja hänellä on täällä varsinainen asuntonsa ja kotinsa. Kansalaisuudella ei ole merkitystä.

Velkajärjestely voitaisiin myöntää myös velalliselle, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana, avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä taikka osakeyhtiön johtoon kuuluvana osakkeenomistajana. Velkajärjestely voitaisiin myöntää velallisen yksityistalouden korjaamiseksi. Pykälän *2 momentissa* viitattaisiin lain 7 lukuun, johon sisältyvät tällaista elinkeinotoiminnan harjoittajaa koskevat erityisäännökset. Elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisenkin on täytettävä laissa säädetyt velkajärjestelyn yleiset edellytykset.

3 §. *Määritelmiä.* Pykälässä määritellään eräitä lakiehdotuksessa käytettyjä käsitteitä.

Pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan velkajärjestelyn alkamisella tarkoitetaan sitä ajankohtaa, jolloin tuomioistuin on tehnyt päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta. Tähän päätökseen ei 54 §:n 1 momentin mukaan saa hakea muutosta.

Momentin *2 kohdan* mukaan maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Vastaavalla tavalla maksukyvyttömyys on määritelty esimerkiksi takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/91) 4 §:ssä ja yrityksen saneerausta koskevan lakiehdotuksen 3 §:ssä. Velkajärjestely voidaan 9 §:n mukaan myöntää vain maksukyvyttömälle henkilölle.

Momentin *3 kohdassa* määritellään, mitä tarkoitetaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvalla velalla. Kyseisiä velkoja koskevat velkajärjestelyyn liittyvät maksu-, perintä- ja ulosmittauskielto, ja velat on sisällytettävä velalliselle vahvistettavaan maksuohjelmaan. Elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen osalta on velkoja koskevat erityissäännökset 7 luvussa.

Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat velallisen kaikki velat, joiden peruste on syntynyt ennen velkajärjestelyn aloittamista, mukaan lukien vakuusvelat. Merkitystä ei olisi sillä, onko velka erääntynyt tai onko maksuvelvollisuus tai velan suuruus selvä. Vastaavalla tavalla määräytyy saatavien valvontakelpoisuus konkurssisäännön 25 §:n mukaan. Kun kysymys on sopimus- tai sitoumusperusteisesta saatavasta, velan syntymisen kannalta on yleensä ratkaiseva se hetki, jolloin sopimus on tehty tai velallinen on antanut sitoumuksensa. Korvausvelka syntyy silloin, kun vahinko on aiheutettu eikä vasta silloin, kun vahingon seuraamus ilmenee. Jos vahinko on aiheutunut velallisen laiminlyönnistä, korvausvelan syntymisen kannalta ratkaiseva on se hetki, kun velallisen toimimisvelvollisuus päättyi.

Jatkuvaan sopimussuhteeseen perustuvat velat erääntyvät määräajoin sopimussuhteen voimassaoloaikana. Tällaisista niin sanotuista kestovelkasuhteista aiheutuvia velkoja ovat muun muassa vuokra- ja elatusapuvelat. Esimerkiksi vuokra maksetaan säännönmukaisesti etukäteen ja se myös erääntyy maksettavaksi vuokrakauden alkupuolella. Kestovelkasuhteissa velkajärjestelyn piiriin kuuluvana velkana pidettäisiin sitä osaa velasta, joka kohdistuu velkajärjestelyn aloittamista edeltävään aikaan. Kestovelkasuhteessakaan velan erääntymisellä ei ole velkajärjestelyn kannalta merkitystä. Esimerkiksi etukäteen maksettavasta vuokrasta velkajärjestelyn piiriin kuuluu sitä aikaa vastaava osa, jona vuokrahuoneisto on ollut vuokralaisen käytettävissä ennen velkajärjestelyn aloittamista.

Velkajärjestelyn piiriin kuuluisivat myös sel-

laiset velat, jotka eivät vielä ole tulleet lopullisiksi tai joiden määrä ei ole tiedossa, esimerkiksi ehdolliset velat tai velat, joista on vireillä riita-asia tai joiden määrää ei ole vahvistettu. Tuomioistuin määrää 28 §:n mukaan, minkä suuruisena sellainen velka otetaan maksuohjelmassa huomioon. Jos velan lopullinen määrä poikkeaa maksuohjelmassa vahvistetusta määrästä, velallisella ja velkojalla on oikeus 44 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla hakea maksuohjelman muuttamista.

Velkajärjestelyn tullessa vireille saattaa vireillä olla riita- tai rikosoikeudenkäynti, jossa on kysymys velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa saamisesta. Velkajärjestelyn hakemisella ei ole vaikutusta tällaiseen oikeudenkäyntiin. Velallinen säilyttää — toisin kuin konkurssissa — asianosaisen puhevaltansa oikeudenkäynnissä. Jos velan määrä ei ole lopullinen ennen kuin velkajärjestelystä päätetään, tuomioistuimen on määrättävä, minkä suuruisena velka otetaan maksuohjelmassa huomioon (28 §). Velan määrästä tai myös perusteesta saattaa velallisen ja velkojan välillä olla riita ilman, että siitä on oikeudenkäyntiä vireillä, tai velka voi tulla velkajärjestelyssä riitaiseksi. Velkaa arvioidaan tällaisessa tapauksessa samoin kuin edellä on todettu.

Verosaaminen voi olla sellainen velka, joka on syntynyt jo ennen velkajärjestelyn hakemista, mutta jonka määrää ei vielä ole vahvistettu. Jos saamisen suuruus ei ole velallisen tiedossa, velallisen pitäisi ilmoittaa velkanaan arvio saamisen määrästä.

Lakiehdotuksen 60 §:n mukaan velkajärjestelyssä voidaan velallisen omaisuutta koskeva oikeustoimi määrätä peräytymään samoin edellytyksin kuin takaisinsaannista konkurssipesään annetussa laissa on säädetty. Takaisinsaantikanteen vastaajalle saattaa peräytymisen johdosta syntyä saatava velalliselta. Myös tällainen saatava kuuluisi velkajärjestelyn piiriin. Takaisinsaantikanteen vastaajalle mahdollisesti syntyvä saatava on maksuohjelmassa otettava huomioon kuten 28 §:ssä säädetään määrältään tai perusteeltaan epäselvästä saatavasta, jos takaisinsaantikanne on vireillä ennen kuin maksuohjelmasta päätetään. Jos kanne nostetaan vasta maksuohjelman jälkeen, takaisinsaantikanteen vastaaja voisi 44 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella hakea maksuohjelman muuttamista sen jälkeen, kun velallisen maksuvelvollisuus on lainvoimaisesti todettu.

Velkajärjestelyn piiriin kuuluville veloille velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyvät korot kuuluisivat myös velkajärjestelyn piiriin. Tällaiset korot, jotka kertyvät tavallisille veloille, olisivat maksuohjelmassa viimeiseksi suoritettavia (31 § 3 mom.). Vakuusveloille tältä ajalta kertyvät korot velallinen voisi maksukiellon estämättä maksaa ennen maksuohjelman vahvistamista (12 § 2 mom.). Jos korkoa ei ole maksettu, se otetaan huomioon 29 §:n mukaisen vakuusvelkaosuuden määrässä. Velkajärjestelyn piiriin kuuluisi vain veloille kertyvä juokseva korko edellä mainitulta ajalta; lakiehdotuksen 16 §:n mukaan velkajärjestelyn alkaminen keskeyttää viivästyskoron kertymisen veloille.

Velallisen maksettavaksi määrätyt velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen perimiskulut olisivat tässä suhteessa samassa asemassa kuin itse velat, silloinkin kun kulut perustuvat velkajärjestelyn alkamisen jälkeen suoritettuihin perintätoimiin, joiden tarkoituksena on täytäntöönpanoperusteen saaminen velallista vastaan. Velkajärjestelyn alkaminen ei estä velkojaa jatkamasta tällaista oikeudenkäyntiä tai muuta menettelyä (13 § 2 mom.).

Velkajärjestelyn piiriin kuuluisivat myös velkojen perimisestä aiheutuvat täytäntöönpanokulut. Tällaisia kuluja velkojalle voi syntyä esimerkiksi, kun velalliselta ulosmitatun omaisuuden myynti 17 §:n 3 momentin nojalla määrätään keskeytettäväksi.

Selvyyden vuoksi säännöksessä on nimenomaisesti mainittu sekin, että velkajärjestelyn piiriin kuuluisivat myös velat, joista velkojalla on esinevakuus.

Momentin *4 kohdan* mukaan esinevakuusoikeudella tarkoitetaan omistuksenpidätystä ja muuta omistukseen perustuvaa vakuutta, panttioikeutta irtaimeen tai kiinteään omaisuuteen sekä takaisinotto-oikeutta ja sellaista pidätysoikeutta, johon liittyy etuoikeus saada suoritus pidätysoikeuden kohteena olevan omaisuuden arvosta. Pidätysoikeuden tuottamasta etuoikeudesta on säännös etuoikeusjärjestelmän uudistukseen liittyvän velkojien maksunsaantijärjestystä koskevan lakiehdotuksen 3 §:ssä.

Momentin *5 kohdan* mukaan vakuusvelalla tarkoitetaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa, jonka vakuudeksi velkojalla on esinevakuusoikeus velalliselle kuuluvaan — tai kun on kysymys omistusperusteinen vakuusoikeus - velallisen hallinnassa olevaan omaisuuteen. Säännöksestä ilmenee nimenomaisesti, että kysymyksessä olisi oltava kolmansiin nähden

tehokas esinevakuusoikeus eli sellainen, joka velkajärjestelyn ulkopuolella turvaisi velkojia myös suhteessa velallisen muihin velkojiin.

Momentin 4 ja 5 kohdista seuraa siis, että panttivelkojen ohella vakuusvelkoina pidettäisiin muun muassa velkaa, jonka vakuus perustuu omistuksenpidätysehtoon. Velkaa, jota turvaa etuoikeuden kohteeseensa tuottava pidätysoikeus, olisi niin ikään käsiteltävä vakuusvelkana.

Mainitunlaista velkaa pidettäisiin kuitenkin vakuusvelkana vain siltä osin kuin vakuuden arvo velkajärjestelyn alkamisajankohtana olisi riittänyt kattamaan velan määrän sen jälkeen, kun realisointikustannukset ja paremmalla etuoikeudella suoritettavat saatavat on vähennetty. Alivakuustilanteissa vakuusvelkana ei siten pidettäisi sitä osaa velasta, jota vakuuden arvo ei olisi riittänyt kattamaan, vaan tältä osin olisi kysymyksessä tavallinen velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka.

Vakuuden arvolla tarkoitetaan tässä yhteydessä vakuuden todennäköistä realisointiarvoa velkajärjestelyn alkamisen ajankohtana. Esinevakuusoikeuden velkojalle tuottamaa erityisasemaa suojataan velkajärjestelyssä saatavan taloudellista arvoa turvaavin säännöksin vain siltä osin kuin vakuusesineen todellinen vaihdanta-arvo velkajärjestelyn alkaessa olisi turvannut saatavan määrän.

Vakuuden arvon määrittelyssä olisi pidettävä silmällä kyseisen kaltaisen vakuuden normaalia tai, jos näitä on useita, todennäköistä realisointitapaa. Ratkaiseva merkitys olisi annettava sille realisointitavalle, jota kysymyksessä olevissa konkreettisissa olosuhteissa voidaan pitää todennäköisimpänä.

Arvioitaessa vakuuden arvoa on pyrittävä tulokseen, joka on mahdollisimman realistinen ottaen huomioon kulloinenkin markkinatilanne ja muut olosuhteet. Vakuuden arvon määrittely voi joissakin tapauksissa tuottaa vaikeuksia, ja se voi edellyttää asiantuntijaselvityksen hankkimista.

Vakuusvelka käsittää myös esinevakuudella turvatun velan maksamatta olevat erääntyneet korot ja muut luottokustannukset siltä osin kuin vakuus ne kattaa. Ensinnäkin vaaditaan, että luottokustannukset kuuluvat vakuusoikeuden piiriin, mikä riippuu vakuusoikeuden oikeusperusteesta ja sen sisällöstä. Toiseksi vaaditaan, että vakuuden arvo velkajärjestelyn alkaessa olisi riittänyt ne kattamaan.

Momentin *6 kohdan* mukaan vakuusvelkojalla tarkoitetaan vakuusvelan velkojaa.

Momentin *7 kohdan* mukaan tavallisella velalla tarkoitetaan muuta kuin vakuusvelkaa.

Momentin *8 kohdassa* määritellään, mitä lakiehdotuksessa tarkoitetaan velallisen omistusasunnolla. Velallisen omistusasunnolla tarkoitetaan ensinnäkin huoneistoa, jonka hallintaan oikeuttavat osakkeet tai osuudet velallinen yksin tai yhdessä toisen henkilön kanssa omistaa ja jota velallinen tai hänen perheensä käyttää vakituisena asuntonaan samoin kuin huoneistoa, jonka hallinta perustuu asumisoikeussopimukseen. Velallisen omistusasunnolla tarkoitetaan myös yllä mainitussa käytössä olevaa asuinkiinteistöä tai vuokramaalla olevaa rakennusta.

Momentin *9 kohdan* mukaan etuoikeutetulla elatusapuvelalla tarkoitetaan velallisen lapselle suoritettavaa, viimeisen vuoden aikana ennen velkajärjestelyn alkamista erääntynyttä elatusapuvelkaa, lukuunottamatta lapselle maksetun elatustuen takaisinperintään perustuvaa velkaa. Etuoikeutettua elatusapuvelkaa olisi myös velka, jota velallinen on tuomiolla velvoitettu suorittamaan lapselle vahingonkorvauslain 5 luvun 4 §:n (412/74) perusteella. Elatusapuvelan etuoikeus olisi siten yhtä laaja kuin jos velkajärjestelyn alkaessa olisi haettu ulosmittausta.

Pykälän *2 momentissa* on säännös sellaisen tapauksen varalta, jossa velallisen omistusasunto on velkajärjestelyn alkaessa vakuutena kolmannen henkilön velasta. Tällaiseen velallisen vakuusvastuuseen sovellettaisiin vastaavasti, mitä velallisen vakuusvelasta säädetään. Velkajärjestelyn alkamisesta seuraava perintäkielto ulottuisi siten myös velkojan oikeuteen periä kolmanteen henkilöön kohdistuva saatavansa velkajärjestelyä hakeneen velallisen asettamasta vakuudesta. Velallisen vakuusvastuu rajoittuisi siihen määrään, jonka vakuuden arvo velkajärjestelyn alkaessa kattaa. Tältä osin velalliselle määrättäisiin maksuohjelmassa maksuvelvollisuus, johon sovellettaisiin velallisen vakuusvelkaa koskevia säännöksiä. Osakeyhtiön johtoon kuuluvaa osakkeenomistajaa koskevan 48 §:n 1 momentin erityissäännöksen mukaan tässä tarkoitettua säännöstä ei sovelleta, mikäli osakkeenomistajan asunto on vakuutena yhtiön velasta. Tällöin siis velallisen mainitunlainen vakuusvastuu jäisi velkajärjestelyn ulkopuolelle.

2 luku. **Velkajärjestelyä koskevat yleiset säännökset**

4 §. *Maksukyvyn arviointi.* Pykälässä säädettäisiin siitä, miten velallisen maksukyky arvioidaan. Maksukyvyn arvioinnilla on velkajärjestelyssä merkitystä yhtäältä velkajärjestelyn edellytysten arvioinnin ja toisaalta velalliselle vahvistettavan maksuohjelman sisällön kannalta.

Pykälän *1 kohdan* mukaan velallisen maksukykyä arvioitaessa otettaisiin huomioon kaikki velallisen varallisuuden rahaksi muuttamisesta saatavat varat. Siitä, missä laajuudessa velallisen on käytettävä varallisuutensa velkojensa suoritukseksi, säädettäisiin 5 §:ssä. Jos velallisella on sellaista perusturvaansa kuulumatonta omaisuutta, josta hänen joka tapauksessa on luovuttava, velallinen voi velkajärjestelyä haettuaankin vielä muuttaa varallisuutta rahaksi. Rahaksimuuton toimittamista koskee tällöin 37 §:n 2 momentissa säädetty huolellisuusvelvoite. Jos rahaksi muuttamista ei ole toimitettu ennen maksuohjelman vahvistamista, omaisuudesta saatavat varat arvioitaisiin maksuohjelmassa ja rahaksimuuton toimittamisesta määrättäisiin 37 §:n 1 momentin mukaisesti. Elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskee 46 §:n 2 ja 3 momentin sekä 48 §:n 2 momentin erityissäännökset varallisuuden rahaksimuutosta.

Pykälän *2 kohdan* mukaan otettaisiin huomioon sekä velallisen tosiasialliset tulot että hänen ansaintamahdollisuutensa. Velallisen maksukyvyn arvioinnissa merkitystä ei olisi esimerkiksi tulon veronalaisuudella eikä sillä, voitaisiinko tuloja lain mukaan ulosmitata.

Velallisen tuloja ovat säännöllisen palkan ohella palkkiot sekä muut rahana suoritettavat etuudet, jotka maksetaan virasta tai toimesta taikka muusta korvausta vastaan tehtävästä työstä, tehtävästä tai palveluksesta. Velalliselle työstä aiheutuneista kuluista suoritettavat etuudet tai korvaukset voivat olla tuloja vain, jos ne ovat todellisia menoja suuremmat.

Tuloilla tarkoitettaisiin myös tulon menetyksen korvaamiseksi suoritettavia etuuksia, kuten työttömyyskorvausta ja työttömyyskassa-avustusta sekä sairausvakuutuslain nojalla tai muulla perusteella maksettavaa päivärahaa. Velallisen saama eläke on luonnollisesti velallisen tuloa.

Elinkeinotuloa ovat elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen kaikkia toiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot, joista on vähennetty tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneet menot ja menetykset vastaavassa laajuudessa kuin elinkeinotulon verottamisesta annetussa laissa (360/68) säädetään. Elinkeinonharjoittajan maksukyvyn arvioimiseen palataan vielä jäljempänä 7 luvun kohdalla.

Erilaiset sosiaaliset etuudet ja avustukset otetaan huomioon velallisen tuloina, jos ne tosiasiallisesti vaikuttavat velallisen maksukykyyn. Tällaisia ovat muun muassa opintoraha, asumistuki ja lasten kotihoidon tuki. Taloudellisesti vähämerkityksiset avustukset, esimerkiksi äitiysavustus, eivät sen sijaan vaikuta velallisen taloudelliseen asemaan siinä määrin, että niiden huomioon ottamiseen velallisen tuloina olisi aihetta.

Tulojen lisäksi olisi 2 kohdan mukaan otettava huomioon velallisen ansaintamahdollisuudet. Näillä tarkoitetaan yhtäältä sellaisia uusia toimia, joita velalliselta voidaan edellyttää tulojen saamiseksi, ja toisaalta nykyisen tulotason säilyttämistä. Velallisen ansaintamahdollisuuksiin vaikuttavat velallisen ikä, työkyky ja muut olosuhteet, kuten velallisen koulutus ja työkokemus sekä ennen kaikkea käytettävissä olevat mahdollisuudet tulojen hankkimiseen. Esimerkiksi opiskelijalta voidaan yleensä edellyttää, että hän menee työhön ja osa-aikaista työtä tekevältä yleensä sitä, että hän siirtyy tekemään kokopäivätyötä. Velallinen ei saisi perusteetta vaihtaa työtään tai ammattiaan huonommin palkattuun. Peruste ammatin vaihtoon voi olla esimerkiksi velallisen sairaudesta tai työttömyydestä johtuva. Velalliselta voidaan usein myös edellyttää, että hän säilyttää sivutyönsä ja tekee mahdollisuuksien mukaan ylityötäkin, jollei sellaisesta luopumiseen ole perusteltua syytä.

Ansaintamahdollisuuksien huomioon ottaminen tarkoittaa myös sitä, että velallisen voidaan edellyttää hakevan sellaisia avustuksia ja etuuksia, joihin hän olisi oikeutettu.

Velallisen maksukykyä joudutaan velkajärjestelyssä arvioimaan myös tulevaisuutta silmällä pitäen. Tämä saattaa toisinaan tuottaa melkoisiakin vaikeuksia. Kuitenkin arviointi pitäisi pyrkiä tekemään niin realistisesti kuin suinkin mahdollista, jotta voitaisiin välttyä maksuohjelman muuttamiselta velallisen tulotason muuttumisen vuoksi. Vakinaisessa työtai virkasuhteessa olevan velallisen tulotaso voidaan ennakoida suhteellisen pitkällä ajalla.

Jollei erityisiä syitä ole, velallisen tulotason arvioinnissa voidaan lähtökohtana pitää nykyisen tason säilymistä.

Pykälän *3 kohdan* mukaan velallisen menoina olisi otettava huomioon hänen välttämättömät elinkustannuksensa. Elinkustannuksiin kuuluvat yhtäältä asumismenoihin ja toisaalta jokapäiväisen toimeentulon turvaamiseen tarvittavat varat.

Velkajärjestelyn tavoitteena on, että velallinen ja hänen perheensä kykenevät selviytymään jokapäiväisestä elämästään turvautumatta toimeentulotukeen ja että velallinen ei maksuohjelman aikana velkaannu lisää. Jos velallisen on noudatettava liian tiukkaa maksuohjelmaa, hänen kykynsä ja motivaationsa maksuohjelman noudattamiseen vähenee ja maksuohjelman toteutuminen voi näin vaarantua. Velallisen menot joudutaan arvioimaan velkajärjestelyssä usean vuoden ajaksi. Tarkoituksenmukaista ei ole, että velallisen olisi haettava maksuohjelman muuttamista, jotta hänen käyttöönsä jäisi varoja tavanomaista suurempiin välttämättömiin menoihin, esimerkiksi kodinkoneen korjaamista tai hammaslääkärissä käyntiä varten. Näistä syistä velallisen toimeentuloa varten on varattava riittävä kuukausittainen rahamäärä.

Elinkustannuksiin laskettavat asumismenot käsittävät paitsi vuokran tai yhtiövastikkeen myös muun muassa tarpeelliset energiamenot sekä koti- ja palovakuutusmaksut. Muissa yhteyksissä asumismenoihin luetaan yleensä myös asuntolainan korot ja lyhennykset. Velkajärjestelyssä velanhoitomenot otetaan kuitenkin huomioon velallisen velkoina eikä maksukyvyn arviointiperusteena.

Asumismenot on velkajärjestelyssä otettava huomioon todellisen suuruisina. Asumismenojenkin osalta on kuitenkin otettava huomioon todennäköinen kustannusten nousu.

Kysymys velallisen ja hänen perheensä toimeentuloa varten tarvittavan rahamäärän suuruudesta joudutaan aina harkitsemaan tapauskohtaisesti huomioon ottaen velallisen ja hänen perheensä yksilölliset tarpeet. Yhtenäisten laskentaperusteiden käyttäminen vähimmäistoimeentulon arvioimiseksi on kuitenkin välttämätöntä velallisten yhdenmukaisen kohtelun saavuttamiseksi ja menettelyn yksinkertaistamiseksi. Vähimmäistoimeentulon tasoa harkittaessa on valmistelussa tarkasteltu yhtäältä toimeentulon lakisääteisen perusturvan tason eli täyden kansaneläkkeen määrän ja toisaalta toimeentulotukijärjestelmän käytettävyyttä.

Täysi kansaneläke ei velkajärjestelyssä ole yleensä käyttökelpoinen sen vuoksi, että siinä ei oteta huomioon erikseen asumiskustannuksia eikä siihen liity laskentaperustetta lasten toimeentulon huomioon ottamiseksi. Milloin velallisen välttämättömät elinkustannukset asumismenotkin huomioon ottaen varmuudella pysyvästi alittavat täyden kansaneläkkeen määrän, olisi näihin kustannuksiin kuitenkin aina varattava täyden kansaneläkkeen määrä. Se on tällä hetkellä kuntaryhmästä riippuen yksinäisellä henkilöllä 2 413 tai 2 310 markkaa kuukaudessa.

Toimeentulotukijärjestelmä soveltuu velkajärjestelyssä täyttä kansaneläkettä paremmin harkintaperusteeksi. Järjestelmässä otetaan erikseen huomioon lasten toimeentulomenot ja todelliset asumismenot.

Laajan perusosan sisältävän toimeentulotukijärjestelmän piiriin kuuluvissa kunnissa asuu nykyisin suurin osa väestöstä. Laajaan perusosaan luetaan ravintomenot, käyttövarat ja muut jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Ravintomenojen ja käyttövarojen ohella perusosalla on tarkoitus kattaa vähäiset terveydenhuoltomenot, paikallisliikenteen maksu tai muut vastaavan suuruiset työssäkäynnistä aiheutuvat menot, television lupamaksu, sanomalehden tilausmaksu, puhelimen käyttömenot, vaatemenot ja lasten harrastetoiminnan menot. Toimeentulotuen saaja voi käyttää perusosan valitsemallaan tavalla. Perusosan lisäksi toimeentulotukea voidaan myöntää tarpeellisen suuruisena asumismenoihin, lasten päivähoitomenoihin, vähäistä suurempiin terveydenhuoltomenoihin, paikallisliikenteen maksua suurempiin työmatkakuluihin ja muihin työstä aiheutuviin menoihin, sekä erityisistä tarpeista ja olosuhteista johtuviin, tarpeellisiksi harkittuihin menoihin. Näitä voivat olla esimerkiksi perusosaan sisältymättömät lasten harrastusmenot ja välttämättömät kodin irtaimiston hankintamenot.

Toimeentulotukinormit eivät kaikin osin sovellu harkittaessa velallisen välttämättömiä menoja, koska toimeentulotuki on tarkoitettu vain tilapäiseksi eikä tarkoitus ole, että velallinen eläisi sen varassa useita vuosia.

Toimeentulotuen perusosan määrä vaihtelee kuntaryhmästä sekä lasten iästä ja lukumäärästä riippuen. Yksinäisen henkilön perusosa on vuonna 1992 I kuntaryhmässä 1 930 ja II

kuntaryhmässä 1 848 markkaa. Lasten osalta maksettavan tuen määrä vaihtelee 483—1 158 markan välillä. Lapsilisä on otettu huomioon lapsen perusosan mitoituksessa niin, että sillä katetaan osa menoista. Vastaavasti lapsilisää ei oleta tuloina huomioon.

Taloudellisissa vaikeuksissa olevien asuntovelallisten lainojen korkotukilainoiksi hyväksymisen perusteista annetun valtioneuvoston päätöksen (343/92) mukaan ruokakunnan tarpeenmukaista toimeentuloa laskettaessa otetaan huomioon kuukausittaisten menojen perusosana huomioon yksinäisen henkilön ja yksinhuoltajan osalta 1 900 markkaa ja muun 17 vuotta täyttäneen osalta 1 600 markkaa. Jälkimmäinen määrä koskee myös avio- tai avopuolisoita. Kunkin alle 17 vuotiaan lapsen osalta menoina otetaan huomioon 1 000 markkaa. Muina tarpeellisina menoina otetaan huomioon jokaista ruokakuntaan kuuluvaa henkilöä kohden 200 markkaa kuukaudessa. Erikseen otetaan huomioon asumismenot, päivähoitomaksut ja lapsen elatusapu.

Edellä tarkoitetun valtioneuvoston päätöksen mukaiset määrät, jotka pohjautuvat toimeentulotuen laajaan perusosaan, voitaisiin velkajärjestelyssä asettaa lähtökohdaksi harkittaessa velallisen välttämättömien elinkustannusten vähimmäismäärää. Tähän eivät siis sisälly erikseen arvioitavat asumismenot. Velkajärjestelyssä velalliselle on kuitenkin jätettävä taloudellista liikkumavaraa jonkin verran enemmän, koska muussa tapauksessa suhteellisen pienetkin menojen lisäykset voisivat johtaa maksuohjelman muuttamiseen ja, kuten edellä on todettu, toimeentulotuki ei ole tarkoitettu muuta kuin tilapäiseksi. Menojen määrän vaihtelulla eri elämäntilanteissa on arvioinnissa myös merkitystä. Toimeentulotuen perusosaa vastaavat, edellä mainitut valtioneuvoston päätökseen sisältyvät määrät korotettuna neljänneksellä voivat useimmiten riittää kattamaan myös välttämättömien elinkustannusten muutokset, jollei ole ennakoitavissa erityistä kustannusten nousua. Velallisella voi edellä mainittujen menojen lisäksi olla muita välttämättömiä menoja kuten esimerkiksi vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot sekä muut velallisen ja hänen perheensä erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat menot. Tällaiset menot eivät sisälly toimeentulotuen perusosaan, ja ne on velkajärjestelyssä otettava aina erikseen huomioon.

Pykälän *4 kohdan* mukaan velallisen maksukykyä arvioitaessa otetaan huomioon velallisen elatusvelvollisuus. Velallisen elatusvelvollisuus vaikuttaa hänen maksukykyynsä. Jos velallinen on avioliitossa, hänen velvollisuutensa ottaa osaa toisen puolison elatukseen määräytyy avioliittolain säännösten mukaan (46 §): puolisoilla on velvollisuus ottaa osaa kykynsä mukaan perheen talouteen ja puolisoiden elatukseen. Jälkimmäinen käsittää puolisoiden yhteisten ja kummankin henkilökohtaisten tarpeitten tyydyttämisen. Elatusvelvollisuus on otettava huomioon sekä silloin, kun vain toinen puoliso hakee velkajärjestelyä, että silloin, kun molemmat hakevat sitä yhdessä.

Lapseen nähden elatusvelvollisia ovat lapsen vanhemmat. Vanhemmat vastaavat elatuksesta kykynsä mukaan. Vanhempien elatuskykyä arvioidaan lapsen elatuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin ja elatusvastuun laajuutta 2 momentin mukaan. Jos vanhemmat asuvat yhdessä lapsen kanssa ja toinen vanhemmista hakee velkajärjestelyä, elatusvelvollisuudesta aiheutuvat hakijan menot arvioidaan yleensä mainittujen säännösten mukaan.

Lapsen elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin kuuluvat lasten päivähoitomaksut ja muut vastaavat menot. Velallisen luona asuvan lapsen jokapäiväisten tarpeiden tyydyttämisestä aiheutuvat menot voivat tulla otetuiksi huomioon osana perheen menoja. Lapsen terveydenhoito-, vaate-, virkistys- ja harrastusmenot ovat säännöksessä tarkoitettuja velallisen elatusvelvollisuudesta aiheutuva menoja. Toimeentulotukea myönnettäessä lapsen tässä mainitut menot päivähoitomaksua lukuunottamatta otetaan huomioon kunkin lapsen osalta maksettavana perusosana.

Elatusvelvollisuudesta aiheutuvana menona tulee otettavaksi huomioon myös elatusapu, jonka velallinen on velvollinen suorittamaan lapselle. Elatusvelvollisuudesta aiheutuva meno on myös elatusapu, jonka velallinen on sopimuksen tai tuomioistuimen päätöksen nojalla velvollinen maksamaan puolisolle. Jos velkajärjestelyn hakija on elatusvelvollinen, elatusapu otetaan huomioon sen suuruisena kuin hän on sen velvollinen suorittamaan. Velalliselta voidaan kuitenkin edellyttää, että hän käyttää mahdollisuutensa saada elatusavun määrä alennetuksi.

Velallisen taloudelliseen asemaan voivat vaikuttaa myös muut kuin edellä mainitut seikat, jotka otetaan maksukyvyn arvioinnissa huomioon *5 kohdan* mukaan. Esimerkiksi velallisen

kanssa yhteisessä taloudessa voi asua henkilöitä, joiden voidaan edellyttää osallistuvan osaltaan asumis- ja muihin yhteisiin elinkustannuksiin, mutta joiden osuudesta velallinen on huolehtinut. Tällaisia henkilöitä voivat olla esimerkiksi perheessä asuva täysi-ikäinen lapsi tai avopuoliso. Velallisen menoina ei velkajärjestelyssä voida ottaa huomioon kuin hänen omaa osuuttaan vastaavat ja elatusvelvollisuuden perusteella määräytyvät menot.

Muuna taloudelliseen asemaan vaikuttavana seikkana on otettava huomioon velallisen sellaiset tosiasialliset helpotukset tai lisäykset välttämättömiin elinkustannuksiin, jotka esimerkiksi aiheutuvat siitä, että velallinen asuu niin sanotussa uusperheessä.

Maksukykyä arvioitaessa ei sitä vastoin voida ottaa huomioon arviointihetkellä epävarmoja, tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvia muutoksia, joilla voi olla vaikutusta velallisen maksukyvyn kannalta. Esimerkiksi perintöä, jonka velallinen kenties tulevaisuudessa saa, ei voitaisi ottaa huomioon velallisen maksukykyyn vaikuttavana seikkana.

5 §. *Tulojen ja varallisuuden käyttäminen velkojen suoritukseksi.* Pykälässä säädettäisiin siitä, millä varoilla ja tuloilla velallinen on velkajärjestelyssä velvollinen maksamaan velkojaan. Velallinen olisi velkajärjestelyssä *1 momentin mukaan* velvollinen käyttämään velkojensa maksamiseen *maksuvaransa* eli kaikki ne tulot, joita hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin. Jäljempänä maksuvaralla siis tarkoitetaan niitä velallisen tuloja, joista välttämättömät elinkustannukset ja elatusvelvollisuudesta aiheutuvat menot on vähennetty. Velallisen maksukyvyn arvioinnissa 4 §:n 5 kohdan mukaan huomioon otettavat muut taloudelliseen asemaan vaikuttavat seikat ovat sellaisia, jotka lisäävät tai vähentävät maksuvaraa. Nämä seikat tulevat siis otettaviksi huomioon myös maksuvaran suuruutta määriteltäessä.

Pykälän *2 momentissa* määritellään velallisen perusturvaan kuuluva varallisuus. Jos velallisella on muuta kuin perusturvaansa kuuluvaa varallisuutta, se on momentin viimeisen virkkeen mukaan aina käytettävä velkojen suoritukseksi. Perusturvaan kuuluva varallisuus on käytettävä velkojen suoritukseksi vain laista erikseen ilmenevin edellytyksin.

Perusturvaan kuuluu ensinnäkin velallisen omistusasunto. Asunnon on oltava velallisen ja hänen perheensä tarpeet huomioon ottaen kohtuullinen. Tätä ei ole pidetty tarpeen erikseen todeta säännöksessä. Jos velallisen asunto selvästi ylittää kohtuullisen tason, on kysymyksessä tilanne, jossa velallinen voi kohtuudella parantaa maksukykyään. Tällöin velkajärjestely voitaisiin 9 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen säännös huomioon ottaen evätä.

Velallinen voisi velkajärjestelyssä joutua luopumaan omistusasunnostaan, jos asunto on velan vakuutena eikä velallinen kykene maksamaan vakuusvelkojalle 29 §:ssä mukaan määräytyvää vakuusvelkaosuutta. Tällä perusteella vakuusvelkoja voisi 15 §:n nojalla erikseen vaatia oikeutta asunnon rahaksimuuton toimittamiseen. Velallinen voi joutua velkajärjestelyssä luopumaan asunnostaan myös 33 §:n mukaan sen vuoksi, että hänellä on tavallisia velkoja, joille hän ei kykenisi maksamaan 32 §:n mukaan määräytyvää vähimmäiskertymää.

Velallisen perusturvaan kuuluvat myös hänen ja hänen perheensä kohtuullinen asunto-irtaimisto sekä työvälineet ja niihin rinnastettavat esineet, joita velallinen tarvitsee toimeentulonsa turvaamiseen. Tällainen perusturvaan kuuluva omaisuus olisi velkajärjestelyssä muutettava rahaksi silloin, kun omaisuus on velan vakuutena eikä velallinen kykene maksamaan vakuusvelkaa siten kuin 29 §:ssä säädetään. Tällä perusteella velallinen voisi siten joutua luopumaan sellaisista asunto-irtaimistoon kuuluvista esineistä tai työvälineistä, jotka on luovutettu velallisen haltuun osamaksu- tai vuokrausluottosopimuksen nojalla. Muussa tapauksessa velallinen saisi aina säilyttää kyseisen irtaimiston ja työvälineet. Ulosottolain niin sanottu velallisen erottamisetua koskeva säännöstö koskee vastaavassa laajuudessa velallisen mainittua irtaimistoa. Velkajärjestelyssä kysymys velallisen perusturvaan kuuluvasta irtaimistosta saattaa tulla kysymykseen lähinnä tapauksissa, joissa velallisella on auto. Tällöin jouduttaan ottamaan kantaa siihen, onko velallisen omistama auto tarpeellinen velallisen toimeentulon kannalta esimerkiksi työmatkojen vuoksi tai lasten kuljettamiseen päivähoitopaikkaan. Jos näin on, autoa ei tarvitse muuttaa rahaksi.

Elinkeinotoiminnan harjoittajan osalta on varallisuutta koskeva erityissäännös lain 46 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 48 §:n 2 momentissa.

Velallinen ei olisi velvollinen muuttamaan rahaksi sellaista varallisuuttaan, jonka rahaksi muuttamisesta ei todennäköisesti kertyisi tuot-

toa. Tätä ei ole katsottu tarpeelliseksi nimenomaisesti ilmaista säännöksessä. Se, ettei velallisella tällaista velvollisuutta ole, ilmenee jo siitä, että varallisuuden rahaksimuutosta saatavat varat käytetään *velkojen suoritukseksi.*

Pykälän *3 momentin* mukaan velallisen on luovuttava muusta kuin perusturvaansa kuuluvasta omaisuudesta, joka on luovutettu hänen hallintaansa osamaksu- tai vuokrausluottosopimuksen nojalla. Tällaisen esineen takaisinotosta ja tilityksestä mahdollisesti jäljelle jäävä velka kuuluu velkajärjestelyn piiriin. Yleensä velallisella ei tällaista omaisuutta tulisi velkajärjestelyn alkaessa enää olla hallussaan. Jos velallisella kuitenkin on tällaista omaisuutta, lain 17 §:n 2 momentin mukaan esineen takaisinottoon ja tilitykseen saa antaa virka-apua velkajärjestelyn alettuakin.

6 §. *Velallisen tietojenantovelvollisuus.* Velallinen on velkajärjestelyssä velvollinen selvittämään kaikki taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat. Velallisen selvitykset käyvät ilmi hänen hakemuksestaan, siihen liitetyistä asiakirjoista sekä ehdotuksesta maksuohjelmaksi. Tämän lisäksi velallinen olisi velvollinen esittämään kaiken velkajärjestelyn kannalta tarpeellisen lisäselvityksen, jota tuomioistuin, velkojat tai selvittäjä häneltä pyytävät. Pykälässä säädettäisiin tästä velallisen tietojenantovelvollisuudesta.

Esitykseen yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi sisältyy ehdotus rikoslain 39 luvun 2 §:ää muuttamiseksi siten, että velallisen petoksena tulisi rangaistavaksi myös velkajärjestelymenettelyssä tapahtuva omaisuuden salaaminen, perusteettomaan tai valeoikeustoimeen perustuvan velvoitteen ilmoittaminen taikka muun väärän tai harhaanjohtavan tiedon antaminen velkojan kannalta merkityksellisestä seikasta.

Velallisen tietojenantovelvollisuuden laiminlyönti voi myös johtaa siihen, että velkajärjestely 10 §:n 8 kohdan nojalla evätään.

7 §. *Velallisen myötävaikutusvelvollisuus.* Velalliselta voidaan edellyttää, että hän sitoutuu myötävaikuttamaan velkajärjestelyn toteutumiseen jo hakemuksen jätettyään. Pykälän *1 momentissa* tarkoitetut varojen käyttöä ja uuden velan ottamista koskevat rajoitukset velvoittaisivatkin velallista jo siitä lähtien, kun hän on hakenut velkajärjestelyä. Velallinen saisi velkajärjestelyä haettuaan käyttää varojaan välttämättömiin elinkustannuksiinsa. Lisäksi velallinen olisi velkajärjestelyn alkamisen jälkeen oikeutettu suorittamaan sellaiset velat, joiden osalta tuomioistuin on 12 §:n 2 momentin nojalla määrännyt poikkeuksen maksukiellosta tai jotka hän on muuten kyseisen säännöksen nojalla oikeutettu suorittamaan. Maksukiellon johdosta velalliselle saattaa jäädä varoja enemmän kuin mitä hän tarvitsee näihin menoihin. Ilman eri säännöstäkin on pidetty selvänä, että velallisen on säilytettävä näin mahdollisesti säästyvät varansa tarkoituksenmukaisella tavalla, yleensä pankkitilillään.

Velallinen voisi velkajärjestelyä haettuaan maksaa myös sellaiset velat, jotka hän on velvollinen suorittamaan. Tällaisia velkoja ovat esimerkiksi elatusvelvollisuudesta aiheutuvat menot sekä momentissa jäljempänä tarkoitetusta toimeentuloa varten välttämättömästä uudesta velasta aiheutuvat menot.

Velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen syntyvä uusi velka ei kuulu velkajärjestelyn piiriin. Maksu- ja perintäkielto eivät koske tällaisia velkoja. Kun maksuohjelma mitoitetaan velallisen maksukyvyn mukaan, hänelle ei voi jäädä maksuohjelman aikana varoja uuden velan maksamiseen. Jos tällaista uutta velkaa syntyy, sen maksamisen laiminlyönti johtaa todennäköisimmin velan perintään pakkotäytäntöönpanoteitse. Uuden velan ottamisella velallinen voisi siten vaarantaa vahvistetun maksuohjelman toteuttamisen. Tämän vuoksi velallista kiellettäisiin ottamasta uutta velkaa. Kielto ei kuitenkaan koskisi velkaa, jonka ottaminen on välttämätöntä velallisen toimeentulon turvaamiseksi. Uuden velan ottaminen voi velkajärjestelyssä olla mahdollista, jos sillä voidaan maksaa maksuohjelmaan sisältyvää velkaa tai luottokustannuksia. Selvyyden vuoksi säännöksessä viitataan 25 §:n 2 momenttiin, jossa säädetään velkajärjestelyn toteuttamisesta uuden velan ottamisella.

Vastoin kieltoa otettu velka saattaa johtaa siihen, ettei velkajärjestelyä voida 10 §:n 8 kohdan perusteella myöntää. Kiellolla ei ole vaikutusta velallisen siviilioikeudelliseen kelpoisuuteen tehdä velkasitoumus.

Pykälän *2 momentissa* on yleinen säännös velallisen myötävaikutusvelvollisuudesta velkajärjestelyn asianmukaiseksi toteuttamiseksi. Velvollisuuden laiminlyönti voisi johtaa 10 §:n 8 kohdan nojalla velkajärjestelyn epäämiseen.

8 §. *Hakija.* Pykälän *1 momentin* mukaan velkajärjestely voisi tulla vireille vain velallisen hakemuksesta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin siitä,

ketkä voisivat hakea velkajärjestelyä yhdessä. Näitä olisivat aviopuolisot samoin kuin yhteisvastuulliset kanssavelalliset sekä velallinen ja takaaja. Yhteinen hakemus on mainituille henkilöille mahdollinen, mutta ei välttämätön. Säännöstä on pidetty tarkoituksenmukaisena, koska mainituissa tilanteissa velkajärjestelyn sisältöön vaikuttaa kahden tai useamman henkilön maksuvelvollisuus tai maksukyky.

Yhteisestä hakemuksesta huolimatta velkajärjestelyn edellytykset olisi aina harkittava kunkin hakijan osalta erikseen ja myös maksuohjelma vahvistettaisiin yleensä kullekin erikseen. Esimerkiksi kaikkien kanssavelallisten ei tarvitse tehdä hakemusta yhdessä eivätkä he voikaan sitä tehdä, jos vain osa tai yksi heistä täyttää velkajärjestelyn edellytykset.

Aviopuolisoilla on yhteinen talous, johon kumpikin on velvollinen ottamaan osaa kykynsä mukaan. Puolisot ovat elatusvelvollisia toisiinsa ja lapsiinsa nähden saman periaatteen mukaisesti. Toisen puolison taloudellinen asema joudutaan siten ottamaan velkajärjestelyssä aina huomioon toisen puolison maksukykyyn vaikuttavana seikkana. Tästä syystä aviopuolisoiden hakemukset on yleensä tarkoituksenmukaista käsitellä yhdessä, kun molemmat hakevat velkajärjestelyä.

Aviopuolisot voisivat hakea velkajärjestelyä yhdessä riippumatta siitä, onko heillä sellaista velkaa, josta kumpikin on vastuussa tai minkä verran sellaista velkaa on. Jos yhteistä velkaa on ja jos puolisot hakevat velkajärjestelyä yhdessä, kummankin maksuohjelmassa otetaan huomioon se osa velasta, josta he taloudellisen asemansa mukaisessa suhteessa vastaavat (24 § 2 mom.). Puolisoiden yhteistä velkaa ei maksuohjelmassa jaeta sanotulla perusteella, jos puolisot eivät ole hakeneet velkajärjestelyä yhdessä tai jos siinäkin tapauksessa vain toiselle puolisolle myönnetään velkajärjestely taikka jos vain toinen puoliso on hakenut velkajärjestelyä.

Jos puolisoilla on yhteistä vakuusvelkaa, heille voidaan siltä osin vahvistaa yhteinen maksuohjelma (24 § 1 mom.).

Kanssavelallisten osalta yhteisen hakemuksen merkitys on siinä, että tällöin voidaan järjestää samalla kertaa sekä kanssavelallisten suhde velkojaan että velallisten keskinäinen suhde siten kuin 24 §:n 2 momentista ilmenee. Sama koskee tilannetta, jossa velallinen ja takaaja yhdessä hakevat velkajärjestelyä ja se myönnetään molemmille. Kanssavelallisten mahdollisuutta yhteiseen hakemukseen on pidetty tarkoituksenmukaisena erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa yhteisvastuullinen velka muodostaa suuren osan kunkin velallisen veloista.

Vakuusvelasta yhteisvastuullisessa velkasuhteessa oleville kanssavelallisille voidaan 24 §:n 1 momentin mukaan vahvistaa yhteinen maksuohjelma vakuusvelan osalta.

Samankaltaiset tarkoituksenmukaisuussyyt, jotka puoltavat yhteisvelallisten yhteistä hakemusta, puoltavat sitä, että velallinen ja takaaja voisivat hakea velkajärjestelyä yhdessä. Käytännössä varsinkin pankkiluottojen takaukset ovat lähes yksinomaan omavelkaisia takauksia. Velkoja voi siten velan erääntyttyä vaatia suoritusta joko velalliselta tai takaajalta. Kun velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan ei tarvitse olla erääntynyt, velallinen ja takaaja voisivat hakea velkajärjestelyä, vaikkei kummankaan suoritusvelvollisuus velkojalle olisi vielä käsillä.

Velkajärjestelyn hakemista koskevat menettelysäännökset ovat lain 8 luvussa, johon *3 momentissa* viitataan.

3 luku. **Velkajärjestelyn aloittaminen**

9 §. *Edellytykset.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin velallisen taloudellista asemaa koskevista velkajärjestelyn edellytyksistä. Yleisenä edellytyksenä velkajärjestelylle olisi velallisen maksukyvyttömyys. Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan, kuten 3 §:n 1 momentin 2 kohdasta ilmenee, sitä, ettei velallinen kykene maksamaan velkojaan sitä mukaa kuin ne erääntyvät, eikä tätä kykenemättömyyttä voida pitää tilapäisenä. Arvioitaessa sitä, missä määrin velallinen kykenee selviytymään veloistaan aiheutuvista menoista, otetaan huomioon 4 §:ssä tarkoitetut seikat: velallisen varallisuus, tulot ja hänen mahdollisuutensa hankkia tuloja, välttämättömät elinkustannukset ja elatusvelvollisuudesta aiheutuvat menot sekä muut hänen taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat. Maksukyvyttömyyden arvioinnilla on siten osaksi ennusteen luonne; siinä kiinnitetään huomiota velallisen käytettävissä tai saatavissa oleviin varoihin ja niihin perustuvaan kykyyn maksaa erääntyneiden velkojen lisäksi myös myöhemmin erääntyvät velat.

Velkajärjestelyssä velallinen on velvollinen muuttamaan varallisuutensa rahaksi siinä laajuudessa kuin edellä 5 §:ssä säädetään. Jos

velallisen perusturvaan kuulumattomat varat ovat vähintään yhtä suuret kuin hänen velkansa ja varallisuus on olennaisitta vaikeuksitta muutettavissa rahaksi, velallinen voi yleensä maksaa velkansa omaisuuden rahaksi muuttamisesta saamillaan varoilla eikä hän tällöin ole maksukyvytön. Elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen varallisuuden osalta on lisäksi otettava huomioon erityissäännökset 7 luvussa. Velallinen ei liioin ole maksukyvytön, jos se, ettei hän kykene maksamaan velkojaan niiden erääntyessä, on vain tilapäistä. Tilapäistä maksukyvyttömyys on esimerkiksi silloin, jos velallinen voi muuttaa omaisuuttaan rahaksi vasta jonkin ajan kuluttua velkojen erääntymisestä tai jos velallisen tulot velkojen maksamiseen kertyvät vasta jonkin aikaa velkojen erääntymisen jälkeen.

Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdissa säädettäisiin velkajärjestelyn lisäedellytyksistä. Kohdat ovat vaihtoehtoisia lisäedellytyksiä. Momentin viimeinen lause koskee molempia kohtia.

Velkajärjestely voitaisiin *1 kohdan* mukaan myöntää, jos velallisen maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyn olennainen heikentyminen, joka on aiheutunut olosuhteiden muutoksesta. Muutoksen on oltava sellainen, että se joko yksinään tai pääsyynä on aiheuttanut velallisen maksukyvyn olennaisen heikkenemisen, josta puolestaan on seurannut velallisen maksukyvyttömyys. Lisäksi edellytetään, että muutos on tapahtunut pääasiassa ilman velallisen omaa syytä.

Olosuhteiden muutoksena säännöksessä on mainittu velallisen sairaus, työkyvyttömyys, työttömyys tai muu syy. Jos kysymyksessä on lyhytaikainen sairaus tai työkyvyttömyys taikka tilapäinen työttömyys, se voi lyhytaikaisesti olennaisestikin heikentää velallisen maksukykyä, mutta ei välttämättä aiheuta velallisen maksukyvyttömyyttä. Tällöin velkajärjestely ei tule kysymykseen. Erityisesti silloin, kun työllisyystilanne on huono, velallisen työttömyyden kestoa voi olla mahdotonta arvioida. Vaikka olisikin ilmeistä, että velallinen hänen ammattinsa ja muut seikat huomioon ottaen saa työtä tilanteen parannuttua, velkajärjestelyn epääminen voi johtaa siihen, että velallisen tilanne muuttuu entistä vaikeammaksi. Jos velallinen on maksukyvytön, velkajärjestely pitäisi myöntää, vaikka velallisen maksukyvyn paraneminen olisi lähitulevaisuudessa odotettavissa. Jos velallinen pääsee työhön, maksuohjelmaa voidaan muuttaa.

Velallisen olosuhteiden heikentymiseen voivat myös olla syynä esimerkiksi velallisen perhesuhteissa, asumis- tai työtilanteessa tapahtuneet muutokset, joiden seurauksena velallisen menot ovat lisääntyneet tai tulot vähentyneet siinä määrin, että velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt. Perhesuhteeseen liittyvä, maksukykyä heikentävä olosuhteiden muutos voi olla esimerkiksi avioero, sillä se yleensä lisää menoja yhden talouden hajotessa kahdeksi, taikka velallisen puolison, lapsen tai muun velallisen kanssa yhteisessä taloudessa asuvan läheisen henkilön sairaus tai työttömyys. Velallisen asumistilanteen muuttuminen esimerkiksi vuokrasuhteen päättymisen vuoksi voi aiheuttaa tuntuvia lisämenoja. Velallisen työtilanne on voinut heikentyä työpaikan vaihtumisen tai lisätyön päättymisen vuoksi.

Olosuhteiden muutoksena voidaan pitää myös yleisistä talouspoliittisista syistä johtuvia muutoksia kuten esimerkiksi korkotason tai veroäyrin nousua. Tällainen muutos ei yleensä yksin aiheuta maksukyvyttömyyttä, mutta voi yhdessä jonkin muun epäedullisen muutoksen kanssa olennaisestikin heikentää velallisen maksukykyä.

Velkajärjestely voitaisiin *2 kohdan* mukaan myöntää, jos velallinen on maksukyvytön ja velkajärjestelyyn on painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien muiden velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn. Toisin kuin 1 kohdan mukaan ratkaisevaa merkitystä ei tämän säännöksen mukaan olisi maksukyvyttömyyden syyllä ja sillä, johtuuko se velallisen olosuhteissa tapahtuneista muutoksista. Velkajärjestely voisi siten tulla kysymykseen silloinkin, kun velallinen on alunperin arvioinut maksukykynsä väärin, jollei velkaantumista voida pitää 10 §:n 7 kohdassa tarkoitettuna kevytmielisenä tai harkittuna.

Säännöksen keskeisintä soveltamisalaa ovat tapaukset, joissa velallisen maksukyvyn ja velkojen välillä vallitsee niin olennainen epäsuhde, että velallinen ei ilman velkajärjestelyä kykene selviytymään veloistaan. Entisillä elinkeinonharjoittajilla saattaa usein olla elinkeinotoiminnasta aiheutuneita huomattavia velkoja. Harvinaista ei ole myöskään se, että perheenjäsenet ja muut läheiset ovat joutuneet elinkeinonharjoittajan veloista antamansa takaussitoumuksen johdosta kohtuuttomaan taloudelliseen ahdinkoon. Niin sanotuilla kahden asunnon louk-

kuun jääneillä voi olla epäonnistuneesta asunnonvaihdosta aiheutuneita suuria velkoja.

Painavia perusteita velkajärjestelyyn voi olla erityisesti, jos voidaan havaita, että velallinen ei useiden vuosienkaan aikana kykene lyhentämään velkaansa kuin osaksi. Velallisen tilanne voi olla esimerkiksi sellainen, että hän ei tuloillaan kykene lyhentämään velan pääomaa vaan hänen suorituksensa menevät luottokustannusten maksamiseen. Tällaisissa tilanteissa velkajärjestelyn tarve on ilmeinen. Jos sitä vastoin havaitaan, että velallinen toimeentuloaan vaarantamatta pystyy maksamaan velkansa suhteellisen lyhyessä ajassa käyttämällä tuloistaan ulosmitattavissa olevan osuuden velkojensa maksuun, tarvetta velkajärjestelyyn ei yleensä ole.

Momentin viimeisen lauseen mukaan velkajärjestelyn edellytyksenä kaikissa tapauksissa on, että maksukyvytön velallinen ei kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan. Velkajärjestely ei ole yleisesti ottaen perusteltu silloin, kun velallinen omatoimisesti pystyisi parantamaan maksukykyään.

Työkykyiseltä velalliselta voidaan yleensä edellyttää, että hän tekee kokoaikatyötä, jos hänellä on siihen mahdollisuus eivätkä erityiset kuten esimerkiksi lastenhoitoon liittyvät syyt ole sille esteenä. Opiskelijalta voidaan edellyttää menemistä työhön, jolleivät hänen opintonsa ole niin loppuvaiheessa, että maksukyvyn kannalta on edullisempaa saattaa opinnot päätökseen ja hakeutua sitten koulutusta vastaavaan työhön. Työttömänä olevan velallisen on pitänyt ilmoittautua työvoimatoimistoon ja hänen velvollisuuttaan ottaa vastaan työtä ja osallistua koulutukseen arvioidaan työttömyysturvalaissa (602/84) säädetyin perustein.

Kun velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa, saattaa olla ongelmallista arvioida sitä, missä määrin hän elinkeinotoimintansa puitteissa pystyy parantamaan maksukykyään. Jos velallisen tulot eivät vastaa hänen työkykyään ja ansiomahdollisuuksiaan, velallisen olisi selvitettävä syy siihen. Kun elinkeinotoiminnan harjoittaja hakee velkajärjestelyä, joudutaan aina arvioimaan, minkä verran hän kykenee toiminnasta saamillaan tuloilla maksamaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvia velkojaan ja minkä verran hän kykenisi maksamaan niitä, jos hän lopettaisi toimintansa. Jos toiminta on todennäköisesti pidemmälläkin aikavälillä kannattamatonta, tulisi edellyttää, että velallinen siirtyy tekemään palkkatyötä tai harjoittamaan muuta kannattavaa toimintaa.

Velallinen voi parantaa maksukykyään myös alentamalla kulutusmenojaan 4 §:ssä tarkoitetulle tasolle.

Kysymys siitä, kykeneekö velallinen kohtuudella parantamaan maksukykyään, voi liittyä myös velallisen varallisuuteen. Jos velallisella on muuta kuin perusturvaansa kuuluvaa varallisuutta, voidaan yleensä edellyttää, että varallisuus on muutettu rahaksi ennen kuin velallinen hakee velkajärjestelyä. Jos omaisuus on sen laatuista, että realisointi kestää kauan tai jos sillä ei ole kokonaisuuden kannalta oleellista merkitystä, ei estettä velkajärjestelylle yleensä kuitenkaan ole.

Velallisen perusturvaan ei voida lukea asuntoa, joka selvästi ylittää kohtuullisen tason. Jos velallisen tilanne on sellainen, että hän voi suoriutua veloistaan ostamalla itselleen vaatimattomamman, perheensä kohtuullista tarvetta vastaavan asunnon, hän ei ole velkajärjestelyn tarpeessa. Asunnon vaihtaminen kohtuullisempaan voi ratkaista velallisen ongelmat joko siten, että uuden asunnon hankinnan jälkeen yli jäävä varallisuus riittää velkojen maksamiseen tai siten, että asuntovelan hoitomenojen pieneneminen vapauttaa riittävästi maksuvaraa muiden velkojen maksamiseksi.

Elinkeinotoiminnan harjoittajan osalta lain 7 luvun varallisuutta koskevat erityissäännökset on otettava huomioon harkittaessa tällaisen velallisen mahdollisuuksia parantaa maksukykyään.

Lainsäädännön tavoitteena on se, että velkaongelmat ensisijaisesti pyritään ratkaisemaan neuvotteluteitse vapaaehtoisuuden pohjalta ja että velkajärjestelyä käytetään vasta viimesijaisena menettelynä. Tämän vuoksi velallisen on pykälän *2 momentin* mukaan selvitettävä mahdollisuudet saada aikaan sovintoratkaisu velkojiensa kanssa ennen kuin hän hakee velkajärjestelyä. Tarpeellisena ei ole pidetty tarkemmin määritellä, milloin ja miten sovintomahdollisuudet olisi selvitettävä. Sovintomahdollisuuksien selvittäminen riippuu erilaisista seikoista, kuten velkojen ja velkojien määrästä. Jos velallisella esimerkiksi on useita velkojia ja yksi merkittävä velkoja vastustaa sovintoa, voi olla hyödytöntä ryhtyä selvittämään pienvelkojien asennetta sovintoon.

Velallinen ei välttämättä voi esittää asiakirja-aineistoa sovintoyrityksistään. Tuomioistuin-

menettelyssä riittävänä selvityksenä velvoitteen täyttämisestä voitaisiinkin pitää velallisen selontekoa yhteydenpidostaan velkojiinsa ja velkojien suhtautumisesta sovintoesitykseen. Lakiehdotuksen 10 §:n 8 kohdan mukaan velkajärjestely voitaisiin evätä, jos velallinen on jättänyt selvittämättä mahdollisuutensa sovintoon.

Voidaan olettaa, että mahdollisuudet sovinnollisen ratkaisun aikaansaamiseen kasvavat, jos velallinen toimittaa velkojille perustellun maksuohjelmaehdotuksensa. Kun velkojat saavat tiedot velallisen maksukyvystä ja hänen muista veloistaan, he voivat vertailla sovintoehdotusta muihin vaihtoehtoihin. Sovintoehdotuksen hylkääminen johtaa yleensä työtä, aikaa ja kustannuksia vaativaan oikeudelliseen perintään. Perinnän lopputulos on velallisen antamien tietojen valossa velkojan ennakoitavissa. Vertailu voi osoittaa sovintoehdotuksen perintävaihtoehtoa edullisemmaksi ja johtaa sovintoon. Sovintoehdotuksen hylkäämisen toisena vaihtoehtona velkoja voi ennakoida velkajärjestelyn lopputuloksen ja verrata sitä velallisen hänelle tekemään ehdotukseen.

10 §. *Velkajärjestelyn yleiset esteet.* Pykälässä säädettäisiin niistä perusteista, joilla hakemus velkajärjestelystä voitaisiin hylätä, vaikka velallisen taloudellista asemaa koskevat velkajärjestelyn edellytykset täyttyisivätkin. Velkajärjestely voitaisiin kuitenkin pykälässä mainitusta esteestä huolimatta myöntää, jos siihen on erityisen painavia syitä.

Velkajärjestelyä ei *1 kohdan* mukaan voitaisi myöntää, jos velallinen on tuomittu rikoksesta, jolla hän on tavoitellut merkittävää taloudellista hyötyä ja velallisen velat pääosin muodostuvat näiden rikosten perusteella tuomituista korvauksista ja muista seuraamuksista. Rikoksia ei ole rikosnimikkein eritelty. Tällaisia rikoksia voisivat olla esimerkiksi velallisen rikokset, rikokset julkista taloutta vastaan ja elinkeinorikokset. Säännöksessä edellytettäisiin, että velallinen on tuomittu rikoksesta. Velalliselta, joka on esimerkiksi syyntakeettomuuden perusteella jätetty rangaistukseen tuomitsematta, ei voitaisi tällä perusteella evätä velkajärjestelyä, vaikka hänet olisi syyksi luetun rikoksen johdosta määrätty maksamaan huomattavia korvauksia. Tällaisen henkilön menettelyä ei voida pitää sillä tavoin moitittavana, että velkajärjestelyn eväämistä voitaisiin pitää perusteltuna.

Velkajärjestelyä ei voitaisi *2 kohdan* mukaan myöntää 1 kohdassa tarkoitetun rikosasian tai sen esitutkinnan vireillä ollessa.

Momentin *3 kohta* liittyy velkaantumiseen elinkeinotoiminnassa, jossa on menetelty törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan tai joka on ollut pääasiallisesti keinotteluluonteista. Jos velallisen velat ovat pääosin syntyneet tällaisessa elinkeinotoiminnassa, velkajärjestelyä ei voitaisi myöntää. Törkeän sopimatonta menettelyä velkojia kohtaan osoittaa erityisesti se, että velallinen on liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/85) nojalla määrätty liiketoimintakieltoon. Merkitystä ei olisi sillä, milloin velallinen on määrätty kieltoon tai onko kielto edelleen voimassa vaan sillä, onko velallisella tästä toiminnasta aiheutuneita velkoja ja muodostavatko nämä velat pääosan hänen veloistaan. Sopimattoman menettelyn huomioon ottaminen ei velkajärjestelyssä edellytä, että velallinen olisi määrätty liiketoimintakieltoon, vaan tulee itsenäisesti arvioitavaksi yleensä velkojan taikka ulosottomiehen esittämän selvityksen perusteella. Keinotteluluonteisella elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan erityisesti sellaista pääosin velkarahoituksella harjoitettua laajamittaista toimintaa pääomamarkkinoilla, jossa on tavoiteltu suuria taloudellisia voittoja tietoisena siitä, että toimintaan sisältyy myös huomattava taloudellinen riski. Tavanomainen tuotannollinen elinkeinotoiminta ei kuulu puheena olevan estesäännöksen piiriin.

Takaisinsaantia konkurssipesään koskevan lain (758/91) säännösten nojalla voidaan peräyttää velallisen omaisuutta koskevat velkojien kannalta vahingolliset oikeustoimet, joihin on ryhdytty määrättynä aikana ennen konkurssia. Velkojien kannalta vahingollisia ovat sellaiset oikeustoimet, joiden seurauksena pesän varallisuus on vähentynyt tai velkojien yhdenvertaisuutta on loukattu. Takaisinsaanti on mahdollinen myös ulosoton yhteydessä samoin perustein kuin konkurssissa. Takaisinsaantiperusteita ei voida velkajärjestelyssäkään jättää huomiotta. Hyväksyttävänä ei voitaisi pitää sitä, että velallinen voisi ensin ryhtyä taloudellista asemaansa heikentäviin oikeustoimiin ja sen jälkeen hakea velkajärjestelyä, jonka lopputulos olisi velkojien kannalta huonompi kuin jos oikeustoimiin ei olisi ryhdytty. Tämän vuoksi tietynlaisten takaisinsaantiperusteiden olemassaolo olisi este velkajärjestelylle. Erikseen on huomattava, että sellaisissa tapauksissa, joissa takaisinsaantiperuste ei muodostaisi estettä velkajärjestelylle, velkojalla olisi mah-

dollisuus takaisinsaantikanteen ajamiseen saatavansa suoritukseksi (60 §).

Jos takaisinsaantimahdollisuus olisi aina este velkajärjestelylle, voisi tämä voisi johtaa velallisen kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Velkojienkaan kannalta tämä ei välttämättä olisi velkajärjestelyä edullisempi vaihtoehto. Pykälän *4 kohdan* mukaan takaisinsaantiin oikeuttava oikeustoimi olisikin esteenä velkajärjestelylle vain, jos velallinen on sillä merkittävästi heikentänyt taloudellista asemaansa tai sopimattomasti suosinut jotakin velkojaa. Takaisinsaantiperusteita arvioitaessa takaisinsaantilaissa tarkoitettuna määräpäivänä olisi pidettävä päivää, jona hakemus velkajärjestelystä on tehty.

Käytännössä merkittävin tämän säännöksen kannalta kysymykseen tuleva oikeustoimi on takaisinsaantilain 6 §:ssä tarkoitettu lahja ja lahjanluontoinen sopimus. Velallisella on usein maksuvaikeuksiin jouduttuaan houkutus siirtää omaisuuttaan vastikkeetta tai alihintaan läheisilleen saadakseen omaisuuden velkojien ulottumattomiin ja voidakseen saada siitä itselleen ainakin välillisesti hyötyä. Tällä tavoin velallinen on voinut merkittävästi heikentää taloudellista asemaansa.

Velallinen voi heikentää asemaansa suosimalla jotakin velkojaansa maksamalla tälle velan ollessaan kykenemätön vastaamaan kaikista veloistaan. Vaatimus, jonka mukaan velallisen on täytynyt suosia velkojaa sopimattomalla tavalla, merkitsee, että takaisinsaantilaista poiketen tässä yhteydessä edellytettäisiin velallisen itsensä menetelleen moitittavalla ja muita velkojia kohtaan epälojaalilla tavalla. Tarkoituksena ei ole, että velkajärjestely evättäisiin esimerkiksi velalliselta, joka on maksanut velan velkojan kovan painostuksen jälkeen taikka velalliselta, joka turvatakseen asumisensa on suorittanut asuntolainansa korot ja lyhennykset, ja jättänyt sen vuoksi muut velat maksamatta.

Ehdotuksen mukaan olisi riittävää, että epäilyyn takaisinsaantiperusteesta on todennäköisiä syitä.

Velalliset saattavat joskus tahallaan vaikeuttaa ulosottomenettelyä. Käytännössä on voitu todeta tapauksia, joissa velallinen on pakoillut ulosottomiestä vaihtamalla jatkuvasti asuinpaikkaansa sillä seurauksella, että ulosottomiehen tiedonannot ja ilmoitukset eivät tavoita häntä tai että velallinen välittömästi sen jälkeen, kun ulosottomies on antanut hänen työnantajalleen maksukiellon tiedoksi, lopettaa työsuhteensa ja mahdollisesti siirtyy toisen työnantajan palvelukseen. Velallinen on ulosottolain 3 luvun 33 §:n tarkoittamassa ulosottoselvityksessä velvollinen antamaan tiedot muun muassa varoistaan, veloistaan, tuloistaan, luovuttamastaan omaisuudesta ja tekemistään oikeustoimista. On ilmennyt tapauksia, joissa velallinen ei ole antanut kaikkia näitä tietoja tai on antanut vääriä ja harhaanjohtavia tietoja. Velkajärjestely ei ole tarkoitettu tällä tavoin velkojiaan kohtaan vilpillisesti tai sopimattomasti menetelleille velallisille. Tämän vuoksi *5 kohdassa* säädettäisiin, että velkajärjestelyä ei voitaisi myöntää ulosottomenettelyssä sopimattomasti toimineelle velalliselle. Tekotapoina säännöksessä mainitaan pakoileminen, tietojen salaaminen ja väärien tai harhaanjohtavien tietojen antaminen. Tuomioistuin voisi 53 §:n 2 momentin nojalla pyytää ulosottomiestä antamaan tällaisia hakemuksen ratkaisemiseksi tarpeellisia tietoja velallisesta.

Pykälän *6 kohdan* mukaan velkajärjestely voitaisiin evätä, jos velallinen on tahallaan antanut velkojalle taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, jotka ovat olennaisesti vaikuttaneet luoton myöntämiseen. Kysymykseen tulevat tiedot velallisen maksukyvystä kuten tiedot tuloista, työsuhteesta tai varallisuudesta taikka tiedot velallisella ennestään olevista luotoista ja sitoumuksista. Väärien tai harhaanjohtavien tietojen on täytynyt vaikuttaa luoton myöntämiseen olennaisesti, siis lähinnä niin, että luotonantaja ei tietoisena asioiden oikeasta tilasta olisi lainkaan myöntänyt luottoa tai olisi myöntänyt sitä olennaisesti vähemmän. Lisäksi edellytettäisiin, että velallisen menettelyä on luoton määrä ja muut olosuhteet huomioon ottaen pidettävä erityisen moitittavana. Velallisen menettely ei yleensä olisi erityisen moitittavaa silloin, kun luoton määrä on vähäinen. Merkitystä voi olla velallisen taloudellisella tilanteella hänen hakiessaan luottoa ja luoton käyttötarkoituksella.

Velkajärjestelyn tarkoituksena ei ole korjata sellaisen velallisen taloudellista tilannetta, joka on velkaantunut harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen taikka ilmeisen kevytmielisesti. Tähän liittyvästä velkajärjestelyn esteestä säädettäisiin *7 kohdassa*. Molemmissa tapauksissa huomiota olisi kiinnitettävä velan perusteeseen ja syntyolosuhteisiin, velallisen tapaan hoitaa talouttaan sekä muihin olosuhteisiin. Riittävää olisi, että velallisen velkaantumista kohdassa

tarkoitetulla tavalla voidaan epäillä todennäköiseksi.

Velan ottaminen voi olla tarkoituksellista, velkajärjestelyä silmällä pitäen harkittua esimerkiksi silloin, kun velan ottamiseen ei ole ollut toimeentuloon liittyvää perustetta ja velallinen olisi selviytynyt entisistä veloistaan, mutta on uuden velan seurauksena tullut maksukyvyttömäksi ja hakee velkajärjestelyä. Velkaantuminen on voinut aiheutua myös siitä, että velallinen on käyttänyt tulonsa esimerkiksi läheisensä varallisuuden kartuttamiseen ja laiminlyönyt velkajärjestelyä silmällä pitäen harkitusti omat velvoitteensa. Jonkinasteisena vaarana on, että velkaantumista velkajärjestelyä silmällä pitäen voi tapahtua siinä vaiheessa, kun lain voimaantulo on ennakoitavissa. Velallinen saattaa tavoitella helpotusta velkojensa maksuun ottamalla uuden velan tai ilmoittamalla tekaistun velan täyttääkseen velkajärjestelyn edellytykset. Velan ottamisen ajankohdan tai velan perusteen vuoksi voi olla syytä epäillä, että velkaantuminen on ollut velkajärjestelyä silmällä pitäen harkittua.

Velan peruste voi osoittaa kevytmielisyyttä, jos velka on käytetty ylellisyyskulutukseen. Kevytmielistä velkaantumista voi olla velan ottaminen sellaisissa olosuhteissa, joissa velallisen on täytynyt tietää, ettei hänellä ole mahdollisuuksia maksaa velkaa takaisin ja ettei hänen maksukyvyssään ole odotettavissakaan muutosta parempaan. Jos velallinen on jo maksuvaikeuksissa, uuden velan ottaminen on yleensä kevytmielistä, jollei se ole ollut välttämätöntä hänen ja hänen perheensä toimeentulon turvaamiseksi. Velallisen tapa hoitaa talouttaan voi joissakin tapauksissa osoittaa velkaantumisen kevytmielisyyttä. Velallisen maksuvaikeudet ovat voineet lisääntyä sen vuoksi, että hän on laiminlyönyt maksaa velkojaan silloinkin, kun hänellä olisi ollut siihen mahdollisuus ja käyttänyt näin säästyneet varat liialliseen kulutukseen. Kaikissa tällaisissa tilanteissa on säännöksen mukaan kiinnitettävä huomiota siihen, minkälaista harkintaa velalliselta hänen asemansa huomioon ottaen voidaan sellaisissa olosuhteissa kohtuudella edellyttää. Maksukyvyn vähäinen yliarviointi ja järkeviin odotuksiin perustuva toiveikkuus tulokehityksestä ovat sellaisia inhimillisiä tekijöitä, jotka eivät oikeuta pitämään velkaantumista kevytmielisenä. Hankintahetkellä järkeviin laskelmiin perustunut velkaantuminen uuden asunnon ostamisen vuoksi ja vaikeuksiin joutuminen vanhan asunnon myynnissä asuntomarkkinoiden ennakoimattomien muutosten vuoksi ei yleensä oikeuta pitämään velkaantumista kevytmielisenä, koska velalliselta ei voida edellyttää, että hänen olisi pitänyt osata ennakoida pitkään jatkuneen taloudellisen noususuhdanteen jälkeen tapahtunut tilanteen nopea muuttuminen.

Maksuvaikeudet voivat olla peräisin myös nuoruuteen liittyvästä harkintakyvyn puutteesta ja ajattelemattomuudesta. Käytännössä on tapauksia, joissa nuoret henkilöt ovat taanneet toistensa lainoja ja tililuottoja, ja vuosien kuluttua joutuneet takausten vuoksi taloudelliseen ahdinkoon. Usein voisi olla kohtuutonta, jos mahdollisuus velkajärjestelyyn evättäisiin ottamatta huomioon nuoren ihmisen kykyä harkita taloudellisia asioita.

Velkaantumista on yleensäkin tarkasteltava kokonaisuutena. Jo maksuvaikeuksiin joutuneen velallisen uuden kulutusluoton ottaminen tai jokin yksittäinen luotto-osto saattaa vaikuttaa harkitsemattomalta tai kevytmieliseltä, mutta velallisen kokonaistilanne huomioon ottaen sitä voidaan pitää ymmärrettävänä. Luottojen tehokas markkinointi ja luoton myöntäminen ilman velallisen maksukyvyn selvittämistä tai ilman minkäänlaisia vakuuksia, on kokemusten mukaan johtanut joissakin tapauksissa siihen, että luotto on otettu hätiköiden ilman riittävää harkintaa. Moni sittemmin luoton kanssa vaikeuksiin joutunut velallinen ei luottoa ottaessaan ole riittävästi kyennyt ymmärtämään, että velan takaisinmaksu saattaa käytännössä vaarantaa hänen toimeentulonsa. Velallisen kyky harkita velanottoa ja sen seuraamuksia on saattanut tällaisissa olosuhteissa olla siinä määrin puutteellinen, että velkaantumista ei voida pitää kysymyksessä olevan kohdan tarkoittaman kevytmielisenä velkaantumisena.

Velallinen on 6 §:n mukaan velvollinen selvittämään kaikki taloudellista asemaansa koskevat ja muut velkajärjestelyn kannalta tarpeelliset seikat tuomioistuimelle ja velkojille. Velallinen ei saa antaa vääriä tai harhaanjohtavia tietoja taloudellisesta asemastaan. Velallisen on muutenkin myötävaikutettava velkajärjestelyn asianmukaiseksi toteuttamiseksi (7 § 2 mom.) Velallinen ei saa myöskään maksaa velkojaan tai asettaa niistä vakuutta (12 §) eikä ottaa uutta velkaa muuhun kuin toimeentulonsa kannalta välttämättömiin menoihin (7 § 1). Jo ennen velkajärjestelyn hakemista velallisen on

pitänyt selvittää mahdollisuudet tehdä sovinto velkojiensa kanssa. Näiden velvoitteiden rikkominen voisi *8 kohdan* nojalla johtaa velkajärjestelyn epäämiseen. Velkajärjestely on nimenomaan vaikeissa velkaongelmissa olevien eduksi tarkoitettu menettely. Velalliselta voidaankin edellyttää, että hän kaikin keinoin edesauttaa velkajärjestelyn toteuttamista. Siksi velallisen muukin velkajärjestelyä vaikeuttava menettely tai laiminlyönti voisi johtaa velkajärjestelyn epäämiseen.

Velallisen haluun ja kykyyn noudattaa maksuohjelmaa tulee voida luottaa. Jos velallisen olosuhteista ja elämäntavoista saatujen tietojen perusteella on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa, olisi velkajärjestely *9 kohdan* mukaan evättävä. Tätä epäämisperustetta voidaan käyttää lähinnä silloin, kun velallinen on elintavoiltaan epävakaa ja lyhytjännitteinen eikä sen vuoksi oletettavasti pystyisi noudattamaan pitkäaikaista maksuohjelmaa.

Velkajärjestelyn tarkoituksena on pitkällä tähtäimellä korjata maksukyvyttömän velallisen taloudellinen tilanne. Tarkoitus ei ole, että velkajärjestely miellettäisiin sellaiseksi yleiseksi menettelyksi, johon aina voitaisiin turvautua maksuvaikeuksien tai velkaongelmien ilmetessä. Tällaisen käsityksen yleistymisellä saattaisi olla maksumoraaliakin heikentävä vaikutus. Siksi lähtökohta on, että velkajärjestely voidaan myöntää samalle henkilölle vain yhden kerran. Velkajärjestely voitaisiinkin *10 kohdan* perusteella evätä silloin, kun velalliselle on jo aikaisemmin myönnetty velkajärjestely, mutta hän on sen jälkeen uudelleen velkaantunut ja tullut maksukyvyttömäksi.

Pykälässä säädetyistä esteistä huolimatta velkajärjestely voitaisiin myöntää, jos siihen on erityisen painavia syitä. Liiketoimintakieltoon määrätty elinkeinonharjoittaja on saattanut ryhtyä tekemään palkkatyötä ja kenties jo pitkään lyhentänyt 1 tai 3 kohdassa tarkoitettuja velkojaan työtuloillaan. Velallisen elinolosuhteet ovat voineet muuttua sen jälkeen, kun hän on kärsinyt rangaistuksensa 1 kohdassa tarkoitetuista rikoksista, siten, että hän on päässyt eroon mahdollisesta rikos- ja laitoskierteestään ja siirtynyt työelämään. Velallisen kevytmielinen velanotto on voinut liittyä hänen elämäntapaansa, esimerkiksi velallisen alkoholinkäyttöön tai nuoruudesta johtuvaan ajattelemattomuuteen. Velallisen elämäntavat ovat sittemmin voineet vakiintua ja muuttua siten, että velkajärjestelyn epääminen olisi hänen ja hänen perheensä tulevaisuutta ajatellen kohtuutonta. Velallinen on muutenkin käyttäytymisellään voinut osoittaa ottaneensa vastuun veloistaan maksamalla niitä säännöllisesti palkkatuloistaan. Jos velalliselle on aikaisemmin myönnetty velkajärjestely, ja jos velallinen sittemmin yllättäen esimerkiksi sairauden tai työkyvyttömyyden tulee maksukyvyttömäksi, voisi velkajärjestelyn hylkääminen olla kohtuutonta. Tämänkaltaisista erityisen painavista syistä velkajärjestely voitaisiin pykälässä mainitun perusteen olemassaolosta huolimatta myöntää.

11 §. *Velkajärjestelyn erityinen este.* Velallisella voi olla velka, jonka peruste tai määrä on ehdollinen, riitainen tai muusta syystä epäselvä. Tuomioistuin voisi 28 §:n momentin nojalla määrätä, minkä suuruisena velka otetaan maksuohjelmassa huomioon. Tällä tavoin velkajärjestelyn estyminen tai asian käsittelyn pitkittyminen voitaisiin usein torjua. Jos maksuohjelmaan sisältyvä velan määrä poikkeaa maksuohjelmaan merkitystä, velallinen tai velkoja voisi hakea maksuohjelman muuttamista.

Velalliselle ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista vahvistaa sellaista maksuohjelmaa, jota myöhemmässä vaiheessa joudutaan merkittävällä tavalla muuttamaan ehdollisen, riitaisen tai määrältään vahvistamattoman velan lopullistuttua. Suuren velan vaikutus muiden velkojien yhtäläiseen suhteelliseen osuuteen voi olla huomattava ja velka voi vaikuttaa myös maksuohjelman kestoon. Ehdotuksen mukaan velkajärjestely voitaisiinkin hylätä, jos velallisella on huomattava velka, joka on ehdollinen, riitainen tai määrältään vahvistamatta.

Jos velkajärjestely 11 §:n nojalla evätään, velallinen voi hakea velkajärjestelyä sen jälkeen, kun velan peruste tai määrä on selvitetty.

4 luku. Velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutukset

12 §. *Maksu- ja vakuudenasettamiskielto.* Velkajärjestelyn tarkoituksen toteuttamiseksi on välttämätöntä, että velkojia estetään saamasta menettelyn aikana suoritusta saatavastaan. Sen vuoksi velkajärjestelyn aloittaminen estäisi ja keskeytettäisi sellaiset toimet, jotka vaikuttavat velallisen taloudelliseen asemaan tai joilla on muuten merkitystä velkajärjestelyn kannalta.

Pykälän *1 momentin* mukaan velallinen ei saisi maksaa velkajärjestelyn piiriin kuuluvia

velkojaan. Rajanvetoa velkajärjestelyn piiriin kuuluvien ja sen ulkopuolelle jäävien velkojen kesken on käsitelty edellä 3 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteluissa. Maksukielto ei koske velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen syntyviä velkoja, kuten asunnon vuokra- tai vastikemenoja. Tällaiset velkajärjestelyn alkamisen jälkeen syntyvät velat, jotka liittyvät velallisen ja hänen perheensä välttämättömiin elinkustannuksiin, velallisen pitäisikin pyrkiä maksamaan. Jos velalliselle maksukiellon vuoksi jää varoja välttämättömien elinkustannusten ja elatusvelvollisuudesta aiheutuvien menojen maksamisen jälkeen, velallisen on säilytettävä ne tarkoituksenmukaisella tavalla. Tätä velvollisuutta on ilman nimenomaista säännöstäkin pidetty selvänä.

Velallinen ei myöskään saisi asettaa vakuutta velkajärjestelyn piiriin kuuluvasta velasta. Kielto koskisi kaikenlaisia vakuuksia. Kiellon tarkoituksena on estää velallista joko omasta aloitteestaan tai velkojan painostuksesta suosimasta velkojaa asettamalla vakuus velasta, jonka syntyessä vakuudesta ei ollut sovittu. Velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen velallinen saa käyttää varojaan tai ottaa uutta velkaa vain 7 §:n 1 momentissa säädettyihin tarkoituksiin. Asettamalla vakuuden tällaisesta velasta velallinen voi vaarantaa velkajärjestelyn ja velkajärjestely voidaan 10 §:n 8 kohdan nojalla evätä.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin poikkeuksista maksukieltoon.

Maksukielto ei ensinnäkään koskisi lapselle suoritettavaa 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettua etuoikeutettua elatusapuvelkaa.

Maksukiellon estämättä velallinen voisi maksaa vakuusvelkojalle maksun velan ehtojen mukaisista, velkajärjestelyn alkamisen jälkeen erääntyvistä koroista ja muista luottokustannuksista. Jos korkoja tai muita luottokustannuksia on maksuohjelmaa vahvistettaessa maksamatta, ne otetaan huomioon 29 §:ssä tarkoitetussa vakuusvelkaosuudessa.

Velallisella saattaa olla esimerkiksi elinkustannuksiinsa liittyviä, määrältään vähäisiä velkoja kuten sähkö-, puhelin-, vuokra- tai vastikemaksuja. Tarkoituksenmukaista olisi, että velallinen voisi velkajärjestelyn aloittamisen estämättä maksaa juokseviin menoihin perustuvia pienvelkoja, varsinkin sellaisia, jotka kohdistuvat osaksi velkajärjestelyn aloittamista edeltävään aikaan ja osaksi sen jälkeiseen aikaan, jos hänellä on siihen mahdollisuus. Tuomioistuin voisi 2 momentin nojalla määrätä, että velallinen saa maksukiellon estämättä maksaa pois tällaiset velat. Määräyksessä olisi täsmennettävä, minkälaiset velat velallinen on oikeutettu maksamaan, esimerkiksi rajaamalla tämä oikeus elinkustannuksiin liittyviin velkoihin tai tietyn markkamäärän alittaviin velkoihin taikka sellaisiin, jotka täyttävät molemmat ehdot. Säännöksen perusteella tuomioistuin voisi myös oikeuttaa velallisen maksamaan pois vakuusvelan velkajärjestelyn alkamisen jälkeen realisoimastaan omaisuudesta, joka on velan vakuutena.

Velalliselle 1 momentissa asetetun kiellon laiminlyönti voi johtaa velkajärjestelyn epäämiseen, kuten edellä on todettu (10 § 8 kohta). Velalliselle on myös velkajärjestelyn alkamisesta päätettäessä nimenomaisesti ilmoitettava kysymyksessä olevasta kiellosta ja sen rikkomisen seuraamuksista (54 § 3 mom.). Pykälän *3 momentista* ilmenee, että vastoin 1 momentissa säädettyä kieltoa suoritettu maksu olisi palautettava. Periaate on tältä osin sama kuin konkurssissa, jossa konkurssin alkamisen jälkeen velalliselta saatu maksu on palautettava pesään.

Pykälän viimeisessä virkkeessä viitattaisiin yrityksen saneerausta koskevan lakiehdotuksen 17 §:n 2 ja 3 momenttiin, jossa säännellään velka- ja vakuussuhteen osapuolten asema, kun tässä pykälässä säädettävää kieltoa on rikottu. Yksityishenkilön velkajärjestelyn yhteydessä nämä säännökset voivat vain harvoin tulla sovellettaviksi. Vekselin ja shekin maksun palautusvelvollisuuteen sovellettaisiin mainittua 17 §:n 2 momenttia vastaavasti, mitä takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 11 ja 21 §:ssä säädetään. Jos velkoja on maksun vuoksi palauttanut kolmannen asettaman vakuuden tai jos velasta oli takaus, maksun peräytymiseen sovelletaan vastaavasti takaisinsaantilain 19 ja 21 §:n säännöksiä. Velkajärjestelyn alettua vastoin 1 momentissa säädettyä kieltoa tehty tai muu vakuuden asettamistoimi olisi momentissa viitatun yrityksen saneerausta koskevan lain 17 §:n 3 momentin mukaan tehoton, jollei arvopapereita tai -osuuksia koskevista säännöksistä muuta johdu. Velkajärjestelyn alettua tehty, velallisen omaisuutta koskeva kiinnityshakemus ei tuottaisi etuoikeutta velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan hyväksi.

13 §. *Perintäkielto ja turvaamistoimet.* Pykälän *1 momentin* mukaan velkoja ei saisi ryhtyä

toimenpiteisiin velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan perimiseksi tai sen suorittamisen turvaamiseksi. Velkoja ei myöskään saisi jatkaa tällaisia toimenpiteitä. Velkoja ei saisi kohdistaa muitakaan maksuviivästyksen seuraamuksia velalliseen. Se, että velkajärjestelyn alkaminen keskeyttää viivästyskoron ja muiden aikaan sidottujen viivästysseuraamusten kertymisen, ilmenee 16 §:stä.

Säännöksessä tarkoitetaan sellaisia perintäja muita toimia, joihin velkoja muuten voisi ryhtyä velkasuhteen ehtojen mukaan, perustuivatpa ne sopimukseen tai lakiin. Viranomaisiin kohdistuva täytäntöönpanotoimenpiteiden kielto ilmenee 17 ja 18 §:stä.

Momentin 1—3 kohdissa on esimerkinomainen luettelo kiellon piiriin kuuluvista toimista. Luettelo ei ole tyhjentävä, vaan sisältää vain käytännössä tärkeimpiä kiellettyjä toimia.

Momentin *1 kohdan* mukaan perintäkielto estäisi esinevakuuteen perustuvien realisointitai takaisinotto-oikeuksien käyttämisen sekä muun vakuuden hyödyntämisen maksun saamiseksi. Velkoja ei siten velkajärjestelyn alettua saisi ryhtyä toimenpiteisiin pantin realisoimiseksi tai luoton vakuutena olevan tavaran takaisin ottamiseksi taikka jatkaa tällaisia toimenpiteitä. Vakuutena olevan omaisuuden hallintaa velkoja saisi jatkaa.

Momentin *2 kohdan* mukaan velkoja ei myöskään voisi irtisanoa velkaa tai velan perusteena olevaa sopimusta taikka purkaa tällaista sopimusta velallisen maksuviivästyksen vuoksi. Velan irtisanomiskielto merkitsee, että luotonantaja ei velkajärjestelyn alettua voi saada aikaan sellaista muutosta velkasuhteessa, jonka vuoksi velkaa olisi velkajärjestelyssä pidettävä kokonaan erääntyneenä. Esimerkiksi velkoja, jonka kanssa velallinen on jatkuvassa sopimussuhteessa, jollaisia ovat muun muassa vuokra-, sähkö-, puhelin- ja lämmöntoimitussopimukset, ei saisi irtisanoa tai purkaa sopimusta velkajärjestelyn alkamista edeltävään aikaan kohdistuvien maksamattomien maksujen vuoksi eikä käyttää oikeuttaan suoritustensa katkaisemiseen. Kielto ei estä velkojaa ryhtymästä mainittuihin toimenpiteisiin, jos perusteena on velkajärjestelyn aloittamisen jälkeiseen aikaan kohdistuvien maksujen laiminlyönti. Säännöksestä ilmenee nimenomaisesti, että velkoja voisi irtisanoa tai purkaa tililuottoa koskevan sopimuksen uuden velan epäämiseksi. Velkojalla olisi siten oikeus kieltäytyä myöntämästä velalliselle lisää luottoa ja irtisanoa tai purkaa sopimus sen ehtojen mukaisesti velkajärjestelyn alkamisen jälkeistä aikaa silmällä pitäen.

Mahdollisuus kuittaukseen merkitsisi velkojalle tuntuvaa etua muihin velkojiin nähden, jos velkoja voisi tällä tavoin saada maksun velkajärjestelyn piiriin kuuluvasta saatavastaan. Tämän vuoksi momentin *3 kohdan* mukaan velkoja ei saisi hankkia maksua saatavastaan käyttämällä kuittausoikeutta, joka hänellä kenties muuten olisi. Kielto ei kuitenkaan koskisi veronkantolaissa tarkoitettua kuittausta. Verovelvollisen ja veronsaajan kesken vallitsee jatkuva verovelkasuhde, joka muuttuu alinomaa. Erityisesti yksityishenkilön osalta on tarkoituksenmukaista, että vastakkaiset saamiset voidaan kuitata normaalisti verotuksen yhteydessä ilman, että joudutaan luomaan erillinen järjestelmä kuittauskiellon alaisten saamisten seurantaa varten.

Velkojan saatava velalliselta otetaan täysimääräisenä huomioon ja maksuohjelmassa vahvistetaan velallisen maksuvelvollisuus. Velallisen velkojalta oleva saatava eli käytännössä velallisen tilillä olevat varat otetaan huomioon velallisen varoina. Siltä osin kuin velallinen ei tarvitse niitä välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudestaan aiheutuviin menoihin, ne on käytettävä velkojen suoritukseksi siitäkin huolimatta, että velkojalla (pankilla) olisi muuten ollut oikeus käyttää talletettuja varoja kuittaukseen. Velkajärjestelyssä velkojalla ei siis ole kuittausetua. Tältä osin siis velkajärjestelyssä kuittausvelkojan asema olisi toinen kuin konkurssissa ja yrityssaneerauksessa. Tämä perustuu ennen muuta siihen, että maksukyvyttömän yksityishenkilön talletukset ovat yleensä määrältään vähäisiä. Nämä varat on lähinnä tarkoitettu päivittäisten elinkustannusten kattamiseen ja toimeentulon turvaamiseen. Jos tilille on kertynyt enemmän varoja esimerkiksi asuntolainan lyhennystä varten, on pankin asema jo muutenkin turvattu vakuusvelkojana.

Pykälän *2 momentin* mukaan 1 momentissa tarkoitetun kiellon vastaiset toimet olisivat tehottomia. Jos vakuutena olevaa omaisuutta on kiellon vastaisesti luovutettu, luovutuksensaaja voi kuitenkin saada vilpittömän mielen suojan sen mukaan kuin erikseen säädetään. Säännöksen mukainen tehottomuus ei siten syrjäyttäisi sivulliselle yleisten säännösten nojalla kuuluvaa suojaa. Momentista ilmenee myös, että perintätoimien kielto ei estäisi vel-

kojaa, joka on täytäntöönpanoperusteen saamiseksi jo ennen velkajärjestelyn aloittamista hakenut maksamismääräystä tai lainhakua taikka pannut vireille velkomuskanteen, jatkamasta menettelyä tai oikeudenkäyntiä eikä myöskään panemasta sellaista vireille. Menettelyn kohteena oleva saatava ja velallisen maksettavaksi mahdollisesti tuomittavat perimiskulut kuuluvat velkajärjestelyn piiriin (3 § 1 mom. 3 kohta) ja, jollei 11 §:stä muuta johdu, niistä määrätään maksuohjelmassa, vaikka erillinen menettely olisi vielä vireillä. Oikeudenkäynti tai sen jatkaminen voi olla tarpeen velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan perusteen tai määrän selvittämiseksi, ja tältä kannalta asiassa saatavalla ratkaisulla voi olla merkitystä myös velkajärjestelyssä. Jos velan lopullinen määrä poikkeaa maksuohjelmassa vahvistetusta määrästä, velkoja voisi 44 §:n 1 momentin nojalla vaatia ohjelman muuttamista. Muussa tapauksessa velkojan arvioitavaksi jää, kannattaako menettelyyn ryhtyä tai jatkaa sitä pakkotäytäntöönpanoperusteen hankkimiseksi sen varalta, että hakemus velkajärjestelystä hylätään tai maksuohjelma määrätään myöhemmin raukeamaan. Kiellon estämättä velkoja voisi myös ryhtyä toimenpiteisiin oikeuden säilyttämiseksi. Esimerkiksi vekselin protestoiminen on toimenpide, johon velkojalla voi olla tarve oikeutensa säilyttämiseksi. Tässä yhteydessä voidaan myös viitata siihen, että lakiehdotuksen 79 §:ssä on erikseen säännökset velkajärjestelyn vaikutuksesta tiettyihin erityisiin vanhentumis- ja perimismääräaikoihin.

Velkoja voisi myös ryhtyä toimenpiteisiin viranomaisen päätöksen saamiseksi velallisen omaisuutta koskevasta turvaamistoimenpiteestä.

Pykälän *3 momentti* koskisi velallisen omaisuuteen ennen velkajärjestelyn alkamista määrättyjä turvaamistoimia. Ulosottolain 7 luvun säännökset toimenpiteistä ulosoton turvaamiseksi sekä muusta virka-avusta on uudistettu ja otettu oikeudenkäymiskaaren 7 lukuun oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetulla lailla (1065/91). Lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla, jota koskeva esitys on annettu eduskunnalle kuluvan vuoden syyskuussa. Tarkoitus on, että uudet säännökset tulisivat voimaan vuoden 1993 alussa. Pykälässä käytetty ilmaisu "viranomaisen päätös turvaamistoimenpiteestä" koskisi siten sekä ulosotonhaltijan että mainitun lain voimaantulon jälkeen tehtyjä tuomioistuimen päätöksiä.

Ennen velkajärjestelyn aloittamista määrätty turvaamistoimi ei ilman muuta jäisi voimaan velkajärjestelyn alkaessa. Tuomioistuin voisi jo velkajärjestelyn aloittamisesta päättäessään peruuttaa turvaamistoimen esimerkiksi, jos sen kohteena olevan omaisuuden rahaksi muuttaminen on tarkoituksenmukaista jo ennen maksuohjelman vahvistamista. Muussa tapauksessa turvaamistoimi jäisi edelleen voimaan.

Turvaamistoimen tarkoituksena on turvata hakijan todennäköisesti oikeutetun saamisen toteutuminen silloin, kun on olemassa vaara, että velallinen kätkee, hävittää tai luovuttaa omaisuuttaan taikka muuten menettelee hakijan saamista vaarantavalla tavalla. Turvaamistoimi ei tuota velkojalle pantti- eikä etuoikeutta toimenpiteen kohteeksi joutuneeseen omaisuuteen. Velkajärjestelyssä turvaamistoimen kohteena oleva omaisuus otetaan huomioon velallisen varallisuutena, jonka mahdollisesta rahaksi muuttamisesta määrätään maksuohjelmassa. Velkojalle turvaamistoimesta voi olla etua siinä tapauksessa, että velkajärjestelyä ei myönnetä ja on edelleen vaara saamisen vaarantumisesta.

14 §. *Velkojan oikeus periä saatava kolmannen asettamasta vakuudesta.* Pykälän *1 momentti* koskee tilannetta, jossa kolmas henkilö on asettanut velallisen velasta vakuuden velallisen itsensä asettaman vakuuden lisäksi. Velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen velkoja voisi periä kolmannen asettamasta vakuudesta vain sen osan velasta, jota velallisen asettaman vakuuden arvo ei kata. Säännöksen tavoitteena on estää se, että luotonantajat ryhtyisivät laajalti vaatimaan sivullisvakuuksia sen varalta, että velallinen hakee velkajärjestelyä. Velkajärjestelyssä vakuusvelkojan saatava turvataan velallisen asettaman vakuuden arvon kattamalta osalta, jos velallinen saa pitää vakuutena olevan omaisuuden. Jos vakuusvelkoja tästä huolimatta voisi hakea saatavansa kolmannen asettamasta vakuudesta siltäkin osin kuin velallisen itsensä asettama vakuus sen kattaa, sivullisvakuuksien vaatimisesta voisi tulla luotonantajille keino, jolla pyrittäisiin välttämään velkajärjestelyn vaikutuksia ja siirtämään riski niistä vakuuden asettajalle.

Pykälän *2 momentista* ilmenee, että se, mitä 1 momentissa säädetään vakuudesta koskisi takausta, jonka kolmas henkilö on antanut velallisen velasta tämän itsensä asettaman vakuuden lisäksi.

15 §. *Poikkeuksen myöntäminen perintäkiel-*

losta. Pykälässä säädettäisiin poikkeuksesta 13 §:ssä tarkoitettuun perintäkieltoon. Tuomioistuin voisi vakuusvelkojan vaatimuksesta myöntää velkojalle luvan 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen oikeuksien käyttämiseen eli ennen muuta vakuuden realisoimiseen tai vakuusoikeuden kohteen takaisin ottamiseen velan ehtojen mukaisesti. Lupa voitaisiin myöntää, jos vakuutena oleva omaisuus ei kuulu velallisen perusturvaan tai jos on ilmeistä, ettei velallinen kykene suorittamaan velkojalle 29 §:n mukaan määräytyvää vakuusvelkaosuutta. Velkoja saisi käyttää oikeuksiaan niillä edellytyksillä ja sillä tavoin kuin muualla on säädetty: irtaimen omaisuuden myynnin osalta noudattaen, mitä kauppakaaren 10 luvun 2 §:ssä säädetään, kiinteistön osalta hakemalla pakkotäytäntöönpanoa sitä koskevien säännösten mukaisesti.

Velallinen on velkajärjestelyssä velvollinen luopumaan muusta kuin perusturvaansa kuuluvasta omaisuudestaan, kuten 5 §:stä ilmenee. Jos velallisella on tällaista omaisuutta vielä velkajärjestelyn alkaessa, omaisuuden realisointi voisi tapahtua myös vakuusvelkojan toimesta.

Vakuusvelkaa koskevasta velkajärjestelystä määrätään maksuohjelmassa. Vakuusvelkaosuus on määrättävä niin, että vakuusvelka tulee suoritetuksi kohtuullisen ajan kuluessa. Kun velallisen maksukyky on silloin selvitetty, voidaan arvioida, kykeneekö velallinen suorittamaan vakuusvelkaosuuden vai onko velan vakuutena oleva omaisuus myytävä. Velkajärjestelyn alkaessa ennen maksuohjelman laatimista voi olla ilmeistä, että velallinen ei kykene suorittamaan vakuusvelkaosuutta, vaikka vakuusvelkaan sovellettaisiin lakiehdotuksen mukaisia velkajärjestelyn keinoja. Tällöin vakuusvelkojalla olisi lainkohdan mukaan oikeus vaatia omaisuuden välitöntä realisointia. Tämä voi olla tarpeen erityisesti silloin, kun on vaara, että vakuuden arvo ei enää kata velkajärjestelyn alkamisen jälkeen kertyvää korkoa. Asia voidaan velkojan vaatimuksesta tutkia samalla kun päätetään velkajärjestelyn aloittamisesta. Velkoja voi tehdä asiasta hakemuksen myöhemminkin.

Tuomioistuimen päätöstä olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei toisin määrätä.

Varallisuuden rahaksimuutosta saatavat varat olisi, rahaksimuuttokustannusten ja vakuusvelan vähentämisen jälkeen käytettävä tavallisten velkojen maksuun siten kuin lakiehdotuksen 34 §:ssä säädetään.

16 §. *Viivästyskoron kertyminen.* Pykälän mukaan velkajärjestelyn alkaminen keskeyttäisi viivästyskoron eli maksun viivästymisen perusteella suoritettavan koron kertymisen velkajärjestelyn piiriin kuuluvalle velalle. Säännöksessä tarkoitetaan myös laillista eli korkolain (633/82) säännösten nojalla kertyvää viivästyskorkoa. Velan ehtojen mukaisen juoksevan koron eli erääntymistä edeltävältä ajalta perittävän koron kertymistä menettelyn alkaminen ei keskeyttäisi. Velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen väliseltä ajalta kertyvä juokseva korko olisi velkajärjestelyn piiriin kuuluva velkaa (3 § 1 mom. 3 kohta).

Velkajärjestelyn alkaminen keskeyttäisi myös muunlaisten, suuruudeltaan viivästyksen kestoon sidottujen maksuviivästysten seuraamusten kertymisen. Tällaisia ovat muun muassa veron maksun laiminlyöntiin liittyvät seuraamukset, kuten veron viivästyskorko tai viivästyskorkoa vastaava korko, veronlisäys ja jäämämaksu.

17 §. *Ulosmittauskielto.* Pykälän *1 momentti* estää ulosmittauksen velkajärjestelyn alettua. Ulosmittaushakemuksen käsittely olisi keskeytettävä. Ulosmittauskiellon tarkoituksena on estää yksittäisten velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen suorittamiseksi toimitettava erillistäytäntöönpano. Tuomioistuimen tehtävänä on 54 §:n mukaan ilmoittaa velallisen kotipaikan ulosottoviranomaiselle velkajärjestelyn aloittamisesta. Jos ulosmittausmenettely on jo alkanut, se olisi keskeytettävä. Ulosottomiehen olisi säilytettävä haltuunsa ottama omaisuus ja mahdollisesti kertyneet rahavarat siihen saakka, kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai toisin määrätään. Ulosottomiehen hallussa oleva varallisuus todetaan maksuohjelmassa ja otetaan myös huomioon velallisen maksukykyä arvioitaessa. Maksuohjelmassa määrätään, miten varallisuuden suhteen on meneteltävä. Ulosottomies voitaisiin määrätä tilittämään varat velkojille tai palauttamaan varallisuus velalliselle. Jos velkajärjestely evätään, myös ulosmittausta koskeva kielto lakkaisi, jollei tuomioistuin toisin määrää (22 §).

Ulosmittauskielto ei kuitenkaan koskisi ulosmittauksen toimittamista menettelyn aikana lapselle suoritettavaa 3 §:n 1 momentin 9 koh-

dassa määriteltyä etuoikeutettua tai velkajärjestelyn alkamisen jälkeen suoritettavaa elatusapua varten.

Palkan ulosmittausta koskevia ulosottolain 4 luvun säännöksiä sovelletaan myös eläkkeeseen (4 luku 7 § 1) ja osin elinkeinotulon (4 luku 8 a § 4) sekä eräiden toistuvaissuoritusten ulosmittaamiseen (4 luku 7 § 1). Palkan, eläkkeen, elinkeinotulon sekä muun toistuvaissuorituksen ulosmittaamiseksi ulosottomies antaa etuuden maksajalle maksukiellon, jossa pidätettäväksi tuleva osa määrätään suoritettavaksi ulosottoviranomaiselle. Ulosmittaus katsotaan kunkin erän osalta toimitetuksi, kun ulosottoon menevä osa on tullut ulosottomiehen haltuun. Maksukielto on ulosottolain mukaan voimassa joko toistaiseksi tai tietyn ajan ja kunnes ulosottomies ilmoittaa kiellon lakanneen olemasta voimassa. Pykälän *2 momentin* mukaan maksukielto olisi voimassa velkajärjestelyn aloittamisesta huolimatta, jollei tuomioistuin määräisi sitä keskeytettäväksi tai lakkaamaan. Näin voitaisiin määrätä esimerkiksi, kun velallisen olisi ulosottomiehen antaman maksukiellon vuoksi otettava lisää velkaa toimeentuloaan varten.

Jos palkan, eläkkeen, elinkeinotulon tai muun toistuvaissuorituksen ulosmittaus toimitetaan lapselle suoritettavaa elatusapua varten, ulosottomiehen olisi tilitettävä rahavarat velkajärjestelyn piiriin kuuluvan elatusavun osalta siltä osin kuin elatusapu on velkajärjestelyssä etuoikeutettua. Muilta osin ulosmitatut rahavarat jäisivät ulosottomiehen haltuun. Jos maksuohjelma vahvistetaan, varoista määrätään siinä. Jos velkajärjestely evätään, ulosmitatut varat jaetaan ulosmittausvelkojien kesken ulosottolain säännösten mukaan.

Jos velalliselta ulosmitatun omaisuuden myynnistä on kuulutettu ennen velkajärjestelyn alkamista, myynti voitaisiin *3 momentin* mukaan toimittaa, jollei tuomioistuin määrää täytäntöönpanoa keskeytettäväksi ja myyntiä peruutettavaksi. Keskeyttämisestä ja peruuttamisesta voitaisiin päättää, jos ulosmitattu omaisuus kuuluu velallisen perusturvaan ja on ilmeistä, että velallinen ei velkajärjestelyssä joudu luopumaan omaisuudesta. Jos ulosmitattu omaisuus on velallisen asunto, joudutaan selvittämään, kykeneekö velallinen maksamaan vakuusvelkaosuuden (29 §) ja asuntonsa säilyttäen myös tavallisten velkojien vähimmäiskertymän (32 §). Jos ulosmitattu omaisuus on sellaista, jonka velallinen joka tapauksessa joutuu myymään velkojensa maksamiseksi, myynnin sallimisella voidaan säästää sekä aikaa että kustannuksia. Yleensä silloin kun velalliselta on ulosmitattu muuta omaisuutta kuin hänen asuntonsa, myynti voidaan toimittaa.

Ulosottomiehen olisi säilytettävä myynnistä kertyneet varat rahaksimuuttokustannusten ja vakuusvelkaosuuden vähentämisen jälkeen siihen saakka, kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai toisin määrätään.

Myynnin toimittamisessa noudatetaan, mitä siitä on ulosottolaissa säädetty.

Jos täytäntöönpano on määrätty keskeytettäväksi ja myynti peruutettavaksi, velkojalle tästä mahdollisesti aiheutuneet täytäntöönpanokulut olisivat velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa (3 § 1 mom. 3 kohta).

Pykälän *4 momentissa* on säännös täytäntöönpanon keskeyttämiseksi asetettujen torjuntavakuuksien asemasta. Tällaisen vakuuden asettamalla velallinen voi, hakiessaan muutosta täytäntöönpanoperusteena olevan päätöksen täytäntöönpanoon, estää täytäntöönpanon siihen saakka, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu (ulosottolain 3 luvun 7 §:n 1 mom.). Koska velkajärjestelyn alkamisella olisi yllä olevien säännösten mukaan yleinen ulosmittauksen keskeyttävä vaikutus, erillinen torjuntavakuus ei velkajärjestelyn aikana olisi tarpeen. Ulosottomiehen olisi säilytettävä velallisen asettama vakuus, josta määrättäisiin maksuohjelmassa. Jos vakuus on sivullisen asettama, se olisi vaadittaessa palautettava tälle.

18 §. *Muu täytäntöönpano ja virka-apu.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin kiellosta häätää velallista hänen hallinnassaan olevasta asunnostaan.

Vuokranantajan oikeudesta purkaa vuokrasopimus vuokran suorittamisen laiminlyönnin perusteella säädetään huoneenvuokralain (653/87) 61 §:ssä ja talon omistajan oikeudesta purkaa asumisoikeussopimus sovitun asumisoikeusmaksun tai käyttövastikkeen laiminlyönnin perusteella asumisoikeusasunnoista annetun lain (650/90) 36 §:ssä. Asunto-osakeyhtiön yhtiökokous voi päättää asunto-osakeyhtiölain (809/91) 81 §:n nojalla osakkeenomistajan hallinnassa olevan huoneiston ottamisesta yhtiön hallintaan erääntyneen yhtiövastikkeen maksamisen laiminlyönnin perusteella. Pykälän 1 momentissa säädettävä kielto koskisi vain sellaisen häätöpäätöksen täytäntöönpanoa, joka perustuu mainittuun velallisen maksamatta jättämään vuokraan tai muuhun vastikkeeseen.

Nämä vuokra- ja muut vastikevelat kuuluvat velkajärjestelyn piiriin. Säännöksen tarkoituksena on velallisen asumisen turvaaminen silloin, kun vuokran tai vastikkeen laiminlyönti on johtunut velallisen maksukyvyttömyydestä, jonka perusteella velkajärjestelyn aloittamisesta on päätetty. Tuomioistuin voisi kuitenkin eräissä tapauksissa sallia täytäntöönpanon. Tämä olisi mahdollista ensinnäkin silloin, jos vuokranantaja, talon omistaja tai asunto-osakeyhtiö on jo ryhtynyt sellaisiin toimenpiteisiin, joiden vuoksi täytäntöönpanon estyminen olisi kohtuutonta. Jos vuokranantaja esimerkiksi on jo tehnyt vuokrasopimuksen uuden vuokralaisen kanssa, täytäntöönpano voitaisiin sallia. Täytäntöönpano voitaisiin sallia myös, jos on ilmeistä, että velallinen ei edelleenkään kykene maksamaan erääntyviä vuokria tai vastikkeita. Tässä tarkoitetun päätöksen tuomioistuin voisi tehdä velkojan vaatimuksesta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin virka-avun antamisesta tavaran takaisinottoon tai tilitykseen sekä vireillä olevan takaisinoton tai tilityksen keskeyttämisestä. Osamaksukauppalain säännösten nojalla voidaan antaa virka-apua osamaksulla myydyn esineen takaisinottamiseksi, kun ostaja on kuluttajansuojalain 7 luvussa tai osamaksukauppalaissa säädetyllä tavalla laiminlyönyt maksuvelvollisuutensa tai muuten laiminlyönyt velvollisuuden, jolla on olennainen merkitys myyjälle. Takaisinotto merkitsee myyjän ja ostajan välisen sopimussuhteen purkamista, ja sopijapuolten kesken on tällöin suoritettava tilitys. Omistuksenpidätysehto osamaksukaupassa merkitsee sitä, että myyjä säilyy vakuusesineen omistajana siihen saakka, kunnes koko velka on maksettu. Ostajan velka myyjälle on velkajärjestelyssä vakuusvelka, kuten 3 §:n 1 momentin 5 kohdasta ilmenee.

Velkajärjestelyn alettua virka-apua saisi antaa aina silloin, kun tavara ei kuulu velallisen perusturvaan. Tällaisesta omaisuudesta velallisen on 5 §:n 3 momentin mukaan luovuttava. Päätöksen virka-avun antamisesta tekisi ulosottomies. Ulosottomies käyttää tällöin samanlaajuista harkintavaltaa kuin irtaimen omaisuuden ulosmittauksessa, jossa tällaista, velallisen omistamaa omaisuutta ei saa ulosmitata. Virka-apua saisi antaa myös silloin, kun tuomioistuin on 15 §:n nojalla myöntänyt vakuusvelkojalle luvan käyttää vakuuteen perustuvia oikeuksiaan.

Osamaksukaupasta annetun lain takaisinottoa ja tilitystä koskevia säännöksiä olisi soveltuvin osin noudatettava myös silloin, kun tavara on luovutettu velallisen haltuun vuokrausluottosopimuksen nojalla.

Velallisen hallinnassa oleva myyjän omaisuus saattaa olla sellaista omaisuutta, josta velallinen ei ole velvollinen luopumaan velkajärjestelyssä sen vuoksi, että se kuuluu hänen kohtuulliseen asuntoirtaimistoonsa tai velallinen tarvitsee sitä toimeentulonsa turvaamiseen. Tällaisen esineen takaisinottoon ja tilitykseen virka-apua ei saa antaa. Vireillä oleva takaisinotto tai tilitys olisi keskeytettävä. Vakuusvelan suorittamisesta määrättäisiin maksuohjelmassa sen mukaan kuin 29 §:ssä säädetään. Jos maksuohjelmassa todetaan, että rahaksimuuttovelvollisuus koskee tällaista esinettä, estettä takaisinottoon ja tilitykseen ei enää ole.

Pykälän *3 momentin* mukaan velkajärjestelyn alettua ei saisi ryhtyä sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon. Tuomioistuin voi erityisistä sakotetun henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyvistä syistä jättää muuntorangaistuksen määräämättä, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen määräämistä (rikoslaki 2 luku 5 § 4 mom.). Tällaisena erityisenä syynä oikeuskäytännössä on pidetty muun muassa sakotetun varattomuutta tai sitä, että sakotetun taloudellinen on heikentynyt työttömyyden tai sairauden johdosta. Perusteet sakon muuntorangaistuksen määräämättä jättämiselle ovatkin vastaavansisältöiset kuin edellytykset velkajärjestelyn myöntämiselle. Sen vuoksi muuntorangaistuksen täytäntöönpano ehdotuksen mukaan estyisi velkajärjestelyn alettua. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat sakot otettaisiin huomioon maksuohjelmassa viimesijaisina velkoina (31 § 3 mom.)

Määräykset tässä pykälässä tarkoitetuista täytäntöönpanoa ja virka-apua koskevista toimenpiteistä annetaan maksuohjelmassa (36 § 11 kohta).

19 §. *Vuokrasopimuksen irtisanominen.* Pykälän mukaan velallinen voisi irtisanoa vuokrasopimuksen, jossa velallinen on vuokralaisena, päättymään ennenaikaisesti. Irtisanomisaika olisi lainkohdan mukaan kaksi kuukautta, mikä syrjäyttäisi sopimuksen ehdot sikäli kuin velallinen niiden mukaan olisi sidottu sopimukseen tätä pidemmän ajan. Säännös koskisi sekä maanvuokra- että huoneenvuokrasopimuksia.

Velallinen ei sopimuksen ennenaikaisen irtisanomisen vuoksi olisi velvollinen muuhun kuin mainittuun kahden kuukauden irtisano-

misaikaan kohdistuvan vuokran tai muun vastikkeen maksamiseen. Vastapuolella ei siis — sopimuksen ehdoista riippumatta — olisi oikeutta vaatia enempää korvausta sopimuksen ennenaikaisen päättymisen perusteella. Säännöksen tarkoituksena on se, että velallinen sen turvin voisi saada asumismenonsa alhaisemmiksi, jos tarjolla on edullisempi vuokra-asunto.

20 §. *Suhde konkurssiin.* Velkajärjestelyn hakeminen estäisi velallisen asettamisen konkurssiin.

Jos velkoja on hakenut velallisen asettamista konkurssiin, velallinen voisi tehdä hakemuksen velkajärjestelyksi viimeistään konkurssissa toimitettavassa velallisen kuulustelussa. Tuomioistuimen olisi lykättävä konkurssihakemuksen käsittely, kunnes päätös velkajärjestelyn aloittamisesta on tehty. Velkojan konkurssihakemus raukeaa, jos velkajärjestely aloitetaan. Vastaavasti meneteltäisiin, jos velkoja tekee konkurssihakemuksen sen jälkeen, kun velallisen hakemus velkajärjestelyksi on tullut vireille. Perintäkieltoa koskevasta 13 §:n säännöksestä johtuu, että konkurssihakemus velkajärjestelyn piiriin kuuluvasta velasta on velkajärjestelyn alettua tehoton.

Jos velkajärjestelyhakemus hylätään, tuomioistuin voi 22 §:n nojalla erityisistä syistä määrätä, että velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutukset ovat voimassa, kunnes päätös on lainvoimainen tai asiassa toisin määrätään. Muussa tapauksessa konkurssihakemus on otettava tutkittavaksi.

Pykälä koskee vain velkojan tekemää konkurssihakemusta. Jos velallinen on itse tehnyt konkurssihakemuksen, hakemus johtaa konkurssimenettelyyn.

21 §. *Väliaikainen kielto.* Velallisen hakemuksessaan tekemästä vaatimuksesta tuomioistuin voisi määrätä 12 §:ssä tarkoitetun maksukiellon, 13 §:ssä tarkoitetun perintäkiellon, 15 §:ssä tarkoitetun ulosmittauskiellon tai 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun muuta täytäntöönpanoa taikka 2 momentissa tarkoitetun virka-avun antamista koskevan kiellon olemaan voimassa väliaikaisesti jo ennen kuin velkajärjestelyn aloittamisesta päätetään, jos sellaiseen kieltoon on tarvetta. Säännöstä on pidetty tarpeellisena niitä tapauksia varten, joissa velallinen joutuu hakemaan velkajärjestelyä kiireellisesti esimerkiksi hänen omaisuuteensa kohdistuvien perintä- ja ulosmittaustoimien vuoksi ja joissa hänelle ei ehkä ole jäänyt riittävästi aikaa velkajärjestelyn edellyttämien selvitysten hankkimiseksi. Väliaikainen täytäntöönpanokielto voitaisiin antaa velkojia kuulematta, jos asian kiireellisyys sitä vaatii.

Pykälän *2 momentin* mukaan väliaikaista kieltoa koskevaan päätökseen ei saisi erikseen hakea muutosta.

22 §. *Oikeusvaikutusten lakkaaminen.* Velallisen hakemuksen hylkääminen sen jälkeen, kun velkajärjestely on alkanut, johtaisi *1 momentin* mukaan yleensä siihen, että velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutukset lakkaavat. Erityisistä syistä tuomioistuin voisi kuitenkin mukaan määrätä, että oikeusvaikutukset ovat voimassa, kunnes päätös hylkäämisestä on lainvoimainen tai asiasta toisin määrätään. Erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että kysymys hakemuksen hylkäämisestä on ollut siinä määrin riitainen tai epäselvä, että menettelyn oikeusvaikutusten pysymistä edelleen voimassa voidaan pitää perusteltuna.

Oikeusvaikutusten lakattua voitaisiin *2 momentin* mukaan jatkaa velkajärjestelyn alkamisen vuoksi keskeytynyttä täytäntöönpanoa tai virka-apua aikaisemman hakemuksen perusteella.

5 luku. **Velkajärjestelyn sisältö**

23 §. *Maksuohjelma.* Pykälän *1 momentissa* on velkajärjestelyn sisältöä koskeva yleinen säännös, josta ilmenee, että velkajärjestelyssä tuomioistuin vahvistaisi velalliselle maksuohjelman. Maksuohjelman olisi vastattava velallisen maksukykyä. Maksukyvyn arviointiperusteista säädetään 4 §:ssä. Velalliselle vahvistettaisiin maksuohjelma siinäkin tapauksessa, että velkojen maksuvelvollisuus joudutaan velkajärjestelyssä kokonaan poistamaan. Maksuvelvollisuuden poistamisen edellytyksistä säädetään 25 §:n 3 momentissa.

Maksuohjelma vahvistettaisiin *2 momentin* mukaan kullekin velalliselle erikseen myös silloin, kun he ovat hakeneet velkajärjestelyä yhdessä. Velkajärjestelyä voisivat 8 §:n mukaan hakea yhdessä aviopuolisot, yhteisvastuulliset kanssavelalliset sekä velallinen ja takaaja. Momentissa viitattaisiin 24 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan kanssavelallisille, jotka ovat yhteisvastuullisessa velkasuhteessa vakuusvelasta, voitaisiin vahvistaa vakuusvelan osalta yhteinen maksuohjelma.

Velallisen tai selvittäjän, jos sellainen on

64 §:n mukaan määrätty, olisi *3 momentin* mukaan laadittava ehdotus maksuohjelmaksi. Tällä maksuohjelmaehdotuksella on menettelyssä keskeinen merkitys. Ehdotus olisikin pyrittävä laatimaan niin, että se voidaan sellaisenaan vahvistaa maksuohjelmaksi. Jos ehdotusta maksuohjelmaksi ei voida vahvistaa, tuomioistuin voisi 58 §:n mukaan antaa sen uudelleen valmisteltavaksi.

Maksuohjelmaehdotuksesta tulee käydä ilmi kaikki 36 §:ssä tarkoitetut maksuohjelmaan sisällytettävät tiedot sekä varallisuuden rahaksi muuttamista, velkajärjestelyn sisältöä, maksuaikataulua ja maksuohjelman kestoa koskevat ehdotukset.

Ehdotus olisi annettava tuomioistuimelle sen 54 §:n nojalla asettamassa määräajassa ja ehdotus toimitettaisiin tuomioistuimen tai selvittäjän toimesta velkojille tiedoksi. Ehdotus voitaisiin antaa jo hakemuksen yhteydessä.

Velallinen on voinut toimittaa velkojille maksuohjelmaehdotuksen jo siinä vaiheessa, kun hän on ennen velkajärjestelyn hakemista pyrkinyt sovinnolliseen ratkaisuun velkojiensa kanssa. Velallinen ei ole sidottu tähän ehdotukseen, mutta jos hänen tuomioistuimelle toimittamansa ehdotus oleellisesti poikkeaa aikaisemmasta ehdotuksesta, on aihetta selvittää syy siihen.

24 §. *Kanssavelallisten maksuohjelma.* Pykälän *1 momentin* mukaan vakuusvelasta yhteisvastuullisessa velkasuhteessa oleville kanssavelallisille voitaisiin vahvistaa vakuusvelan osalta yhteinen maksuohjelma. Edellytyksenä olisi, että kanssavelalliset hakevat velkajärjestelyä yhdessä ja se myönnetään kullekin. Käytännössä säännös koskisi useimmiten aviopuolisoita ja avopuolisoita, jotka ovat yhdessä ostaneet asunnon. Vaikka toisen puolison maksukyky ei olisi heikentynyt ja hän kykenisi suoriutumaan omasta osuudestaan velasta, saattaa toisen puolison maksukyvyn heikentyminen aiheuttaa sen, että he eivät ilman velkajärjestelyä selviytyisi koko velasta. Velkajärjestelyn edellytyksiä harkittaessa tässäkin tapauksessa kummankin velallisen velkana otettaisiin huomioon koko velka. Jos velalliset suhteessa siihen ovat maksukyvyttömiä, velkajärjestely voitaisiin myöntää kummallekin. Yhteisessä maksuohjelmassa todettaisiin vakuusvelan määrä ja tarpeellinen vakuusvelkaosuus määrättäisiin kummankin osalta erikseen. Jos kanssavelallisilla on muutakin velkaa, heille vahvistettaisiin niiden osalta erilliset maksuohjelmat.

Yhteinen maksuohjelma ei vaikuta siihen, miten kanssavelallisten on katsottava omistavan asunnon, jos asiasta myöhemmin syntyy riitaa.

Pykälän *2 momentti* koskisi yhteisvastuullisessa velkasuhteessa olevien kanssavelallisten tavallista velkaa. Säännös koskee vain niitä tapauksia, joissa kanssavelalliset ovat hakeneet velkajärjestelyä yhdessä ja joissa velkajärjestely myönnetään kullekin hakijalle. Säännös ei vaikuta siihen, miten velka on otettava huomioon velkajärjestelyn edellytyksiä harkittaessa. Velkajärjestelyn edellytyksiä harkittaessa kunkin velallisen velkana otetaan huomioon velasta maksamatta oleva määrä.

Kunkin kanssavelallisen maksuohjelmassa olisi velasta otettava huomioon se osa, joka hänen osalleen tulee, kun velka jaetaan velallisten taloudellisen aseman mukaisessa suhteessa. Velallisen taloudellisella asemalla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä velallisen varojen (x) ja maksuohjelmalla saatavan kertymän (y) suhdetta velallisen velkoihin (z). Kunkin velallisen osuutena huomioon otettava velan määrä siis määräytyisi niin, että ensin laskettaisiin kunkin velallisen osalta hänen taloudellista asemaansa kuvaava suhdeluku kaavalla $(x + y) : z$. Sen jälkeen velan määrä jaettaisiin suhdelukujen mukaisessa suhteessa. Se kertymä, joka tällä tavoin jyvitetylle velan osalle tulee asianomaisen velallisen maksuohjelmalla, määräytyy tavalliseen tapaan velallisen maksukyvyn ja maksuohjelman keston mukaan. Kunkin velallisen maksuohjelmassa huomioon otettavaa osuutta ei siis määriteltäisi sen mukaan, miten velalliset keskinäisessä suhteessaan vastaavat velasta, vaan tavalla, joka turvaa velkojalle mahdollisimman suuren kokonaissuorituksen ja joka siten on sopusoinnussa yhteisvastuun perusperiaatteiden kanssa.

Kun velallinen ja takaaja ovat yhdessä hakeneet velkajärjestelyä, päävelka otettaisiin vastaavalla tavalla kummankin maksuohjelmassa huomioon.

Jos osuus, joka velallisen on maksuohjelman mukaan suoritettava velkojalle, on suurempi kuin osuus, josta hän vastaisi velallisten keskinäisessä suhteessa, velalliselle syntyy takautumisoikeuteen perustuva saatava yhdeltä tai useammalta kanssavelalliselta. Pykälän *3 momentin* mukaan kanssavelallisen velka toiselle kanssavelalliselle olisi velkajärjestelyssä samanlaisessa viimesijaisessa asemassa kuin 31 §:n 3 momentissa tarkoitetut velat. Viimesijaisessa

asemassa olisi myös takaajalle mahdollisesti syntyvä takautumisoikeuteen perustuva saatava. Vasta velkajärjestelyssä syntyvä, takautumisoikeuteen perustuva saatava kanssavelalliselta tai takaajan saatava ei ole sellaista velallisen varallisuutta, joka olisi maksuohjelmassa otettava varallisuutena huomioon.

25 §. *Velkajärjestelyn keinot.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin niistä keinoista, joita velkajärjestelyssä voidaan soveltaa sen piiriin kuuluviin velkoihin. Säännökset velkajärjestelyn keinoista ovat tarpeen sen sääntelemiseksi, minkäsisältöinen maksuohjelma velalliselle voidaan vahvistaa vastoin velkojan tahtoa. Lain säännöksistä voidaan velkojan suostumuksella poiketa velkojan vahingoksi.

Pykälän 1 momentissa on yleinen, lievästä ankarimpaan etenevä luettelo käytettävissä olevasta keinovalikoimasta. Velkaan olisi sovellettava aina sitä velkojan kannalta katsoen lievintä keinoa, joka on riittävä velallisen taloudellisen tilanteen korjaamiseksi. Keinoja voitaisiin käyttää joko erikseen tai yhdistellen. Voidaan olettaa, että useissa tapauksissa velkajärjestely olisi parhaiten toteutettavissa viimeksi mainitulla tavalla eli soveltamalla eri keinojen yhdistelmää. Vakuusvelkojen osalta velkajärjestelyn kaikki keinot eivät olisi käytettävissä. Vakuusvelkojen asemasta velkajärjestelyssä säädetään 26 §:ssä. Tavallisiin velkoihin olisi pääsääntöisesti sovellettava samaa tai samoja keinoja. Lakiehdotuksen 31 §:n 1 momentin mukaan tavallisille veloille on pykälässä säädetyin poikkeuksin osoitettava yhtäläinen suhteellinen osuus velallisen varallisuudesta ja maksuvarasta.

Velkajärjestelyn sisällön tavallisten velkojen osalta määräävät velallisen varallisuus ja maksuvara sekä maksuohjelman kesto. Maksuohjelmaehdotusta laadittaessa onkin ensin laskettava, kuinka paljon velallisella on varallisuutta sekä maksuvaraa velkojensa maksamiseen ja otettava huomioon, minkä pituinen maksuohjelma velalliselle voitaisiin määrätä. Tämän jälkeen voidaan arvioida, mitä järjestelyä velkoihin on sovellettava. Vakuusvelkojen osalta maksuohjelman sisältö ja kesto määräytyisivät 29 §:n mukaisesti.

Pykälän 1 momentin *1 kohdan* mukaan voitaisiin muuttaa velan maksuaikataulua. Velan maksamatta olevan määrän eli sekä jäljellä olevan pääoman että mahdollisten erääntyneiden mutta maksamatta olevien luottokustannusten ja viivästyskorkojen sekä muiden viivästykseen perustuvien erien maksuaikataulua voitaisiin muuttaa. Myös jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten maksuaikataulua voitaisiin muuttaa. Esimerkiksi tulevien korkoerien erääntymisajankohtia olisi mahdollista muuttaa. Harkittaessa maksuaikataulun pidentämistä on otettava huomioon vakuusvelan osalta 29 §:n ja tavallisten velkojen osalta 30 §:n 2 ja 3 momentin säännökset maksuohjelman kestosta. Maksuohjelman kesto saa tavallisten velkojen osalta ylittää viisi vuotta silloin, kun velallisen varallisuuteen kuuluu asunto eikä sitä muuteta rahaksi. Jos pelkkä maksuaikataulun pidentäminen maksuohjelman keston puitteissa riittää korjaamaan velallisen taloudellisen tilanteen, tätä keinoa pitäisi soveltaa. Maksuaikatalua voidaan 1 kohdan nojalla myös lyhentää. Käytännössä aikataulun lyhentäminen yleensä edellyttää, että velkaan sovelletaan muutakin keinoa. Esimerkiksi velan korkoa voidaan alentaa ja samalla määrätä velka maksettavaksi alunperin sovittua lyhyemmässä aikataulussa taikka määrätä alennettu velka maksettavaksi kertasuorituksena.

Velkajärjestelyssä voitaisiin momentin *2 kohdan* nojalla määrätä, että velallisen maksusuoritukset on ensin luettava velan pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi. Velkajärjestelyssä voitaisiin siten poiketa kauppakaaren 9 luvun 5 §:n säännöksestä, jonka mukaan korko on suoritettava ennen pääomaa ja joka oikeuttaa velkojan lukemaan velallisen suorituksesta lyhennykseksi vain sen osan, joka ylittää erääntyneen koron. Jos esimerkiksi määrätään, että luoton ehtojen mukaiset, lyhennyksistä ja luottokustannuksista koostuvat määräaikaiserät on kokonaan luettava pääoman lyhennykseksi, kunnes velan pääoma tai sen alennettu määrä tulee suoritetuksi, velan luottoaika lyhenisi ja korkomenot vähenisivät. Lykkäytyvät luottokustannukset suoritettaisiin tällöin sen jälkeen, kun velan pääoma on tullut maksetuksi. Koron verovähennyksen vaikutus on tässä yhteydessä erikseen selvitettävä. Käytettäessä 2 kohdan keinoa voi esimerkiksi velallisen vakuusvelka tulla kokonaan maksetuksi nopeammin. Tämän jälkeen velallisen maksuvara voidaan osoittaa kokonaan tavallisten velkojen suoritukseksi.

Momentin *3 kohdan* mukaan voitaisiin alentaa jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten maksuvelvollisuutta. Esimerkiksi velan korkoa jäljellä olevalta luotto-

ajalta voitaisiin siten alentaa. Joissakin tapauksissa pelkästään koron alentaminen voikin olla riittävä keino siihen, että velallinen pystyy maksamaan velkansa kokonaan. Koron alentaminen, maksuaikataulun muuttaminen ja velallisen suoritusten määrääminen luettavaksi ensin pääoman lyhennykseksi voivat yhdessä korjata velallisen taloudellisen tilanteen.

Jäljellä olevan velan alentaminen olisi mahdollista *4 kohdan* mukaan. Jäljellä olevaa velkaa ovat myös erääntyneet mutta maksamatta olevat luottokustannukset ja viivästyskorkoerät. Jos velallisella on useita velkoja, 31 §:n 1 momentin yhdenvertaisuusperiaatteesta seuraa, että velkoja tulisi alentaa samassa suhteessa.

Velan maksuvelvollisuus voitaisiin *5 kohdan* nojalla poistaa kokonaan. Tällöinkin velalliselle vahvistettaisiin maksuohjelma. Siinä todettaisiin perusteet maksuvelvollisuuden poistamiselle. Maksuohjelmaa, jossa maksuvelvollisuus on poistettu, voitaisiin muuttaa tai se voitaisiin määrätä raukeamaan samoin edellytyksin kuin maksuohjelma, jossa velkoja on määrätty suoritettavaksi. Ohjelman muuttamista tai raukeamista voitaisiin 30 §:n 4 momentin mukaan vaatia viiden vuoden kuluessa ohjelman vahvistamisesta.

Velallinen ei saa 7 §:n 1 momentin mukaan ottaa velkajärjestelyn hakemisen jälkeen uutta velkaa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poikkeuksesta tähän kieltoon. Velkajärjestely voisi sisältää se, että velka — tai sen alennettu määrä — kokonaan tai osaksi maksetaan kertasuorituksena tätä varten otettavalla uudella velalla. Velallinen voisi siis maksaa maksuohjelmaan sisältyvät velat joko kokonaan tai osaksi sitä varten otettavalla uudella velalla. Säännöksellä voi olla merkitystä niissä tapauksissa, joissa velallisella on useita velkoja, joiden ehdot ovat epäedullisia, tai silloin, jos korkotason laskun vuoksi tai muusta syystä on saatavissa edullista lainaa, jolla aikaisempia voidaan korvata.

Velallisen olisi ennen maksuohjelmaehdotuksen tekemistä selvitettävä, myönnettäisiinkö hänelle luotto ja minkäsuuruinen se olisi. Jos velalliselle on myönnetty luotto, velallinen voisi ehdottaa, mitä velkajärjestelyn keinoja velkoihin tulisi soveltaa, jotta hän voisi suorittaa ne uudella luotolla. Maksuohjelmassa todettaisiin kunkin velan osalta velkajärjestelyn sisältö. Maksuaikataulu määrättäisiin siten, että velalliselle jää riittävä aika velkojen maksamiseksi. Maksuohjelman kesto voisi siis olla hyvinkin lyhyt, jos velallinen voi kokonaan suorittaa velat uudella luotolla. Uusi luotto ei kuuluisi velkajärjestelyn piiriin. Sellainen maksuohjelma, jossa velkajärjestely kokonaisuudessaan toteutetaan uuden velan ottamisella, edellyttää, että uudella velalla velkojille maksettavien suoritusten määrä vastaa sitä, mikä velallinen muuten olisi maksuohjelmalla määrätty suorittamaan.

Tavallisiin velkoihin, joita siis ovat myös vakuusvelkojan saatavat siltä osin kuin vakuuden arvo ei riitä niiden kattamiseen, voitaisiin soveltaa kaikkia 1 momentissa tarkoitettuja keinoja. Velkajärjestely pitäisi näiden velkojen osalta ensisijaisesti toteuttaa soveltamalla 1 momentin 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitettuja järjestelyjä. Tämä periaate käy ilmi *3 momentista*, jonka mukaan 4 ja 5 kohdassa tarkoitettuja järjestelyjä voitaisiin soveltaa vain, jos velkajärjestelyä ei muuten voida toteuttaa. Velkoja joudutaan alentamaan, jos velallinen ei maksuohjelman keston puitteissa kykene maksamaan velkojaan 1—3 kohdassa tarkoitetuin keinoin helpotettuna. Velkojen ja luottokustannusten maksuvelvollisuus voitaisiin poistaa kokonaan, jos velallisella ei ole rahaksi muutettavaa varallisuutta eikä hänelle jää varoja velkojen maksuun elinkustannuksista ja elatusvelvollisuudesta aiheutuvien menojen jälkeen.

26 §. *Vakuusvelkojen asema velkajärjestelyssä.* Pykälän *1 momentti* koskisi vakuusvelkojen osalta käytettävissä olevia velkajärjestelyn keinoja. Vakuusvelkoihin voitaisiin soveltaa vain 25 §:n 1 momentin 1—3 kohdissa mainittuja keinoja sekä 2 momentissa tarkoitettua järjestelyä. Lisäksi voitaisiin alentaa vakuusvelan erääntyneen mutta maksamatta olevan viivästyskoron määrää. Viivästyskoron alentaminen on nykyisinkin mahdollista korkolain (633/82) 11 §:ssä mainitulla sosiaalisella perusteella. Tämän vuoksi vakuusvelan viivästyskoron alentamisen on oltava mahdollista myös velkajärjestelyssä. Alentaminen sisältää myös mahdollisuuden poistaa erääntynyt viivästyskorko kokonaan.

Vakuusvelan määrää ei voitaisi alentaa. Tämä koskee sekä maksamatta olevan pääoman määrää että erääntyneiden mutta maksamatta olevien luottokustannusten, ei siis kuitenkaan viivästyskoron määrää. Vakuusvelan määritelmästä 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa ilmenee, että vakuusvelalla tarkoitetaan ainoastaan vakuuden arvon kattamaa osaa velan määrästä.

Jos siis vakuuden arvo ei riitä kattamaan velan määrää, ei olisi estettä alentaa velan määrää vakuuden arvon ylittävältä osalta.

Kun vakuusvelkaan sovelletaan 1 momentin 2 kohtaa eli määrätään, että velallisen maksusuoritukset on luettava ensin velan pääoman ja sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi, olisi lykkäytyville luottokustannuksille määrättävä sellainen korko, joka turvaa niiden nykyarvon. Korkojen ja muiden luottokustannusten maksu voisi siten lykkäytyä niin, että kertyneet erät tulevat suoritettaviksi vasta sen jälkeen, kun velan pääoma on maksettu. Lykkäytyvien korkoerien nykyarvon tulisi kuitenkin säilyä. Tässä yhteydessä on huomattava että vakuusvelan luottokustannuksilla tarkoitetaan luottokustannuksia siltä osin kuin ne kuuluvat vakuusoikeuden piiriin ja vakuuden arvo ne kattaa. Kattavuusarvioinnissa olisi tässä yhteydessä otettava huomioon kysymyksessä olevien luottokustannusten kokonaismäärän nykyarvo.

Jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten alentamisen osalta on huomattava lakiehdotuksen voimaantulosäännös, joka sisältää tiettyjä rajoituksia tämän keinon soveltamismahdollisuuksiin ennen lain voimaantuloa syntyneiden vakuusvelkojen osalta. Kun jäljellä olevia luottokustannuksia 25 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla alennetaan, on otettava huomioon jäljellä oleva luottoaika. Luottokustannusten alennuksen on oltava suhteellisesti sitä pienempi, mitä pidempi jäljellä oleva luottoaika on.

Pykälän *2 momentissa* säädetään siitä, miten nykyarvon turvaava korko määrätään. Korko määrättäisiin tarkoitukseen soveltuvan indeksin mukaan niin, että kultakin vuosineljännekseltä suoritettava korko vastaa viimeistä edelliseltä vuosineljännekseltä todettua indeksin muutosta vuotuiseksi koroksi muutettuna. Kun vakuusvelkaosuus on 29 §:n mukaan määrättävä siten, että velan nykyarvo tulee maksetuksi kohtuullisen ajan kuluessa, ei ajan päättymisajankohtaa kyetä maksuohjelmassa varmuudella määräämään, koska indeksin muutokset eivät tällöin luonnollisestikaan ole tiedossa. Vakuusvelkaosuus onkin yleensä määrättävä siten, että nykyarvon turvaava korko otetaan huomioon sen suuruisena kuin se ohjelman vahvistamisen aikaan olisi. Koron noustessa velalliselle jätetty joustovara maksuvaraa laskettaessa tulisi tällöin pienenemään. Olennaisempi muutos nykyarvon turvaavan koron tasossa voisi johtaa maksuohjelman muuttamiseen. Velkojan tehtäväksi jää koron laskeminen. Velallinen suorittaa vakuusvelkaosuutta niin kauan kunnes velan nykyarvo on tullut kokonaan suoritetuksi.

Pykälän *3 momentin* mukaan velkajärjestely ei vaikuta velkojan esinevakuusoikeuden pysyvyyteen tai sisältöön. Velkajärjestelyssä voidaan kuitenkin muuttaa velkaa koskevia vakuusjärjestelyjä korvaamalla vakuus toisella velan turvaavalla vakuudella.

27 §. *Koron pääomitusta sisältävät lainat velkajärjestelyssä.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin velkajärjestelyn toteuttamisesta sellaisten velkojen osalta, joiden pääomaa ja luottokustannuksia ei voida 25 §:ssä tarkoitetulla tavalla erottaa toisistaan. Säännöksiä tarvitaan erityisesti omistusaravalainojen osalta, joita koskevassa uudessa lainajärjestelmässä on luovuttu kiinteistä lyhennys- ja korkoehdoista. Lyhennysten ja korkojen osuus määrätään vuosimaksuna, joka ei alussa aina kata kaikkia lainan korkoja, jolloin maksamatta jäävä osa koroista lisätään lainan pääomaan. Tällaisten asuntolainojen ja muidenkin lainojen ehdot, joiden mukaan korkoa pääomitetaan, voitaisiin velkajärjestelyssä syrjäyttää ja käsitellä velkajärjestelyn alkaessa maksamatta olevaa määrää samalla tavoin kuin velkaa, johon pääomittamista ei sisälly. Velan määrä on velasta maksamatta oleva määrä velkajärjestelyn alkaessa, johon voi sisältyä pääomitettua korkoa.

Asuntotuotantolain (247/66) 9 §:n 2 momentin mukaan kunta myöntää tässä laissa tarkoitetun asuntolainan luonnolliselle henkilölle omaa asuntoa varten varoista, jotka kunta saa vastaavasti lainana valtiolta. Kunnan on asuntotuotantoasetuksen (88/68) 45 §:n (205/82) mukaan maksettava laina valtiolle sitä mukaa kuin lainan saajien on suoritettava velkaansa kunnalle. Lakiehdotuksen 27 §:n *2 momentin* mukaan kunnan takaisinmaksuvelvollisuus valtiolle määräytyisi sen mukaan kuin velallisen on suoritettava velkaansa kunnalle.

Velkoja voisi valintansa mukaan palata alkuperäisiin lainaehtoihin tai käsitellä velkaa pääomittamista koskevaa ehtoa huomioon ottamatta, jos velkajärjestely määrätään raukeamaan. Tästä säädettäisiin *3 momentissa.*

28 §. *Epäselvien velkojen asema.* Pykälä koskisi epäselvien velkojen asemaa. Jos velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka on määrältään tai perusteeltaan epäselvä, tuomioistuimen olisi määrättävä, minkä suuruisena velka otetaan maksuohjelmassa huomioon.

Lakiehdotuksen 40 §:n 2 momentista ilmenee, että maksuohjelman vahvistaminen ei estäisi velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan perustetta tai määrää taikka velkaan liittyvän vakuusoikeuden pätevyyttä tai sisältöä koskevan väitteen tutkimista, jos asia on velkajärjestelyn yhteydessä riitautettu ja osoitettu ratkaistavaksi erillisessä oikeudenkäynnissä. Lakiehdotuksen 44 §:n 1 momentin 4 kohdasta ilmenee, että jos velkojan oikeus vahvistetaan toisenlaiseksi kuin millaisena se on esillä olevan pykälän nojalla otettu maksuohjelmassa huomioon, tämä olisi peruste maksuohjelman muuttamiselle sikäli kuin asian saama ratkaisu vaikuttaa ohjelman sisältöön.

Pykälässä tarkoitettua kysymystä ratkaistaessa tuomioistuimen tulisi muun muassa kiinnittää huomiota siihen, onko velan määrä tai peruste riitainen kokonaan vai osaksi. Tuomioistuimen olisi myös otettava huomioon se, mitä silloisessa tilanteessa käytettävissä olevan tiedon ja aineiston perusteella voidaan pitää asian todennäköisenä lopputuloksena. Tähän arvioon voi luonnollisesti liittyä paljonkin epävarmuutta. Tehtävällä ratkaisulla ei ole merkitystä siinä oikeudenkäynnissä, jossa asia varsinaisesti tutkitaan, joten tältä kannalta epävarmuus ei ole ongelma.

Jos velkojan oikeuteen liittyy muu kuin velan perustetta tai määrää koskeva epäselvyys, tuomioistuimen olisi edellä sanottua vastaavasti ratkaistava, millaisena velkojan oikeus on otettava maksuohjelmassa huomioon, kunnes asia tulee lopullisesti ratkaistua. Tällainen epäselvyys voi koskea esimerkiksi velkojan vakuusoikeuden pätevyyttä tai sisältöä.

Tässä yhteydessä on myös huomattava 11 §:n säännös, joka voi johtaa siihen, että velkajärjestelyä ei voida myöntää merkittävän velan epäselvyyden vuoksi.

Kysymys velan määrästä voi tulla ratkaistavaksi esimerkiksi tuomioistuimen käsitellessä velallisen ehdotusta maksuohjelmaksi. Jos tuomioistuin katsoo, ettei velallisen ehdotusta voida tältä osin hyväksyä, se voi tällä perusteella antaa ehdotuksen 58 §:n 1 momentin nojalla uudelleen valmisteltavaksi. Tuomioistuimen antamaan päätökseen ei *2 momentin* mukaan saisi erikseen hakea muutosta.

29 §. *Maksuohjelman sisältö ja kesto vakuusvelkojen osalta.* Pykälässä säädettäisiin vakuusvelkojen maksamisesta, kun vakuutena olevaa omaisuutta ei velkajärjestelyssä määrätä muutettavaksi rahaksi. Kuten edellä on todettu, käytännössä säännös useimmissa tapauksissa koskisi velallisen asuntovelkaa, mutta se voisi koskea myös velallisen osamaksuvelkaa esineestä, joka kuuluu hänen tarpeelliseen kotiirtaimistoonsa tai on hänen työvälineensä. Säännös voi koskea myös muuta kuin asuntovelkaa, jos velallisen asunto on sellaisen velan vakuutena.

Velallisen maksuvarasta olisi *1 momentin* mukaan ensin osoitettava tarpeellinen osuus näitä velkoja varten. Maksuvaralla tarkoitetaan sitä osuutta velallisen tuloista, jota velallinen ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin. Nämä tulot hänen on 5 §:n mukaan käytettävä velkojensa maksamiseen. Maksuvaraan ei lueta velallisen varallisuuden rahaksi muutosta saatavia varoja.

Tarpeellinen osuus vakuusvelkoihin eli vakuusvelkaosuus velallisen maksuvarasta olisi määrättävä niin suureksi, että vakuusvelan nykyarvo tulee maksetuksi kohtuullisen ajan kuluessa. Aika ei saisi ilman erityistä syytä olla olennaisesti pitempi kuin velan jäljellä oleva alkuperäinen luottoaika. Velkojan suostumuksella aika voitaisiin määrätä vapaasti.

Olennaista pidennystä jäljellä olevaan luottoaikaan ei säännöksessä määriteltäisi, vaan sen pituus jäisi harkittavaksi tapauksittain. Asuntovelkojen laina-ajat ovat yleensä pitkiä. Yksittäisen lainan maksuaikataulun pidentämisellä alkuperäisestä ei ammattimaiselle luotonantajalle ole suurta merkitystä. Pidennyksen pituutta harkittaessa olisi otettava huomioon velan alkuperäinen maksuaikataulu ja velan jäljellä oleva luottoaika. Jos velkaa on maksettu vasta lyhyen aikaa, maksuaikataulu ei ilman erityistä syytä voisi ylittää jäljellä olevaa luottoaikaa olennaisesti. Jos taas velan jäljellä oleva luottoaika on lyhyt, pidentäminen voisi olla huomattavampi ilman että sitä silti voitaisiin pitää olennaisena. Jos esimerkiksi alunperin 10 vuodessa maksettavaksi sovitun velan jäljellä oleva luottoaika on kahdeksan vuotta, ajan pidentämistä 12 vuoteen ei voitaisi pitää olennaisena. Jos taas jäljellä oleva luottoaika on enää lyhyt, esimerkiksi jäljellä on alkuperäisestä 10 vuoden luottoajasta enää kaksi vuotta, ajan pidentäminen neljään vuoteen ei olisi olennainen pidennys.

Erityisenä syynä jäljellä olevan luottoajan olennaiseen ylittämiseen voisivat olla velallisen olosuhteisiin, lähinnä maksukyvyttömyyden syyhyn liittyvät seikat sekä se, että ylittämisellä

voidaan turvata velallisen asumista. Erityinen syy voisi olla myös se, että luottoajan ylittämisellä on olennainen merkitys velallisen muille velkojille. Jos vakuusvelka on ennen velkajärjestelyn alkamista erääntynyt kokonaan maksettavaksi eikä jäljellä olevaa alkuperäistä luottoaikaa ole, erityisestä syystä luottoajan pidentämiseen voi olla peruste.

Jos velallisen maksuvara ei riitä kattamaan vakuusvelkaosuutta, omaisuus olisi muutettava rahaksi.

30 §. *Yleissäännös maksuohjelmasta tavallisten velkojen osalta.* Pykälän *1 momentin* mukaan tavallisten velkojen suoritukseksi osoitettaisiin sekä velallisen maksuvara että velallisen varallisuuden rahaksi muutosta saatavat varat sen mukaan kuin 34 §:ssä säädetään. Jos velallisella on vakuusvelkaa, maksuvara osoitettaisiin tavallisille veloille vakuusvelkaosuuden vähentämisen jälkeen.

Pääperiaatteena pykälän *2 momentin* mukaan olisi se, että maksuohjelman kesto olisi tavallisten velkojien osalta viisi vuotta. Maksuohjelman kesto voisi olla viittä vuotta lyhyempi, jos se on kohtuullista ottaen huomioon velallisen olosuhteet sekä se, miten ja missä määrin velallinen on maksanut velkojaan ennen velkajärjestelyn hakemista tai suorittaa niitä omaisuuden rahaksi muutosta saatavilla varoilla.

Velallisen olosuhteet voivat olla peruste lyhyempään maksuohjelmaan, kun on tiedossa, että velallisen maksuvara esimerkiksi eläkkeelle siirtymisen vuoksi oleellisesti vähenee. Lyhyempään maksuohjelmaan saattaa olla aihetta myös velallisen iän tai perheen koon vuoksi, jos pitkän maksuohjelman noudattaminen tällaisista syistä muodostuu erityisen raskaaksi. Maksuohjelma voitaisiin määrätä viittä vuotta lyhyemmäksi, jos velallinen esimerkiksi on jo ennen velkajärjestelyn hakemista useiden vuosien ajan käyttänyt tulonsa tässä laissa säädetyssä laajuudessa velkojensa maksamiseen. Lyhyempi maksuohjelma voitaisiin vahvistaa myös silloin, kun velallinen on muuttanut asuntonsa rahaksi velkojensa maksamiseksi tai jos hänet maksuohjelmassa määrätään niin tekemään.

Pykälän *3 momentissa* viitattaisiin ensin 32 §:ään, jonka mukainen vähimmäiskertymä velallisen on suoritettava tavallisia velkojaan, jos hänellä on omistusasunto. Jos velallinen säilyttää asuntonsa, maksuohjelman kesto voitaisiin määrätä pidemmäksi kuin viideksi vuodeksi, ei kuitenkaan yli kymmeneksi vuodeksi. Jos omistusasuntoa ei muuteta rahaksi, tavallisten velkojien kannalta on kohtuullista, että velallinen tällöin suorittaa velkojaan pidemmän ajan ja että velkojille voidaan turvata suurempi osuus saatavistaan kuin minkä he voisivat saada viiden vuoden maksuohjelman puitteissa.

Jos velallisen maksuvelvollisuus velkajärjestelyssä poistetaan kokonaan, maksuohjelman muuttamista tai raukeamista voitaisiin *4 momentin* mukaan vaatia viiden vuoden kuluessa ohjelman vahvistamisesta.

31 §. *Tavallisten velkojen keskinäinen asema.* Pykälän *1 momentista* ilmenee se perusperiaate, että tavalliset velkojat olisi velkajärjestelyssä asetettava keskenään yhdenvertaiseen asemaan. Tavallisia velkojia olisi siis kohdeltava keskenään samanlaisella tai ainakin yhdenvertaisella tavalla. Pykälän 2 tai 3 momentin perusteella voidaan poiketa tästä yhdenvertaisuuden periaatteesta.

Tavallisille veloille olisi suoritettava yhtäläinen suhteellinen osuus saatavasta. Velkoja saa velallisen maksuvarasta ja varallisuudesta sen osuuden, jota hänen velkansa edustaa kaikista tavallisista veloista. Osuuksia laskettaessa otettaisiin huomioon velkojen pääoman, erääntyneiden mutta maksamatta olevat luottokustannusten sekä mahdollisten viivästyskorkojen yhteismäärä velkajärjestelyn alkaessa. Velalle velkajärjestelyn alkamisen jälkeen juoksevaa korkoa ei oteta osuuksia laskettaessa huomioon. Tämä ilmenee pykälän 3 momentista, jonka mukaan korko tältä ajalta suoritetaan vasta muiden saatavien jälkeen.

Pykälän *2 momentin* mukaan maksuvara ja varat olisi osoitettava 1 momentin säännösten estämättä ensin etuoikeutetun elatusapuvelan suoritukseksi. Tällä tarkoitetaan 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa määriteltyä elatusapuvelkaa, joka on erääntynyt viimeisen vuoden aikana ennen velkajärjestelyn alkamista sekä vahingonkorvauslain nojalla lapselle maksettavaksi tuomittua elatusapua. Etuoikeutettua ei ole se osa elatusapuvelasta, joka perustuu lapselle maksetun elatustuen takaisinperintään. Samoin muu elatusapuvelka on tavallista velkaa. Velkajärjestelyn alkamisen jälkeen erääntyvät elatusavut otetaan huomioon velallisen maksukyvyn arvioinnissa velallisen elatusvelvollisuudesta aiheutuvina menoina.

Velallinen olisi maksuohjelmassa määrättävä maksamaan mainittu elatusapuvelka ensin eli ennen kuin hän alkaa suorittaa muita tavallisia

velkojaan. Säännös ei ole harkinnanvarainen. Säännös merkitsee ensinnäkin sitä, että velkajärjestelyn keinoista etuoikeutettuun elatusapuvelkaan voi olla sovellettavissa vain 25 §:n 1 momentin 1 kohta eli maksuaikataulun muuttaminen, jos velallinen kykenee suorittamaan etuoikeutetun elatusapuvelan kokonaan. Toiseksi säännöksestä johtuu, että velan määrää joudutaan alentamaan, jos velallinen kykenee maksamaan elatusapuvelkaa vain osaksi. Etuoikeutetun elatusapuvelan alentaminen merkitsee sitä, että muiden tavallisten velkojen maksuvelvollisuus on poistettava kokonaan. Elatusapuvelka voidaan etuoikeutetultakin osalta poistaa kokonaan, jos velkajärjestelyä ei muuten voida toteuttaa.

Pykälän 2 momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan velallinen voitaisiin 1 momentin estämättä määrätä maksamaan sellaiset velat, jotka liittyvät velallisen välttämättömiin elinkustannuksiin tai ovat velallisen välttämättömiä asumismenoja. Tällaisia velkoja voisivat olla ruokamenoista aiheutuneet velat ja vuokra- tai vastikevelat. Velkojat, jotka ovat tavallaan ottaneet osaa velallisen toimeentulosta aiheutuneisiin kustannuksiin, voitaisiin siten asettaa muita velkojia parempaan asemaan. Säännös on harkinnanvarainen. Harkinnassa voidaan ottaa huomioon muun muassa velan määrä ja ajanjakso, jona velka on syntynyt, velkojan taloudellinen asema ja velan suorittamisen merkitys muiden tavallisten velkojen kannalta.

Pykälän *3 momentti* koskisi maksuohjelmassa viimesijalle asetettavia velkoja. Sellaisia olisivat ensinnäkin ne korot ja muut mahdolliset luottokustannukset, jotka kertyvät velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana. Nämä velat jäisivät useimmiten ilman suoritusta. Periaate olisi tältä osin sama kuin etuoikeusjärjestelmän uudistamista koskevaan esitykseen sisältyvässä velkojien maksunsaantijärjestystä koskevan lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa. Viimesijaisia olisivat myös muut sellaiset velat, jotka konkurssissa ja ulosmittauksessa olisi suoritettava viimeksi. Se, mitä näihin velkoihin kuuluu, ilmenee mainitun lakiehdotuksen 6 §:stä.

Viimesijalle asettavia saatavia olisivat lisäksi 24 §:n 3 momentissa tarkoitettu yhteisvastuullisen kanssavelallisen ja takaajan takautumisoikeuteen perustuva velka.

32 §. *Tavallisten velkojen vähimmäiskertymä velallisen omistaessa asuntonsa.* Pykälässä on säännökset siitä vähimmäiskertymästä, joka velkajärjestelyssä on tultava tavallisille veloille silloin, kun velallisen varallisuuteen kuuluu omistusasunto. Velallisen on *1 momentin* mukaan suoritettava tavallisia velkojaan tätä vähimmäiskertymää vastaava määrä riippumatta siitä, saako velallinen säilyttää asuntonsa vai onko se muutettava rahaksi. Vaadittu kertymä määräytyisi sen mukaan, minkä määrän velallinen kykenisi velkajärjestelyssä suorittamaan tavallisia velkojaan, jos hänen asuntonsa muutettaisiin rahaksi ja velalliselle jäisi tietty määrä siitä osasta asunnon arvoa, jota ei rasita velkojan vakuusoikeus.

Pykälän *2 momentin 1 kohdan* mukaan tavallisten velkojen vaadittuun kertymään luettaisiin se mahdollinen ylijäämäarvo, joka saadaan, kun omistusasunnon todennäköisestä myyntihinnasta vähennetään ensinnäkin realisointikustannukset, toiseksi asuntoa rasittavat vakuusvelat ja kolmanneksi *asumissuojaosuus*. Viimeksi mainitulla tarkoitetaan sellaista pääomamäärää, joka tarvittaisiin kohtuullisen asunnon turvaamiseen velalliselle ja hänen perheelleen. Kysymyksessä on siten laskelmallinen suojaosuus, jonka avulla velallisen asumista voidaan taloudellisesti turvata ja jota voidaan soveltaa kaikenlaisiin asunnon hallintamuotoihin. Asumissuojaosuuden suuruus määrättäisiin laskemalla, mikä on se pääomamäärä, jonka turvin velallisen ja hänen perheensä kohtuullinen asuminen edullisimman saatavilla olevan vaihtoehdon mukaan tulisi turvatuksi. Jos pidetään silmällä vuokra-asuntoa, tarvittava pääoma olisi se rahamäärä, jonka tuotto riittäisi kattamaan velallisen tarpeeseen nähden kohtuullisen asunnon vuokran. Jos pidetään silmällä omistusasuntoa, tarvittava pääoma olisi kohtuullisen asunnon hankintameno. Jos pidetään silmällä asumisoikeusasuntoa, tarvittava pääoma olisi kohtuullisen asunnon asumisoikeusmaksu tai asumisoikeuden luovutusvastike. Asumissuojaosuus olisi määrättävä sellaisen asumisvaihtoehdon mukaan, joka todellisuudessa olisi velallisen saatavilla. Jos vaihtoehtoja on useampia, ratkaiseva olisi pienimmän pääomamäärän vaativa vaihtoehto.

Jos 1 kohdassa tarkoitetun laskutoimituksen osoittama erotus on positiivinen, se merkitsee, että velallisen asunnossa on sellaista ylijäämäarvoa, joka on otettava huomioon tavallisten velkojen vähimmäiskertymän määrässä. Jos taas laskutoimituksen lopputulos on negatiivinen, se merkitsee, että tavallisten velkojen

vähimmäiskertymä määräytyy pelkästään 2 kohdan mukaan.

Momentin *2 kohdan* mukaan tavallisten velkojen vähimmäiskertymään luettaisiin se määrä, joka tavallisille veloille kertyisi enintään viiden vuoden maksuohjelmalla siinä tapauksessa, että velallisen omistusasunto muutettaisiin rahaksi. Velallisen maksuvaraa laskettaessa tulisivat siten tällöin otetuksi huomioon asumiskustannukset siitä vaihtoehtoisesta asunnosta, jota silmällä pitäen 1 kohdassa tarkoitettu asumissuojaosuuskin on laskettu, eli asunnon vuokra taikka käyttö- tai yhtiövastike. Jos asumissuojaosuus on määräytynyt vuokra-asumisvaihtoehdon pohjalta, olisi 2 kohdan yhteydessä otettava velallisen tulona huomioon sen pääoman tuotto, joka velalliselle 1 kohdan mukaan jäisi.

Mikäli se kertymä, jonka velallinen asuntonsa säilyttäen kykenee enintään kymmenen vuoden pituisella maksuohjelmalla suorittamaan tavallisille velkojille, on arvoltaan vähintään yhtä suuri kuin se määrä, joka tavallisille velkojille 1 ja 2 kohdan mukaan kertyisi siinä tapauksessa, että asunto realisoitaisiin, nämä velkojat eivät joudu taloudellisesti epäedullisempaan asemaan, vaikka asuntoa ei realisoida. Kertymien vertailussa tulisi ottaa huomioon se, että ne saadaan eripituisten ajanjaksojen kuluessa. Tämä edellyttää kohtuullisen, vähintään rahan arvon muutosta vastaavan koron huomioon ottamista vertailua tehtäessä.

33 §. *Velallisen omistusasunnon rahaksimuutto tavallisten velkojen suoritukseksi.* Pykälässä säädettäisiin siitä, milloin velallisen omistusasunto on muutettava rahaksi tavallisten velkojen suoritukseksi. Asunnon rahaksimuutosta vakuusvelkojan saatavan suoritukseksi on säännös 29 §:n 2 momentissa.

Jos velallinen kykenee ilman asunnon realisointia maksamaan tavallisia velkojaan vähintään 32 §:ssä tarkoitetun vähimmäiskertymän, hän voisi säilyttää asuntonsa. Jos taas osoittautuu, että velallinen ei asuntonsa säilyttämällä kykene suorittamaan tavallisille velkojille edellä tarkoitettua vähimmäiskertymää, velallisen asunto olisi muutettava rahaksi. Poikkeuksena olisi kuitenkin se tilanne, että vertailtavien kertymien ero olisi vähäinen. Jos asunnon realisointi ja sen mukaan toteutettava velkajärjestely lisäisi tavallisten velkojien kertymää tai jako-osuutta vain vähän — esimerkiksi jos kertymien ero on joidenkin prosenttien luokkaa — asunnon realisointia vastoin velallisen tahtoa ei voitaisi pitää kohtuullisena, koska velkojatkaan eivät hyötyisi siitä sanottavasti. Toinen poikkeus koskisi sellaista käytännössä epätavallista tilannetta, jossa kohtuullista muuta asuntoa ei ole saatavissa. Esimerkkinä voidaan mainita, että velallisella on sellainen sairaus tai vamma, jonka vuoksi asunnolle on asetettava erityisvaatimuksia eikä niitä vastaavaa muuta asuntoa ole tosiasiassa saatavissa.

34 §. *Velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saatujen varojen käyttäminen.* Pykälän *1 momentin* mukaan velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saatavat varat käytetään tavallisten velkojen suoritukseksi. Varoista on ensin vähennettävä realisointikustannukset ja vakuusvelat.

Pykälän *2 momentti* koskee velallisen omistusasunnon rahaksi muutosta saatavien varojen käyttämistä. Säännökset varojen käyttämisestä tulisivat sovellettavaksi sekä silloin, kun rahaksi muutto perustuu 33 §:ään, että silloin, kun rahaksi muutto toimitetaan vakuusvelkojan vaatimuksesta 15 §:n nojalla.

Tavallisten velkojen maksamiseen olisi käytettävä se rahamäärä, joka jää jäljelle, kun asunnon luovutushinnasta vähennetään realisointikustannukset ja vakuusvelat. Tavallisille velkojille voisi kuitenkin tulla enintään 32 §:n mukaista kertymää vastaava määrä.

Säännöksen mukaan lähtökohtana olisi siis se, että velallisen tavalliset velat suoritetaan asunnon realisointituloksesta 32 §:n mukaiseen määrään saakka. Jos tavalliset velat tulevat tällä tavoin kokonaan suoritetuiksi, velalliselle ei vahvisteta maksuohjelmaa. Jos taas realisointitulos ei riitä 32 §:n mukaisen määrän suorittamiseen tavallisille velkojille, loppuosan suorittamiseksi vahvistettaisiin maksuohjelma.

Tuomioistuin voisi kuitenkin määrätä, että tavallisille velkojille 32 §:n mukaan tuleva määrä on ensisijaisesti suoritettava maksuohjelmalla ja että asunnon realisointituloksesta otetaan vain se määrä, joka ei maksuohjelmalla tule suoritetuksi. Tällöin siis velallinen saisi käyttöönsä 32 §:n 1 kohdassa tarkoitetun asumissuojaosuuden siltä osin kuin sitä jää jäljelle, kun asunnon luovutushinnasta vähennetään realisointikulujen ja vakuusvelkojen ohella se osa tavallisille veloille kuuluvasta kertymästä, joka ei tule suoritetuksi maksuohjelmalla. Edellytyksenä järjestelylle, jossa siis tavallisille veloille tulevat suoritukset kerrytetään ensisijaisesti maksuohjelmalla, olisi, että se on kohtuul-

linen velallisen asumisen järjestämiseksi. Jos tätä suoritusjärjestystä noudattaen velalliselle jäävä osa realisointituloksesta on sen suuruinen, että kyseistä rahamäärää voidaan käyttää hyväksi velallisen asumisen järjestämisessä, säännöksen mukainen järjestely olisi usein perusteltu. Asumissuojaosuuden käyttötapa voisi vaihdella sen määrästä ja tarjolla olevista asumisvaihtoehdoista riippuen. Kysymykseen voisi tulla yhtä hyvin esimerkiksi vuokraennakon maksaminen kuin asumisoikeusmaksun suorittaminen, aikaisempaa pienemmän omistusasunnon hankinnan rahoittaminen taikka varojen sijoittaminen velallisen asumismenojen kattamiseksi. Käyttötapa voitaisiin määritellä tuomioistuimen päätöksessä uhalla, että velkajärjestely raukeaa, jos varat käytetään muuhun tarkoitukseen. Tuomioistuin voisi myös määrätä, että varat on asetettava vakuudeksi maksuohjelman mukaisen suoritusvelvollisuuden täyttämisestä. Myös tällöin maksuohjelman laiminlyönti voisi johtaa ohjelman raukeamiseen siten kuin 42 §:ssä säädetään. Vakuusjärjestely antaisi velkojille lisäsuojaa maksuohjelman laiminlyönnin varalta.

35 §. *Omistusasunnon rahaksi muuton lykkääminen.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta lykätä velallisen omistusasunnon realisointia. Säännöstä voitaisiin soveltaa kaikissa niissä tapauksissa, joissa asunnon realisointi tulee velkajärjestelyssä ajankohtaiseksi. Edellytyksenä lykkäämiselle olisi, että sitä on velallisen ja hänen perheensä olosuhteet huomioon ottaen pidettävä kohtuullisena. Lisäksi edellytetään, että velallinen maksaa lykkäysajalta juoksevan koron velalle, josta asunto on vakuutena.

Asunnon rahaksimuuton lykkäämistä koskeva asia voisi tulla ratkaistavaksi velallisen esittämästä vaatimuksesta. Velallinen voisi esittää vaatimuksen, jos velkoja 15 §:n nojalla vaatii rahaksimuuttoa. Mainitun säännöksen perusteella velkoja voi saada tuomioistuimelta rahaksimuuttoon oikeuttavan määräyksen, jos on ilmeistä, että velallinen ei kykene maksamaan velkojalle 29 §:n nojalla määräytyvää vakuusvelkaosuutta. Asunnon rahaksimuutto voi tulla lisäksi kysymykseen sen vuoksi, että velallinen ei kykene maksamaan tavallisten velkojen vähimmäiskertymää (33 §). Velallinen voisi myös sisällyttää lykkäysvaatimuksensa hakemukseensa velkajärjestelystä tai ehdotukseensa maksuohjelmaksi taikka esittää vaatimuksensa maksuohjelman käsittelyä varten toimitettavassa istunnossa.

Asunnon rahaksi muuttoa voitaisiin lykätä enintään yhdellä vuodella. Lykkäyksen tarkoituksena on ennen kaikkea varata velalliselle aikaa järjestää asumisensa muulla tavoin. Toiseksi lykkäyksen tarkoituksena on ehkäistä sellaisia taloudellisia tappioita, joita asunnon nopeasta rahaksimuutosta saattaisi aiheutua. Kolmanneksi realisoinnin lykkäämiseen voi olla aihetta, jos velallisen maksukyvyttömyys johtuu esimerkiksi työttömyydestä ja velallisen maksukyvyn paraneminen on odotettavissa. Lykkäyksen pituus olisi harkittava nämä seikat huomioon ottaen.

Velalliselle voitaisiin vahvistaa maksuohjelma, vaikka asunto on muutettava rahaksi ja vaikka rahaksimuuttoa on kysymyksessä olevan säännöksen perusteella lykätty. Maksuohjelmassa velallinen määrättäisiin maksamaan velalle, jonka vakuutena asunto on, juokseva korko. Lykkäysajan jälkeiseltä ajalta maksuohjelmassa arvioitaisiin velallisen asumismenot.

Jos velallinen lykkäysaikana laiminlyö koron maksun, vakuusvelkoja saisi realisoida asunnon. Tuomioistuimen päätöstä ei vaadittaisi.

36 §. *Maksuohjelmaan sisällytettävät tiedot.* Velallisen maksuvelvollisuus velkojille ja sen perusteet ilmenisivät ehdotuksen mukaan maksuohjelmasta. Pykälän 1—6 kohdat koskevat velallisen maksukyvyn määräytymistä. Maksuohjelmasta tulisi ilmetä se varallisuus, jonka velallinen on oikeutettu velkajärjestelyssä säilyttämään (*1 kohta*). Tällaista varallisuutta voisivat olla 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu velallisen perusturvaan kuuluva omaisuus: asuntoirtaimisto, työvälineet ja niihin rinnastettavat esineet sekä velallisen omistusasunto, jollei 15, 29 tai 33 §:stä johdu muuta.

Maksuohjelmassa määrättäisiin velallisen velkojen suoritukseksi käytettävästä varallisuudesta (*2 kohta*). Jos varallisuus on jo muutettu rahaksi, ohjelmassa olisi vahvistettava siitä saadut tuotot. Jos tuotto on jonkun muun kuin velallisen hallussa, esimerkiksi ulosottomiehellä, maksuohjelmassa ulosottomies voitaisiin määrätä luovuttamaan varat velalliselle tai tilittämään ne maksuohjelman mukaisesti suoraan velkojille. Jos varallisuutta ei ole muutettu rahaksi, tuomioistuimen olisi maksuohjelmassa määrättävä selvittäjä, ulosottomies, velallinen tai vakuusvelkoja huolehtimaan siitä (37 §). Rahaksimuutosta saatavat tuotot arvioitaisiin maksuohjelmassa. Jos velallisella on vakuusvelan lisäksi tavallista velkaa, on tavallisten velkojen vähimmäiskertymästä määrättävä

maksuohjelmassa. Jos todetaan, että velallinen ei omistusasuntonsa säilyttäen kykene vähimmäiskertymää suorittamaan, myös asunnon rahaksimuutosta, sen toimittamisesta ja siitä saatavien varojen käytöstä määrätään maksuohjelmassa sen mukaan kuin 34 §:ssä säädetään.

Maksuohjelmaan tulee sisältyä tiedot velallisen tuloista sekä arvio niiden suuruudesta maksuohjelman keston aikana (*3 kohta*). Tuloja on käsitelty edellä 4 §:n kohdalla. Maksuohjelmasta tulee ilmetä myös velallisen välttämättömät elinkustannukset ja elatusvelvollisuudesta aiheutuvat menot sekä muut hänen taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat, joilla on merkitystä velallisen maksukyvyn kannalta (*4 kohta*). Jos muutokset menoissa ovat ennakoitavissa, menojen suuruus on todettava eri ajanjaksoina. Tällaisia ennakoitavia menoja voivat olla esimerkiksi asumiskustannusten muutos. Velallisen menoja on käsitelty edellä 4 §:n kohdalla.

Maksuohjelmassa on määriteltävä velallisen maksuvara (*5 kohta*). Maksuvaran suuruus määriteltäisiin kuukautta tai muuta sopivaa ajanjaksoa kohden laskettuina. Kun velallisella on vakituinen työ tai hänen tulotasonsa on muuten, esimerkiksi eläketulon vuoksi suhteellisen vakaa, maksuvara määriteltäisiin kuukautta kohden. Jos velallinen on esimerkiksi ammatinharjoittaja ja hänen tulonsa kertyvät epäsäännöllisesti, tulojen määrä todettaisiin muuta ajanjaksoa kohti, esimerkiksi neljännesvuosittain tai puolivuosittain. Tulojen määrittelyllä tiettyä ajanjaksoa kohden on merkitystä määrättäessä veloille maksuaikataulu.

Tuomioistuin voi määrätä toimenpiteistä, joihin velallisen on ryhdyttävä maksukykynsä parantamiseksi. Määräykset toimenpiteistä on sisällytettävä maksuohjelmaan (*6 kohta*). Määräyksiä voidaan antaa senkaltaisista toimenpiteistä, joiden avulla velallinen voi maksuohjelman myöhemmässä vaiheessa kyetä maksamaan velkojilleen enemmän kuin hänet maksuohjelman alkuvaiheessa määrätään maksamaan. Velallinen voitaisiin esimerkiksi velvoittaa ryhtymään erilaisiin toimenpiteisiin menojensa vähentämiseksi kuten hakemaan vuokra-asuntoa, jonka vuokra alittaisi hänen nykyiset vuokramenonsa.

Pykälän 1 momentin kohdat 7 ja 8 koskevat velkajärjestelyn piiriin kuuluvia vakuusvelkoja ja kohdat 9 ja 10 tavallisia velkoja.

Maksuohjelmasta tulee ilmetä kunkin vakuusvelan määrä ja vakuutena oleva omaisuus. Maksuohjelmassa on siten ratkaistava, mikä osuus velasta on vakuusvelkaa (*7 kohta*).

Velallisen vakuusvelkojalle maksettavan suorituksen määrä eli 29 §:n perusteella määräytyvän vakuusvelkaosuuden suuruus sekä sen määräytymisperusteet vahvistetaan ohjelmassa. Vakuusvelkaosuuden suuruuteen vaikuttaa velkajärjestelyn sisältö eli vakuusvelkaan sovellettava velkajärjestelyn keino ja maksuohjelman kesto. Niiden tulee ilmetä ohjelmasta samoin kuin velallisen noudatettavaksi määrättävä maksuaikataulu vakuusvelan osalta (*kohta 8*). Tarkoituksenmukaista on, että velallinen määrätään suorittamaan vakuusvelkaosuus velkojalle kuukausittain.

Maksuohjelmaan on sisällytettävä tiedot tavallisten velkojen määristä. Ohjelmasta tulee ilmetä velallisen näiden velkojen suoritukseksi käytettävä maksuvara ja varat (*9 kohta*). Varat, jotka saadaan muusta kuin omistusasunnon rahaksimuutosta, on kokonaan käytettävä tavallisten velkojen suorittamiseen (34 § 1). Velallisen maksuvara olisi määrättävä joko kokonaan tai vakuusvelkaosuuden vähentämisen jälkeen tavallisten velkojen suoritukseksi. Maksuohjelmassa määrättäisiin velkajärjestelyn sisällöstä eli tavallisiin velkoihin sovellettavista velkajärjestelyn keinoista kunkin tavallisen velan osalta samoin kuin maksuaikataulusta ja ohjelman kestosta (*kohta 10*). Jos velallisella on etuoikeutettua elatusapuvelkaa tai jos tavallinen velka on 31 §:n 2 momentin mukaan määrätty maksettavaksi ennen muita velkoja, ratkaisun tulee ilmetä maksuohjelmasta. Maksuaikataulu voitaisiin määrätä esimerkiksi siten, että velallinen ensin suorittaa pois pienveloille tulevan osuuden ja alkaa sen jälkeen suorittaa suurempia velkojaan.

Maksuohjelmasta tulee ilmetä myös ratkaisut 13 ja 18 §:ssä tarkoitetuista turvaamistoimia, täytäntöönpanoa ja virka-apua koskevista toimenpiteistä (*kohta 11*).

Koska maksuohjelman sisältö perusteluineen on velkajärjestelyssä annettava päätös, siihen sisällytettäisiin myös oikeudenkäyntikuluja sekä selvittäjän palkkiota ja kustannuksia koskevat ratkaisut (*kohta 12*).

37 §. *Rahaksimuuton toimittaminen.* Pykälän *1 momentin* mukaan tuomioistuin voisi määrätä selvittäjän, ulosottomiehen, velallisen tai vakuusvelkojan huolehtimaan maksuohjelmassa määrätystä varallisuuden rahaksi muuttamisesta. Määräys voitaisiin antaa asiaan osallisen tai tuomioistuimen omasta aloitteesta. Jos selvittä-

jä on määrätty, hän huolehtisi rahaksimuutosta ja varojen tilittämisestä. Tästä voitaisiin kuitenkin poiketa esimerkiksi, kun omaisuus on velan vakuutena ja on tarkoituksenmukaista antaa realisoinnista huolehtiminen vakuusvelkojan tai ulosottomiehen tehtäväksi. Näin voitaisiin menetellä etenkin, jos omaisuus on luovutettu velallisen haltuun osamaksu- tai vuokrausluottosopimuksen nojalla. Rahaksimuuton vuoksi voidaan joissakin tapauksissa joutua muuttamaan maksuohjelmaa. Tällöin selvittäjä tulisi yleensä määrätä huolehtimaan realisoinnista ja tekemään sen jälkeen maksuohjelman muutosehdotus. Tarvetta maksuohjelman muuttamiseen ei ole, kun varat tilitetään maksuohjelman mukaan tavallisille veloille ohjelmassa määriteltyjen suhteellisten osuuksien mukaan.

Myös ulosottomies voitaisiin määrätä huolehtimaan rahaksimuutosta virkansa puolesta.

Rahaksimuuttokustannukset otettaisiin realisoinnista saatavista varoista. Selvittäjän palkkion osalta on erikseen säännös 70 §:ssä. Ulosottomiehen osalta kyseessä oleva säännös merkitsee sitä, että täytäntöönpanokuluja ei tällaisissa tapauksissa peritä velalliselta.

Pykälän *2 momentissa* olisi omaisuuden rahaksi muuttoa koskeva säännös, joka koskisi velallista, ulosottomiestä ja selvittäjää riippumatta siitä, toimitetaanko rahaksimuutto ennen vai jälkeen maksuohjelman vahvistamista. Säännös koskisi myös vakuusvelkojaa siinä tapauksessa, että vakuusvelkoja määrätään maksuohjelmassa muuttamaan vakuutena oleva omaisuus rahaksi. Jos vakuusvelkoja on tehnyt 15 §:ssä tarkoitetun vaatimuksen saada käyttää vakuuteen perustuvia oikeuksiaan, velkoja saisi käyttää oikeuksiaan niillä edellytyksillä ja sillä tavoin kuin muualla on säädetty. Rahaksimuutto olisi aina suoritettava huolella ja tarkoituksenmukaisella tavalla siten, että omaisuudesta saadaan mahdollisimman korkea hinta mahdollisimman pienin kustannuksin. Tällä tarkoitetaan tarkoituksenmukaisen myyntitavan valitsemista ja varallisuuden rahaksi muuttamista käypään hintaan.

Päätös omaisuuden realisoinnista ja siitä, kenen tehtävä se on annetaan maksuohjelmassa. Jos myyjänä ei ole velallinen, ei hänen suostumuksensa kauppaan ole tarpeen. Velallista olisi kuitenkin ennen rahaksimuuton toimittamista kuultava. Kuuleminen voisi tapahtua vapaamuotoisesti. Rahaksimuutosta ja varojen tilittämisestä olisi velalliselle annettava kirjallinen selvitys.

38 §. *Maksuohjelman vahvistaminen.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin maksuohjelman vahvistamisen edellytyksistä. Velallisen ehdotus maksuohjelmaksi voitaisiin vahvistaa aina velkojien suostumuksella. Vastoin velkojien suostumusta maksuohjelma voitaisiin vahvistaa, jos velkajärjestelyyn on 9—11 §:n mukaan edellytykset ja maksuohjelma vastaa lakiehdotuksen säännöksiä. Säännöksestä ilmenee siten, että tuomioistuin tutkii velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen edellytykset uudestaan ennen kuin maksuohjelma vahvistetaan. Velkojan vahingoksi maksuohjelmassa voitaisiin poiketa lain säännöksistä asianomaisen velkojan suostumuksella.

Jos velallisen ehdotus ei vastaisi 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä maksuohjelman vahvistamiselle, tuomioistuin voisi 58 §:n 1 momentin nojalla lykätä asian ja varata velalliselle tilaisuuden laatia uusi ehdotus. Säännöksen tarkoituksena on vähentää sitä työtä, joka tuomioistuimelle muuten voisi aiheutua maksuohjelmaehdotuksen muuttamisesta. Tuomioistuimen olisi ilmoitettava päätöksessään, minkä vuoksi ehdotusta ei voida vahvistaa.

Jos maksuohjelmaehdotuksessa oleva puute on sellainen, että tuomioistuin voi sen ilman ajanhukkaa korjata, ehdotus voidaan vahvistaa tuomioistuimen tekemin muutoksin.

Pykälän *2 momentin* mukaan velallisen olisi noudatettava vahvistettua maksuohjelmaa, vaikka päätökseen haettaisiin muutosta, jollei ylempi tuomioistuin määrää toisin.

39 §. *Kaavat ja laatimisohjeet.* Oikeusministeriö vahvistaisi kaavan velkajärjestelyä koskevaa hakemusta ja maksuohjelmaehdotusta varten ja antaisi niiden laatimista koskevat ohjeet. Asiakirjojen laatiminen kaavan mukaisesti tai sen mukaiselle lomakkeelle on omiaan edistämään ja selkeyttämään velkajärjestelyasian käsittelyä. Velallisen hakemuksen on sisällettävä kaikki sellaiset tiedot, joilla on merkitystä velkajärjestelyn edellytyksiä ja esteitä tutkittaessa. Epätäydellisten hakemusten aiheuttaman lisätyön estämiseksi 50 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että hakemus on laadittava kaavan mukaisesti uhalla, että se voidaan muuten jättää tutkimatta.

6 luku. **Vahvistettua maksuohjelmaa koskevat säännökset**

40 §. *Maksuohjelman oikeusvaikutukset.* Pykälän *1 momentista* ilmenee, että kun maksuohjelma on vahvistettu, sen sisältö määräisi velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ehdot ja korvaisi siten kyseisten velkasuhteiden aikaisemmat ehdot. Maksuohjelma ei kuitenkaan saisi oikeusvoimaa siinä mielessä, että lainvoimaisesti vahvistettu ohjelma ehdottoman lopullisesti määräisi siihen kuuluvien oikeussuhteiden sisällön. Ohjelman oikeusvaikutukset voisivat raueta esimerkiksi sen vuoksi, että velallinen laiminlyö ohjelman noudattamisen (42 §). Ohjelmaa olisi myös mahdollista myöhemmin muuttaa tietyin edellytyksin (44 §). Velkajärjestelyn piiriin kuuluva tuntematon velka ei maksuohjelman vahvistamisen myötä lakkaa. Sellaisen velan ilmeneminen voi johtaa maksuohjelman muuttamiseen 44 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla. Tässä yhteydessä on syytä todeta, että velallisen kuolema maksuohjelman aikana ei aiheuta maksuohjelman raukeamista. Velkojien saatavat otettaisiin perunkirjoituksessa ja pesänselvityksessä huomioon maksuohjelmassa määrätyn suuruisina.

Pykälän 1 momentista ilmenee lisäksi, että maksuohjelma ei olisi täytäntöönpanoperuste. Jos velallinen laiminlyö maksuohjelman mukaisen suorituksen velkojalle, velkoja voisi 42 §:n nojalla vaatia, että maksuohjelma raukeaa.

Pykälän *2 momentista* ilmenee, että maksuohjelman vahvistaminen ei estäisi velan määrää tai perustetta koskevan väitteen tai riidan tutkimista ja ratkaisemista erikseen, jos velka on velkajärjestelyssä riitautettu ja asia osoitettu eri oikeudenkäynnissä ratkaistavaksi (57 §). Lakiehdotuksen 44 §:n 1 momentin 4 kohdassa on säännös sen varalta, että velan määrä tai muu velkojan oikeutta koskeva seikka tällaisessa erillisessä oikeudenkäynnissä vahvistetaan toisenlaiseksi kuin millaisena se on otettu maksuohjelmassa huomioon ja tämä edellyttää maksuohjelman muuttamista.

Velallinen ei voisi *3 momentin* mukaan pätevästi sitoutua tekemään sellaisia velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuvia tai liittyviä suorituksia, jotka eivät perustu vahvistettuun maksuohjelmaan. Tällaiset sitoumukset, joiden tarkoituksena tai seurauksena olisi tietyn velkojan saattaminen parempaan asemaan kuin mitä maksuohjelma edellyttää, olisivat mitättömiä. Säännöksen tarkoituksena on estää velallista ja velkojaa tekemästä sellaisia järjestelyjä, joilla kyseinen velkoja voisi saada itselleen erityisetuja.

41 §. *Maksuohjelman noudattaminen.* Pykälässä säädettäisiin tavasta, jolla velallinen toteuttaisi maksuohjelmaa. Velallisen olisi yleensä suoritettava maksuohjelman mukaiset maksut suoraan kullekin velkojalle noudattaen maksuohjelmassa määrättyä maksuaikataulua.

Jos velallinen määrätään huolehtimaan maksuohjelmassa määrätystä varallisuuden rahaksi muuttamisesta, on maksuohjelmassa määrättävä samalla kertyvien varojen tilittämisestä.

Tuomioistuin voisi, milloin tarkoituksenmukaiseksi harkitaan, määrätä velallisen suorittamaan maksut osaksi tai kokonaan ulosottomiehelle, joka tilittäisi ne edelleen velkojille. Tällaiseen määräykseen voisi olla aihetta esimerkiksi, kun velkoja on paljon tai kun velallinen itse sitä pyytää. Määräys voisi koskea kaikkia velkoja tai osaa veloista. Velallisen palkkatilistä voitaisiin esimerkiksi suoraan veloittaa vakuusvelkaosuus ja tavallisille veloille tulevat suoritukset velallinen maksaisi ulosottomiehen välityksellä.

Ulosottomies voisi harkintansa mukaan antaa ulosottolaissa tarkoitetun maksukiellon maksuohjelman mukaisten suoritusten pidättämiseksi velallisen palkasta, eläkkeestä, elinkeinotulosta tai muusta toistuvaissuorituksesta. Maksukiellosta olisi soveltuvin osin noudatettava, mitä ulosottolaissa säädetään.

42 §. *Maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin edellytyksistä, jotka voisivat johtaa vahvistetun maksuohjelman raukeamiseen tai siihen, että vakuusvelkoja oikeutetaan käyttämään vakuuteen perustuvia oikeuksiaan.

Edellytyksenä raukeamiselle olisi, että velallinen on laiminlyönyt maksuohjelman mukaisen suorituksen velkojalle. Raukeamisesta päättäisi tuomioistuin velkojan hakemuksesta. Hakemuksen voisi tehdä velkoja, jolle velallinen ei ole suorittanut maksuohjelman mukaista suoritusta maksuaikataulun mukaisesti. Estettä ei ole sille, että hakemuksen voisi tehdä muukin velkoja. Hakemusta koskeva menettelysäännös on lakiehdotuksen 61 §:ssä.

Jos velallisen laiminlyönti on kohdistunut velkojaan, jolla on esinevakuusoikeus velallisen omaisuuteen, tuomioistuin voisi velkojan hakemuksesta oikeuttaa velkojan käyttämään 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja oikeuk-

siaan. Vakuusvelkojaan kohdistunut laiminlyönti ei siten johtaisi koko maksuohjelman raukeamiseen.

Maksuohjelman raukeaminen on raskas seuraamus laiminlyönnistä, ja se voisi eräissä tapauksissa olla kohtuuton suhteessa velallisen laiminlyöntiin ja sen syyhyn. Tämän vuoksi *2 momentissa* säädettäisiin edellytyksistä, joilla maksuohjelmaa ei laiminlyönnistä huolimatta voitaisi määrätä raukeamaan. Erityisen kohtuutonta olisi, jos vähäinen ja jo oikaistu laiminlyönti johtaisi raukeamiseen. Tällaisissa tapauksissa maksuohjelmaa ei voitaisikaan momentin *1 kohdan* mukaan määrätä raukeamaan. Vaikka velallisen laiminlyönti olisi vähäistä suurempi, se ei momentin *2 kohdan* mukaan johtaisi raukeamiseen, jos velallinen on oikaissut laiminlyönnin ja saattaa todennäköiseksi, ettei laiminlyönti toistu eli että hän jatkossa kykenee noudattamaan maksuohjelmaa. Velallisen laiminlyönti on voinut johtua sellaisista hänen olosuhteissaan tapahtuneista muutoksista, joiden perusteella maksuohjelmaa voitaisiin 44 §:n nojalla muuttaa. Jos raukeamista tällaisessa tapauksessa olisi pidettävä kohtuuttomana, velkojan hakemus olisi momentin *3 kohdan* nojalla hylättävä. Maksuohjelman muuttamiseksi velallinen voitaisiin samassa yhteydessä 61 §:n 3 momentin mukaan velvoittaa toimittamaan määräpäivään mennessä tuomioistuimelle ehdotus uudeksi maksuohjelmaksi. Velallisen laiminlyönnistä huolimatta 1 momentissa tarkoitettu seuraamus voitaisiin *4 kohdan* mukaan jättää määräämättä, jos siihen on erityinen syy sen vuoksi, että pääosa maksuohjelmassa vahvistetuista veloista on jo ohjelman mukaisesti maksettu. Jos maksuohjelma on jo lähes päättynyt ja velallinen on noudattanut sitä useiden vuosien ajan, ohjelman raukeaminen voisi olla kohtuuton seuraamus ottaen huomioon myös sen, että raukeamisen taloudellinen merkitys velkojille olisi yleensä suhteellisen pieni verrattuna merkitykseen velallisen kannalta.

Pykälän *2 momentin* mukaan maksuohjelman raukeaminen johtaisi siihen, että velkojat olisivat oikeutettuja vaatimaan maksun saatavastaan niiden ehtojen mukaan, joita olisi ollut noudatettava ilman velkajärjestelyä. Velkajärjestelyn raukeamisen johdosta maksuohjelman oikeusvaikutukset lakkaisivat ja velkojien oikeudet palaisivat ennalleen. Säännös koskisi sekä tilannetta, jossa vakuusvelkoja on 1 momentin nojalla oikeutettu käyttämään vakuuteen perustuvia oikeuksiaan että tilannetta, jossa koko maksuohjelma on määrätty raukeamaan. Jos 1 momentissa tarkoitettua seuraamusta ei 4 kohdan mukaan ole määrätty, tuomioistuin voisi kuitenkin määrätä, että velkoja saa vaatia täytäntöönpanoa vielä saamatta olevan suorituksen perimiseksi.

43 §. *Konkurssin vaikutus maksuohjelmaan.* Pykälän *1 momentin* mukaan maksuohjelman oikeusvaikutukset raukeaisivat, jos velallinen asetetaan ennen ohjelman päättymistä konkurssiin. Konkurssiin asettaminen maksuohjelman aikana olisi mahdollista uudesta velasta. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojien oikeus konkurssissa määräytyisi tällöin samalla tavoin kuin jos maksuohjelmaa ei olisi vahvistettu. Vakuusvelkojat voivat käyttää vakuusoikeuksiaan, ja tavalliset velkojat voisivat konkurssissa valvoa saatavansa sellaisina kuin ne olisivat olleet ilman velkajärjestelyä. Tällöin velallisen maksuohjelman mukaiset suoritukset on luonnollisesti vähennettävä saatavista.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuin voisi kuitenkin velallisen vaatimuksesta määrätä, että maksuohjelma ei konkurssin vuoksi raukea, jos tähän on erityinen syy sen vuoksi, että pääosa veloista on jo maksettu. Maksuohjelman raukeaminen saattaisi olla tällaisessa tapauksessa epätarkoituksenmukaista ja — sekä velallisen että myöhempien velkojien kannalta — kohtuutontakin, mikäli pääosa maksuohjelmaan sisältyvistä veloista on jo suoritettu. Jos ohjelmaa ei määrätä raukeamaan, velkojat voisivat konkurssissa vaatia maksua vain siitä osasta saatavaansa, joka maksuohjelman mukaan on vielä suorittamatta.

44 §. *Maksuohjelman muuttaminen.* Vahvistettua maksuohjelmaa voitaisiin hakemuksesta muuttaa. Hakemuksen voisi tehdä velallinen tai velkoja. Hakemuksen perusteista säädettäisiin *1 momentissa.*

Ohjelman muuttamiseen saattaisi *1 kohdan* mukaan olla aihetta sen vuoksi, että velallisen maksukyvyssä on tapahtunut olennainen muutos. Muutos voi merkitä velallisen maksukyvyn paranemista tai sen huononemista, jolloin maksuohjelmaa voitaisiin muuttaa vastaavasti. Muutosta vaativa hakija olisi velvollinen osoittamaan, että olosuhteiden muutos on olennainen. Jos esimerkiksi velallinen on maksuohjelmaa vahvistettaessa ollut työssä, mutta on tullut työkyvyttömäksi tai jäänyt työttömäksi, muuttaminen voi olla perusteltua. Velallisen tulotaso on voinut parantua esimerkiksi pitkä-

aikaisen työttömyyden päättymisen vuoksi. Jos muutos on olennainen, maksuohjelmaa voitaisiin muuttaa. Muuttamista voitaisiin vaatia myös sillä perusteella, että muissa velkajärjestelyn kannalta merkityksellisissä olosuhteissa on tapahtunut olennainen muutos. Tällä perusteella muuttamiseen voi olla aihetta esimerkiksi avioeron jälkeen tai sen vuoksi, että velallinen on myynyt omistusasuntonsa ja maksanut pois vakuusvelkansa.

Maksuohjelman muuttamista voitaisiin hakea 1 momentin *2 kohdan* nojalla sillä perusteella, että velkajärjestelyn kannalta olennainen seikka ilmenee vasta maksuohjelman vahvistamisen jälkeen. Maksuohjelman muuttamista voitaisiin 2 kohdan nojalla hakea sillä perusteella, että ohjelmaa ei olisi voitu vahvistaa 10 §:ssä tarkoitetun esteen vuoksi. Jos tuomioistuin toteaa, että este olisi johtanut velkajärjestelyn eväämiseen, tulee sovellettavaksi pykälän 2 momentti.

Jossakin tapauksessa saattaa myöhemmin ilmetä velka, joka ei ollut tiedossa silloin, kun maksuohjelma vahvistettiin. Velka, joka ei sisälly maksuohjelmaan, ei lakkaa olemasta eikä vapauta velallista velasta, koska velkajärjestelyn aloittamisesta ei kuuluteta eikä velkojilla ole velvollisuutta "valvoa" saatavaansa. Tämän vuoksi maksuohjelmaa voitaisiin momentin *3 kohdan* perusteella muuttaa uuden velan ilmenemisen vuoksi. Edellytyksenä muuttamiselle on, että velallinen ei ole salannut velkaa. Myöhemmin ilmenevä velka voi olla esimerkiksi korvausvelka, mikäli korvausvelvollisuuden peruste on ollut olemassa jo velkajärjestelyn alkaessa, mutta korvausvaatimus esitetään vasta maksuohjelman vahvistamisen jälkeen.

Maksuohjelman muuttamiseen voi syntyä aihe takaisinsaannin vuoksi. Takaisinsaantikanteen vastaajalle on voinut syntyä velaliselta saatava, joka kuuluu velkajärjestelyn piiriin. Velka, joka on määrältään, perusteeltaan tai muusta syystä epäselvä, otetaan maksuohjelmassa 28 §:n mukaan huomioon sen suuruisena kuin tuomioistuin siitä päättää. Jos velan määrä tai velkojan oikeus muuten poikkeaa maksuohjelmassa vahvistetusta taikka jos muuttamiseen on takaisinsaannin vuoksi aihetta, maksuohjelmaa voitaisiin momentin *4 kohdan* nojalla muuttaa.

Maksuohjelman jälkeen ilmenneet seikat voivat olla sellaisia, että ne olisivat estäneet velkajärjestelyn, jos ne olisivat asiaa käsiteltäessä olleet tiedossa. Jos 1 momentissa tarkoitetut seikat ovat tällaisia, maksuohjelma voitaisiin *2 momentin* nojalla määrätä raukeamaan maksuohjelman muuttamisen sijasta. Momentissa viitattaisiin 42 §:n 3 momentin säännökseen velkojan oikeudesta vaatia velka alkuperäisin ehdoin maksuohjelman raukeamisen vuoksi.

Pykälän *3 momentin* mukaan maksuohjelman muutos, joka koituu velkojien hyväksi, koskisi kaikkia velkojia. Jos maksuohjelmaa muutetaan velkojien vahingoksi, muutos koskisi vain niitä velkojia, joille maksuohjelman perusteella vielä tulisi suoritus. Maksuohjelman muuttamista koskeva menettelysäännös on lakiehdotuksen 61 §:ssä.

Muutettua maksuohjelmaa olisi *4 momentin* mukaan noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei ylempi tuomioistuin toisin määrää.

7 luku. Elinkeinotoiminnan harjoittajaa koskevat erityissäännökset

45 §. *Velkajärjestelyn lisäedellytykset eräissä tapauksissa.* Pykälässä säädettäisiin tiettyjä elinkeinotoimintaa harjoittavia velallisia koskevista velkajärjestelyn lisäedellytyksistä. Säännökset koskevat vain niitä henkilöitä, jotka parhaillaan harjoittavat elinkeinotoimintaa. Velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää aina, että velallinen täyttää 9 §:ssä säädetyt velkajärjestelyn yleiset edellytykset eikä 10 tai 11 §:ssä tarkoitettua estettä velkajärjestelylle ole. Jos elinkeinotoiminta on päättynyt, mahdollisuus velkajärjestelyyn määräytyy pelkästään yleisten edellytysten mukaan.

Elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan taloudellisen toiminnan harjoittamista itsenäisesti ja ammattimaisesti. Kysymyksessä tulee olla voiton tai muun taloudellisen hyödyn tavoittelemiseen tähtäävä toiminta, joka ei ole tilapäistä tai satunnaista. Sillä, harjoittaako velallinen elinkeinotoimintaa päätoimisesti vain sivutoimenaan, ei tässä yhteydessä ole merkitystä.

Pykälän *1 momentissa* säädetään yksityistä elinkeinon- tai ammatinharjoittajaa koskevista lisäedellytyksistä. Merkitystä ei ole sillä, onko henkilö merkitty tai olisiko hänet pitänyt merkitä yksityisenä elinkeinonharjoittajana kaupparekisteriin kaupparekisterilain (129/79) 3 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla tai onko hän käyttänyt kaupparekisteriin merkittyä toiminimeä.

Yksityiselle elinkeinon- tai ammatinharjoit-

tajalle voitaisiin *1 kohdan* mukaan myöntää velkajärjestely, jos velallisella ei ole tästä elinkeinotoiminnasta aiheutuneita velkoja tai niitä on vähän. Lisäksi edellytettäisiin, että hänen pääasiallisesti tai yksinomaan tässä elinkeinotoiminnassa käytettävä varallisuutensa on vähäinen. Mainituin edellytyksin velkajärjestely voitaisiin siten myöntää esimerkiksi kampaajalle tai kirjanpitäjälle, joka harjoittaa toimintaansa asuntonsa yhteydessä tai vuokratiloissa. Monet muutkin ammatinharjoittajat, joilla yleensä on vain vähän ammatin harjoittamiseen tarvittavaa omaisuutta, kuten kirvesmies, puuseppä tai taiteilija voisivat hakea velkajärjestelyä.

Velkojen ja varallisuuden vähäisyys arvioitaisiin itsenäisesti eikä esimerkiksi suhteessa velkaantumisen tasoon tai varallisuuden määrään asianomaisella elinkeinoalalla yleensä tai suhteessa velallisen yksityisiin velkoihin ja varoihin. Tässä kohdassa tarkoitetut edellytykset täyttävältä velalliselta ei vaadita, että hän olisi elinkeinotoimintaan liittyviin velkoihinsa nähden maksukykyinen. Jos velkajärjestely 9 §:n nojalla myönnetään velalliselle eikä häneltä 9 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen nojalla edellytetä elinkeinotoiminnasta luopumista, on hänen maksukykyään arvioitaessa otettava huomioon välttämättöminä menoina maksamatta olevat — siis määrältään vähäiset — elinkeinotoimintaan liittyvät velat.

Yksityiselle elinkeinon- tai ammatinharjoittajalle voitaisiin *2 kohdan* mukaan myöntää velkajärjestely, vaikka — toisin kuin 1 kohdassa — kyseiseen elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja on enemmän kuin vähän. Tällöin 2 kohdan mukaan edellytettäisiin lisäksi, että velallinen kykenee maksamaan elinkeinotoimintaan liittyvät velat toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin velat erääntyvät. Velallisen elinkeinotoimintaan liittyvän varallisuuden määrällä ei tässä yhteydessä ole merkitystä. Mainituin edellytyksin velkajärjestely voitaisiin myöntää esimerkiksi kuorma-autoilijalle, jolla on auton hankkimiseksi otettu suurehko velka, jos hän kykenee maksamaan tämän velan sovitun mukaisesti toiminnasta saamillaan tuloilla. Myös maatilatalouden harjoittajalle voitaisiin velkajärjestely myöntää vastaavin edellytyksin.

Elinkeinotoiminnan harjoittaja, jota 1 momentissa tarkoitetaan, voi luonnollisesti täyttää samanaikaisesti sekä 1 että 2 kohdan edellytykset.

Pykälän *2 momentti* koskee velallista, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä. Velkajärjestelyn lisäedellytyksenä olisi tällöin se, että yhtiö on maksukykyinen eikä sitä uhkaa maksukyvyttömyys. Velallisen asiana olisi esittää tarpeellinen selvitys yhtiön taloudellisesta tilasta. Yleensä riittävänä selvityksenä voitaisiin pitää yhtiön tilintarkastajan lausuntoa tilanteesta, jollei joku velkojista riitauta asiaa.

46 §. *Velkoja ja varallisuutta koskeva erityissäännös.* Pykälän *1 momentin* säännökset koskevat edellä 45 §:ssä tarkoitettua velallista. Jos velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana taikka avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä, velkajärjestelyn piiriin eivät *1 kohdan* mukaan kuuluisi kyseiseen elinkeinotoimintaan liittyvät velat tai kyseisen yhtiön velat. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvia velkoja koskeva maksu- ja perintäkielto eivät siten koskisi tällaisia velkoja. Velallisen tulisi velkajärjestelyn aloittamisesta huolimatta täyttää näitä velkoja koskevan maksuvelvollisuutensa. Velan maksun viivästyessä velkoja saisi velkajärjestelyn estämättä ryhtyä perintätoimiin maksun saamiseksi. Kysymyksessä olevat velalliset vastaavat elinkeinotoimintaan liittyvistä veloista henkilökohtaisesti. Säännöksessä tarkoitettu velallinen ottaa velkajärjestelyä hakiessaan riskin siitä, että elinkeinotoimintaan liittyvä velkaantuminen voi vaarantaa velkajärjestelyn.

Velallinen voisi *2 kohdan* mukaan tehdä kyseisen elinkeinotoiminnan kannalta tarpeellista velkaa 7 §:n 1 momentissa säädetyn uuden velan ottamista koskevan kiellon estämättä. Velka ei saa määrältään tai ehdoiltaan olla epätavallista. Yrityksen hankintojen ja muun rahoituksen vaatimalle luoton ottamiselle ei siten olisi estettä velkajärjestelyn vuoksi.

Pykälän *2 momentin* mukaan yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja ei ole velvollinen käyttämään velkojensa suoritukseksi sellaista elinkeinotoimintaan liittyvää varallisuutta, joka on toiminnan jatkamisen kannalta tarpeellista. Varallisuudella tarkoitetaan tässä muuta kuin velallisen perusturvaan kuuluvaa 5 §:ssä tarkoitettua omaisuutta. Elinkeinonharjoittajan perusturvaan kuuluvat hänen työvälineensä ja niihin rinnastettavat esineet, joita hän tarvitsee toimeentulonsa turvaamiseen. Edellytyksenä sille, että velallinen voi säilyttää sään-

nöksessä tarkoitetun muun varallisuuden on, että toiminnan jatkaminen on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon siitä velalliselle kertyvä tulo. Säännös on siis otettava huomioon harkittaessa 9 §:n mukaan velkajärjestelyn edellytyksiä.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen velvollisuudesta muuttaa osuutensa yhtiössä rahaksi. Tällainen velvollisuus yhtiömiehellä olisi, jos velkoja — siis velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan velkoja — velkajärjestelyä koskevan asian yhteydessä sitä vaatii ja rahaksimuuton arvioidaan johtavan velkojien kannalta parempaan tulokseen kuin yhtiöosuuden säilyminen velallisella. Yhtiöosuudesta luopuminen merkitsee sitä, että velallisen on omalta osaltaan luovuttava harjoittamastaan elinkeinotoiminnasta. Velkajärjestelyssä joudutaan siis arvioimaan, mikä olisi yhtiöosuudesta saatavien varojen määrä ja velallisen muulla tavoin hankkimien tulojen määrä maksuohjelman keston aikana. Jos tämä vaihtoehto olisi velkojien kannalta edullisempi kuin elinkeinotoiminnan jatkaminen, yhtiömies voitaisiin määrätä muuttamaan osuutensa rahaksi.

47 §. *Maksuohjelman raukeamista koskeva erityissäännös.* Yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja voi olla yrityksen saneerauksesta annetun lain tarkoittaman menettelyn kohteena. Yksityisen elinkeinonharjoittajan saneerausvelkoja ovat kaikki hänen velkansa riippumatta siitä, liittyvätkö ne yritystoimintaan vai yksityistalouteen. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat, maksuohjelmaan sisällytetyt elinkeinonharjoittajan yksityistalouden velat olisivat siten saneerausvelkoja. Tämän vuoksi maksuohjelma käsillä olevan pykälän mukaan raukeaisi, jos saneerausmenettely aloitetaan velkajärjestelyssä velalliselle vahvistetun maksuohjelman aikana. Samansisältöiseen säännökseen ei ole muiden tässä luvussa tarkoitettujen elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten osalta tarvetta, koska heidän yksityistalouteen liittyvät velkansa eivät kuulu yrityksen saneerausvelkoihin.

Tuomioistuin voisi kuitenkin tietyissä olosuhteissa määrätä, että maksuohjelma ei yrityksen saneerausmenettelystä huolimatta raukea. Tämä tulisi kysymykseen, jos pääosa maksuohjelmaan sisältyvistä veloista on jo suoritettu ohjelman mukaisesti ja raukeamisseuraamuksesta poikkeamiseen on tämän vuoksi erityistä syytä. Jos suurin osa velallisen yksityistalouteen liittyvien velkojen velkojista on jo saanut ohjelman mukaiset suoritukset saatavistaan, oikeustilan muuttuminen uudelleen yritystoiminnan saneerauksen vuoksi ei välttämättä ole perusteltua.

48 §. *Osakkeenomistajaa koskeva erityissäännös.* Pykälä koskee velallista, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa osakeyhtiön johtoon kuuluvana osakkeenomistajana. Tällainen velallinen ei vastaa yhtiön veloista paitsi jos hän on antanut niistä takaussitoumuksen tai asettanut velasta vakuuden. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvana velkana ei *1 momentin* mukaan pidettäisi tässä tarkoitetun velallisen takaussitoumukseen perustuvaa velkaa, jos takaus on annettu yhtiön velasta. Velkajärjestely voitaisiin siis myöntää 11 §:n velkajärjestelyn erityistä estettä koskevan säännöksen estämättä. Tällaiseen velalliseen ei sovellettaisi 3 §:n 2 momentin säännöstä, jos velallisen omistusasunto on velkajärjestelyn alkaessa vakuutena yhtiön velasta. Mainitunlainen vakuusvastuu jäisi siten velkajärjestelyn ulkopuolelle. Se merkitsee, että velkajärjestely ei rajoittaisi velkojan oikeutta periä velka vakuuden arvosta. Jos velallisella on lisäksi velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa, josta asunto on vakuutena, velka on velkajärjestelyssä vakuusvelkaa siltä osin kuin vakuuden arvo kattaa tällaisen velan.

Pykälän *2 momentin* mukaan osakeyhtiön johtoon kuuluvan osakkeenomistajan ollessa velallisena tehtäisiin samanlainen vertailu velkojien kertymien kesken kuin 46 §:n 3 momentissa. Osakkeenomistaja voitaisiin velvoittaa muuttamaan rahaksi omistamansa osakkeet, jos se johtaa velkojien kannalta parempaan lopputulokseen kuin mikä velkojille olisi muuten maksuohjelman mukaisesti saatavissa.

8 luku. **Menettely tuomioistuimessa**

49 §. *Käsittelyjärjestys ja toimivaltainen tuomioistuin.* Pykälän *1 momentin* mukaan velkajärjestelyä koskevan hakemuksen käsittelyssä noudatettaisiin hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettua lakia (307/86) sikäli kuin laista ei johdu muuta.

Pykälän *2 momentin* mukaan velkajärjestelyssä esiin tulevat riitaiset asiat olisi käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, paitsi jos asiaan osalliset toisin haluavat tai tuomioistuin pitää asiaa selvänä. Lähtökohtana olisi siten, että velkajärjestelyä koskeva hakemus käsitel-

lään yhden tuomarin toimesta kansliassa taikka, kun käsittely edellyttää asianosaisen, todistajan tai jonkun muun henkilökohtaista kuulemista, istunnossa. Täysilukuisen alioikeuden käsiteltäväksi olisi vietävä ainoastaan sellaiset kysymykset, jotka osoittautuvat riitaisiksi. Riitaisetkin kysymykset voitaisiin edellä mainituin perustein käsitellä ja ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa. Säännös merkitsee toisin sanoen sitä, että alioikeuden kokoonpano voisi vaihdella sen mukaan, missä määrin tulee esiin riitaisiksi osoittautuvia kysymyksiä.

Pykälän *3 momentissa* on säännökset velkajärjestelyä koskevan asian oikeuspaikasta. Velkajärjestelystä päättäisi se tuomioistuin, joka on velallisen yleinen oikeuspaikka. Jos velalliset hakevat velkajärjestelyä yhdessä, velkajärjestelystä päättäisi se tuomioistuin, joka on heistä jonkun yleinen oikeuspaikka. Säännös on laadittu ottaen huomioon vireillä oleva oikeudenkäymiskaaren 10 luvun uudistus, jonka yhteydessä lakiin on tarkoitus ottaa seikkaperäiset säännökset siitä, mitä kulloinkin on pidettävä henkilön yleisenä oikeuspaikkana. Luonnollisen henkilön yleisenä oikeuspaikkana on uudistusehdotuksen mukaan joko hänen kotipaikkansa tai asuinpaikkansa tuomioistuin. Vastaajan kotipaikka on sillä paikkakunnalla, jossa hän asuu ja olosuhteista voidaan päätellä, että hänen tarkoituksenaan on asua siellä pysyvästi. Asuinpaikka vastaajalla on sillä paikkakunnalla, jossa hän tosiasiallisesti asuu ja jossa hänen tavanomainen elinympäristönsä on.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin maksuohjelman raukeamista tai muuttamista koskevan asian oikeuspaikasta. Velallisen yleisen oikeuspaikan tuomioistuin olisi aina toimivaltainen käsittelemään maksuohjelman raukeamista tai muuttamista koskevan asian. Vaikka velallisen koti- tai asuinpaikka olisi maksuohjelman vahvistamisen jälkeen muuttunut, hakemus maksuohjelman raukeamisesta tai muuttamisesta voitaisiin kuitenkin tehdä sille tuomioistuimelle, joka on vahvistanut maksuohjelman. Säännös koskee myös sitä tapausta, jossa velalliset ovat hakeneet velkajärjestelyä yhdessä ja heistä jonkun maksuohjelmaa vaaditaan muutettavaksi tai raukeamaan.

50 §. *Velkajärjestelyn hakeminen.* Pykälän *1 momentin* mukaan velkajärjestyä koskeva asia pantaisiin vireille kirjallisella hakemuksella, joka toimitettaisiin tuomioistuimen kansliaan. Hakemus olisi laadittava oikeusministeriön lakiehdotuksen 39 §:n nojalla vahvistaman kaavan mukaisesti uhalla, että hakemus voidaan muutoin jättää tutkimatta. Hakemuksessa on ilmoitettava tuomioistuimen nimi, hakijan vaatimus tai pyytämä toimenpide sekä sen tarpeellinen perustelu, hakijan nimi, ammatti ja asuinpaikka sekä hakijan, hänen laillisen edustajansa tai asiamiehensä puhelinnumero ja se postiosoite, johon asiaa koskevat ilmoitukset saadaan lähettää. Hakemus on hakijan tai sen laatijan allekirjoitettava. Velallisen olisi hakemuksessaan selvitettävä maksukykyynsä vaikuttavat seikat: varansa, tulonsa, elinkustannuksensa, elatusvelvollisuutensa ja muut taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat. Velallisen hakemuksesta tulee ilmetä kaikki velkojat, kunkin velkojan osoite sekä tiedot veloista, velkojen perusteesta ja niiden vakuuksista. Velallisen hakemuksessa tulee olla selonteko siitä, miten hän on selvittänyt mahdollisuudet sovintoratkaisuun velkojien kanssa.

Pykälän *2 momentti* koskisi tapauksia, joissa useampi velallinen hakee velkajärjestelyä yhdessä. Velkajärjestelyä voivat 8 §:n nojalla hakea yhdessä aviopuolisot, kanssavelalliset sekä velallinen ja takaaja. Kunkin velallisen hakemuksesta tulisi käydä ilmi peruste siihen, miksi velkajärjestelyä haetaan yhdessä.

51 §. *Hakemuksen liitteet.* Velallisen olisi pykälän *1 momentin* mukaan liitettävä hakemukseensa tarpeellinen selvitys maksukykyynsä vaikuttavista seikoista sekä muista velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista. Näitä ei ole pykälässä tarkemmin yksilöity. Hakemukseen olisi liitettävä velallisen arvio velallisen varallisuudesta, siis yleensä asunnon arvoa koskeva arvio, jos sellainen on tarpeen. Kirjanpitovelvollisen velallisen olisi liitettävä hakemukseensa viimeisen tilikauden tuloslaskelma ja tase sekä arvio kuluvan tilikauden ja lähimpien vuosien tuloksesta. Ammatinharjoittajan, jonka ei tarvitse laatia tasetta, olisi liitettävä hakemukseensa tuloslaskelma sekä arvio tulokehityksestään. Velallisen elinkustannukset ja elatusvelvollisuudesta aiheutuvat menot olisi ilmoitettava hakemuksessa eriteltyinä samoin kuin muut seikat, jotka vaikuttavat velallisen taloudelliseen asemaan sekä tarvittaessa liitettävä näitä koskevat todisteet hakemukseen.

Hakemukseen voitaisiin liittää velallisen ehdotus maksuohjelmaksi. Hakemukseen voitaisiin myös liittää velallisen ehdotus selvittäjäksi, jos sellaista 64 §:n nojalla pyydetään määrättäväksi.

Tarkoitus on, että hakemukseen liitettävistä

asiakirjoista ja vaadittavasta selvityksestä säädetään tarkemmin asetuksella. Asetuksenantovaltuus sisältyisi *2 momenttiin.*

52 §. *Velkojien kuuleminen hakemuksesta.* Velkajärjestelyn aloittamisesta voitaisiin päättää velkojia kuulematta. Velkojien kuuleminen jää tuomioistuimen harkintaan. Yhden tai useamman velkojan kuuleminen voi olla tarpeen velkajärjestelyn edellytysten tai esteitten tutkimiseksi. Velkojan kuuleminen voi olla perusteltua myös velkojan taloudellisten etujen selvittämiseksi. Jos esimerkiksi velallisen velka koostuu pääosin yhdestä vakuusvelasta, on vakuusvelkojan kuuleminen yleensä aiheellista. Tuomioistuin voisi varata velkojalle tilaisuuden määräajassa lausua kirjallisesti hakemuksesta tai kutsua velkojan istuntoon kuultavaksi.

53 §. *Selvityksen hankkiminen.* Tuomioistuin olisi *1 momentin* mukaan hankittava, milloin aihetta on, tarpeellinen selvitys siitä, onko olemassa sellaisia seikkoja, jotka voivat aiheuttaa hakemuksen hylkäämisen 10 §:ssä mainituilla perusteilla. Selvityksen hankkimiseen olisi ryhdyttävä, jos tuomioistuin omasta aloitteestaan tai velkojan esittämän väitteen johdosta havaitsee siihen olevan aihetta. Tuomioistuin voisi ensinnäkin pyytää velallista koskevan otteen liiketoimintakieltorekisteristä ja rikosrekisteristä sekä tiedustella syyttäjältä tai poliisilta, onko velallista vastaan vireillä rikosasiaa tai onko velallinen sellaisesta epäiltynä. Jos aihetta on, tuomioistuin voisi pyytää rikosasian tai liiketoimintakieltoon määräämistä koskevan asian asiakirjat nähtäväkseen sen selvittämiseksi, ovatko velallisen velat sellaisia kuin 10 §:n 1 ja 3 kohdassa tarkoitetaan.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuin voisi, milloin selvityksen saamiseksi on tarpeen, pyytää ulosottomiestä antamaan hakemuksen ratkaisemiseksi tarpeellisia tietoja. Ulosottomieheltä voitaisiin pyytää tietoja velallisen varallisuusaseman selvittämiseksi. Tässä tarkoituksessa tuomioistuin voisi pyytää ulosottomiestä tekemään velallisesta ulosottolain 3 luvun 33 §:ssä tarkoitetun ulosottoselvityksen. Ulosottomies voitaisiin myös pyytää antamaan esimerkiksi tietoja velallisen käyttäytymisestä ulosottovelallisena velkajärjestelyn 10 §:n 5 kohdassa tarkoitetun esteen selvittämiseksi. Pyyntö ulosottomiehelle voitaisiin tehdä myös velkojan hakemuksesta. Ulosottomies voisi toimittaa lausumansa tuomioistuimelle kirjallisesti. Tuomioistuin voisi myös kutsua ulosottomiehen asiassa kuultavaksi.

Tuomioistuin voisi määrätä, että ulosottomiehellä on salassapitosäännösten estämättä sama oikeus kuin velallisella saada tietoja velallisen pankkitileistä, maksuliikenteestä, sopimuksista ja sitoumuksista sekä velallisen varallisuudesta, verotuksesta ja muista velallisen taloudellista asemaa koskevista seikoista.

Ulosottomies voidaan kutsua antamaan tietoja käsittelyn kaikissa vaiheissa ja asia voidaan tarvittaessa kuulemista varten lykätä.

54 §. *Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta.* Menettelyn aloittamisen edellytyksistä säädettäisiin *1 momentissa.* Tuomioistuimen olisi velallisen hakemuksen, siihen liitettyjen asiakirjojen ja muun mahdollisesti hankitun selvityksen perusteella päätettävä velkajärjestelyn aloittamisesta, jos on esitetyn selvityksen perusteella velkajärjestelyyn on 9 §:n mukaan edellytykset eikä 10 tai 11 §:ssä tarkoitettua estettä ole.

Velkajärjestelyn edellytyksistä tehtävä päätös ei ole lopullinen vaan edellytykset arvioitaisiin, kuten 38 §:n 1 momentista ilmenee, uudelleen sen jälkeen, kun velkojilla on ollut tilaisuus lausua velallisen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta joko kirjallisesti tai asian käsittelyä varten toimitettavassa istunnossa. Arvio velallisen maksukyvyttömyydestä ja muista velallisen taloudellista asemaa koskevista 9 §:ssä säädetyistä edellytyksistä tehtäisiin yleensä velallisen hakemuksen ja siihen liitettyjen asiakirjojen perusteella. Velalliselle 9 §:ssä asetetusta velvoitteesta selvittää mahdollisuudet sovintoon ja 10 §:n 8 kohdan esteestä seuraa, että velallisen on hakemusvaiheessa ilmoitettava myös, millä tavoin hän on selvittänyt sovintomahdollisuutensa. Jos hakemuksen perusteella ilmenee aihetta, tuomioistuin voi selvittää, onko velkajärjestelyyn 10 §:n 1, 2 tai 5 kohdassa tarkoitettu este. Lakiehdotuksen 11 §:ssä tarkoitetun velkajärjestelyn erityisen esteen olemassaolo on yleensä arvioitavissa velallisen velkoja koskevan selvityksen perusteella.

Päätökseen, jolla velkajärjestely on aloitettu, ei saisi hakea muutosta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin velkajärjestelyn aloittamista koskevaan päätökseen sisällytettävistä määräyksistä.

Momentin *1 kohdan* mukaan tuomioistuimen olisi asetettava määräpäivä, johon mennessä ehdotus maksuohjelmaksi on toimitettava tuomioistuimelle, jollei ehdotusta ole toimitettu jo hakemuksen yhteydessä. Määräpäivä asetetaan velalliselle tai, jos samalla määrätään selvittäjä,

selvittäjälle. Määräajan pituutta ei säännöksessä ole määrätty. Määräaika olisi harkittava tapauskohtaisesti niin, että ehdotuksen laatimiseen jää kohtuullinen aika. Jos velallisella on rahaksi muutettavaa varallisuutta, ja rahaksimuuton tulos on odotettavissa kohtuullisen ajan sisällä, ehdotuksen toimittamiselle asetettava aika voitaisiin määrätä niin, että tulos voidaan ehdotuksessa ottaa huomioon. Ehdotukselle varattava aika voitaisiin määrätä pidemmäksi myös esimerkiksi silloin, kun on tiedossa, että riitaista velkaa koskeva ratkaisu annetaan lähiaikoina.

Momentin *2 kohdan* mukaan tuomioistuimen olisi, jos selvittäjää ei määrätä, asetettava velkojille määräpäivä, johon mennessä velkojien olisi toimitettava kirjallinen lausumansa velallisen hakemuksesta ja ehdotuksesta maksuohjelmaksi tuomioistuimelle. Jos selvittäjä määrätään, hänen tehtävänsä on 66 §:n 1 momentin mukaan laatia tiivistelmä velkojien hakemusta ja ehdotusta koskevista lausumista. Määräajan pituutta ei ole säännöksessä asetettu. Velkojille olisi varattava kohtuullinen aika lausumaa varten. Velkojan passiivisuus ei johda siihen, että hänen katsottaisiin luopuneen maksuohjelmaehdotukseen sisältyvästä velastaan.

Määräpäivällä tarkoitetaan sitä, että kysymyksessä oleva toimenpide on tehtävä viimeistään sinä päivänä.

Momentin *3 kohdan* mukaan päätöksessä määrättäisiin selvittäjä, jos siihen on 64 §:n 1 momentin mukaan aihetta.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin velkajärjestelyn aloittamispäätöksen johdosta tehtävistä ilmoituksista.

Momentin *1 kohdan* mukaan tuomioistuimen tulee ilmoittaa velalliselle 12 §:ssä säädetystä maksu- ja vakuudenasettamiskiellosta ja siitä, että kiellon rikkominen voi johtaa velkajärjestelyn epäämiseen. Lisäksi tuomioistuin voisi 12 §:n 2 momentin nojalla oikeuttaa velallisen maksamaan tietynlaisia tai tietyn markkamäärän alittavia velkojaan sekä 17 §:n 2 momentin nojalla määrätä velallisen palkan, eläkkeen, elinkeinotulon tai muun toistuvaissuorituksen ulosmittaamiseksi määrätyn maksukiellon keskeytymään tai lakkaamaan.

Momentin *2 kohdan* mukaan tuomioistuimen olisi ilmoitettava velkajärjestelyn alkamisesta velallisen kotipaikan ulosottoviranomaiselle. Ilmoitus olisi tehtävä myös velallisen kiinteistön sijaintipaikkakunnan ulosottoviranomaiselle, jos velallisella sellaista omaisuutta on.

Momentin *3 kohdan* mukaan tuomioistuimen olisi ilmoitettava päätöksestään sekä lausumia koskevasta määräpäivästä velkojille. Jos selvittäjä määrätään, tuomioistuin voisi 66 §:n 2 momentin nojalla määrätä selvittäjän antamaan päätöksen tiedoksi velkojille.

Pykälän *3 momentin* mukaan tuomioistuimen tehtävänä olisi lähettää velkojille jäljennös päätöksestä, velallisen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta. Jos selvittäjä on määrätty, tehtävä voidaan 66 §:n 2 momentin nojalla antaa hänen suoritettavakseen. Jäljennökset lähetettäisiin sillä osoitteella, jonka velallinen on hakemuksen liitteenä olevassa velkojaluettelossa ilmoittanut. Ilmoittaminen virkakirjeitse olisi riittävä eikä haastetiedoksiantoa tarvita. Jos velallinen ei ole liittänyt maksuohjelmaehdotusta hakemukseensa, ehdotus olisi toimitettava velkojille erikseen. Tuomioistuimen ilmoitus velkajärjestelyn aloittamisesta velallisen kotipaikan ulosottoviranomaiselle voitaisiin tehdä puhelimitse tai postitse. Ilmoituksen merkitys on siinä, että ulosottoviranomainen saa tiedon ulosmittauskiellosta ja muista tehtävänsä kannalta merkityksellisistä velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutuksista. Usein voisi olla tarkoituksenmukaista ilmoittaa asiasta puhelimitse mahdollisimman pian päätöksen jälkeen.

55 §. *Istunnon toimittaminen ennen maksuohjelman vahvistamista.* Pykälän mukaan tuomioistuin voisi määrätä velkajärjestelyä koskevan asian käsiteltäväksi istunnossa, jos se on tarpeen velkojien kirjallisten lausumien tai selvittäjän laatiman, 66 §:n 1 momentissa tarkoitetun tiivistelmän vuoksi taikka sen vuoksi, että selvittäjä on toimittanut 66 §:n 4 momentissa tarkoitetun ilmoituksen velkajärjestelyn ilmeisestä esteestä tuomioistuimelle. Istunnon järjestämiseen voi olla tarvetta velkajärjestelyn edellytysten tai riitaisten kysymysten selvittämiseksi.

Velallinen voitaisiin määrätä saapumaan istuntoon henkilökohtaisesti. Edellytyksenä tälle on, että velallisen henkilökohtainen kuuleminen on tarpeellista, kuten hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain 13 §:n ja oikeudenkäymiskaaren 12 luvun säännöksistä ilmenee. Hakemuslainkäyttölain 13 §:stä seuraa, että velalliselle, joka velvoitetaan saapumaan istuntoon henkilökohtaisesti, on asetettava sakon uhka. Velallisen poissaolo

istunnosta ilman laillista estettä johtaa mainitun lain 12 §:n 1 momentin perusteella hakemuksen jättämiseen sillensä.

Velkojan henkilökohtainen kuuleminen ei yleensä liene tarpeellista. Velkojakin voitaisiin kutsua hakemuslainkäyttölain 13 §:n nojalla tuomioistuimeen henkilökohtaisesti. Jos velkojaa ei ole kutsuttu istuntoon henkilökohtaisesti, asia voidaan mainitun lain 12 §:n 1 momentin nojalla ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta.

Selvittäjä olisi yleensä velvoitettava saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti.

Tuomioistuimen olisi ilmoitettava istunnon aika ja paikka velalliselle, velkojille ja selvittäjälle. Tuomioistuin voi määrätä selvittäjän antamaan päätöksen tiedoksi velalliselle ja velkojille (66 § 2 mom.). Ilmoituksen toimittamisesta olisi voimassa, mitä tuomioistuimen osalta 54 §:n 3 momentissa ja selvittäjän osalta 66 §:n 2 momentissa säädetään.

56 §. *Velkojen riitauttaminen.* Velkojilla olisi kirjallisessa lausumassa tai suullisesti istunnossa tilaisuus esittää velallisen maksuohjelmaehdotukseen sisältyviä velkoja koskevia väitteitä. Jos ehdotuksen tekee selvittäjä, myös velallinen voisi esittää väitteen. Velallisen ja velkojien olisi esitettävä väitteet selvittäjälle. Selvittäjä sisällyttäisi maksuohjelmaehdotukseen ratkaisuehdotuksensa väitteiden johdosta ja saattaisi ne myös siinä yhteydessä tuomioistuimen tietoon. Mahdollisuus riitauttamiseen vastaa asiallisesti konkurssissa toimitettavissa esiinhuudoissa tapahtuvaa valvottua saatavaa koskevaa riitauttamista, mutta velkajärjestelyssä riitauttajan ei tarvitsisi tehdä näyttöoikeusvaraumaa kuten konkurssissa. Väitteet on velkajärjestelyssäkin perusteltava.

57 §. *Väitteiden käsittely.* Pykälän *1 momentin* mukaan velkojen riitautukset käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin maksuohjelmaehdotuksen käsittelyn yhteydessä sikäli kuin se vaadittava todistelu ja muut seikat huomioon ottaen on mahdollista aiheuttamatta olennaista viivästystä tai muuta haittaa velkajärjestelylle. Mahdollisuudet riitautusten käsittelyyn ja ratkaisemiseen velkajärjestelyn yhteydessä riippuisivat siten sekä yksittäisten väitteiden laadusta että riitautusten lukumäärästä. Viime kädessä jäisi tuomioistuimen harkintaan, missä määrin se katsoo riitautusten käsittelyn käyvän päinsä velkajärjestelyn yhteydessä.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuin voisi siirtää asiat, jotka esimerkiksi vaativat laajamittaista todistelua tai joissa muu selvityksen esittäminen olennaisesti pitkittäisi velallisen hakemuksen käsittelyä, tutkittavaksi eri oikeudenkäyntiin tai muuhun menettelyyn. Jos riitautettu saatava muodostaa velallisen veloista huomattavan osan, riitautus voisi johtaa 11 §:n nojalla velallisen hakemuksen hylkäämiseen.

Riitautetun saatavan osoittamisessa eri oikeudenkäyntiin meneteltäisiin samoin kuin konkurssissa. Yleisten prosessioikeudellisten periaatteiden mukaan ratkaistaan, määrätäänkö riitautuksen tehnyt velkoja tai velallinen vai velallisen ehdotukseen sisältyvän saatavan velkoja nostamaan eri oikeudenkäynti. Velallinen käyttää erillisessä oikeudenkäynnissä puhevaltaa itse. Eri oikeudenkäynti on pantava vireille päätöksessä annetussa määräajassa. Riitautetun ja eri oikeudenkäynnissä ratkaistavaksi osoitetun velan huomioon ottamisesta maksuohjelmassa on säännös 28 §:ssä. Velkajärjestelyssä eri oikeudenkäynnille säädetyn määräajan laiminlyönti johtaisi siihen, että velallisen maksuvelvollisuus määräytyisi vahvistetun maksuohjelman mukaisesti.

Jollei riitautusta ole perusteltu tai jos se on muuten epäselvä, riitautus hylätään eikä sen perusteella varata tilaisuutta eri oikeudenkäyntiin.

58 §. *Asian lykkääminen ja raukeaminen eräissä tapauksissa.* Pykälän *1 momenttiin* sisältyy säännös, jonka mukaan tuomioistuin voisi lykätä asian ja antaa velallisen tai selvittäjän laatima maksuohjelmaehdotus uudelleen valmisteltavaksi. Tarkoitus ei näet ole, että tuomioistuin huolehtisi maksuohjelman ja siihen liittyvien, usein aikaa vievien laskelmien laatimisesta. Tuomioistuimen olisi ilmoitettava lykkäyspäätöksessä syy, minkä vuoksi ehdotusta ei voida vahvistaa. Uutta maksuohjelmaehdotusta ei tarvitsisi toimittaa erikseen velkojille tiedoksi, jos asia käsitellään istunnossa ja velkojat ovat paikalla. Velkojat voivat myös osallistua jatkokäsittelyyn, jos se toimitetaan istunnossa. Muussa tapauksessa tuomioistuimen on toimitettava uusi ehdotus velkojille tiedoksi ja varattava heille tilaisuus tulla siitä kuulluiksi.

Jos maksuohjelmaehdotuksessa oleva puute on sellainen, että tuomioistuin voi korjata sen ilman ajanhukkaa, ehdotus voidaan vahvistaa tuomioistuimen tekemin muutoksin.

Pykälän *2 momentin* mukaan hakemus raukeaa, jos velallinen kuolee ennen maksuohjelman vahvistamista.

59 §. *Tuomioistuimen selonantovelvollisuus.* Pykälän mukaan tuomioistuimen olisi päätöksen antamisen yhteydessä selostettava velalliselle velkajärjestelyn merkitys ja maksuohjelman laiminlyönnin vaikutukset. Tuomioistuimen olisi lisäksi kiinnitettävä velallisen huomiota siihen, että uuden velan ottaminen maksuohjelman aikana voi johtaa siihen, että maksuohjelma raukeaa. Tämä johtuu siitä, että velallisen on käytettävä tuloistaan velkojensa maksuun kaikki muu kuin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin tarvittavat varat. Velalliselle ei siten jää varoja uuden velan maksamiseen. Velan maksun laiminlyönti voi johtaa velan perintään pakkotäytäntöönpanossa ja siihen, ettei velallinen kykene noudattamaan maksuohjelmaa. Tämä puolestaan voi johtaa velkojan vaatimaan maksuohjelman raukeamista.

Tarkoitus on, että säännöksessä tarkoitetuista seikoista laaditaan tuomioistuimia varten lomake, joka voidaan antaa tai toimittaa velalliselle päätöksen yhteydessä.

60 §. *Takaisinsaanti velkajärjestelyssä.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi tarpeelliset säännökset, joilla turvataan velkojien mahdollisuus takaisinsaantiin myös velkajärjestelyn yhteydessä. Tässä yhteydessä voidaan viitata siihen, että takaisinsaantiperusteen olemassaolo voi 10 §:n 4 kohdan mukaan olla este velkajärjestelylle.

Esitystä valmisteltaessa on päädytty siihen, että vain velkojalla tulisi olla oikeus vaatia takaisinsaantia velkajärjestelyn yhteydessä. Selvittäjän tehtävää ei ole haluttu ehdottaa niin laajaksi, että selvittäjällä olisi samanlainen oikeus vaatia takaisinsaantia kuin pesänhoitajalla konkurssissa. Lisäksi on pidetty takaisinsaantia vaativan velkojan kannalta kohtuullisena, että velkoja saa saatavansa suorittamiseksi sen, mitä hänen kanteestaan vastaaja määrätään palauttamaan tai korvaamaan, koska velkoja nostamalla kanteen ottaa riskin oikeudenkäyntikuluista. Näin ollen takaisinsaantikanteen ajanut velkoja voi saada itselleen enemmän kuin hänelle tulisi maksuohjelman mukaan, jos takaisin saatu omaisuus olisi jaettu kaikkien velkojien kesken.

Pykälän *1 momentista* ilmenee, että takaisinsaantiperusteet velkajärjestelyn yhteydessä olisivat samat kuin takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain mukaan. Kun takaisinsaantia vaaditaan velkajärjestelyssä, määräpäivänä pidettäisiin *2 momentin* mukaan päivää, jona hakemus velkajärjestelystä tehtiin. Jos velkoja oli sitä ennen hakenut velallisen asettamista konkurssiin, määräpäivänä pidettäisiin päivää, jona konkurssihakemus tehtiin. Jos samanaikaisesti oli vireillä useita konkurssihakemuksia, määräpäivänä pidettäisiin sitä päivää, jona ensiksi vireille pantu hakemus tehtiin.

Pykälän *3 momentin* mukaan takaisinsaantikanteesta olisi soveltuvin osin voimassa, mitä ulosottolain 3 luvun 35 §:ssä säädetään takaisinsaannista ulosmittauksen yhteydessä. Se, mitä velkojan kanteen perusteella määrätään luovutettavaksi tai korvattavaksi, voitaisiin käyttää velkojan saatavan suorittamiseksi. Niin kuin edellä on todettu takaisinsaannilla saavutettava etu tulisi siten kannetta ajaneen velkojan hyväksi. Kanne olisi pantava vireille viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun velkoja sai tiedon velkajärjestelyn alkamisesta.

Takaisinsaantikanteen vastaajalle saattaa kanteen johdosta syntyä saatava velalliselta. Tällainen maksun takaisinsaannin vuoksi uudelleen syntynyt saatava kuuluisi *3 momentin* mukaan velkajärjestelyn piiriin. Vastaaja voisi 44 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla hakea maksuohjelman muuttamista, jollei vastaajan saatava 28 §:n nojalla jo sisälly maksuohjelmaan.

61 §. *Velkajärjestelyn raukeamista ja maksuohjelman muuttamista koskeva hakemus.* Pykälän *1 momentin* mukaan maksuohjelman muuttamista tai velkajärjestelyn raukeamista samoin kuin vakuusvelkojan 42 §:n 1 momentin nojalla tekemää vaatimusta koskeva asia tulisi tuomioistuimen käsiteltäväksi velallisen tai velkojan kirjallisesta hakemuksesta. Toimivaltaisesta tuomioistuimesta on säännös 49 §:n 4 momentissa.

Hakemus olisi aina tehtävä ilman aiheetonta viivästystä sen jälkeen, kun peruste siihen tuli hakijan tietoon. Hakemusta ei voitaisi tehdä enää sen jälkeen, kun maksuohjelma on päättynyt.

Pykälän *2 momentin* mukaan velallisen olisi liitettävä muuttamista koskevaan hakemukseensa ehdotus uudeksi maksuohjelmaksi. Tuomioistuimen olisi varattava velkojille, joita asia koskee, tilaisuus tulla kuulluiksi velallisen hakemuksesta ja ehdotuksesta. Lakiehdotuksen 44 §:n 3 momentissa on säännös, jonka mukaan määräytyy se, keitä velkojia maksuohjelman muuttaminen koskee. Jos maksuohjelmaa muutetaan velkojien hyväksi, muutos koituu kaikkien velkojien hyväksi. Jos ohjelmaa muute-

taan velkojien vahingoksi, ohjelmaa muutetaan vain niiden velkojien osalta, joille alkuperäisen maksuohjelman perusteella olisi vielä pitänyt tulla suoritus.

Pykälän *3 momentin* mukaan velkojan maksuohjelman muuttamista tai raukeamista koskevan hakemuksen johdosta olisi varattava velalliselle ja velkojille, joita asia koskee, tilaisuus tulla kuulluiksi. Velkojat, joita asian on katsottava koskevan, määräytyvät mainitun 44 §:n 3 momentin perusteella. Jos velkojan hakemuksesta on aihetta maksuohjelman muuttamiseen, tuomioistuin voisi asettaa velalliselle määräpäivän, johon mennessä velallisen olisi toimitettava uusi maksuohjelmaehdotus tuomioistuimelle. Ehdotuksen käsittelystä olisi voimassa mitä edellä on säädetty.

62 §. *Avustaja ja oikeudenkäyntikulut.* Pykälän *1 momentissa* olisi säännös, jonka mukaan velalliselle voitaisiin määrätä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain säännösten nojalla avustaja vain, jos siihen on erityisen painavia syitä. Säännös koskisi tapauksia, joissa selvittäjä on määrätty. Avustajan määrääminen tulisi tällöin vain poikkeuksellisesti kysymykseen.

Pykälän *2 momentista* ilmenee, että velkojat vastaavat itse menettelyyn osallistumisesta aiheutuvista kustannuksista. Edellä 57 §:n 1 momentissa tarkoitetussa väitteiden käsittelyssä sovellettaisiin vastaavasti, mitä oikeudenkäymiskuluista riita-asioissa säädetään.

Pykälän *3 momentin* mukaan kunnalle suoritettaisiin korvaus valtion varoista siitä yleisestä oikeusavusta, jota kunta on velkajärjestelyssä antanut. Korvaus suoritettaisiin oikeusministeriön vahvistamisen perusteiden mukaisesti. Oikeusministeriö päättäisi korvauksesta silloin, kun asiaa ei ole saatettu tuomioistuimen ratkaistavaksi.

63 §. *Muutoksenhaku.* Pykälästä ilmenisi, että tuomioistuimen päätökseen velkajärjestelyä koskevassa asiassa saisi hakea muutosta, jollei sitä ole erikseen kielletty tai kysymys ole asian käsittelyä koskevasta päätöksestä. Muutoksenhaku olisi lakiehdotuksen mukaan kielletty väliaikaista kieltoa koskevaan, 21 §:n nojalla annettuun päätökseen sekä velkajärjestelyn aloittamista (54 § 1 mom.) ja selvittäjän määräämistä (64 § 3 mom.) koskevaan päätökseen.

9 luku. **Selvittäjää koskevat säännökset**

64 §. *Selvittäjän määrääminen.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin mahdollisuudesta määrätä selvittäjä. Edellytyksenä selvittäjän määräämiselle olisi, että se on velallisen taloudellisen aseman selvittämiseksi, omaisuuden rahaksimuuton vuoksi tai muuten velkajärjestelyn toteuttamiseksi tarpeen.

Selvittäjän määräämistä harkittaessa olisi otettava huomioon muun muassa velkojien määrä ja velallisen hakemuksen yhteydessä antaman selvityksen kattavuus ja luotettavuus. Jos velallisella on asunto, jonka rahaksi muutto tulee harkittavaksi, selvittäjän määrääminen on erityisesti tarpeen. Jos velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa, saattaa selvittäjän määräämiseen myös olla aihetta.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuin yleensä päättäisi selvittäjän määräämisestä velkajärjestelyn aloittamisesta päätettäessä. Velallinen on voinut sisällyttää hakemukseensa ehdotuksen selvittäjäksi. Velkojat, joita tuomioistuin on kuullut ennen velkajärjestelyn aloittamista, voisivat niin ikään ehdottaa selvittäjän määräämistä. Tuomioistuin voisi määrätä selvittäjän myös omasta aloitteestaan.

Selvittäjä voitaisiin määrätä myös asian käsittelyn myöhemmässäkin vaiheessa. Lisäksi selvittäjä voitaisiin määrätä laatimaan ehdotus maksuohjelman muuttamiseksi. Tähän voisi olla aihetta silloin, kun maksuohjelmassa vahvistettu rahaksimuutto on 37 §:n 1 momentin nojalla määrätty selvittäjän toimitettavaksi.

Pykälän *3 momentin* mukaan selvittäjän määräämistä koskevaan päätökseen ei saisi erikseen hakea muutosta.

65 §. *Selvittäjän kelpoisuus.* Pykälässä on säännökset selvittäjälle asetettavista vaatimuksista. Selvittäjän tulisi ensinnäkin olla täysivaltainen ja rehelliseksi tunnettu. Toiseksi hänellä tulisi olla tehtävän edellyttämä kyky, taito ja kokemus. Selvittäjäksi määrättävän henkilön olisi suostuttava tehtävään. Selvittäjäksi ei voitaisi määrätä henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa velalliseen tai velkojaan, joka voi olla omiaan vaarantamaan hänen riippumattomuuttaan velalliseen nähden tai hänen tasapuolisuuttaan velkojiin nähden. Kysymyksessä voisi olla esimerkiksi velallisen ja selvittäjäksi ehdotetun henkilökohtainen suhde, kuten sukulaisuus tai muu läheisyys. Tasapuolisuus velkojiin voisi vaarantua esimerkiksi henkilökohtaisen suhteen taikka työ- tai muun senkaltaisen sopimussuhteen vuoksi.

Pykälän *2 momentin* mukaan selvittäjäksi voitaisiin määrätä 1 momentissa säädetyin

edellytyksin ulosottomies tai avustava ulosottomies. Selvittäjäksi määrättävä ulosottomies tai avustava ulosottomies voisi olla muukin kuin velallisen kotipaikan ulosottoviranomainen. Selvittäjän tehtävä ei olisi ulosottoviranomaisen virkatehtävä.

66 §. *Selvittäjän tehtävät.* Pykälän *1 momentin* mukaan selvittäjän tehtävänä olisi laatia ehdotus maksuohjelmaksi. Ehdotus olisi laadittava määräpäivään mennessä, jonka tuomioistuin määräisi 54 §:n 2 momentin nojalla velkajärjestelyn aloittamisesta päättäessään. Jos selvittäjä määrätään tätä tehtävää varten myöhemmässä vaiheessa, määräpäivä asetettaisiin silloin.

Selvittäjän ensimmäisenä tehtävänä olisi siten selvityksen laatiminen velallisen maksukyvystä ja taloudellisesta tilanteesta, jolleivät velallisen hakemus ja siihen liitetyt asiakirjat selvitä tilannetta riittävästi. Selvitys on tarpeen ennen muuta sen vuoksi, että velkojat saavat tarpeelliset tiedot voidakseen arvioida maksuohjelmaehdotusta. Selvityksen pohjalta selvittäjän olisi laadittava ehdotus maksuohjelmaksi. Ehdotusta laatiessaan selvittäjän tulisi neuvotella velallisen ja velkojien kanssa. Selvittäjän tulisi liittää ehdotukseen tiivistelmä velallisen ja velkojien lausumista, jotka koskevat velallisen hakemusta ja selvittäjän laatimaa ehdotusta. Lausumiin sisältyvät riitautukset on todettava tiivistelmässä.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuin voisi määrätä selvittäjän toimittamaan 54 ja 55 §:ssä tarkoitetut tiedoksiannot velalliselle ja velkojille. Selvittäjällä olisi oikeus suorittaa tiedoksiannot postitse vastaanottotodistusta tai saantitodistusta vastaan. Selvittäjä voisi siten käyttää vastaavia tiedoksiantotapoja kuin tuomioistuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun uusien, alioikeusuudistuksen yhteydessä voimaan tulevien säännösten mukaan (laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 1056/91).

Tuomioistuin voisi *3 momentin* mukaan antaa selvittäjän tehtäväksi huolehtia maksuohjelmassa vahvistetusta rahaksimuutosta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä ja järjestelyistä sekä rahaksimuutosta kertyvien varojen tilittämisestä. Jos rahaksimuutto koskee muuta varallisuutta kuin velallisen asuntoa, siitä kertyvät varat rahaksimuuttokustannusten ja mahdollisen vakuusvelan vähentämisen jälkeen olisi tilitettävä tavallisille velkojille niiden osuuksien suhteissa, jotka maksuohjelmassa on vahvistettu. Jos rahaksimuutto koskee velallisen asuntoa, selvittäjän olisi huolehdittava velalliselle 34 §:n 2 momentin nojalla jääneiden varojen käyttöä koskevan määräyksen toteuttamisesta.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin selvittäjän velvollisuudesta saattaa tuomioistuimen tietoon velkajärjestelyn esteitä koskeva seikka, joka saattaa aiheuttaa velallisen hakemuksen hylkäämisen.

67 §. *Selvittäjän oikeudet.* Pykälässä säädettäisiin selvittäjän oikeudesta saada velallisen taloudellista asemaa koskevia tietoja sivullisilta. Velallisen tietojenantovelvollisuudesta on säännös 6 §:ssä ja myötävaikutusvelvollisuudesta on 7 §:ssä.

Selvittäjällä olisi salassapitosäännösten estämättä samanlainen oikeus kuin velallisella itsellään saada ulkopuolisilta tahoilta tehtäväänsä varten tarpeelliset tiedot velallisen pankkitileistä, maksuliikenteestä ja velallisen sopimuksista ja sitoumuksista kuten velalliselle myönnetyistä luotoista ja niihin liittyvistä vakuusjärjestelyistä. Sama koskee ulkopuolisen hallinnassa olevia tietoja velallisen varallisuudesta. Selvittäjällä olisi myös oikeus saada tietoja velallisen verotuksesta.

68 §. *Valvonta ja pakkokeinot.* Pykälässä on säännökset tuomioistuimen mahdollisuudesta tarvittaessa velvoittaa selvittäjä suorittamaan hänelle kuuluva tehtävä tai velvollisuus sakon uhalla. Jos selvittäjä laiminlyö velvollisuuksiaan, 69 §:n mukainen vapauttaminen on luonnollisesti usein asianmukainen toimenpide.

69 §. *Selvittäjän vapauttaminen toimestaan.* Pykälässä on säännökset selvittäjän vapauttamisesta velvollisuuksien olennaisen laiminlyönnin tai muun painavan syyn perusteella. Selvittäjä voitaisiin vapauttaa myös omasta pyynnöstään, jos siihen on pätevä syy. Muu painava syy kuin velvollisuuksien laiminlyönti voisi olla esimerkiksi se, että selvittäjän pätevyys tehtäväänsä osoittautuu riittämättömäksi. Selvittäjän vapauttaminen voisi tulla kysymykseen velkojan tai velallisen vaatimuksesta taikka selvittäjän omasta pyynnöstä. Tuomioistuimella olisi oikeus omastakin aloitteestaan vapauttaa selvittäjä tehtävästään.

70 §. *Selvittäjän palkkio ja kustannusten korvaaminen.* Pykälän *1 momentissa* on säännökset selvittäjän oikeudesta palkkioon ja korvaukseen tehtävänsä hoitamisesta aiheutuneista kustannuksista. Selvittäjällä olisi oikeus kohtuulliseen palkkioon ja oikeus saada korvatuiksi tehtävänsä hoitamisen kannalta tarpeelliset kustannukset. Selvittäjän palkkio ja kustannus-

ten korvaus olisi maksettava valtion varoista ja niiden määrän vahvistaisi tuomioistuin. Päätös palkkiosta ja kustannusten korvauksesta sisällytetään velalliselle vahvistettuun maksuohjelmaan.

Jos selvittäjä on määrätty huolehtimaan maksuohjelmassa vahvistetusta rahaksimuutosta, selvittäjän palkkio ja kustannukset tästä tehtävästä otettaisiin kuitenkin omaisuuden myyntihinnasta. Kysymystä palkkiosta ja kustannusten korvauksesta ei tarvitsisi tuoda tuomioistuimen päätettäväksi.

Jos selvittäjänä on toiminut yleinen oikeusavustaja, palkkio ja korvaus suoritettaisiin kunnalle.

Oikeusministeriö vahvistaisi palkkion ja korvausten perusteet.

Pykälän *2 momentissa* viitattaisiin palkkion ja korvauksen maksatuksesta siihen, mitä tuomioistuimessa kuullulle todistajalle valtion varoista maksettavista korvauksista on säädetty.

71 §. *Selvittäjän korvausvelvollisuus.* Pykälän mukaan selvittäjä olisi velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän tehtäväänsä hoitaessaan on virheellä tai laiminlyönnillä on aiheuttanut velalliselle tai velkojalle. Selvittäjän vastuu olisi siten tuottamusperusteista.

10 luku. Takaus- ja vakuusvastuun järjestely ilman velkajärjestelyä

72 §. *Takausvastuun järjestely.* Pykälässä säännellään ne edellytykset, joilla takaussitoumuksen antaneelle yksityishenkilölle voidaan vahvistaa takausvelkaa koskeva maksuohjelma.

Pykälä koskee takaussitoumusta, joka on annettu muuten kuin liiketoiminnassa tai siihen rinnastettavassa toiminnassa. Jos takaussitoumuksen antaminen on ammattimaista ja osa takaajan harjoittamaa yritystoimintaa esimerkiksi niin, että hän perii siitä arvioidun luottoriskin perusteella määräytyvän maksun, ei takausvastuun järjestely voi tulla kysymykseen. Säännöksen piiriin voivat sitä vastoin kuulua ne tapaukset, joissa takaus on annettu yrityksen velasta ja takaajana on esimerkiksi yrityksen omistaja.

Maksuohjelma takausvelalle voidaan *1 momentin* mukaan vahvistaa sen jälkeen, kun takaaja on tullut takausvelan johdosta maksuvelvolliseksi. Tämän edellytyksen täytyy olla käsillä jo hakemusta tehtäessä. Omavelkaisen takauksen osalta takausvastuun järjestelyä voidaan hakea, kun päävelallisen laiminlyötyä oikea-aikaisen suorituksen velkoja on vaatinut maksua takaajalta. Täytäntöönpanoperusteen olemassaoloa takaajaa kohtaan ei vaadita.

Edellytyksenä takausvastuun järjestelylle on se, että takaaja ei kykene varallisuudellaan tai tuloillaan viivytyksettä maksamaan takausvelkaa. Takaajan maksukykyä arvioitaessa ei oteta huomioon hänen kohtuullista tarvetta vastaavaa omistusasuntoaan eikä muuta hänen perusturvaansa kuuluvaa omaisuuttaan. Menettelyn keskeisenä tarkoituksena onkin se, että takausvelka voidaan suorittaa kokonaisuudessaan pitkäaikaisella maksuohjelmalla sen sijaan, että takaajan asunto velkojan vaatimuksesta myydään ja myyntihinta käytetään takausvelan maksamiseksi. Ehdotettu menettely on tosin mahdollinen myös, vaikka takaajalla ei ole asunto-omaisuutta.

Jos takaajalla on käytettävissään takausvelan maksamiseen muuta kuin edellä kerrottua perusturvaan kuuluvaa omaisuutta, mutta se ei riitä koko takausvelan maksamiseen tai jos omaisuus on laadultaan sellaista, että sen rahaksimuutto vaatii pidemmän ajan, voidaan takausvelalle kuitenkin vahvistaa maksuohjelma. Tällöin takaajan mainittu omaisuus otetaan huomioon maksuohjelman sisältöä ja kestoa määrättäessä. Arvioitaessa takaajan maksukykyä voidaan ottaa huomioon myös hänen luotonsaantimahdollisuutensa. Jos takaaja voi saada takausvelan suorittamista varten pankista luottoa sellaisin ehdoin, että hän selviää tämän lainan hoitamisesta aiheutuvista menoista maksukykyään vaarantamatta ja perusturvaan kuuluvan omaisuutensa säilyttäen, ei maksuohjelman vahvistaminen ole tarpeen.

Pykälän 1 momentissa edellytetään toisaalta, että takaaja kykenee tuloillaan ja rahaksi muutettavalla varallisuudellaan maksamaan koko takausvelan maksuohjelman avulla sekä samalla huolehtimaan muistakin sitoumuksistaan niiden ehtojen mukaisesti. Takausvelalle luetaan korkolain 3 §:n 2 momentin mukainen korko, joka takaajan on niin ikään suoritettava maksuohjelman aikana. Korkokantana on siis Suomen Pankin kulloinkin voimassa olevaa peruskorkoa vastaava korko. Ehdotetussa menettelyssä ei voida lainkaan määrätä takaajan muita velkoja koskevista järjestelyistä, esimerkiksi muuttaa muiden velkojen maksuaikataulua. Jos hakemusta käsiteltäessä ilmenee, että takaaja ei selviä maksuohjelman avulla järjestel-

lystä takausvelasta ja muista sitoumuksistaan, hakemus on hylättävä. Takaaja voi tällöin hakea ehdotetun lain mukaista velkajärjestelyä.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin takausvastuun järjestelyn esteistä. Jos on aihetta olettaa, että takausvastuun järjestely ei tule asianmukaisesti toteutumaan takaajasta johtuvista syistä, ei menettelyyn tule ryhtyä. Tällainen vaara on olemassa erityisesti silloin, kun takaaja on tuomittu rikoslain 39 luvun 1—3 tai 6 §:ssä tarkoitetusta velallisen rikoksesta taikka hän on syytteessä tai epäiltynä sellaisesta rikoksesta (*1 kohta*) tai hänet on määrätty liiketoimintakieltoon tai sitä koskeva asia tai esitutkinta on vireillä (*2 kohta*). Näin on myös silloin, jos takaaja on laiminlyönyt 74 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuutensa järjestelyssä (*3 kohta*) tai jos on perusteltua aihetta olettaa, ettei takaaja tule noudattamaan maksuohjelmaa (*4 kohta*). Näissä tapauksissa ei takausvastuun järjestelyä voida myöntää ilman erityisen painavaa syytä.

Pykälän *3 momentin* mukaan tämän luvun säännöksiä takaajasta sovellettaisiin vastaavasti kanssavelalliseen, jonka asema velkasuhteessa on takaajaan rinnastettava ja jolta on vaadittu maksua velan koko maksamatta olevasta määrästä. Tällaisella kanssavelallisella tarkoitetaan henkilöä, joka on merkitty velkasitoumukseen kanssavelalliseksi, vaikka luotto on luotonantajan tieten myönnetty kokonaan toisen kanssavelallisen käytettäväksi.

73 §. *Vakuusvastuun järjestely.* Jos yksityishenkilö on asettanut asuntonsa vakuudeksi toisen velasta, voidaan tämä vakuusvastuu muuntaa tässä pykälässä säädettävin edellytyksin maksuvelvollisuudeksi. Vakuusvastuun järjestelyssäkin tulisi sovellettavaksi 3 §:n 8 kohdassa oleva omistusasunnon määritelmä. Ehdotettu järjestely voisi kuitenkin tulla kysymykseen vain, jos asuntoa voidaan pitää hakijan kohtuullista tarvetta vastaavana. Vakuusoikeus syntyy ja vakuuden realisointi toimitetaan eri tavoin sen mukaan, onko asunto esineoikeudellisesti kiinteätä tai irtainta omaisuutta. Vakuusvastuun järjestelyssä tällä jaottelulla ei olisi merkitystä.

Vakuusvastuun järjestely tulisi kysymykseen vain, jos vakuus on asetettu muuten kuin liiketoiminnassa tai siihen rinnastettavassa toiminnassa. Vakuusvastuun järjestelyn edellytyksenä on, että se velka, josta vakuus on asetettu, on erääntynyt maksettavaksi. Tällöin vakuusvelkoja voi ryhtyä toimenpiteisiin vakuuden rahaksi muuttamiseksi. Milloin vakuudeksi on asetettu huoneiston hallintaan oikeuttavia osakkeita, on vakuuden omistajalle kauppakaaren 10 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan varattava velan maksamiseen kahden kuukauden aika, joka lasketaan siitä, kun vakuuden omistajalle on ilmoitettu velan erääntymisestä ja vakuuden myymisen uhasta. Tämä antaa vakuuden omistajalle vakuusvastuun järjestelyä varten riittävän harkinta- ja valmisteluajan. Kiinnitysvakuuden osalta kiinnityksenhaltija ei voi ryhtyä välittömään panttimyyntiin, vaan hänen hankittava erillisessä menettelyssä sitä varten täytäntöönpanoperuste, mikä antaa vakuudenomistajallekin riittävän harkinta- ja valmisteluajan.

Vakuusvastuun järjestelyn tarkoituksena on mahdollistaa se, että vakuusomaisuuden pakkomyynnin sijasta vakuuden asettaja voisi maksaa velan pidemmän ajan kuluessa maksuohjelman avulla. Jos vakuuden asettajalla on tämän velan maksamiseen riittävästi ja viivytyksettä rahaksi muutettavaa muuta kuin hänen perusturvaansa kuuluvaa omaisuutta, ei vakuusvastuun järjestelyyn olisi pykälän mukaan edellytyksiä.

Vakuusvastuun järjestelyssä noudatetaan pykälässä olevan viittauksen perusteella vakuuden asettajan osalta samoja maksukykyä koskevia vaatimuksia kuin takausvastuun järjestelyssä. Järjestely on siten mahdollinen vain, jos vakuuden asettaja kykenee maksuohjelman avulla maksamaan koko vakuusvelan sille laskettuine korkolain 3 §:n 2 momentin mukaisine korkoineen vaarantamatta muita sitoumuksiaan. Vakuusvelkana pidetään sitä osaa velasta, jonka vakuuden arvo kattaa järjestelyn aloittamisesta päätettäessä. Vakuusvastuun järjestelyn osalta noudatetaan myös soveltuvin osin 72 §:n 2 momentin säännöksiä takausvastuun järjestelyn esteistä.

Maksuohjelman vahvistaminen aiheuttaa sen, että vakuusvelkoja ei voi vakuusoikeutensa perusteella muuttaa vakuutta rahaksi edellyttäen, että vakuuden asettaja huolehtii maksuohjelman mukaisesta maksuvelvollisuudestaan. Jos maksuohjelmaa ei noudateta, on velkojalla oikeus vaatia vakuuden myyntiä 75 §:n 3 momentissa viitatun 42 §:n mukaisesti. Maksuohjelman vahvistaminen ei muussa suhteessa muuta vakuusvelkojan asemaa. Vakuusoikeus säilyy hänellä, kunnes vakuuden asettaja on täyttänyt hänelle vahvistetun maksuvelvollisuu-

den tai velkoja on muutoin saanut velasta täyden suorituksen.

74 §. *Takaajan ja vakuuden asettajan tietojenantovelvollisuus.* Takaajalla ja vakuuden asettajalla olisi vastaavanlainen velvollisuus antaa tietoja kuin velkajärjestelyn hakijalla 6 §:n mukaan.

75 §. *Takaus- tai vakuusvastuuta koskevan maksuohjelman sisältö.* Periaatteena maksuohjelmaa laadittaessa *1 momentin* mukaan on, että hakija käyttää rahaksi muutettavan varallisuutensa ja kaikki ne tulonsa, joita hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa tai elatusvelvollisuutensa täyttämiseen (maksuvara) taikka muiden maksuvelvoitteiden suorittamiseen, takaus- tai vakuusvelan maksamiseen. Maksuohjelman kesto tulee mitoittaa takaus- tai vakuusvelan maksamiseen käytettävissä olevan rahamäärän mukaan. Tarkoitus on, että velka tulee maksetuksi mahdollisimman nopeassa aikataulussa. Maksuohjelman enimmäiskesto on kuitenkin viisi vuotta. Jos velan jäljellä oleva alkuperäinen luottoaika olisi ollut ilman maksuviivästyksiä tätä aikaa pidempi, voidaan maksuohjelman kesto vahvistaa viittä vuotta pidemmäksikin, kuitenkin enintään alkuperäisen luottoajan pituiseksi. Jos takaaja tai vakuuden asettaja ei kykene maksamaan takaus- tai vakuusvelkaa siihen käytettävissä olevilla tuloillaan ja varoillaan maksuohjelman sanotun enimmäiskeston aikana, ei maksuohjelmaa voida vahvistaa. Tällöin hänellä on mahdollisuus hakea velkajärjestelyä.

Pykälän *2 momentissa* käsitellään sitä tapausta, että takaus- tai vakuusvelan velalliselle on vahvistettu tästä velasta ehdotetun yksityishenkilön velkajärjestelyä tai ehdotetun yrityksen saneerausta koskevan lain mukainen maksuohjelma. Tällöin takaajalle tai vakuuden asettajalle vahvistetaan tämän pykälän mukainen maksuohjelma sille osalle velkaa, jolle ei kerry suoritusta velalliselle vahvistetun maksuohjelman perusteella. Pyrkimyksenä on, että velallisen sekä takaajan tai vakuuden asettajan maksuohjelma voitaisiin vahvistaa mahdollisuuksien mukaan samassa menettelyssä. Tähän tähtää nimenomaan 77 §:n säännös, jonka mukaan takaus- tai vakuusvastuun järjestelyä koskeva hakemus tehdään sille tuomioistuimelle, jossa on vireillä velallista koskeva hakemus.

Pykälän *3 momentin* mukaan takaus- tai vakuusvastuun järjestelyä hakevan on laadittava ehdotus maksuohjelmaksi.

Pykälän *4 momentissa* viitataan eräisiin velkajärjestelyn maksuohjelmaa koskeviin säännöksiin, nimittäin 36 §:ään (maksuohjelmaan sisällytettävät tiedot), 38 §:ään (maksuohjelman vahvistaminen), 40 §:ään (maksuohjelman oikeusvaikutukset), 41 §:ään (maksuohjelman noudattaminen), 42 §:ään (maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset), 43 §:ään (konkurssin vaikutus maksuohjelmaan) ja 44 §:ään (maksuohjelman muuttaminen), joita noudatettaisiin takaus- ja vakuusvastuun järjestelyssä soveltuvin osin. Toisin kuin maksuohjelman oikeusvaikutuksia koskevan 40 §:n 1 momentin mukaan velkoja voisi käyttää vahvistettua maksuohjelmaa myös täytäntöönpanoperusteena. Tämä on perusteltua siksi, että järjestely koskee vain yksittäistä velkasuhdetta. Vakuuden asettajan laiminlyödessä maksuohjelmaan perustuvan maksuvelvollisuuden vakuusvelkoja voisi käyttää vakuusoikeuteen perustuvia oikeuksiaan.

76 §. *Takaus- tai vakuusvastuun järjestelyn aloittamisen oikeusvaikutukset.* Kun tuomioistuin on päättänyt takaus- tai vakuusvastuun järjestelyn aloittamisesta, ei pykälän *1 momentin* mukaan takaajaan tai vakuutena olevaan omaisuuteen saa kohdistaa 13 ja 17 §:ssä tarkoitetun perintä- ja ulosmittauskiellon piiriin kuuluvia toimenpiteitä. Tämä kielto ei siis ole yleinen, vaan koskee ainoastaan takaus- tai vakuusvelkojaa. Jos joku muu velkoja kiellon voimassaoloaikana kohdistaa perintä- tai ulosmittaustoimenpiteitä takausvelalliseen ja takausvelkojan asema voi sen vuoksi vaarantua muihin velkojiin nähden, voi takausvelkoja vaatia hakemuksen hylkäämistä. On myös muistettava, että menettelyn aloittamisesta ei voida päättää, jos on ilmeistä, että velallinen ei kykene huolehtimaan kaikista sitoumuksistaan.

Takaaja tai vakuuden asettaja voi jo hakemuksen tehdessään pyytää, että perintä- ja maksukielto määrättäisiin olemaan voimassa väliaikaisena ennen kuin järjestelyn aloittamista päätetään. Tuomioistuin voisi siten antaa tällaisen määräyksen velkojia kuulematta, jos määräyksen antamiseen harkitaan olevan tarvetta ja asian kiireellisyys sitä vaatii.

Jos maksuohjelma vahvistetaan, on takaus- tai vakuusvelalle maksettava korkolain 3 §:n 2 momentin mukainen korko jo järjestelyn aloittamisesta lukien. Tämä ilmenee maksuohjelman sisältöä koskevasta 75 §:stä. Järjestelyn aloittamisesta lähtien takaajalta tai vakuudesta ei voida *2 momentin* mukaan periä viivästys-

korkoa siinäkään tapauksessa, että hakemus sittemmin hylätään.

Jos hakemus hylätään, järjestelyn oikeusvaikutusten lakkaamisesta olisi *3 momentin* mukaan soveltuvin osin voimassa, mitä 22 §:ssä säädetään.

77 §. *Menettely tuomioistuimessa.* Takaus- ja vakuusvastuun järjestelyä koskevasta menettelystä tuomioistuimessa olisi soveltuvin osin voimassa, mitä velkajärjestelyä koskevan hakemuksen käsittelystä säädetään 8 luvussa. Tällöin se, mitä 8 luvussa säädetään velallisesta, koskisi soveltuvin osin takaajaa ja vakuuden asettajaa, ja mitä 8 luvussa säädetään velkajärjestelystä, koskisi soveltuvin osin takaus- tai vakuusvastuun järjestelyä. Asian laadun vuoksi asiassa ei sovellettaisi velkojen riitauttamista ja väitteiden käsittelyä koskevia säännöksiä. Takausvelkoja voisi vaatia oikeustoimen peräyttämistä, jolloin noudatettaisiin soveltuvin osin 60 §:n säännöksiä. Takaus- ja vakuusvastuun järjestelyä koskevassa asiassa ei voitaisi määrätä selvittäjää. Näin ollen 9 luvun selvittäjää koskevat säännökset eivät tulisi sovellettaviksi nyt puheena olevassa menettelyssä.

11 luku. **Erinäiset säännökset**

78 §. *Julkisoikeudellisen velkojan asema velkajärjestelyssä.* Pykälän mukaan julkisoikeudellisen saatavan haltijalla olisi muun lain estämättä oikeus suostua velkajärjestelyyn, joka sisällöltään vastaa tässä laissa säädettyjä periaatteita. Suostumuksesta voisi päättää se viranomainen, jolla on toimivalta saatavan perimiseen. Säännös on otettu lakiehdotukseen sen vuoksi, että viranomaisilla ei ilman erikseen säädettyä perustetta ole oikeutta luopua lakisääteisiin velvollisuuksiin perustuvien saatavien perimisestä. Jotta tällaiset saatavat olisivat sekä lakiehdotuksen mukaisia tuomioistuimen vahvistamaa maksuohjelmaa että tuomioistuimen ulkopuolella tehtäviä vapaaehtoisia järjestelyjä silmällä pitäen samanlaisessa asemassa kuin muut saatavat, lakiin otettaisiin yleinen säännös, joka oikeuttaisi julkisoikeudellisen saatavan velkojan suostumaan velkajärjestelyyn, mikäli se sisällöltään vastaa lakiehdotuksen mukaisia periaatteita. Sama koskisi vastaavasti julkisyhteisöä, jolla on velalliselta yksityisoikeudellinen saatava.

79 §. *Erityisen vanhentumisajan tai perimismääräajan suhde velkajärjestelyyn.* Pykälä on samansisältöinen kuin yrityksen saneerausta koskevassa lakiehdotuksessa, josta on annettu esitys samanaikaisesti tämän esityksen kanssa.

80 §. *Salassapitovelvollisuus.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin velkojien ja selvittäjän salassapitovelvollisuudesta. Velkojat tai selvittäjä eivät saisi ilman velallisen suostumusta ilmaista eivätkä käyttää yksityiseksi hyödykseen velallista koskevia tietoja, jotka he ovat saaneet tietoonsa joko velkajärjestelyä koskevan asian käsittelyn yhteydessä tai siinä vaiheessa, kun velallinen on ottanut heihin yhteyttä tarkoituksin saada aikaan sovinto. Selvyyden vuoksi säännöksessä todettaisiin, että se ei kuitenkaan rajoittaisi velkojaa käymästä neuvotteluja toisten velkojien kanssa ja että velkoja voisi säännöksen estämättä ryhtyä toimenpiteisiin velan perimiseksi, jos velkajärjestely hylätään tai maksuohjelma määrätään raukeamaan. Velkoja voisi tällöin käyttää hyväkseen niitä tietoja, jotka hän on asian yhteydessä saanut velallisen asemasta.

Pykälän *2 momentin* mukaan salassapitovelvollisuus koskisi myös sellaista henkilöä, joka on osallistunut neuvotteluun sovintoratkaisun aikaansaamiseksi velallisen taloudellisen tilanteen korjaamiseksi ilman velkajärjestelyä.

81 §. *Oikeudenkäyntiasiakirjojen käyttö tutkimustarkoituksiin.* Pykälässä on säännökset sen varalta, että velkajärjestelyä koskevaan asiaan kuuluvia oikeudenkäyntiasiakirjoja määrätään salassapidettäviksi oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain nojalla. Pykälän *1 momentti* oikeuttaisi sen tuomioistuimen, jossa asia on ollut vireillä, antamaan salassapitomääräyksen estämättä luvan tietojen saamiseen asiakirjasta tieteellistä tutkimusta varten. Edellytyksenä olisi, että voidaan pitää ilmeisenä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitomääräys on annettu. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että esimerkiksi ehdotetun lainsäädännön vaikutuksia koskevaa tutkimusta varten tarvittavien tietojen saanti ei voisi estyä mahdollisten salassapitomääräysten vuoksi.

Pykälän *2 momentin* mukaan se, joka on 1 momentin nojalla saanut salassa pidettäviä tietoja, olisi samanlaisen salassapitovelvollisuuden alainen kuin asiaan osallinen (80 § 1 mom.).

82 §. *Rangaistussäännös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta.* Pykälässä on rangaistussäännös 80 §:ssä ja 81 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisen varal-

ta. Rangaistusasteikko olisi sakko tai korkeintaan kuusi kuukautta vankeutta.

83 §. *Korvausvelvollisuus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta.* Pykälässä on vahingonkorvaussäännös 80 §:ssä ja 81 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisen varalta. Se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo mainitun velvollisuuden, olisi velvollinen korvaamaan velalliselle tämän vuoksi aiheutuneen vahingon. Korvausvelvollisuus ei näin ollen riippuisi siitä, onko kysymyksessä 81 §:n nojalla rangaistava teko vai ei.

84 §. *Velkajärjestelyrekisteri.* Oikeusministeriö pitäisi velkajärjestelyä koskevista asioista rekisteriä. Tästä säädettäisiin *1 momentissa.* Rekisteriin merkittäisiin tiedot velkajärjestelyn alkamisesta, maksuohjelman vahvistamisesta ja ohjelman kestosta.

Pykälän *2 momentin* mukaan jokaisella olisi oikeus saada tietoja rekisteriin merkityistä seikoista.

85 §. *Tarkemmat säännökset.*Lain täytäntöönpanosta ja velkajärjestelyrekisteristä annettaisiin tarkemmat säännökset asetuksella.

12 luku. **Voimaantulosäännökset**

86 §. *Voimaantulo.* Pykälän *1 momentissa* on säännös lain voimaantuloajankohdasta.

Pykälän *2 momentin* nojalla toimenpiteisiin lain täytäntöönpanemiseksi voidaan ryhtyä jo ennen lain voimaantuloa.

Pykälän *3 momentti* rajoittaisi mahdollisuutta lakiehdotuksen 25 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun velkajärjestelyn keinon taannehtivaa soveltamista vakuusvelkoihin. Ennen lain voimaantuloa syntyneen vakuusvelan osalta ei voitaisi alentaa velan jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvia luottokustannuksia siltä osin kuin vakuuden arvo menettelyn alkaessa olisi riittänyt kattamaan velan maksamatta olevan pääoman sekä mainittujen luottokustannusten nykyarvoonsa alennetun kokonaismäärän. Säännöksen mukaan määräytyisi siis mahdollisuus vakuusvelan korkokannan alentamiseen silloin, kun velka on syntynyt ennen lain voimaantuloa. Velkojan suostumuksella tällaisenkin velan korkoa luonnollisesti voitaisiin alentaa mainitun rajoituksen estämättä. Esillä oleva säännös ei myöskään estäisi tai rajoittaisi mahdollisuutta korkoehdon sovitteluun varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:n nojalla.

2. Tarkemmat säännökset

Tarkoituksena on, että niistä asiakirjoista ja selvityksistä, jotka velkajärjestelyn hakijan on liitettävä hakemukseensa, säädettäisiin asetuksella. Asetuksella säädettäisiin lisäksi velkajärjestelyä koskevien asioiden rekisteröinnistä sekä eräistä ulosottomiehelle lakiehdotuksessa säädettyjen tehtävien toteuttamisesta. Asetusluonnoksia ei ole liitetty tähän esitykseen.

3. Voimaantulo

Ehdotettu lainsäädäntö on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Tämä edellyttää, että tarvittavaa tiedotusta ja koulutusta järjestetään jo tätä ennen, jotta muun muassa vapaaehtoista velkaneuvontaa velkajärjestelyä silmällä pitäen voitaisiin toteuttaa ja tuomioistuimilla olisi riittävät valmiudet ryhtyä soveltamaan uutta lainsäädäntöä pian sen hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

Lakiehdotukseen sisältyvää siirtymäsäännöstä käsitellään jaksossa 4.

4. Säätämisjärjestys

4.1. Johdanto

Ehdotettu laki luonnollisen henkilön velkajärjestelystä rajoittaa velkojien oikeuksia saada suoritus saatavalleen alkuperäisten ehtojen mukaisesti. Velkajärjestelyn aloittamisesta seuraa perintä-, maksu- ja ulosmittauskielto. Maksuohjelmassa voidaan määrätä velkoihin sovellettavista velkajärjestelyn keinoista. Velkajärjestely voi velkojan kannalta ankarimmillaan merkitä, että velan määrää alennetaan tai että velan maksuvelvollisuus kokonaan poistetaan.

Tarkoitus on, että ehdotettu laki koskisi kaikkia velkoja riippumatta siitä, onko velka syntynyt ennen vai jälkeen lain voimaantulon. Näin ollen lailla voisi olla taannehtiva vaikutus. Lain soveltaminen taannehtivasti olemassaoleviin velkasuhteisiin on lain tarkoituksen toteutumisen kannalta olennaisen tärkeätä. Muutoin kestäisi vuosikausia ennen kuin lakia voitaisiin soveltaa tarkoitetulla tavalla. Velkajärjestelyä ei voitaisi asianmukaisesti toteuttaa, jos siinä olisi jätettävä huomiotta ennen lain

voimaantuloa syntyneet velat, jotka tulevat pitkään muodostamaan keskeisen osan velkavaikeuksissa olevien yksityishenkilöiden veloista. Tällöin ei myöskään voitaisi ehdotetun lain avulla ratkaista niitä velkaongelmia, joita lukuisilla velallisilla on.

Säätämisjärjestyksen kannalta on olennaista merkitystä sillä, onko velka syntynyt ennen vai jälkeen lain voimaantulon. Hallitusmuodon 6 §:n omaisuudensuojaa koskevasta säännöksestä on vakiintuneesti katsottu seuraavan rajoituksia säätää tavallisessa järjestyksessä taannehtivaa lainsäädäntöä. Seuraavassa tarkastellaankin säätämisjärjestystä erikseen sen mukaan, onko kysymyksessä ennen vai jälkeen lain voimaantuloa syntynyt velka. Erikseen tarkastellaan myös vakuusvelkojan ja tavallisen velkojan asemaa.

Edellä selostetun jaottelun pohjalta on säätämisjärjestyskysymyksiä arvioitu yrityksen saneerausta koskevassa esitysehdotuksessa. Siinä on päädytty katsomaan, että yrityksen saneerausta koskeva lainsäädäntö voidaan toteuttaa tavallisessa säätämisjärjestyksessä.

Yrityksen saneerausta koskevan lakiehdotuksen ja ehdotetun yksityishenkilön velkajärjestelyä koskevan lain säätämisjärjestykseen liittyy olennaisesti samanlaisia kysymyksiä, koska velkojien asemaan kohdistuvat rajoitukset ovat kummankin lakiehdotuksen mukaan pääasiassa samanlaisia. Yhteistä näille kahdelle uudistusehdotukselle on myös se, että kumpikin on tärkeän yleisen edun vaatima.

Tässä yhteydessä keskitytään lähinnä niihin erityiskysymyksiin, jotka liittyvät nimenomaan luonnollista henkilöä koskevaan velkajärjestelyyn; muilta osin voidaan viitata mainitun yrityksen saneerausta koskevan esitysehdotuksen säätämisjärjestystä käsittelevään jaksoon.

4.2. Lain voimaantulon jälkeen syntyneet velkasuhteet

Perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti katsottu, että sopimusoikeuden yleinen sääntely kuuluu tavallisen lainsäädännön alaan. Tavallisessa järjestyksessä säädetyllä lailla voidaan näin ollen säännellä vastedes tehtävien oikeustointen ehtoja ja oikeusvaikutuksia. Tämä merkitsee sitä, että niiden velkojien oikeuksia, joiden saaminen syntyy vasta lain voimaantulon jälkeen, voidaan rajoittaa ehdotetuin tavoin tavallisella lailla. Tämä koskee yhtä hyvin velkajärjestelyn piiriin kuuluvia maksu- ja perintäkieltoja sekä velkoihin sovellettavia velkajärjestelyn keinoja.

4.3. Ennen lain voimaantuloa syntyneet velkasuhteet

Vallitsevana yleisenä oikeusperiaatteena on pidetty sitä, että uusi, tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä säädetty laki ei saa muuttaa tai järkyttää sitä ennen voimassa olleen lain pohjalta syntyneitä oikeussuhteita. Tästä periaatteesta on katsottu voitavan tehdä tietyin perustein poikkeuksia. Erityisesti voidaan mainita, että tavallisella lailla on katsottu mahdolliseksi saattaa voimaan säännöksiä oikeustointen kohtuuttomien vaikutusten ehkäisemiseksi. Merkitystä on annettu myös sille, minkälaisia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia päämääriä taannehtivalla sääntelyllä tavoitellaan (ks. tarkemmin yrityksen saneerausta koskeva esitysehdotus jakso 4).

Tavalliset velat. Velan perintäkiellon ei voida katsoa merkitsevän niin voimakasta taannehtivaa puuttumista velkasuhteeseen, että laki olisi sen vuoksi säädettävä perustuslainsäätämisjärjestyksessä. Velallinen voi milloin tahansa saada aikaan saman vaikutuksen hakemalla itsensä konkurssiin; konkurssissa velkojat eivät saa separatisteja lukuunottamatta kohdistaa velalliseen erillistäytäntöönpanotoimia. Perintäkiellon voimassaoloaikakaan ei velkajärjestelyssä muodostu pitkäksi. Jos maksuohjelma vahvistetaan, velkasuhteen ehdot määräytyvät tämän jälkeen ohjelman mukaisesti.

Velkajärjestelyssä velallisen muu kuin perusturvaan kuuluva omaisuus on muutettava rahaksi ja käytettävä velkojen maksamiseen. Velkojan mahdollisuus saada suoritus saatavastaan velallisella velkajärjestelyn aikana olevasta omaisuudesta ei ole olennaisesti erilainen kuin jos velallinen asetetaan konkurssiin. Velallisen asunto-omaisuuden osalta velkojien asema on kuitenkin jossakin määrin erilainen velkajärjestelyssä ja konkurssissa.

Esitykseen sisältyy säännös siitä, milloin velallisen on muutettava asunto-omaisuus rahaksi tavallisten velkojien maksamiseksi ja missä määrin asunnon myynnistä saatavat varat on siihen tarkoitukseen käytettävä. Ehdotetulla säännöksellä tähdätään siihen, että velallinen voisi tietyin edellytyksin säilyttää asuntonsa, vaikka asunnon välittömästä myynnistä saata-

vasta myyntihinnasta tulisi kertymään suorituksia myös tavallisille velkojille. Silloinkin kun asunto-omaisuus on muutettava rahaksi, voisi velallinen pitää itsellään niin sanotun asumissuojaosuuden, joka määräytyisi laskelmallisten perusteiden mukaan ja jonka tarkoituksena on turvata velallisen asumisen järjestäminen. Lähtökohta on, että velallisen asunto-omaisuutta suojaava ehdotus ei edellytä perustuslainsäätämisjärjestystä. Tavallisilla velkojilla ei ole esinekohtaista oikeutta saada suoritus määrätystä velallisen omaisuudesta. Tavallisella lailla voidaan laajentaa sitä velallisen varallisuuspiiriä (esimerkiksi velallisen erottamisetua ja suojaosuutta koskevat säännökset), jota ei ylipäätänsä voida käyttää velkojien saatavien toteuttamiseen, ja niin, että tällainen laajennus on voimassa sellaiseenkin saatavaan nähden, joka on syntynyt ennen lain voimaantuloa. Erityisesti tätä on pidettävä mahdollisena silloin, kun laajennus koskee velallisen asunto-omaisuutta.

Lakiehdotuksen mukaan velkajärjestelyn keinoista ja maksuohjelman sisällöstä voidaan päättää vastoin velkojan suostumusta. Velkajärjestelyssä on mahdollista muuttaa maksuaikataulua, määrätä maksusuoritus ensin pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi, alentaa jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvia luottokustannuksia sekä viimesijaisina keinoina alentaa velan, mukaan lukien erääntyneet luottokustannukset, määrää tai poistaa velan maksuvelvollisuus.

Arvioitaessa sitä, kuinka tuntuvasti velkajärjestelyn keinot, erityisesti velan alentaminen, kajoavat yrityksen saneerausmenettelyssä velkojien asemaan, on keskeisenä perusteena pidetty sitä, että velkojat eivät tässä menettelyssä joudu vastoin tahtoaan tyytymään vähäisempään suoritukseen kuin velkojat joutuisivat tyytymään konkurssissa. Luonnollisen henkilön osalta tämä peruste ei ole samalla lailla ratkaiseva. Vaikka yhtiömuotoinen yritys ei vapaudu konkurssin jälkeen velastaan siltä osin kuin velalle ei ole kertynyt suoritusta konkurssissa, ei jäljelle jäävällä velkavastuulla ole käytännössä merkitystä, koska konkurssi johtaa yhtiön lakkaamiseen. Yksityishenkilökään ei, kuten aiemmin on todettu, vapaudu konkurssin jälkeen velkavastuustaan. Velkoja voi konkurssin jälkeenkin vaatia maksamatta olevalle velalle suoritusta siitä velallisen ulosmittauskelpoisesta omaisuudesta, jonka velallinen myöhemmin saa. Arvioitaessa velkajärjestelyn keinojen vaikutusta velkojien asemaan yksityishenkilön velkajärjestelyssä on siten otettava huomioon velkojien mahdollisuudet saada suoritus velallisen vastaisista tuloista ja muusta varallisuudesta.

Velkajärjestelyssä maksukyvyttömälle velalliselle vahvistetaan hänen todellista maksukykyään vastaava maksuohjelma. Tällä maksuohjelmalla pyritään turvaamaan velkojille mahdollisimman suuri kertymä velallisen vastaisista tuloista maksuohjelman aikana. Velkajärjestelyn aikaansaaminen on jopa omiaan kohentamaan velallisen tulonhankintakykyä ja siten lisäämään velkojille tulevaa kertymää. Olennainen kysymys on, voidaanko tavallisessa säätämisjärjestyksessä säätää laki, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa syntyneen velan määrää voidaan alentaa siltä osin kuin velka ei velkajärjestelyyn perustuvan maksuohjelman mukaan tule suoritetuksi.

Velkojien odotettavissa olevat mahdollisuudet saada suoritusta maksukyvyttömän velallisen vastaisista tuloista ovat ylipäätänsä vähäiset. Kun tällainen velallinen velkajärjestelyssä sitoutuu useampivuotiseen tiukkaan maksuohjelmaan, velkojalla on mahdollisuuksia saada ainakin jollekin osalle suoritus. Toisaalta velkajärjestely ei ole toteuttamiskelpoinen, jos velallinen ei vapaudu siitä osasta velkaa, joka ei sisälly maksuohjelmaan sen jälkeen, kun hän asianmukaisesti on toteuttanut useita vuosia kestävän maksuohjelman. Maksuohjelman kestoa määrättäessä voidaan lakiehdotuksen mukaan ottaa huomioon myös velkojan kohtuulliset vaatimukset. Maksuohjelmaa voidaan myös velkojan eduksi muuttaa, jos velallisen maksukyvyn muutos antaa siihen aiheen. Näiden näkökohtien perusteella voitaneen katsoa, että mahdollisuus velan alentamiseen taannehtivalla lailla ei merkitse niin tuntuvaa puuttumista velkojien varallisuuspiiriin, että laki olisi sen vuoksi säädettävä perustuslainsäätämisjärjestyksessä. Sama koskee mahdollisuutta velallisen ja luottokustannusten maksuvelvollisuuden poistamiseen. Tämä tulee kysymykseen vain silloin, kun velallisen maksukyky on pysyvästi niin huono, että velkojat eivät perustellusti voi odottaa saavansa minkäänlaisia suorituksia velalliselta. Näin ollen maksuvelvollisuuden poistaminen ei tosiasiallisesti heikennä velkojien varallisuusetuja.

Muiden velkajärjestelyn keinojen osalta voidaan viitata siihen, mitä yrityksen saneerausta koskevassa esitysehdotuksessa on vastaavien keinojen osalta esitetty (4.3.1).

Vakuusvelat. Velkajärjestelyssä perintäkielto estää erityisesti asuntovelan tai muun velan vakuutena olevan velallisen omistusasunnon realisoinnin velkajärjestelyn alettua. Perintäkiellon merkitys on siinä, että maksuohjelmaa laadittaessa voidaan selvittää, kykeneekö velallinen pitämään asuntonsa. Perintäkiellon voimassaoloaika ei muodostu käytännössä pitkäksi. Lisäksi vakuusvelkoja voi saada oikeuden perintäkiellon estämättä realisoida vakuuden, jos on ilmeistä, että velallinen ei kykenisi suorittamaan vakuusvelkaosuuttaan. Näin ollen perintäkiellon tarkoitus ja velkojan asema huomioon ottaen vakuusvelkaa koskeva perintäkielto ei merkinne sellaista oikeussuhteen muutosta, että laki olisi sen vuoksi säädettävä perustuslainsäätämisjärjestyksessä.

Mitä vakuusvelkaan sovellettavaan velkajärjestelyyn tulee, voidaan tältä osin viitata siihen, mitä yrityksen saneerausta koskevassa esityksehdotuksessa on asiasta esitetty. Lakiehdotuksen taannehtivat vaikutukset eivät merkitse puuttumista vakuusoikeuteen saatavan takaisinmaksun turvana, vaan ainoastaan siihen tapaan, jolla vakuusoikeuden tuoma suoja velkajärjestelyn yhteydessä toteutuisi. Tältäkään osin lakiehdotus ei edellyttäne perustuslainsäätämisjärjestyksen käyttämistä.

4.4. Takaus- ja vakuusvastuun järjestely

Takaus- ja vakuusvastuun järjestelyä koskevia säännöksiä voitaisiin lakiehdotuksen mukaan soveltaa myös taannehtivasti. Arvioitaessa sitä, kuinka merkittävästi taannehtivuudella puututaan velkojien etuihin, voidaan ottaa huomioon seuraavaa. Takaus- ja vakuusvastuun järjestelyn sisältönä on, että takaajalle ja sille, joka on asettanut asuntonsa vakuudeksi toisen velasta, voidaan vahvistaa maksuohjelma, jonka mukaisesti he voivat maksaa sen velan, josta takaussitoumus on annettu tai vakuus on asetettu. Tarkoituksena on estää se, että takaajan tai vakuuden asettajan omistusasunto realisoidaan toisen henkilön velan maksamiseksi. Järjestely edellyttää, että velka, josta takaus on annettu tai vakuus asetettu, tulee kokonaisuudessaan maksetuksi. Velalle lasketaan Suomen Pankin peruskorkoa vastaava korko, joka turvaa velan myös rahanarvon muutokselta. Järjestelyssä ei — niin kuin ei vakuusvelankaan osalta velkajärjestelyssä — puututa velkojan saamisen perussisältöön, vaan muutetaan ainoastaan sitä aikataulua, jossa saaminen tulee maksetuksi. Ottaen huomioon lisäksi järjestelyn perustarkoitus, ei takaus- ja vakuusvastuun järjestelyäkään koskevien säännösten taannehtiva soveltaminen edellytä perustuslainsäätämisjärjestystä.

Koska kysymys yksityishenkilön velkajärjestelyä koskevan lakiehdotuksen säätämisjärjestyksestä on tulkinnanvarainen, asiasta on tarpeen pyytää eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki
yksityishenkilön velkajärjestelystä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku
Yleiset säännökset

1 §
Lain tarkoitus ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Maksukyvyttömän yksityishenkilön (*velallisen*) taloudellisen tilanteen korjaamiseksi voi tuomioistuin määrätä hänen velkojaan koskevista järjestelyistä (*velkajärjestely*) ja vahvistaa hänelle hänen maksukykyään vastaavan maksuohjelman niin kuin tässä laissa säädetään.

Yksityishenkilölle takaus- tai vakuusvastuusta aiheutuvien kohtuuttomien taloudellisten seuraamusten ehkäisemiseksi voidaan määrätä takaus- ja vakuusvastuun järjestelyistä siten kuin 10 luvussa säädetään.

Tämän lain säännöksiä sovelletaan sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään velkojan oikeudesta maksuun, velan perimistoimiin tai toimiin velan maksun turvaamiseksi.

2 §
Soveltamisala

Velkajärjestely sekä takaus- ja vakuusvastuun järjestely voidaan myöntää henkilölle, jolla on kotipaikka Suomessa.

Tämän lain soveltamisesta velalliseen, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa, säädetään 7 luvussa.

3 §
Määritelmiä

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *velkajärjestelyn alkamisella* sitä ajankohtaa, jona tuomioistuin on tehnyt päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta;

2) *maksukyvyttömyydellä* sitä, että velallinen muuten kuin tilapäisesti on kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä;

3) *velkajärjestelyn piiriin kuuluvalla velalla* kaikkia velallisen velkoja, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn alkamista, mukaan luettuina vakuusvelat ja velat, joiden peruste tai määrä on ehdollinen tai riitainen taikka muusta syystä epäselvä, sekä edellä tarkoitetuille veloille velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyvää korkoa ja velallisen maksettavaksi määrättyjä tällaisten velkojen perimis- ja täytäntöönpanokuluja;

4) *esinevakuusoikeudella* omistuksenpidätystä ja muuta omistukseen perustuvaa vakuutta, panttioikeutta irtaimeen tai kiinteään omaisuuteen sekä takaisinotto-oikeutta ja kohteeseensa etuoikeuden tuottavaa pidätysoikeutta;

5) *vakuusvelalla* sellaista velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa, jonka vakuudeksi velkojalla on kolmansiin nähden tehokas esinevakuusoikeus velalliselle kuuluvaan tai velallisen hallinnassa olevaan omaisuuteen, siltä osin kuin vakuuden arvo velkajärjestelyn alkaessa olisi riittänyt kattamaan velkojan saatavan määrän rahaksimuuttokustannusten ja paremmalla etuoikeudella suoritettavien saatavien vähentämisen jälkeen;

6) *vakuusvelkojalla* vakuusvelan velkojaa;

7) *tavallisella velalla* muuta kuin vakuusvelkaa;

8) *velallisen omistusasunnolla* velallisen tai hänen perheensä vakituisena asuntona käyttämää huoneistoa, jonka hallintaan oikeuttavat osakkeet tai osuudet velallinen omistaa yksin tai yhdessä toisen henkilön kanssa tai jonka hallinta perustuu asumisoikeussopimukseen, taikka velallisen yksin tai yhdessä toisen henkilön kanssa omistamaa kiinteistöä tai vuokramaalla olevaa rakennusta, jolla velallinen tai hänen perheensä vakituisesti asuu;

9) *etuoikeutetulla elatusapuvelalla* velallisen lapselle suoritettavaa viimeisen vuoden aikana ennen velkajärjestelyn alkamista erääntynyttä elatusapuvelkaa, lukuunottamatta lapselle maksetun elatustuen takaisinperintään perustuvaa velkaa, sekä velkaa, jota velallinen on tuomiolla velvoitettu suorittamaan lapselle vahingonkorvauslain (412/74) 5 luvun 4 §:n perusteella.

Jos velallisen omistusasunto on velkajärjestelyn alkaessa vakuutena kolmannen henkilön velasta, tästä aiheutuvaan vastuuseen sovelletaan vastaavasti, mitä velallisen vakuusvelasta säädetään.

2 luku

Velkajärjestelyä koskevia yleisiä säännöksiä

4 §

Maksukyvyn arviointi

Velallisen maksukykyä arvioitaessa on otettava huomioon:

1) velallisen varallisuuden rahaksi muuttamisesta saatavat varat;

2) velallisen tulot sekä hänen ansaintamahdollisuutensa ottaen huomioon hänen ikänsä, työkykynsä ja muut olosuhteet;

3) velallisen välttämättömät elinkustannukset;

4) velallisen elatusvelvollisuus; sekä

5) muut velallisen taloudelliseen asemaan vaikuttavat seikat.

5 §

Tulojen ja varallisuuden käyttäminen velkojen suoritukseksi

Velkajärjestelyssä velallisen on käytettävä velkojensa suoritukseksi kaikki ne tulot, joita hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin (*maksuvara*).

Velallisen perusturvaan kuuluva varallisuus voidaan muuttaa rahaksi vain 15, 29 ja 33 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa. Perusturvaan kuuluvaan varallisuuteen luetaan velallisen omistusasunto, hänen ja hänen perheensä kohtuullinen asuntoirtaimisto sekä työvälineet ja niihin rinnastettavat esineet, joita velallinen tarvitsee toimeentulonsa turvaamiseen. Jos velallisella on muuta varallisuutta, se on aina käytettävä velkojen suoritukseksi.

Velallisen on luovuttava muusta kuin perusturvaansa kuuluvasta omaisuudesta, joka on luovutettu hänen hallintaansa osamaksu- tai vuokrausluottosopimuksen nojalla.

6 §

Velallisen tietojenantovelvollisuus

Velallinen on velvollinen antamaan tuomioistuimelle ja velkojille sekä selvittäjälle, jos sellainen on määrätty, kaikki tarpeelliset tiedot velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista.

7 §

Velallisen myötävaikutusvelvollisuus

Velkajärjestelyä haettuaan ennen maksuohjelman vahvistamista velallinen saa käyttää varojaan vain välttämättömiin elinkustannuksiin ja niihin menoihin, jotka hän on oikeutettu suorittamaan 12 §:n 2 momentin nojalla. Velallinen ei myöskään saa tehdä uutta velkaa, ellei se ole hänen toimeentulonsa turvaamiseksi välttämätöntä tai 25 §:n 2 momentista johdu muuta. Ennen velkajärjestelyn alkamista velallinen voi tämän pykälän estämättä käyttää varojaan myös niihin menoihin, jotka hän on velvollinen suorittamaan.

Velallinen on velvollinen myötävaikuttamaan siihen, että velkajärjestely voidaan asianmukaisesti toteuttaa ja että selvittäjä voi asianmukaisesti hoitaa tehtävänsä.

8 §

Hakija

Velkajärjestely tulee vireille velallisen hakemuksesta.

Aviopuolisot, yhteisvastuulliset kanssavelalliset sekä velallinen ja takaaja voivat hakea velkajärjestelyä yhdessä.

Velkajärjestelyn hakemisesta säädetään 8 luvussa.

3 luku

Velkajärjestelyn aloittaminen

9 §

Edellytykset

Velkajärjestely voidaan myöntää velalliselle, joka on maksukyvytön, jos:

1) maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä; tai

2) velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn,

eikä velallinen kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan aiheutuvista menoista.

Ennen velkajärjestelyn hakemista velallisen on selvitettävä mahdollisuudet tehdä velkojien kanssa sovintoratkaisu taloudellisen tilanteensa korjaamiseksi.

10 §

Velkajärjestelyn yleiset esteet

Velkajärjestelyä ei voida ilman erityisen painavia syitä myöntää, jos:

1) velallinen on tuomittu yhdestä tai useammasta rikoksesta, jolla hän on tavoitellut merkittävää taloudellista hyötyä, ja pääasiallinen osa veloista on määrätty maksettavaksi näiden rikosten johdosta;

2) velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta, jolla hän on tavoitellut merkittävää taloudellista hyötyä;

3) pääasiallinen osa veloista on syntynyt elinkeinotoiminnassa, jossa on menetelty törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan tai joka on ollut pääasiallisesti keinotteluluonteista;

4) velallinen on merkittävästi heikentänyt taloudellista asemaansa tai sopimattomasti suosinut jotakin velkojaa tekemällä oikeustoimen, joka voitaisiin peräyttää takaisinsaantia konkurssipesään koskevien säännösten nojalla, jos velkajärjestelyn sijasta olisi haettu konkurssia, tai on todennäköisiä syitä epäillä hänen tehneen tällaisen oikeustoimen;

5) velallinen on ulosottomenettelyssä pakoillut, salannut tulojaan tai varojaan taikka antanut niistä vääriä tai harhaanjohtavia tietoja;

6) velallinen on tahallaan antanut velkojalle taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, jotka ovat olennaisesti vaikuttaneet luoton myöntämiseen, ja velallisen menettelyä on luoton määrä ja muut olosuhteet huomioon ottaen pidettävä erityisen moitittavana;

7) velkojen perusteesta ja syntyolosuhteista, velallisen tavasta hoitaa talouttaan tai muista seikoista voidaan päätellä olevan todennäköistä, että velallinen on velkaantunut harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen tai ilmeisen kevytmielisesti ottaen huomioon se, minkälaista harkintaa hänen asemassaan olleelta henkilöltä sellaisissa olosuhteissa kohtuudella voidaan edellyttää;

8) velallinen on velkajärjestelyä varten antanut taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, jättänyt selvittämättä mahdollisuudet sovintoratkaisuun, laiminlyönyt 6 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuutensa tai 7 §:ssä säädetyn myötävaikutusvelvollisuutensa, rikkonut 12 §:ssä säädetyn maksu- ja vakuudenasettamiskiellon tai muutoin menettelyllään tai laiminlyönnillään vaikeuttanut velkajärjestelyä;

9) on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa; tai

10) velalliselle on aikaisemmin myönnetty velkajärjestely.

11 §

Velkajärjestelyn erityinen este

Velkajärjestely voidaan evätä, jos velkajärjestelyn piiriin kuuluvista veloista muodostaa huomattavan osan velka, jonka peruste tai määrä on ehdollinen, riitainen tai muusta syystä epäselvä.

4 luku

Velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutukset

12 §

Maksu- ja vakuudenasettamiskielto

Velkajärjestelyn alettua velallinen ei saa maksaa velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaansa eikä asettaa siitä vakuutta.

Edellä 1 momentissa säädetty maksukielto ei koske etuoikeutettua elatusapuvelkaa. Velallinen voi myös kiellon estämättä maksaa vakuusvelkojalle maksun velan ehtojen mukaisista, velkajärjestelyn alkamisen jälkeen erääntyvistä koroista ja muista luottokustannuksista. Päättäessään velkajärjestelyn aloittamisesta tuomioistuin voi määrätä, että velallinen saa maksukiellon estämättä suorittaa maksun tietynlaisista tai tietyn markkamäärän alittavista veloista.

Vastoin 1 momentissa säädettyä kieltoa suoritettu maksu on palautettava. Vekselin ja shekin maksun palauttamisesta, maksun palauttamisesta, jos velkoja on maksun vuoksi palauttanut kolmannen asettaman vakuuden tai jos velasta oli takaus, kiellon vastaisesta panttauksesta ja muun vakuuden asettamistoimesta sekä velkajärjestelyn alettua tehdystä kiinnityshakemuksesta on voimassa mitä yrityksen saneerauksesta annetun lain (/) 17 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

13 §

Perintäkielto ja turvaamistoimet

Velkajärjestelyn alettua velalliseen ei saa kohdistaa toimenpiteitä maksukiellon piiriin kuuluvan velan perimiseksi tai sen suorittamisen turvaamiseksi. Jo aloitettuja toimenpiteitä

ei saa jatkaa. Velalliseen ei tällaisen velan osalta myöskään saa kohdistaa maksuviivästyksen seuraamuksia. Tässä säädetyn kiellon piiriin kuuluvat muun muassa seuraavat toimenpiteet:

1) esinevakuusoikeuteen perustuvien rahaksimuutto- tai takaisinotto-oikeuksien käyttäminen tai muu vakuuden hyödyntäminen maksun saamiseksi;

2) velan irtisanominen ja velan perustana olevan sopimuksen irtisanominen tai purkaminen maksuviivästyksen vuoksi, lukuun ottamatta tililuottoa koskevan sopimuksen irtisanomista tai purkamista uuden velan epäämiseksi;

3) velallisella velkojalta olevan saatavan käyttäminen velkojan saatavan kuittaamiseen lukuun ottamatta veronkantolaissa (611/78) tarkoitettua kuittausta.

Kiellon vastainen toimi on tehoton. Jos vakuutena olevaa omaisuutta on kiellon vastaisesti luovutettu, luovutuksensaaja voi kuitenkin saada vilpittömän mielen suojan sen mukaan kuin erikseen säädetään. Kielto ei estä velkojaa panemasta vireille oikeudenkäyntiä tai muuta menettelyä oikeuden säilyttämiseksi tai täytäntöönpanoperusteen hankkimiseksi taikka viranomaisen päätöksen saamiseksi velallisen omaisuutta koskevasta turvaamistoimenpiteestä.

Velallisen omaisuutta koskeva, ennen velkajärjestelyn alkamista määrätty turvaamistoimi pysyy voimassa, jollei tuomioistuin toisin määrää. Ennen turvaamistoimen peruuttamista tai rajoittamista on toimenpidettä hakeneelle velkojalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

14 §

Velkojan oikeus periä saatava kolmannen asettamasta vakuudesta

Jos kolmas henkilö on asettanut velallisen velasta vakuuden velallisen asettaman vakuuden lisäksi, velkoja voi velkajärjestelyn alettua periä kolmannen asettamasta vakuudesta ainoastaan sen osan velasta, jota velallisen asettaman vakuuden arvo ei kata.

Mitä 1 momentissa säädetään kolmannen asettamasta vakuudesta, koskee myös kolmannen henkilön velallisen velasta antamaa takausta.

15 §

Poikkeuksen myöntäminen perintäkiellosta

Tuomioistuin voi vakuusvelkojan vaatimuksesta myöntää velkojalle luvan 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen oikeuksien käyttämiseen, jos vakuutena oleva omaisuus ei kuulu velallisen perusturvaan tai on ilmeistä, että velallinen ei kykene maksamaan velkojalle 29 §:n mukaan määräytyvää vakuusvelkaosuutta. Päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei tuomioistuin toisin määrää. Omistusasunnon rahaksimuuttoa voidaan vakuusvelkojan edellä tarkoitetusta vaatimuksesta huolimatta lykätä 35 §:ssä säädetyin edellytyksin.

16 §

Viivästyskoron kertyminen

Velkajärjestelyn alkaminen keskeyttää viivästyskoron kertymisen velkajärjestelyn piiriin kuuluvalle velalle. Sama koskee muunlaisia maksuviivästyksen seuraamuksia, jotka riippuvat viivästyksen kestosta.

17 §

Ulosmittauskielto

Velkajärjestelyn alettua velallisen omaisuutta ei saa ulosmitata velkajärjestelyn piiriin kuuluvasta velasta lukuun ottamatta etuoikeutettua elatusapuvelkaa. Kiellon vastainen ulosmittaus on tehoton. Ulosmittaushakemuksen käsittely keskeytetään. Jos ulosmittaus on jo toimitettu, täytäntöönpano on keskeytettävä ja ulosottomiehen on säilytettävä haltuun ottamansa omaisuus ja mahdollisesti kertyneet rahavarat kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai toisin määrätään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, maksukielto velallisen palkan, eläkkeen, elinkeinotulon tai muun toistuvaissuorituksen ulosmittaamiseksi on voimassa sen mukaan kuin ulosottolaissa säädetään, jollei tuomioistuin toisin määrää. Ulosottomiehen on lapselle suoritettavaa elatusapua lukuun ottamatta säilytettävä rahavarat, kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai toisin määrätään.

Jos velalliselta ulosmitatun omaisuuden myynnistä on kuulutettu ennen velkajärjestelyn alkamista, tuomioistuin voi määrätä täytäntöönpanon keskeytettäväksi ja myynnin peruutettavaksi, jos omaisuus kuuluu velallisen perusturvaan ja on ilmeistä, että omaisuutta ei velkajärjestelyssä ole käytettävä velkojen suoritukseksi. Ulosottomiehen on säilytettävä

myynnistä kertyneet varat, kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai toisin määrätään.

Jos täytäntöönpanoviranomaiselle on ennen velkajärjestelyn alkamista asetettu muutoksenhaun vuoksi vakuus ulosmittauksen tai muun täytäntöönpanon keskeyttämiseksi, ulosottomiehen on säilytettävä vakuus, kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai toisin määrätään tai, jos vakuus on sivullisen asettama, vaadittaessa palautettava vakuus tälle.

18 §

Muu täytäntöönpano ja virka-apu

Velkajärjestelyn alettua ei saa panna täytäntöön päätöstä velallisen häätämisestä hallinnassaan olevasta huoneistosta, jota velallinen käyttää asuntonaan, jos häädön perusteena on huoneistosta suoritettavan, ennen velkajärjestelyn alkamista erääntyneen vuokran tai muun vastikkeen suorittamatta jättäminen. Sama koskee asunto-osakeyhtiölain (809/91) nojalla tehtyä päätöstä velallisen asunnon ottamisesta yhtiön hallintaan. Tuomioistuin voi kuitenkin velkojan vaatimuksesta sallia täytäntöönpanon, jos sen estyminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon toimenpiteet, joihin velkoja on ryhtynyt huoneiston osalta, tai jos on ilmeistä, että velallinen ei kykene maksamaan velkajärjestelyn alkamisen jälkeen erääntyviä vuokria tai muita vastikkeita.

Velkajärjestelyn alettua saa antaa virka-apua osamaksukaupasta annetussa laissa (91/66) tarkoitettuun tavaran takaisinottoon tai tilitykseen, jos tavara ei kuulu velallisen perusturvaan tai jos velkojalle on annettu tämän lain mukainen oikeus käyttää 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja oikeuksiaan. Mainitun lain takaisinottoa ja tilitystä koskevia säännöksiä on soveltuvin osin noudatettava myös, kun tavara on luovutettu velallisen haltuun vuokrausluottosopimuksen nojalla. Velallisen perusturvaan kuuluvan omaisuuden takaisinottoon tai tilitykseen ei saa antaa virka-apua, ja vireilläoleva takaisinotto tai tilitys on keskeytettävä, kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai toisin määrätään.

Velkajärjestelyn alettua ei saa ryhtyä sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon.

19 §

Vuokrasopimuksen irtisanominen

Velkajärjestelyn alettua velallinen voi irtisanoa vuokrasopimuksen, jossa velallinen on vuokralaisena, päättymään kahden kuukauden kuluttua irtisanomisesta sopimuksen kestoa tai irtisanomista koskevien ehtojen estämättä. Velallinen ei irtisanomisaikaan kohdistuvan vuokran tai muun vastikkeen lisäksi ole velvollinen suorittamaan muuta korvausta sopimuksen ennenaikaisen päättymisen vuoksi.

20 §

Suhde konkurssiin

Jos velkoja on hakenut velallisen asettamista konkurssiin ja velallinen ennen konkurssiin asettamista hakee velkajärjestelyä, konkurssihakemuksen käsittely on lykättävä, kunnes päätös velkajärjestelyn aloittamisesta on tehty. Samoin on meneteltävä, jos velkoja hakee velallisen asettamista konkurssiin velallisen velkajärjestelyä koskevan hakemuksen ollessa vireillä. Konkurssihakemus raukeaa, jos velkajärjestely päätetään aloittaa.

21 §

Väliaikainen kielto

Tuomioistuin voi velallisen hakemuksen tultua vireille velallisen vaatimuksesta määrätä 12, 13, 17 tai 18 §:ssä tarkoitetun kiellon olemaan väliaikaisena voimassa jo ennen velkajärjestelyn alkamista, jos siihen harkitaan olevan tarvetta. Määräys voidaan antaa velkojia kuulematta, jos asian kiireellisyyden katsotaan sitä vaativan.

Päätökseen, jolla on määrätty 1 momentissa tarkoitettu väliaikainen kielto, ei saa erikseen hakea muutosta.

22 §

Oikeusvaikutusten lakkaaminen

Jos velkajärjestelyä koskeva hakemus hylätään, velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutukset lakkaavat, kun tuomioistuimen päätös on annettu, jollei tuomioistuin erityisistä syistä määrää, että oikeusvaikutukset ovat voimassa, kunnes päätös on lainvoimainen tai asiassa toisin määrätään.

Velkajärjestelyn oikeusvaikutusten lakattua 17 tai 18 §:n nojalla estynyttä tai keskeytynyttä täytäntöönpanoa tai virka-apua voidaan jatkaa aikaisemman täytäntöönpano- tai virka-apuhakemuksen perusteella.

5 luku

Velkajärjestelyn sisältö

23 §

Maksuohjelma

Velkajärjestelyssä velalliselle on vahvistettava hänen maksukykyään vastaava maksuohjelma.

Maksuohjelma vahvistetaan kullekin velalliselle erikseen, jollei 24 §:n 1 momentista muuta johdu.

Ehdotuksen maksuohjelmaksi laatii velallinen tai selvittäjä.

24 §

Kanssavelallisten maksuohjelma

Kanssavelallisille, jotka ovat yhteisvastuullisessa velkasuhteessa vakuusvelasta ja jotka ovat hakeneet velkajärjestelyä yhdessä, voidaan vahvistaa vakuusvelan osalta yhteinen maksuohjelma.

Kun kanssavelalliset, jotka ovat yhteisvastuullisessa velkasuhteessa muusta kuin vakuusvelasta, ovat hakeneet velkajärjestelyä yhdessä, kunkin maksuohjelmassa otetaan huomioon se osa velasta, joka hänen osalleen tulee, kun velka jaetaan velallisten taloudellisen aseman mukaisessa suhteessa. Velallisen taloudellisella asemalla tarkoitetaan velallisen varojen ja maksuohjelmalla saatavan kertymän suhdetta velallisen velkoihin. Mitä edellä säädetään, sovelletaan vastaavasti, kun velallinen ja takaaja ovat yhdessä hakeneet velkajärjestelyä.

Kanssavelallisten ja takaajan takautumisoikeuteen perustuva velka on velkajärjestelyssä samanlaisessa viimesijaisessa asemassa kuin 31 §:n 3 momentissa tarkoitetut velat.

25 §

Velkajärjestelyn keinot

Velkajärjestelyssä voidaan, jäljempänä säädettävin rajoituksin, sen piiriin kuuluvien velkojen osalta:

1) muuttaa velan maksuaikataulua;

2) määrätä, että velallisen maksusuoritukset on luettava ensin velan pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi;

3) alentaa jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten maksuvelvollisuutta;

4) alentaa maksamatta olevan velan määrää;

5) poistaa velan maksuvelvollisuus kokonaan.

Velkajärjestely voi sisältää velan maksamisen kokonaan tai osaksi kertasuorituksena tätä tarkoitusta varten otettavalla uudella velalla.

Velan määrää voidaan alentaa tai velan maksuvelvollisuus poistaa kokonaan vain, jos velkajärjestelyä ei muuten voida toteuttaa.

26 §

Vakuusvelkojen asema velkajärjestelyssä

Vakuusvelkaan voidaan soveltaa vain 25 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa ja 2 momentissa mainittuja järjestelyjä. Vakuusvelan erääntynyttä viivästyskorkoa voidaan myös alentaa tai poistaa se kokonaan. Kun 25 §:n 1 momentin 2 kohtaa sovelletaan vakuusvelkaan, lykkäytyville luottokustannuksille tulee määrätä maksettavaksi niiden nykyarvon turvaava korko. Alennettaessa luottokustannuksia 25 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla on lisäksi otettava huomioon jäljelle jäävän luottoajan pituus niin, että luottokustannusten alennus on suhteellisesti sitä pienempi, mitä pitempi mainittu aika on.

Nykyarvon turvaava korko määrätään tarkoitukseen soveltuvan indeksin mukaan niin, että kultakin vuosineljännekseltä suoritettava korko vastaa viimeistä edelliseltä vuosineljännekseltä todettua indeksin muutosta vuotuiseksi koroksi muunnettuna.

Velkajärjestely ei vaikuta velkojan esinevakuusoikeuden pysyvyyteen tai sisältöön. Velkajärjestelyssä voidaan kuitenkin muuttaa velkaa koskevia vakuusjärjestelyjä korvaamalla vakuus toisella velan turvaavalla vakuudella.

27 §

Koron pääomitusta sisältävät lainat velkajärjestelyssä

Jos valtion myöntämien asuntolainojen tai muiden lainojen ehtojen mukaan velkaa takaisin maksettaessa pääomitetaan korkoa, tätä koskevat ehdot voidaan velkajärjestelyssä syrjäyttää ja käsitellä velkajärjestelyn alkaessa maksamatta olevaa määrää samalla tavoin kuin sellaista velkaa, johon ei sisälly koron pääomittamista.

Kun velkajärjestelyn piiriin kuuluu velka, joka kunnan on maksettava asuntotuotantolain 9 §:n 2 momentin mukaan valtiolle, kunnan on suoritettava saamansa laina valtiolle sen suu-

ruisena ja sitä mukaa kuin velallisen on maksuohjelman mukaan suoritettava velkaansa kunnalle.

Jos velkajärjestely määrätään raukeamaan, velkojalla on oikeus vaatia maksua velalliselta koron pääomittamista koskevaa ehtoa huomioon ottamatta.

28 §

Epäselvien velkojen asema

Jos velka on määrältään tai perusteeltaan epäselvä, tuomioistuimen on määrättävä, minkä suuruisena velka otetaan huomioon maksuohjelmassa. Sama koskee vastaavasti muuta velkojan oikeuteen liittyvää epäselvyyttä.

Päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta.

29 §

Maksuohjelman sisältö ja kesto vakuusvelkojen osalta

Jos velallisella on velkaa, josta hänen perusturvaansa kuuluva omaisuus on vakuutena, tulee velallisen maksuvarasta ensin osoittaa tarpeellinen osuus tällaista velkaa varten (*vakuusvelkaosuus*). Tämä vakuusvelkaosuus on määrättävä niin suureksi, että vakuusvelan nykyarvo tulee maksetuksi kohtuullisen ajan kuluessa. Ilman erityistä syytä tämä aika ei saa olla olennaisesti pitempi kuin velan jäljellä oleva alkuperäinen luottoaika.

Jos velallinen ei kykene suorittamaan 1 momentin mukaista vakuusvelkaosuutta, omaisuus on muutettava rahaksi.

30 §

Yleissäännös maksuohjelmasta tavallisten velkojen osalta

Tavallisten velkojen suorittamiseen on käytettävä velallisen maksuvara mahdollisen vakuusvelkaosuuden vähentämisen jälkeen sekä velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saadut varat sen mukaan kuin 34 §:ssä säädetään.

Tavallisten velkojen osalta velkajärjestelyn ja maksuohjelman sisältö on määrättävä niin, että maksuohjelman kesto on viisi vuotta. Maksuohjelman kesto voi kuitenkin olla lyhyempi kuin viisi vuotta, jos se on kohtuullista ottaen huomioon velallisen olosuhteet sekä se, miten ja missä määrin velallinen on suorittanut velkojaan ennen velkajärjestelyn hakemista tai suorittaa niitä omaisuuden rahaksimuutosta saatavilla varoilla.

Jos velallisella on omistusasunto, velallisen on suoritettava tavallisia velkojaan vähintään 32 §:ssä tarkoitettu määrä. Jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa, maksuohjelman kesto voi olla viittä vuotta pitempi. Maksuohjelman kesto ei kuitenkaan saa tavallisten velkojen osalta ylittää kymmentä vuotta.

Jos velallisen maksuvelvollisuus on maksuohjelmassa kokonaan poistettu, maksuohjelman raukeamista ja muuttamista voidaan vaatia viiden vuoden kuluessa ohjelman vahvistamisesta.

31 §

Tavallisten velkojen keskinäinen asema

Tavallisille veloille on kullekin osoitettava yhtäläinen suhteellinen osuus velallisen maksuvarasta ja varallisuuden rahaksi muutosta saaduista varoista, jollei 2 tai 3 momentista muuta johdu.

Maksuvara ja varat on ensin osoitettava etuoikeutetun elatusapuvelan suoritukseksi. Sen jälkeen ne voidaan osoittaa sellaisten velkojen suoritukseksi, jotka liittyvät velallisen välttämättömiin elinkustannuksiin tai ovat velallisen välttämättömiä asumiskuluja.

Viimesijaisesti maksuvara ja varat on osoitettava velkajärjestelyn aloittamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneille koroille sekä sellaisille veloille, jotka konkurssissa ovat viimeiseksi suoritettavia.

32 §

Tavallisten velkojen vähimmäiskertymä velallisen omistaessa asuntonsa

Kun velallisella on omistusasunto, velallisen on suoritettava tavallisia velkojaan 2 momentin mukaista laskennallista kertymää vastaava määrä (*tavallisten velkojen vähimmäiskertymä*) riippumatta siitä, saako velallinen pitää asuntonsa vai onko se muutettava rahaksi.

Tavallisten velkojen vähimmäiskertymään luetaan:

1) mahdollinen ylijäämäarvo, joka saadaan, kun velallisen omistusasunnon todennäköisestä myyntihinnasta vähennetään rahaksimuuttokustannukset, niiden velkojen määrä, joista asunto on vakuutena, sekä sellainen pääomamäärä, jonka turvin velallisen ja hänen per-

heensä asuminen edullisimman saatavilla olevan vaihtoehdon mukaan tulisi turvatuksi (*asumissuojaosuus*); sekä

2) se kertymä, jonka enintään viisi vuotta kestävä maksuohjelma tuottaisi tavallisille velkojille, jos velallisen asumiskustannukset arvioidaan sen mukaan, että hänen ja hänen perheensä asuminen järjestetään edullisimman saatavilla olevan vaihtoehdon mukaan.

33 §

Velallisen omistusasunnon rahaksimuutto tavallisten velkojen suoritukseksi

Jos havaitaan, että velallinen, jolla on omistusasunto, ei kykenisi enintään 10 vuotta kestävän maksuohjelman avulla omistusasuntonsa säilyttäen suorittamaan tavallisia velkojaan 32 §:ssä tarkoitettua vähimmäiskertymää, on asunto muutettava rahaksi. Velallisen omistusasuntoa ei kuitenkaan ole muutettava rahaksi, jos se lisäisi tavallisille veloille tulevaa kertymää tai jako-osuutta vain vähän taikka jos kohtuullista muuta asuntoa ei ole saatavissa.

34 §

Velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saatujen varojen käyttäminen

Velallisen varallisuuden rahaksimuutosta saatavat varat, jotka jäävät jäljelle, kun rahaksimuuttokustannukset ja velat, joista varallisuus on vakuutena, on maksettu, on käytettävä tavallisten velkojen maksamiseen.

Velallisen omistusasunnon rahaksimuutosta saaduista varoista käytetään tavallisten velkojen maksuun kuitenkin enintään tavallisten velkojen vähimmäiskertymää vastaava määrä. Tuomioistuin voi määrätä, että velallinen saa maksaa tavallisille veloille tulevaa osuutta maksuohjelman mukaan kertyvillä suorituksilla kertasuorituksen sijasta, jos se on kohtuullista velallisen asumisen järjestämiseksi. Tuomioistuin voi määrätä velallisen omistusasunnon rahaksimuutosta velalliselle jäävien varojen käyttämisestä velallisen asumisen järjestämiseksi tai maksuohjelman mukaisten suoritusten turvaamiseksi. Jos velallinen laiminlyö määräyksen, maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan.

35 §

Omistusasunnon rahaksimuuton lykkääminen

Jos velallisen omistusasunto on 15, 29 tai 33 §:n mukaan muutettava rahaksi, tuomioistuin voi velallisen vaatimuksesta määrätä, että rahaksimuuttoon saadaan ryhtyä vasta tietyn, enintään yhden vuoden pituisen määräajan kuluttua, jos sitä velallisen ja hänen perheensä olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä kohtuullisena ja jos velallinen kykenee suorittamaan velalle, josta asunto on vakuutena, juoksevan koron, joka kertyy mainitulta ajalta. Jos velallinen laiminlyö tämän koron maksun, velkoja saa käyttää 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja oikeuksiaan.

36 §

Maksuohjelmaan sisällytettävät tiedot

Maksuohjelmasta tulee käydä ilmi riittävästi eriteltyinä seuraavat seikat:

1) velallisen varallisuus, jota ei ole muutettava rahaksi;

2) varallisuuden rahaksimuutosta saadut tai saataviksi arvioidut tuotot sekä muut varallisuutta koskevat määräykset;

3) velallisen tulot sekä arvio tulojen odotettavissa olevasta kehityksestä;

4) velallisen välttämättömistä elinkustannuksista ja velallisen elatusvelvollisuudesta aiheutuvat menot sekä muut hänen taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat;

5) velallisen maksuvara kuukautta tai muuta sopivaa ajanjaksoa kohti laskettuina;

6) toimenpiteet, joihin velallisen on ryhdyttävä maksukykynsä parantamiseksi;

7) vakuusvelat ja vakuutena oleva omaisuus;

8) vakuusvelkaosuus, velkajärjestelyn sisältö, maksuaikataulu ja maksuohjelman kesto vakuusvelkojen osalta;

9) tavalliset velat ja niiden suorittamiseen käytettävä maksuvara ja varat;

10) velkajärjestelyn sisältö, maksuaikataulu ja maksuohjelman kesto tavallisten velkojen osalta;

11) määräykset 13 ja 18 §:ssä tarkoitetuista täytäntöönpanoa, virka-apua ja turvaamistoimia koskevista toimenpiteistä;

12) oikeudenkäyntikuluja sekä selvittäjän palkkiota ja kustannuksia koskevat ratkaisut.

37 §

Rahaksimuuton toimittaminen

Selvittäjän on huolehdittava maksuohjelmassa määrätystä varallisuuden rahaksimuutosta ja

varojen tilittämisestä, jollei tuomioistuin toisin määrää. Jos selvittäjää ei ole määrätty tai muutoin on tarkoituksenmukaista, tuomioistuin voi määrätä ulosottomiehen, velallisen tai vakuusvelkojan huolehtimaan rahaksimuutosta ja varojen tilittämisestä.

Velallisen varallisuuden rahaksimuutto, joka toimitetaan velkajärjestelyn yhteydessä, on toimitettava huolella ja tarkoituksenmukaisella tavalla siten, että omaisuudesta saadaan mahdollisimman korkea hinta mahdollisimman pienin kustannuksin. Rahaksimuuttokustannukset otetaan rahaksimuutosta kertyvistä varoista. Ennen rahaksimuuton toimittamista on velallista kuultava. Rahaksimuutosta ja varojen tilittämisestä on annettava velalliselle kirjallinen selvitys.

38 §

Maksuohjelman vahvistaminen

Maksuohjelma voidaan vahvistaa, jos kaikki velkojat, joita se koskee, ovat siihen suostuneet taikka jos velkajärjestelyyn on 9—11 §:n mukaan edellytykset ja ohjelma vastaa tämän lain säännöksiä. Maksuohjelma voidaan vahvistaa, vaikka se poikkeaisi tämän lain säännöksistä velkojan vahingoksi, jos velkoja tähän suostuu.

Vahvistettua maksuohjelmaa on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei ylempi tuomioistuin toisin määrää.

39 §

Kaavat ja laatimisohjeet

Oikeusministeriö vahvistaa kaavan velkajärjestelyä koskevaa hakemusta ja maksuohjelmaehdotusta varten sekä antaa niiden laatimista koskevat ohjeet.

6 luku

Vahvistettua maksuohjelmaa koskevat säännökset

40 §

Maksuohjelman oikeusvaikutukset

Kun maksuohjelma on vahvistettu, velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ja muiden maksuohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät ohjelman mukaisesti. Velkoja ei kuitenkaan voi vaatia täytäntöönpanoa maksuohjelmassa määrätyn suoritusvelvollisuuden täyttämiseksi.

Maksuohjelman vahvistaminen ei estä velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan perustetta tai määrää taikka velkaan liittyvän vakuusoikeuden pätevyyttä tai sisältöä koskevan väitteen tutkimista, jos velka tai oikeus on velkajärjestelyn yhteydessä riitautettu ja asia on 57 §:n 2 momentin nojalla osoitettu ratkaistavaksi erillisessä oikeudenkäynnissä.

Sitoumus tai sopimus, jonka mukaan velallisen on tehtävä velkajärjestelyn piiriin kuuluvaan velkaan perustuva tai siihen liittyvä suoritus, on mitätön, jollei suoritusvelvollisuus perustu vahvistettuun maksuohjelmaan.

41 §

Maksuohjelman noudattaminen

Velallisen on suoritettava maksuohjelman mukaiset maksut kullekin velkojalle ohjelmassa määrättyä maksuaikataulua noudattaen. Tuomioistuin voi, milloin harkitaan tarkoituksenmukaiseksi, määrätä, että velallisen on suoritettava maksut osaksi tai kokonaan ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi. Ulosottomies voi antaa ulosottolaissa tarkoitetun maksukiellon maksuohjelman mukaisten suoritusten pidättämiseksi velallisen palkasta, eläkkeestä, elinkeinotulosta tai muusta toistuvaissuorituksesta noudattaen soveltuvin osin mitä maksukiellosta säädetään ulosottolaissa.

42 §

Maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset

Jos velallinen laiminlyö maksuohjelman mukaisen suorituksen velkojalle tai muun maksuohjelmaan sisältyvän määräyksen noudattamisen, tuomioistuin voi velkojan hakemuksesta määrätä maksuohjelman raukeamaan tai, jos velkojalla on esinevakuusoikeus velallisen omaisuuteen, oikeuttaa velkojan käyttämään 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja oikeuksiaan.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta, jos:

1) velallisen laiminlyönti on ollut vähäinen ja se on oikaistu;

2) velallinen on oikaissut laiminlyöntinsä ja saattanut todennäköiseksi, ettei laiminlyönti toistu;

3) laiminlyönti on johtunut seikasta, joka 44 §:n 1 momentin mukaan olisi peruste mak-

suohjelman muuttamiselle ja 1 momentissa tarkoitettua seuraamusta olisi pidettävä kohtuuttomana; tai

4) pääosa maksuohjelmassa vahvistetuista veloista on jo ohjelman mukaisesti maksettu ja seuraamuksen määräämättä jättämiseen on sen vuoksi erityinen syy.

Jos velkajärjestely on määrätty raukeamaan, velkojilla on oikeus vaatia maksua saatavastaan velalliselta niiden ehtojen mukaan, joita olisi ollut noudatettava ilman velkajärjestelyä. Jos 1 momentissa tarkoitettua seuraamusta ei momentin 4 kohdan nojalla määrätä, tuomioistuin voi kuitenkin 40 §:n 1 momentin estämättä määrätä, että velkoja saa vaatia täytäntöönpanoa ohjelman mukaan vielä saamatta olevan suorituksen perimiseksi.

Päätöstä, jolla 1 momentissa säädetty seuraamus on määrätty, on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei tuomioistuin erityisistä syistä määrää, että päätöstä on noudatettava vasta, kun se on lainvoimainen tai asiassa toisin määrätään.

43 §

Konkurssin vaikutus maksuohjelmaan

Jos velallinen asetetaan konkurssiin ennen maksuohjelman päättymistä, maksuohjelma raukeaa. Velkojan oikeus konkurssissa määräytyy tällöin samoin kuin jos maksuohjelmaa ei olisi vahvistettu.

Tuomioistuin voi 1 momentin estämättä velallisen vaatimuksesta määrätä, että maksuohjelma ei konkurssin vuoksi raukea, jos tähän on erityinen syy sen vuoksi, että pääosa veloista on jo maksuohjelman mukaisesti maksettu.

44 §

Maksuohjelman muuttaminen

Maksuohjelmaa voidaan velallisen tai velkojan hakemuksesta muuttaa, jos:

1) velallisen maksukyvyssä tai muissa velkajärjestelyn kannalta merkityksellisissä olosuhteissa on ohjelman vahvistamisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos;

2) ohjelman vahvistamisen jälkeen on ilmennyt sellaisia seikkoja, joilla olisi ollut olennainen merkitys velkajärjestelyn kannalta, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä;

3) ohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka, joka ei ollut tiedossa maksuohjelmaa vahvistettaessa; tai

4) maksuohjelman muuttamiseen on aihetta takaisinsaannin vuoksi taikka sen vuoksi, että 28 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa velan määrä tai velkojan oikeus muuten vahvistetaan toisenlaiseksi kuin millaisena se on maksuohjelmassa otettu huomioon.

Jos 1 momentissa tarkoitetut seikat ovat sellaisia, että ne olisivat estäneet velkajärjestelyn, maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan. Tällöin sovelletaan, mitä 42 §:n 3 momentissa säädetään.

Muutos, joka maksuohjelmaan tehdään velkojien hyväksi, koskee kaikkia velkojia. Muutos velkojien vahingoksi koskee niitä velkojia, joille maksuohjelman perusteella vielä tulisi suoritus.

Muutettua maksuohjelmaa on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei ylempi tuomioistuin toisin määrää.

7 luku

Elinkeinotoiminnan harjoittajaa koskevat erityissäännökset

45 §

Velkajärjestelyn lisäedellytykset eräissä tapauksissa

Velalliselle, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana, voidaan myöntää velkajärjestely tämän lain mukaan vain, jos:

1) velallisella ei ole kyseisestä elinkeinotoiminnasta aiheutuneita velkoja tai niitä on vähän ja hänen yksinomaan tai pääasiallisesti tässä elinkeinotoiminnassa käytettävä varallisuutensa on vähäinen; tai

2) kyseiseen elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja on enemmän kuin vähän mutta niitä ei ole erääntyneinä maksamatta ja velallinen kykenee maksamaan elinkeinotoimintaan liittyvät velat toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät.

Velalliselle, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä, voidaan myöntää velkajärjestely tämän lain mukaan vain, jos yhtiö on maksukykyinen eikä sitä uhkaa maksukyvyttömyys.

46 §

Velkoja ja varallisuutta koskeva erityissäännös

Edellä 45 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa:

1) velkajärjestelyn piiriin eivät kuulu kyseiseen elinkeinotoimintaan liittyvät velat tai kyseisen yhtiön velat;

2) velallinen voi 7 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon estämättä tehdä kyseisen elinkeinotoiminnan kannalta tarpeellista velkaa, joka ei ole määrältään tai ehdoiltaan epätavallista.

Yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja ei ole velkajärjestelyssä velvollinen muuttamaan rahaksi elinkeinotoimintaan liittyvää varallisuuttaan sikäli kuin varallisuus on tarpeellista toiminnan jatkamiseksi ja toiminnan jatkaminen on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon siitä velalliselle kertyvä tulo.

Avoimen tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalainen yhtiömies ei ole velkajärjestelyssä velvollinen muuttamaan rahaksi osuuttaan yhtiössä, paitsi jos joku velkojista sitä vaatii ja on todennäköistä, että tämä johtaisi velkojan kannalta parempaan tulokseen kuin yhtiöosuuden säilyminen velallisella.

47 §

Maksuohjelman raukeamista koskeva erityissäännös

Jos velallinen on yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja ja maksuohjelman aikana tehdään päätös velallista koskevan, yrityksen saneerauksesta annetussa laissa (/) tarkoitetun menettelyn aloittamisesta, tämän lain nojalla vahvistettu maksuohjelma raukeaa. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että maksuohjelma ei yrityksen saneerausmenettelystä huolimatta raukea, jos tähän on erityinen syy sen vuoksi, että pääosa maksuohjelmaan sisältyvistä veloista on ohjelman mukaisesti suoritettu.

48 §

Osakkeenomistajaa koskeva erityissäännös

Jos velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa osakeyhtiön johtoon kuuluvana osakkeenomistajana, velkajärjestelyn piiriin kuuluvana velkana ei pidetä velallisen takaussitoumukseen perustuvaa velkaa, mikäli takaus on annettu mainitun yhtiön velasta. Tällaiseen velalliseen ei sovelleta, mitä 3 §:n 2 momentissa säädetään, mikäli vakuus on annettu edellä tarkoitetun yhtiön velasta.

Mitä edellä 46 §:n 3 momentissa säädetään, koskee vastaavasti velallista, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa osakeyhtiön johtoon kuuluvana osakkeenomistajana.

8 luku

Menettely tuomioistuimessa

49 §

Käsittelyjärjestys ja toimivaltainen tuomioistuin

Tässä laissa tarkoitettuun asiaan sovelletaan mitä hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetussa laissa (307/86) säädetään, mikäli tästä laista ei johdu muuta.

Velkajärjestelyssä esiin tuleva riitainen asia on käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, paitsi jos asiaan osalliset toisin haluavat tai tuomioistuin pitää asiaa selvänä.

Velkajärjestelystä päättää se tuomioistuin, joka on velallisen yleinen oikeuspaikka tai, jos velalliset hakevat velkajärjestelyä yhdessä, se tuomioistuin, joka on heistä jonkun yleinen oikeuspaikka.

Maksuohjelman raukeamisesta, vakuusvelkojan 42 §:n 1 momentissa tarkoitetusta vaatimuksesta ja maksuohjelman muuttamisesta päättää 2 momentissa tarkoitettu tai se tuomioistuin, joka on ratkaissut velkajärjestelyä koskevan asian.

50 §

Velkajärjestelyn hakeminen

Velkajärjestelyä koskeva hakemus on laadittava vahvistetun kaavan mukaisesti uhalla, että hakemus muutoin voidaan jättää tutkimatta. Hakemus toimitetaan tuomioistuimen kansliaan.

Jos velalliset hakevat velkajärjestelyä yhdessä, kunkin velallisen hakemuksesta tulee käydä ilmi, miksi velkajärjestelyä haetaan yhdessä.

51 §

Hakemuksen liitteet

Hakemukseen on liitettävä tarpeellinen selvitys velallisen maksukykyyn vaikuttavista seikoista ja muista velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista. Hakemukseen voidaan liittää velallisen ehdotus maksuohjelmaksi sekä ehdotus selvittäjäksi.

Hakemukseen liitettävistä asiakirjoista ja vaadittavasta selvityksestä säädetään tarkemmin asetuksella.

52 §

Velkojien kuuleminen hakemuksesta

Tuomioistuin voi ennen kuin se päättää velkajärjestelyn aloittamisesta varata yhdelle tai useammalle velkojalle tilaisuuden määräajassa lausua kirjallisesti hakemuksesta. Velkoja voidaan myös kutsua istuntoon kuultavaksi.

53 §

Selvityksen hankkiminen

Tuomioistuimen on, milloin aihetta on, hankittava tarpeellinen selvitys siitä, onko olemassa sellaisia seikkoja, jotka voivat aiheuttaa hakemuksen hylkäämisen 10 §:ssä mainituilla perusteilla.

Jos selvityksen saamiseksi on tarpeen, tuomioistuin voi omasta aloitteestaan tai velkojan hakemuksesta pyytää ulosottomiestä tekemään velallisesta ulosottolain 3 luvun 33 §:ssä tarkoitetun ulosottoselvityksen tai antamaan muita hakemuksen ratkaisemiseksi tarpeellisia tietoja. Tuomioistuin voi samalla määrätä, että ulosottomiehellä on salassapitosäännösten estämättä sama oikeus kuin velallisella saada tietoja velallisen pankkitileistä, maksuliikenteestä, sopimuksista ja sitoumuksista sekä velallisen varallisuudesta, verotuksesta ja muista velallisen taloudellista asemaa koskevista seikoista. Ulosottomies voidaan kutsua myös asiassa kuultavaksi.

54 §

Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta

Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta on tehtävä, jos esitetyn selvityksen perusteella velkajärjestelyyn on 9 §:n mukaan edellytykset eikä 10 tai 11 §:ssä tarkoitettua estettä ole. Päätökseen, jolla velkajärjestely on aloitettu, ei saa hakea muutosta.

Päättäessään velkajärjestelyn aloittamisesta tuomioistuimen tulee:

1) asettaa määräpäivä, johon mennessä ehdotus maksuohjelmaksi on toimitettava tuomioistuimelle, jollei ehdotusta ole toimitettu hakemuksen yhteydessä;

2) asettaa, jollei selvittäjää määrätä, määräpäivä, johon mennessä velkojien on toimitettava tuomioistuimelle kirjallinen lausuma velallisen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta sekä mahdolliset väitteet ehdotukseen sisältyvistä veloista; ja

3) määrätä selvittäjä, jos siihen on 64 §:n mukaan aihetta ja asettaa selvittäjälle määräpäivä maksuohjelmaehdotuksen laatimista varten.

Tuomioistuimen tulee lisäksi:

1) ilmoittaa velalliselle 12 §:ssä säädetystä maksu- ja vakuudenasettamiskiellosta sekä sen rikkomisen seuraamuksista;

2) ilmoittaa velkajärjestelyn alkamisesta velallisen kotipaikan ja velallisen kiinteistön sijaintipaikkakunnan ulosottoviranomaiselle; ja

3) ilmoittaa, jos selvittäjää ei ole määrätty, velkajärjestelyn aloittamisesta ja lausumia koskevasta määräpäivästä velkojille.

Tuomioistuimen on, jollei 66 §:stä muuta johdu, viipymättä lähetettävä velkojille jäljennös päätöksestä, hakemuksesta ja velallisen ehdotuksesta maksuohjelmaksi postitse velallisen ilmoittamalla osoitteella. Ilmoitus ulosottoviranomaiselle voidaan tehdä myös puhelimitse.

55 §

Istunnon toimittaminen ennen maksuohjelman vahvistamista

Jos velkojien kirjallisten lausumien tai selvittäjän maksuohjelmaehdotukseen sisällytetyn tiivistelmän tai selvittäjän 66 §:n 4 momentissa tarkoitetun ilmoituksen vuoksi on tarpeen, tuomioistuin voi määrätä asian käsiteltäväksi istunnossa. Tuomioistuimen on ilmoitettava istunnon aika ja paikka velalliselle, velkojille ja selvittäjälle.

56 §

Velkojen riitauttaminen

Velkojat voivat kirjallisesti tuomioistuimen määräämässä ajassa tai istunnossa, jos sellainen toimitetaan, suullisesti esittää maksuohjelmaehdotukseen sisältyviä velkoja koskevat väitteet. Jos ehdotuksen laatii selvittäjä, väitteen voi esittää myös velallinen. Väitteet on esitettävä selvittäjälle, joka saattaa ne maksuohjelmaehdotuksen yhteydessä tuomioistuimen tietoon.

57 §

Väitteiden käsittely

Edellä 56 §:ssä tarkoitetut väitteet käsitellään

velkajärjestelyn käsittelyn yhteydessä ja ratkaistaan maksuohjelmassa, jos se vaadittava todistelu ja muut seikat huomioon ottaen on mahdollista aiheuttamatta olennaista viivästystä tai muuta haittaa velkajärjestelylle.

Jos asiaa ei 1 momentin mukaan voida käsitellä ja ratkaista velkajärjestelyn yhteydessä, tuomioistuimen on osoitettava se osapuoli, jolla on asiassa näyttövelvollisuus, määräajassa saattamaan asia tutkittavaksi eri oikeudenkäynnissä tai muussa menettelyssä. Kyseisen saatavan huomioon ottamisesta maksuohjelmassa säädetään 28 §:ssä

58 §

Asian lykkääminen ja raukeaminen eräissä tapauksissa

Jos ehdotusta maksuohjelmaksi ei voida 38 §:n mukaan vahvistaa, tuomioistuin voi varata velalliselle tai selvittäjälle tilaisuuden määräpäivään mennessä laatia uuden ehdotuksen.

Jos velallinen ennen maksuohjelman vahvistamista kuolee, hakemus raukeaa.

59 §

Tuomioistuimen selonantovelvollisuus

Vahvistaessaan maksuohjelman tuomioistuimen on selostettava velalliselle velkajärjestelyn merkitys ja maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset sekä kiinnitettävä velallisen huomiota siihen, että sellaisen uuden velan ottaminen, jota ei edellytetä maksuohjelmassa, voi vaarantaa velkajärjestelyn toteutumisen.

60 §

Takaisinsaanti velkajärjestelyssä

Oikeustoimi, joka voisi peräytyä, jos velkajärjestelyn sijasta olisi haettu konkurssia, voidaan velkojan vaatimuksesta peräyttää velkajärjestelyn yhteydessä vastaavin perustein kuin takaisinsaannista konkurssipesään annetussa laissa (758/91) säädetään ja noudattaen myös, mitä sanotussa laissa säädetään kolmannen asemasta.

Määräpäivänä pidetään 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa päivää, jona hakemus velkajärjestelystä tehtiin tai, jos tuolloin oli vireillä hakemus velallisen asettamisesta konkurssiin, päivää, jona konkurssihakemus tehtiin. Jos vireillä oli useita konkurssia koskevia hakemuksia, määräpäivänä pidetään sitä päivää, jona ensiksi vireille pantu hakemus tehtiin.

Takaisinsaannista on soveltuvin osin voimassa, mitä ulosottolain 3 luvun 35 §:ssä säädetään. Se, mitä velkojan kanteen johdosta määrätään luovutettavaksi tai korvattavaksi, voidaan tämän lain säännösten estämättä käyttää kantajan saatavan suorittamiseksi. Takaisinsaantikanne on pantava vireille kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun velkoja sai tiedon velkajärjestelyn alkamisesta.

Saatava, joka maksun takaisinsaannin vuoksi syntyy uudelleen vastaajana olleelle velkojalle, on otettava huomioon velkajärjestelyn piiriin kuuluvana velkana.

61 §

Velkajärjestelyn raukeamista ja maksuohjelman muuttamista koskeva hakemus

Velkajärjestelyn raukeamista, vakuusvelkojan 42 §:n 1 momentissa tarkoitettua vaatimusta tai maksuohjelman muuttamista koskeva hakemus on tehtävä tuomioistuimelle kirjallisesti. Hakemus on tehtävä ilman aiheetonta viivästystä sen jälkeen, kun peruste siihen tuli velallisen tai velkojan tietoon. Hakemusta ei voida tehdä sen jälkeen, kun maksuohjelma on päättynyt.

Jos velallinen hakee maksuohjelman muuttamista, hänen on liitettävä hakemukseen ehdotus uudeksi maksuohjelmaksi. Niille velkojille, joita asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ehdotuksen johdosta.

Velkojan hakemuksesta on velalliselle ja niille velkojille, joita asia koskee, varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Jos tuomioistuin katsoo, että maksuohjelman muuttamiseen on aihetta, se voi asettaa määräpäivän, johon mennessä velallisen on toimitettava tuomioistuimelle ehdotus maksuohjelmaksi. Ehdotuksen käsittelystä on voimassa mitä edellä on säädetty.

62 §

Maksuton oikeudenkäynti ja oikeudenkäyntikulut

Sen estämättä, mitä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään, voidaan velkajärjestelyasiassa myöntää maksuton oikeudenkäynti. Jos selvittäjä on määrätty, velalliselle voidaan määrätä avustaja mainitun lain nojalla vain, jos siihen on erityisen painavia syitä.

Velkojat vastaavat itse menettelyyn osallistumisesta aiheutuvista kustannuksista. Edellä 57 §:n 1 momentissa tarkoitetussa väitteiden käsittelyssä sovelletaan kuitenkin vastaavasti, mitä oikeudenkäymiskuluista riita-asiassa säädetään.

Yleisestä oikeusavusta, jota kunta on antanut tässä laissa tarkoitetussa velkajärjestelyasiassa, suoritetaan kunnalle korvaus valtion varoista oikeusministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti. Jos velkajärjestelyasiaa ei ole saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi, korvauksesta päättää oikeusministeriö.

63 §

Muutoksenhaku

Tuomioistuimen päätökseen velkajärjestelyä koskevassa asiassa saa hakea muutosta, jollei muutoksenhakua ole erikseen kielletty tai kysymys ole asian käsittelyä koskevasta ratkaisusta.

9 luku

Selvittäjää koskevat säännökset

64 §

Selvittäjän määrääminen

Velkajärjestelyssä voidaan määrätä selvittäjä, jos se on velallisen taloudellisen aseman selvittämiseksi, omaisuuden rahaksi muuton vuoksi tai muuten velkajärjestelyn toteuttamiseksi tarpeen.

Tuomioistuin määrää selvittäjän velkajärjestelyn aloittamisesta päätettäessä. Selvittäjä voidaan määrätä myöhemminkin, jos siihen on aihetta. Selvittäjä voidaan määrätä myös laatimaan ehdotus maksuohjelman muuttamiseksi.

Päätökseen, jolla selvittäjä on määrätty, ei saa erikseen hakea muutosta.

65 §

Selvittäjän kelpoisuus

Selvittäjäksi on määrättävä henkilö, joka on täysivaltainen ja rehelliseksi tunnettu henkilö ja joka suostuu tehtävään. Selvittäjällä on oltava tehtävän edellyttämä kyky, taito ja kokemus. Hän ei saa olla velalliseen tai keneenkään velkojaan sellaisessa suhteessa, joka voi olla omiaan vaarantamaan hänen riippumattomuuttaan velalliseen nähden tai hänen tasapuolisuuttaan velkojiin nähden.

Selvittäjäksi voidaan 1 momentissa säädetyin edellytyksin määrätä ulosottomies tai avustava ulosottomies.

66 §

Selvittäjän tehtävät

Selvittäjän tehtävänä on laatia tämän lain säännösten mukainen ehdotus maksuohjelmaksi tuomioistuimen asettamassa määräajassa. Ehdotusta laatiessaan selvittäjän on neuvoteltava velallisen ja velkojien kanssa ja annettava heille tarpeelliset tiedot velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista. Ehdotukseen on liitettävä selvittäjän tiivistelmä velallisen ja velkojien hakemusta ja ehdotusta koskevista lausumista.

Tuomioistuin voi määrätä selvittäjän toimittamaan 54 ja 55 §:ssä tarkoitetut tiedoksiannot velalliselle ja velkojille. Tiedoksiannot voidaan toimittaa postitse vastaanottotodistusta tai saantitodistusta vastaan.

Selvittäjälle voidaan antaa tehtäväksi huolehtia velallisen varallisuuden rahaksimuutosta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä ja järjestelyistä sekä rahaksimuutosta kertyvien varojen tilittämisestä.

Jos selvittäjän tietoon tulee seikka, joka saattaa aiheuttaa velallisen hakemuksen hylkäämisen, selvittäjän on saatettava asia tuomioistuimen ratkaistavaksi.

67 §

Selvittäjän oikeudet

Selvittäjällä on salassapitosäännösten estämättä tehtävänsä suorittamiseksi sama oikeus kuin velallisella saada tietoja velallisen pankkitileistä, maksuliikenteestä, sopimuksista ja sitoumuksista sekä velallisen varallisuudesta, verotuksesta ja muista velallisen taloudellista asemaa koskevista seikoista.

68 §

Valvonta ja pakkokeinot

Jos selvittäjä laiminlyö hänelle tämän lain mukaan kuuluvan tehtävän tai velvollisuuden, tuomioistuin voi velvoittaa hänet suorittamaan sen määräajassa ja asettaa velvoitteen tehosteeksi uhkasakon.

69 §

Selvittäjän vapauttaminen toimestaan

Tuomioistuin voi omasta aloitteestaan taikka velkojan tai velallisen vaatimuksesta sekä varattuaan selvittäjälle tilaisuuden tulla kuulluksi vapauttaa selvittäjän toimestaan, jos hän olennaisesti laiminlyö velvollisuuksiaan tai vapauttamiseen on muu painava syy. Tuomioistuin voi pätevästä syystä vapauttaa selvittäjän toimestaan, jos selvittäjä sitä pyytää. Tuomioistuin voi määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei tuomioistuin, jossa asia on muutoksenhaun vuoksi vireillä, määrää toisin.

70 §

Selvittäjän palkkio ja kustannusten korvaaminen

Selvittäjällä on oikeus saada valtion varoista tehtävästään kohtuullinen palkkio sekä korvaus hänelle aiheutuneista, tehtävän kannalta tarpeellisista kustannuksista. Jos selvittäjä on määrätty huolehtimaan maksuohjelmassa vahvistetusta rahaksimuutosta, palkkio ja kustannukset tästä tehtävästä otetaan kuitenkin omaisuuden myyntihinnasta. Jos selvittäjänä on toiminut yleinen oikeusavustaja, palkkio ja korvaus suoritetaan kunnalle. Oikeusministeriö vahvistaa palkkion ja korvausten perusteet.

Palkkion ja korvauksen maksatuksesta on voimassa, mitä tuomioistuimessa kuullulle todistajalle valtion varoista maksettavista korvauksista on säädetty.

71 §

Selvittäjän korvausvelvollisuus

Selvittäjä on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on tehtäväänsä hoitaessaan virheellä tai laiminlyönnillä aiheuttanut velalliselle tai velkojalle.

10 luku

Takaus- ja vakuusvastuun järjestely ilman velkajärjestelyä

72 §

Takausvastuun järjestely

Jos yksityishenkilö on muuten kuin liiketoiminnassa tai siihen rinnastettavassa toiminnassa antanut takaussitoumuksen velasta ja hän on tullut sen perusteella maksuvelvolliseksi eikä hän kykene maksamaan velkaa viivytyksettä ilman, että hänen olisi muutettava rahaksi kohtuullista tarvetta vastaava omistusasuntonsa tai muuta perusturvaansa kuuluvaa omaisuutta, voidaan hänelle hänen hakemuksestaan vahvistaa takausvelkaa koskeva 75 §:n mukainen maksuohjelma. Maksuohjelman vahvistamisen edellytyksenä on, että velka tulee sen avulla kokonaisuudessaan suoritetuksi sille 75 §:n 1 momentin mukaan laskettuine korkoineen eikä maksuohjelma vaaranna takaajan muiden sitoumusten täyttämistä.

Takausvastuun järjestelyä ei voida myöntää ilman erityisen painavaa syytä, jos:

1) takaaja on tuomittu rikoslain 39 luvun 1—3 tai 6 §:ssä tarkoitetusta velallisen rikoksesta taikka on syytteessä tai epäiltynä tällaisesta rikoksesta;

2) hänet on määrätty liiketoimintakieltoon tai liiketoimintaan määräämistä koskeva asia tai sen esitutkinta on vireillä;

3) hän on laiminlyönyt 74 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuutensa; tai

4) on perusteltua aihetta olettaa, ettei hän tule noudattamaan maksuohjelmaa.

Mitä tässä luvussa säädetään takaajasta, sovelletaan vastaavasti myös kanssavelalliseen, jonka asema velkasuhteessa on takaajaan rinnastettava ja jolta on vaadittu maksua velan koko maksamatta olevasta määrästä.

73 §

Vakuusvastuun järjestely

Jos yksityishenkilö on muuten kuin liiketoiminnassa tai siihen rinnastettavassa toiminnassa antanut kohtuullista tarvettaan vastaavan omistusasuntonsa vakuudeksi toisen velasta ja velka on erääntynyt maksettavaksi eikä vakuuden asettajalla ole muuta hänen perusturvaansa kuulumatonta omaisuutta, jonka hän voisi muuttaa viivytyksettä rahaksi velan maksamiseksi, voidaan hänelle hänen hakemuksestaan vastaavin edellytyksin kuin 72 §:ssä säädetään vahvistaa 75 §:n mukainen maksuohjelma siitä osasta velan määrää, jonka vakuuden arvo järjestelyn alkaessa kattaa.

Jos vakuuden asettajalle vahvistetaan tässä luvussa tarkoitettu maksuohjelma, ei vakuutena olevaa omistusasuntoa saa velkojan vaatimuksesta muuttaa rahaksi, jollei 42 §:stä johdu muuta. Maksuohjelman vahvistamisesta huolimatta vakuusoikeus säilyy velkojalla, kunnes

vakuuden asettaja on täyttänyt hänelle tämän lain mukaan vahvistetun maksuvelvollisuuden tai velkoja on muutoin saanut täyden suorituksen velasta, siltä osin kuin omistusasunto on siitä vakuutena.

74 §

Takaajan ja vakuuden asettajan tietojenantovelvollisuus

Takaaja ja vakuuden asettaja on velvollinen antamaan tuomioistuimelle ja velkojalle kaikki tarpeelliset tiedot takaus- tai vakuusvastuun järjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista.

75 §

Takaus- tai vakuusvastuuta koskevan maksuohjelman sisältö

Maksuohjelmassa takaajan tai vakuuden asettajan muusta kuin perusturvaan kuuluvasta varallisuudesta samoin kuin 5 §:n 1 momentissa tarkoitetusta maksuvarasta on osoitettava 72 tai 73 §:ssä tarkoitetun velan suorittamiseen se osuus, jota ei tarvita muiden sitoumusten täyttämiseen niin, että velka sille järjestelyn alkamisesta lukien laskettuine korkolain 3 §:n 2 momentin mukaisine korkoineen tulee suoritetuksi enintään viiden vuoden aikana tai, jos velan jäljellä oleva alkuperäinen luottoaika on tätä pitempi, sinä aikana.

Jos velalliselle, jonka velasta takaussitoumus on annettu tai vakuus asetettu, on vahvistettu tämän lain tai yrityksen saneerausmenettelystä annetun lain mukainen maksuohjelma, vahvistetaan tämän pykälän mukainen maksuohjelma sille osalle velkaa, jolle ei kerry suoritusta velalliselle vahvistetun maksuohjelman perusteella.

Takaajan tai vakuuden asettajan on laadittava ehdotus maksuohjelmaksi.

Tässä pykälässä tarkoitetusta maksuohjelmasta on soveltuvin osin voimassa, mitä 36, 38, 40, 41, 42, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Takausvelkaa koskevan maksuohjelman mukainen suoritusvelvollisuus voidaan panna täytäntöön niin kuin suoritukseen velvoittava tuomio. Jos vakuuden asettaja laiminlyö maksuohjelmaan perustuvan suoritusvelvollisuuden, voi vakuusvelkoja käyttää 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja oikeuksiaan.

76 §

Takaus- tai vakuusvastuun järjestelyn aloittamisen oikeusvaikutukset

Kun päätös takaus- tai vakuusvastuun järjestelyn aloittamisesta on tehty, ei takaajaan tai vakuutena olevaan omaisuuteen saa tämän vastuun perusteella kohdistaa 13 ja 17 §:ssä tarkoitetun perintä- ja ulosmittauskiellon piiriin kuuluvia toimenpiteitä. Takaajan tai vakuuden asettajan vaatimuksesta kielto voidaan määrätä olemaan voimassa väliaikaisena jo ennen järjestelyn aloittamista. Määräys voidaan antaa velkojaa kuulematta, jos asian kiireellisyys sitä vaatii.

Järjestelyn alkamisen jälkeiseltä ajalta takaaja ei ole velvollinen maksamaan eikä vakuuden arvosta voida periä muuta kuin korkolain 3 §:n 2 momentin mukainen korko.

Jos takaus- tai vakuusvelan järjestelyä koskeva hakemus hylätään, järjestelyn oikeusvaikutusten lakkaamisen osalta on soveltuvin osin voimassa, mitä 22 §:ssä säädetään.

77 §

Menettely tuomioistuimessa

Takaus- tai vakuusvastuun järjestelyä koskevasta menettelystä tuomioistuimessa on soveltuvin osin voimassa, mitä velkajärjestelyä koskevan hakemuksen käsittelystä säädetään 8 luvussa. Jos se, jonka velasta takaussitoumus on annettu tai vakuus asetettu, on hakenut tämän lain mukaista velkajärjestelyä tai yrityksen saneerausmenettelystä annetun lain mukaista saneerausmenettelyä, hakemus tehdään sille tuomioistuimelle, jossa velallista koskeva hakemus on vireillä.

11 luku

Erinäiset säännökset

78 §

Julkisoikeudellisen velkojan asema velkajärjestelyssä

Julkisoikeudellisen saatavan haltijalla on oikeus muun lain estämättä suostua tässä laissa tarkoitettuun velkajärjestelyyn taikka sellaiseen vapaaehtoiseen velkajärjestelyyn, joka sisällöltään vastaa tässä laissa säädettyjä periaatteita. Suostumuksesta saa päättää se viranomainen, jolla on toimivalta saatavan perimiseen. Sama

koskee vastaavasti julkisyhteisöä, jolla on velalliselta yksityisoikeudellinen saatava.

79 §

Erityisen vanhentumisajan tai perimismääräajan suhde velkajärjestelyyn

Jos velkojan on perittävä saaminen laissa erikseen säädetyn ajan kuluessa uhalla, että hän muutoin menettää oikeuden maksun saantiin, tämän ajan umpeen kuluminen velkajärjestelyn tai 21 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen kiellon alettua ei estä maksun saamista maksuohjelman nojalla.

Jos tähän lakiin perustuva perintä- tai täytäntöönpanokielto lakkaa ilman maksuohjelman vahvistamista tai maksuohjelma raukeaa, 1 momentissa tarkoitettua määräaikaa laskettaessa ei oteta huomioon sitä kalenterivuotta, jonka aikana perintä- tai täytäntöönpanokielto alkoi eikä sen jälkeistä aikaa sen kalenterivuoden loppuun, jona kielto edellä tarkoitetulla tavalla lakkasi tai maksuohjelma raukesi.

Jos velkojan on laissa säädetyn etuoikeuden säilyttämiseksi haettava ulosmittausta määrätyn ajan kuluessa, etuoikeuden voimaan saattamiseen sovelletaan vastaavasti, mitä 1 momentissa säädetään oikeudesta maksun saantiin.

Jos tähän lakiin perustuva perintä- tai täytäntöönpanokielto lakkaa ilman maksuohjelman vahvistamista tai maksuohjelma raukeaa, 3 momentissa tarkoitettua määräaikaa laskettaessa ei oteta huomioon täytäntöönpanokiellon alkamisen ja lakkaamisen tai velkajärjestelyn raukeamisen välistä aikaa. Jos ulosottoperintä keskeytyy tähän lakiin perustuvan täytäntöönpanokiellon tai maksuohjelman vuoksi, mainittu aika jätetään vastaavasti ottamatta huomioon etuoikeuden säilymistä arvioitaessa.

80 §

Salassapitovelvollisuus

Velkoja tai selvittäjä ei saa ilman velallisen suostumusta ilmaista eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen velallisen taloudellista asemaa tai henkilökohtaisia oloja koskevia tietoja, jotka hän on saanut tietoonsa velkajärjestelyn yhteydessä taikka siinä yhteydessä, kun velallinen on selvittänyt mahdollisuuksiaan sovintoon. Säännös ei estä velkojaa neuvottelemasta toisten velkojien kanssa velkajärjestelyyn liittyvistä kysymyksistä eikä rajoita velkojan toimenpiteitä velan perimiseksi, jos velkajärjestely hylätään tai maksuohjelma raukeaa.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös henkilöä, joka on osallistunut neuvotteluun, jonka tarkoituksena on ollut sovintoratkaisun aikaansaaminen velallisen taloudellisen tilanteen korjaamiseksi ilman velkajärjestelyä.

81 §

Oikeudenkäyntiasiakirjojen käyttö tutkimustarkoituksiin

Jos tässä laissa tarkoitettuun asiaan kuuluvia oikeudenkäyntiasiakirjoja on oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (945/84) nojalla määrätty salassa pidettäviksi, tuomioistuin, jossa asia on ollut vireillä, voi tämän estämättä antaa luvan tietojen saamiseen tällaisesta asiakirjasta tieteellistä tutkimusta varten, jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitomääräys on annettu.

Sillä, joka on tämän pykälän nojalla saanut salassa pidettäviä tietoja, on sama salassapitovelvollisuus kuin asiaan osallisella.

82 §

Rangaistussäännös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta

Joka rikkoo 80 §:ssä tai 81 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, *yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden* rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

83 §

Korvausvelvollisuus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta

Se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 80 §:ssä tai 81 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on velvollinen korvaamaan velalliselle tämän vuoksi aiheutuneen vahingon.

84 §

Velkajärjestelyrekisteri

Oikeusministeriö pitää rekisteriä yksityishenkilöiden velkajärjestelyä koskevista asioista.

Jokaisella on oikeus saada tietoja rekisteriin merkityistä seikoista.

85 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta ja velkajärjestelyä koskevista asioista pidettävästä rekisteristä annetaan asetuksella.

12 luku

Voimaantulosäännökset

86 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Toimenpiteisiin lain täytäntöönpanemiseksi voidaan ryhtyä jo ennen lain voimaantuloa.

Ennen tämän lain voimaantuloa syntyneen vakuusvelan osalta ei voida alentaa maksuohjelman vahvistamisen jälkeiseen velan luottoaikaan kohdistuvia luottokustannuksia siltä osin kuin vakuuden arvo olisi velkajärjestelyn alkaessa riittänyt kattamaan velan pääoman sekä mainittujen luottokustannusten kokonaismäärän nykyarvon.

Helsingissä 25 päivänä syyskuuta 1992

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*